

Haksli Oldos
VRLI NOVI SVET Prevod: Stojiljković Vlada
Huxley Aldous BRAVE NEW WORLD, 1932.
KENTAUR 1977. 1.

Zdepasta siva zgrada od samo trideset četiri sprata. Iznad glavnog ulaza, reči: LONDONSKI CENTAR ZA INKUBATORSKU PROIZVODNJU I SISTEMATSKU OBRADU, i, na reljefu u obliku štita, geslo Svetske Države: ZAJEDNICA, ISTOVETNOST, STABILNOST.

Ogromna sala u prizemlju bila je okrenuta severu. Hladna uza sve leto iza okana, uza svu tropsku toplotu same sale, kroz prozore je bleštala oštra tanka svetlost, žudno tražeći kakav bleđi oblik akademske naježene kože, ali ne nalazeći ništa sem laboratorijskog stakla, nikla i mutnosjajnog porculana. Zima je odvrćala zimom. Radnici su bili odeveni u belo, a na rukama su imali rukavice blede lešne boje. Svetlost je bila smrznuta, hladna, sablasna. Jedino je od žutih cevi mikroskopa uzimala nešto bogate i žive materije, i ležala duž uglačanih cilindara kao buter, jedna sočna traka za drugom, u dugoj perspektivi niz radne stolove.

"A ovo je", reče direktor otvarajući vrata, "sala za oplođavanje."

Pognuto nad svojim instrumentima, tri stotine oplođivača je bilo udubljeno kad je direktor Centra ušao u sobu, u tišinu bez daha, u nesvesno pevušenje ili zviždukanje koje odaje najdublju koncentraciju. Stado novopridošlih studenata, vrlo mladih, žutokljunih, pratilo je nervozno, i prilično ponizno, direktora u stopu. Svaki je nosio svesku u koju je, kad god bi veliki čovek progovorio, očajnički užvrljavao zabeleške. Iz prve ruke. To je bila izuzetna povlastica. D. C. je uvek lično vodio svoje nove studente po raznim odeljenjima.

"Koliko da dobijete opštu predstavu", objašnjavao bi im. Jer neku opštu predstavu bi, naravno, morali da imaju, ako svoj posao treba da obavljaju inteligentno - ali što je moguće bleđu, ako treba da postanu dobri i srećni članovi društva. Jer detalji, kao što svako zna, dovode do prave vrline i sreće; uopštavanja su, sa intelektualne tačke gledišta, nužna zla. Ne čine kostur društva filozofa, nego ljubitelji kanarinaca i skupljači maraka.

"Sutra ćete", dodavao bi, osmehujući im se i ispoljavajući dobroćudnost, "krenuti u ozbiljan rad. Nećete imati vremena za uopštavanja. U međuvremenu..."

U međuvremenu: izuzetna povlastica. Iz prve ruke, pa pravo u svesku. Momčići su žvrljali kao ljudi.

Visok i prilično mršav, ali uspravan, direktor stupi u salu. Imao je izduženu bradu i krupne, prilično isturene zube koje su mu usne, pune i gizdavo izvijene, jedva pokrivala kad je govorio. Star, mlad? Trideset godina? Pedeset? Pedeset pet? Bilo je teško odrediti. U svakom slučaju, takvo pitanje se nije ni postavljalo; u ovoj godini stabilnosti, godini 632. F. E., nikome nije padalo na pamet da tako šta pita. Fordove ere. U originalu A. F. - Anno Fordi; prim. prev.

"Počecu iz početka", reče D. C., a revnosniji studenti zapisaše njegovu nameru u svoje sveske: početi iz početka. "Ovo su", on mahnu rukom, "inkubatori." I, otvorivši jedna izolovana vrata, pokaza im redove i redove stalaka s numerisanim epruvetama. "Nedeljna zaliha ženskih oplodnih ćelija. Čuvaju se", objasni on, "na temperaturi koja je jednaka telesnoj; dok se muške gamete", na to on otvori druga vrata, "moraju čuvati na trideset pet umesto trideset sedam stepeni. Puna telesna toplota sterilizuje." Ovnovi umotani u termogen ne prave jagnjad.

I dalje naslonjen na inkubatore, on im ukratko opisa, dok su olovke nečitko žvrljavajući letele preko stranica, savremeni proces oplođavanja; poče, naravno, sa hirurškim zahvatom - "operacijom na dobrovoljnoj osnovi, za dobro Zajednice, da i ne govorimo o nagradi koju ona za sobom povlači, a koja je jednaka šestostrukom iznosu mesečne plate"; s nekoliko reči nastavi o tehnici održavanja izvađenog jajnika u životu i aktivnom razvoju; pređe na pitanja optimalne temperature, saliniteta, viskoznosti; pomenu tečnost u kojoj se čuvaju izdvojene i sazrele oplodne ćelije; i povevši svoje pitomce do radnih stolova, pokaza im kako se tečnost izvlači iz epruveta; kako se nanosi, kap po kap, na specijalno zagrejane staklene pločice mikroskopa; kako se ćelije tu ispituju da bi se abnormalne uklonile, broje i skupljaju u porozan sud; kako se (na to ih on povede da posmatraju proces) ovaj sud potapa u topli bujon koji sadrži oslobođene spermatozoide - u koncentraciji, naglasi D. C. "od najmanje sto hiljada na kubni centimetar", kako se, posle deset minuta, sud vadi iz tečnosti i njegov sadržaj ponovo ispituje; kako se, ako ostane neoplođenih ćelija, ponovo potapa, pa, ako je potrebno, još jednom; kako se oplodene ćelije vraćaju u inkubatore, gde grupe alfa

i beta ostaju sve do konačnog pretakanja u boce; dok se grupe gama, delta i epsilon ponovo vade, posle trideset šest časova, i podvrgavaju procesu Bokanovski.

"Procesu Bokanovski", ponovi direktor, a studenti podvukoše u svojim sveščicama.

Jedna oplodna ćelija, jedan embrion, jedna odrasla jedinka - normalnost. Ali bokanovskizovana ćelija ima sposobnost da se razmnožava, deli, pupi. Osam do devedeset šest pupoljaka, a svaki pupoljak naraste u savršeno formiran embrion, i svaki embrion u normalnu odraslu jedinku. Stvara se devedeset šest ljudskih bića od materijala ranije potrebnog za samo jedno. Napredak.

"Bokanovskizacija", zaključio D. C., "u osnovi predstavlja niz intervencija kojima se zadržava razvoj oplodne ćelije. Zaustavimo normalan tok razvoja, a ćelija, paradoksalno, reaguje tako što počinje da pupi."

Reaguje tako što počinje da pupi. Olovke su neumorno letele.

On pokaza prstom. Nošen vrlo sporom pokretnom trakom, jedan stalak epruveta je ulazio u veliki metalni sanduk, a drugi izlazio. Mašinerija je jedva čujno prela. Prolaženje traje osam minuta, objasni D. C. Osam minuta podvrgavanja jakom rendgenskom zračenju; ćelije mogu da izdrže samo toliko. Neke uginu; od ostalih, najotpornije na zračenje dele se u dve; većini izrastu četiri pupoljak; nekima osam; sve se vraćaju u inkubator, gde pupoljci počinju da se razvijaju; zatim se, posle dva dana, podvrgavaju hlađenju i kontroli. Dva, četiri, osam, sad pupoljci puštaju svoje pupoljke; posle toga im se daje gotovo smrtonosna doza alkohola; na šta oni ponovo propupe i potom - sad je već reč o pupoljcima pupoljačkih pupoljaka - dalje zausavljavanje je po pravilu fatalno - ostave da se razviju na miru. U toj fazi je prvobitna ćelija već na dobrom putu da se razvije u najmanje osam a najviše devedeset šest embriona - što predstavlja, priznaćete, veliko poboljšanje prirodnog procesa. Istovetni blizanci - ali ne bedno po dvoje ili troje kao u prošla živородna vremena kad se poneka ćelija slučajno delila; nego po deset, po dvadeset.

"Po dvadeset", ponovi direktor i raširi ruke kao da deli bogate poklone. "Po dvadeset."

Ali jedan student beše toliko glup da upita u čemu je preimućstvo.

"Dečko dragi!" direktor se naglo okrete prema njemu. "Pa zar ne shvatate? Zar ne shvatate?" On podiže ruku; lice mu je imalo svečan izraz. "Proces Bokanovski je jedan od najvažnijih elemenata društvene stabilnosti!"

Najvažnijih elemenata društvene stabilnosti.

Standardni ljudi i žene; u jednoobraznim serijama. Čitavo osoblje jedne manje fabrike iz jedne jedine bokanovskizovane ćelije.

"Devedeset šest istovetnih blizanaca radi na devedeset šest istovetnih mašina!" Glas je gotovo podrhtavao od oduševljenja. "S tim već može nešto da se počne. Prvi put u istoriji." On odrecitova geslo planete. "Zajednica, istovetnost, stabilnost." Velike reči. "Kad bismo mogli da bokanovskizujemo u neograničenim količinama, ceo problem bi bio rešen."

Rešen standardnim Gamama, jednakim Deltama, istim Epsilonima. Milioni istovetnih blizanaca. Princip masovne proizvodnje najzad primenjen i u biologiji.

"Ali, nažalost", odmahnu glavom direktor, "ne može se bokanovskizovati beskonačno."

Devedeset šest je gornja granica; sedamdeset dva dobar prosek. U naporima da se od jednog istog jajnika i gameta jednog istog muškarca proizvede što više serija istovetnih blizanaca, to je najviše (nažalost, ne i sve) što se može postići. No, čak je i to teško.

"Jer u prirodi je potrebno trideset godina da dve stotine oplodnih ćelija dostignu zrelost. Ali naš je zadatak da stabilizujemo stanovništvo u ovom trenutku, ovde i sada. Da gubimo po četvrt veka proizvođači blizance pomoću pipete - kakva korist od toga?"

Očigledno nikakva. Ali Podsnapov metod je jako ubrzao proces sazrevanja. Može se računati s najmanje sto pedeset sazrelih oplodnih ćelija u roku od dve godine. Oplodjenje i bokanovskizacija - drugim rečima, množenje sa sedamdeset dva - i dobija se u proseku blizu jedanaest hiljada braće i sestara u sto pedeset serija istovetnih blizanaca, sve za otprilike dve godine.

"A u izuzetnim slučajevima uspevamo da od jednog jajnika dobijemo više od petnaest hiljada odraslih jedinki."

On mahnu rukom jednom plavokosom, rumenom mladiću koji je u tom trenutku prolazio pored njih: "Gospodine Fosteru." Rumeni mladić priđe. "Gospodine Fosteru, hoćete li da nam kažete koji je rekordni broj postignut iz jednog jajnika?"

"Šesnaest hiljada dvanaest u našem Centru", odgovori Foster bez oklevanja. Govorio je vrlo brzo; imao je živahne, plave oči i očigledno je uživao iznoseći brojke. "Šesnaest hiljada dvanaest; u sto osamdeset

i devet serija identičnih jedinki. Naravno, u nekim tropskim centrima", klepetao je on dalje, "postignuti su mnogo bolji rezultati. U singapurskom su često proizvodili po više od šesnaest i po hiljada; a u Mombasi su dostigli celih sedamnaest. Samo, stvar je u tome što oni imaju mnogo povoljniju situaciju. Da vidite samo kako crnački najnici reaguju na sluz! Da se čovek začudi, naročito ako je navikao na evropski materijal. Pa ipak", dodade on uz osmeh (ali oči su mu sijale borbenošću, a brada bila prkosno isturena), "ipak ćemo mi gledati da ih nadmašimo. Sad baš radim na jednom divnom delta-minus najniku, tek mu je osamnaest meseci. Do sada već imamo više od dvanaest hiljada i sedam stotina dece, što izručeno, što u embrionu. A proizvodnja i dalje teče punom parom. Još ćemo mi njima da pokažemo."

"Takav duh volim!" uzviknu direktor i potapša Fostera po ramenu. "Hajdete malo s nama, da iskoristimo vaše stručno znanje za dobro ovih momaka."

Foster se skromno osmehnu. "Sa zadovoljstvom."

U sali za flaširanje vladala je skladna žurba i metodičan rad. Sveži komadi svinjske trbušne maramice, već sasečeni na potrebnu veličinu, doletali su na malim liftovima iz skladišta organa, smeštenom u podrumu. Bzzz, a onda: škljoc! automatski su se otvarala vratanca lifta; oblagač boca je imao samo da pruži ruku, uzme komad maramice, ubaci ga, izravna krajeve, i pre nego što bi obložena boca odmakla beskrajnog trakom van dohvata ruke, bzzz, škljoc! novi komad maramice bi već bio uzleteo iz dubina, spreman da se ubaci u novu bocu, sledeću u toj sporij beskonačnoj povorci na traci.

Do oblagača stajali su materičari. Povorka je išla dalje; materičari su premeštali oplodne ćelije, jednu po jednu, iz epruvete u veće sudove; vešto rasecali oblogu od trbušne maramice, spuštali morulu, nalivali fiziološki rastvor... i boca bi već prošla, a red dolazio na etiketare. Oni su prenosili podatke - nasleđe, datum oplodjenja, pripadnost datoj grupi Bokanovskog, sve se to prenosilo sa epruvete na bocu. Ne više anonimna, već sa imenima, identifikovana povorka je lagano produžavala svoj put: kroz otvor na zidu, polako, do sale za društveno predodređivanje.

"Osamdeset osam kubnih metara kartoteke", reče Foster sa uživanjem, dok je grupa izlazila.

"Koja sadrži sve potrebne podatke", dodade direktor.

"Ažurira se svakog dana, ujutru."

"I koordinira svakog dana po podne."

"Na osnovu toga se prave kalkulacije."

"Toliko i toliko jedinki, takvog i takvog kvaliteta", reče Foster.

"Koje se raspodeljuju u tim i tim količinama."

"Optimalna stopa izručivanja u svakom datom trenutku."

"Nepredviđeni otpis se smesta nadoknađuje."

"Smesta", ponovi Foster. "Da znate samo koliko sam morao da radim prekovremeno posle ovog poslednjeg zemljotresa u Japanu!" On se vedro nasmeja i zavrte glavom.

"Predodređivači šalju svoje brojke oplodivačima."

"Koji im daju tražene embrione."

"Posle čega se šalju u skladište embriona."

"Kuda i mi sad idemo."

I, otvorivši vrata, Foster povede grupu niza stepenice u podrum.

Temperatura je i ovde bila tropska. Sidoše u sumrak koji se sve više zgušnjavao. Dvoja vrata i hodnik koji je dva puta skretao štitili su podrum od svakog prodora dnevne svetlosti.

"Embrioni su kao negativ", vragolasto reče Foster, otvarajući druga vrata. "Podnose samo crvenu svetlost."

I zaista, sparna tama u koju su ga studenti pratili bila je vidljiva i grimizna, kao tama koja nastaje kad se u letnje popodne zatvore oči. U nizovima prepunih polica, na bocama se presjavalo bezbroj rubina, a među rubinima su se kretale crvenkaste utvare ljudi i žena purpurnih očiju i sa svim simptomima lupusa. Zujanje i klopot mašinerije blago su komešali vazduh.

"Iznesite im nekoliko brojki, gospodine Fosteru", reče direktor, koji se beše umorio govoreći.

Gospodin Foster s najvećim zadovoljstvom iznese nekoliko brojki.

Dužina dvesta dvadeset metara, širina dvesta, visina deset. On pokaza naviše. Kao pilići kad piju, studenti digoše oči ka udaljenoj tavanici.

Tri sprata polica: prizemlje, prva galerija, druga galerija.

Paučinaste čelične konstrukcije su se na sve strane gubile u tami. Nedaleko od njih, tri crvena duha marljivo su istovarivala balone s pokretnih stepenica.

Eskaletor iz sale za društveno predodređivanje.

Svaka boca se mogla staviti na jednu od petnaest polica, a svaka polica, mada se to nije videlo, bila je konvejer koji se kretao brzinom od trideset tri santimetra i jednu trećinu na sat. Dve stotine šezdeset sedam sati po osam metara dnevno. Sve u svemu, dve hiljade sto trideset šest metara. Jedan krug tovara na nivou prizemlja, jedan na prvoj galeriji, pola na drugoj i dve stotine šezdeset sedmog jutra na svetlost dana u sali za izručivanje. Samostalno postojanje - takozvano.

"Ali uspeli smo", zaključio Foster, "da im mnogo šta učinimo za to vreme. Oh, zaista mnogo šta." Smeh mu je bio trijumfalan, znalački.

"Ovakav duh volim!" ponovio direktor. "Hajdemo u obilazak. Vi im ispričajte sve, gospodine Fosteru."

Gospodin Foster im i ispriča.

Ispriča im o razvoju embriona na postelji od trbušne maramice. Dade im da okuse gust surogat krvi kojim se embrion hrani. Objasni zašto se mora stimulirati placentinom i tiroksinom. Ispriča im o corpus luteum ekstraktu, pokaza im cevi kroz koje se ekstrakt automatski ubrizgava svakih dvanaeset metara, od nultog do dve hiljade četrdesetog. Reče kako se postepeno povećavaju doze sluzi koje se unose tokom poslednjih devedeset šest metara puta. Opisao veštački majčin krvotok koji se u svaku bocu ugrađuje na sto dvanaeset metru; pokaza im rezervoar surogata krvi, centrifugalnu pumpu koja pokreće tečnost preko placente i tera je kroz sintetička pluća i filter od otpadnog materijala. Pomenu neprijatnu sklonost embriona ka anemiji i ogromne doze ekstrakta svinjskog i džigericu fetusa ždrebeta koji im se zbog toga moraju davati.

Pokaza i jednostvani mehanizam koji na poslednja dva metra od svakih osam potresa sve embrione istovremeno da bi ih navikao na kretanje. Nagovesti ozbiljnost takozvane 'traume izručivanja' i nabroja mere predostrožnosti koje se uvežbavanjem embriona u boci svode na minimum. Ispriča im o testovima za utvrđivanje pola koji se rade u blizini dvestotog metra. Objasni sistem etiketiranja - veliko T za muški pol, krug za ženski, a za one, određene da postanu štirkinje, znak pitanja, crn na beloj pozadini.

"Jer, naravno", reče Foster, "u ogromnoj većini slučajeva plodnost samo smeta. Jedan plodan jajnik na dvanaeset hiljada - to bi nam bilo sasvim dosta. Ali, potreban nam je širi izbor. I, naravno, uvek se mora ostaviti široka margina sigurnosti. Zato puštamo da se čitavih trideset odsto embriona normalno razvije. Ostali dobijaju po jednu dozu muškog hormona na svakom dvadeset četvrtom metru do kraja puta. Rezultat: izručujemo ih kao štirkinje strukturalno sasvim normalne (jedino, morao je da prizna, što imaju blagu tendenciju ka rastenju brade), ali sterilne. Garantovano sterilne. Što nam, najzad, omogućuje", nastavi Foster, "da napustimo područje ropskog podražavanja prirodi i uvodi nas u mnogo zanimljiviji svet ljudskog izuma."

On protrlja ruke. Jer, naravno, oni se ne zadovoljavaju da samo izlegu embrione: to bi mogla i svaka krava.

"Mi, uz to, predodređujemo i obrađujemo. Mi našu decu izručujemo kao socijalizovana ljudska bića, kao Alfe ili Epsilone, kao buduće čistače kanalizacije ili buduće..." Hteo je da kaže "buduće Upravljače sveta", ali se ispravi i reče "buduće direktore Centra za inkubatorsku proizvodnju i sistematsku obradu."

D. C. primi ovaj kompliment uz osmeh.

Prolazili su pored 320. metra na polici 11. Jedan mladi Beta-minus mehaničar poslovaio je odvrtnom i francuskim ključem oko pumpe za surogat krvi na boci koja je upravo prolazila. Zujanje električnog motora postajalo je sve dublje, za delić po delić tona, dok je on okretao zavrtnje. Dublje, dublje... Poslednji okret, pogled na brojač obrtaja, i posao je bio gotov. On pođe dva koraka uz traku i zabavi se istim poslom na sledećoj pumpi.

"Smanjuje broj obrtaja u minutu", objasni Foster. "Surogat cirkuliše sporije; drugim rečima, prolazi kroz pluća u dužim razmacima; drugim rečima, daje embrionu manje kiseonika. Ništa bolje od smanjene porcije kiseonika ako hoćete da embrion bude ispod normale." I ponovo protrlja ruke.

"Ali zašto da bude ispod normale?" upit jedan naivan student.

"Magarče!" reče direktor, prekinuvši dugo opšte ćutanje. "Zar vam ne pada na pamet da epsilon embrion mora da imao ne samo epsilon okolinu nego i epsilon nasleđe?"

Očigledno mu nije palo na pamet. Obuze ga zbnjenost.

"Što niža kasta", reče Foster, "to manje kiseonika." Pogođen biva prvo mozak. Posle toga, kostur. Na sedamdeset odsto od normalne količine dobijaju se patuljci. Na manje od sedamdeset čudovišta bez očiju.

"Koja ne vrede ništa", zaključio Foster.

"Međutim (glas mu postade poverljiv i strastven), kad bismo samo mogli da pronađemo metod za skraćenje perioda sazrevanja, kakav bi to bio uspeh, kakvo dobročinstvo Zajednici!"

"Uzmite za primer konja."

Oni ga uzeše za primer.

Zreo u šestoj godini; slon u desetoj. Dok u trinaestoj godini čovek još nije seksualno zreo; a potpuno je odrastao tek u dvadesetoj. Odakle, naravno, onaj plod zakasnelog razvitka: ljudska inteligencija.

"Ali za Epsilone", reče Foster, "inteligencija nam nije potrebna." I bio je potpuno u pravu.

Nije potrebna, pa im se i ne daje. Ali Epsiloni, iako duhovno zreli u desetoj godini, postaju telesno sposobni za rad tek u osamnaestoj. Duge godine suviše i straćene nezrelosti. Kad bi se fizički razvoj mogao ubrzati dok se ne skрати kao, na primer, kod krave, kakva bi to bila ogromna ušteda za Zajednicu!

"Ogromna!" promrmljaše studenti. Fosterov entuzijazam je bio zarazan.

On zatim pređe na čisto stručne stvari; zadržao se na abonormalnoj koordinaciji endokrinih žlezda zbog koje čovek raste tako sporo; svali krivicu za to na mutaciju klice. Može li se poništiti dejstvo mutacije? Može li se Epsilon jedinka, odgovarajućim postupkom, vratiti na normalnu situaciju kao kod krava i pasa? U tome je problem. Koji samo što nije rešen.

Pilkington, u Mombasi, proizveo je jedinke koje su bile seksualno zrele sa četiri godine, a potpuno odrasle sa šest i po. Trijumf nauke. Ali društveno nekoristan. Šestogodišnji ljudi i žene preglupi su čak i za poslove koje obavljaju Epsiloni. A u pitanju je bio proces koji je išao na sve ili ništa: modifikacija, ili potpuna, ili nikakva. Još se radilo na idealnom kompromisnom rešenju između zrelosti u šestoj godini i zrelosti u dvadesetoj. Dosad bez uspeha. Foster uzdahnu i odmahnu glavom.

Lutanje kroz grimizni sumrak beše ih dovelo u blizinu 170. metra na polici 9. Od tog mesta nadalje, policia 9 je bila zatvorena, a boce su ostatak puta prelazile kroz nešto nalik na tunel, koji su, tu i tamo, prekidali otvori dva do tri metra širine.

"Toplotna obrada", reče Foster.

Topli tuneli su se smenjivali sa hladnim. Hladnoća je bila vezana s nelagodnošću u vidu jakog rendgenskog zračenja. Kad dospeju u fazu izručivanja, već imaju usađenu odvratnost prema hladnoći. Bili su predodređeni da se odsele u tropske krajeve i postanu rudari i radnici u fabrikama acetatne svile ili čeličanama. Kasnije će im i duh biti obrađen tako da potvrdi mišljenje tela. "Dovodimo ih do toga da im toplota prijia", zaključio Foster. "Kolege na spratu će ih naučiti da je zavole."

"A to je", ubaci direktor s poučnom ozbiljnošću, "to je tajna sreće i vrline - voleti ono što mora da se radi. To je svrha celokupne obrade: navesti ljude da vole svoju neizbežnu društvenu sudbinu."

U otvoru između dva tunela, jedna bolničarka je pažljivo ubadala dugom tankom iglom pihtijastu sadržinu boce koja je prolazila. Studenti i njihova dva vodiča zastadoše za trenutak i posmatrahu je u tišini.

"Pa, Lenina", reče Foster kad ona najzad izvadi iglu i ispravi se.

Devojka se trže i okrete. Videlo se da je, i pored sveg lupusa i crvenih očiju, bila neobično lepa.

"Henri!" osmeh joj blesnu kao crvena munja i otkri niz koralnih zuba.

"Divna, divna devojčica", promrmlja direktor i, potapšavši je dva-tri puta, primi u zamenu jedan osmeh, u dobroj meri ispunjen poštovanjem.

"Šta im dajete?" upita Foster, obojivši svoj glas vrlo profesionalnim tonom.

"Kao i obično: protiv tifusa i spavaće bolesti."

"Određeni za rad u tropskim krajevima dobijaju injekciju od 150. metra nadalje", objasni Foster studentima. "U toj fazi embrioni još imaju škrge. Imunizujemo ribu protiv bolesti budućeg čoveka." Zatim, okrenuvši se Lenini: "Dakle, danas u deset do pet na krovu", reče, "kao i obično."

"Divna", reče direktor još jednom i, ponovo je potapšavaši, ode za ostalima.

Na polici 10 nizovi budućih hemičara prolazili su kroz postupak privikavanja na podnošenje dejstva olova, kaustične sode, katrana, hlora. Prva serija embriona - raketnih mehaničara, kojih je bilo dvesta pedeset, upravo je prolazila pored oznake za hiljadu stoti metar na polici 3. Naročiti mehanizam bez prestanka obrtao je njegove boce. "Da im se usavrši osećaj ravnoteže", objasni Foster. "Kad je raketa u vazduhu, pipav je posao opravljati je spolja. Kad stoji kako treba, usporavamo cirkulaciju, tako da maltene

uginu od gladi, a kad stoje naglavačke, udvostručavamo priliv surogata. Na taj način se priviknu da povezuju stajanje naglavce s prijatnošću; u stvari, istinski su srećni jedino kad dube na glavi."

"A sad", nastavi Foster, "sad ću da vam pokažem vrlo interesantan postupak kome podvrgavamo Alfa-plus intelektualce. Imamo veliku seriju na polici 5. Prva galerija", doviknu on dvojici mladića koji behu pošli ka prizemlju.

"Oni su negde oko 900. metra", objasni on. "Dok fetusima ne otpadne rep, nema ni govora o nekom korisnom tretmanu za intelektualce. Hajdete za mnom."

Ali direktor beše pogledao na sat. "Deset do tri", reče. "Nećemo imati vremena za intelektualne embrione. Moramo gore do jasala, dok se deca nisu probudila posle popodnevno odmora."

Foster beše razočaran. "Makar samo da pogledamo u salu za izručivanje", zamoli on.

"Može." Direktor se blagonaklono osmehnu. "Samo da pogledamo."

2.

Fostera ostaviše u sali za izručivanje. D. C. i njegovi studenti udoše u najbliži lift i popeše se do petog sprata.

Tabla je objavljivala: DEČJE ODELJENJE. SALE ZA NEOPAVLOVSKE USLOVLJENJE REFLEKSE.

Direktor otvori vrata. Nađoše se u veliko goloj sali, vrlo svetloj i sunčanoj; ceo južni zid bio je od stakla. Nekoliko sestara, u propisnoj uniformi - bele bluze i pantalone od viskoznog platna - kose aseptično skrivene pod belim kapama, postavljalo je vaze s ružama od jednog kraja prostorije do drugog. Velike vaze krcate cvećem. Hiljade kruničnih listića, zrelih, razvijenih i svilenkasto glatkih, nalik na obraze bezbroj malih heruvima, ali heruvima, u toj blistavoj svetlosti, ne smo ružičastih i arijevske krvi nego i sjajnih Kineza, i Meksikanaca, i apoplektičnih od previše duvanja u nebeske trube, i bledih kao smrt, bledih kao posmrtna belina mermera.

Sestre se ukočiše u stavu mirno kad direktor uđe.

"Namestite knjige", reče on kratko.

Sestre bez reči poslušашe naređenje. Između vaza s ružama pojaviše se knjige - red kvarto-tabaka dečjih slikovnica zavodljivo otvorenih na stranama gde je bila naslikana šarenim bojama neka životinja, ptica ili riba.

"A sad donesite decu."

One žurno iziđoše iz sobe i vratiše se kroz minut-dva, svaka je gurala po jedna kolica na četiri sprata, ograđena žičanom mrežom i natovarena osmomesečnim bebama koje su sve bile potpuno jednake (jedna ista grupa Bokanovski, očigledno) i sve (pošto je njigova kasta bila Delta) odevene u sivomaslinasto.

"Stavite ih na pod."

Decu istovariše.

"Sad ih okrenite da vide cveće i knjige."

Okrenute, bebe smesta učutaše, a onda počеше da puze prema površinama jarkih boja, prema tim šarenim i vedrim oblicima koji su ih gledali s belih stranica. Dok su se primicale, iz trenutnog zamračenja iza jednog oblaka, pojavi se sunce. Ruže planuše kao da ih je iznenadna strast odjednom osvetlila iznutra; sjajne stranice slikovnica kao da ispuni neko novo i duboko značenje. Iz redova beba koje su puzale začu se uzbuđeno pijukanje, gugutanje i cvrkut zadovoljstva.

Direktor protrlja ruke. "Odlično!" reče. "Ovo je kao poručeno."

Najokretniji puzavci već behu stigli na cilj. Ručice su se nesigruno pružale, doticale, grabile, krunile listiće preobraženih ruža, gužvale ilustrovane stranice slikovnica. Direktor sačeka da se sve bebe zanesu u svoj radosni posao. Onda reče: "Pazite dobro" i, podigavši ruku, dade signal.

Glavna negovateljica, koja je stajala pored razvodne table na suprotnom kraju sale, pritisnu jednu poluzicu.

Začu se žestoka eksplozija. Poče da zavija sirena, sve prodornije i prodornije. Ludo zazvoniše zvona na uzbunu.

Deca se trgoše, zavrištaše; lica su im bila izobličena od straha.

"A sada", zaurla direktor (buka je bila zagušena), "sada im ovo tuvimo u glavu putem blagog električnog udara."

On ponovo mahnu rukom, a glavna negovateljica pritisnu drugu polužicu. Vrištanje beba najednom dobi novi ton. U oštrim grčevitim kricima koje sad počеше da ispuštaju bilo je nečeg očajničkog, gotovo sumanutog. Mala tela su im se grčila i kočila; udovi se cimili kao da ih povlače nevidljive žice.

"Možemo da pustimo struju u ceo taj pojas poda", dreknu direktor objašnjavajući. "No, dosta je i ovoliko", i on dade znak bolničarki.

Eksplodije umuknuše, zvona prestadoše da zvone, urlik sirena zamuče, ton po ton. Tela koja su se kočila i trzala opustiše se, a malopredašnja piska i cik malih manijaka naraste još jednom u normalnu dreku običnog užasa.

"Sad im ponovo ponudite cveće i knjige."

Negovateljice poslušашe; ali čim im se ruže prinesoše, čim im pogled pade na vedre slike cica-mica, vau-vau i u šumici zeke, bebe se prestrašeno povukoše; dreka najednom postade glasnija.

"Posmatrajte", trijumfovao je direktor, "posmatrajte."

Knjige i prodorna buke, cveće i električni udari - ovi parovi su u detinjoj svesti već bili povezani; a posle dve stotine ponovljenih lekcija, istih ili sličnih, biće neraskidivo spojeni. Što čovek sjedini, priroda je nemoćna da rastavi.

"Rašće sa 'instinktivnom' - kako su to psiholozi nekad zvali - mržnjom prema knjigama i cveću. S neizmenljivo uslovljenim refleksima. Celog će života biti bezbedni od knjiga i botanike." Direktor se okrete sestrama. "Odnosite ih."

One natovariše na kolica decu u sivomaslinastim pelenama, koja su i dalje plakala, i odvežoše ih; za njima ostade miris prokislog mleka i tišina, više nego dobrodošla.

Jedan student podiže dva prsta; on je sasvim lepo shvatao zašto se nižim kastama ne sem dopustiti da vreme koje pripada Zajednici traće na knjige i da bi uvek postojala opasnost da pročitaju nešto što bi im nepoželjno moglo poremetiti neke reflekse, ali ipak... pa eto, nije mogao da shvati zašto cveće. Zašto nastojati na tome da se Deltama psihološki onemogućiti da vole cveće?

D. C. strpljivo objasni stvar. To što se deca teraju da vrište čim vide ružu, ima svoje raloge u višoj privrednoj politici. Ne tako davno (pre jednog veka ili tako nešto), Game, Delte, čak i Epsilon, bili su obrađivni tako da zavole cveće - cveće posebno, a prirodu uopšte. Svrha koja se time želela postići je bila: navesti ih da idu u prirodu kad god im se pruži prilika i tako ih nagnati da koriste saobraćajne usluge.

"A zar ih nisu koristili?" upita student.

"I te kako", odgovori D. C. "Ali ništa sem toga."

Jaglike i pejzaži, istače on, imaju jedan veliki nedostatak: besplatni su. Ljubav prema prirodi ne daje posla nijednoj fabrici. Stoga je bilo rešeno da se ljubav prema prirodi ukine, makar u najnižim kastama, ali da se zadrži tendencija ka korišćenju saobraćajnih usluga. Jer, naravno, bilo je neophodno potrebno da oni i dalje odlaze u prirodu, makar je i mrzeli. Problem je, dakle, bio u tome da se iznađe povod za korišćenje saobraćajnih usluga koji bi bio ekonomski zdraviji od gole ljubavi prema jaglikama i pejzažima. I pronađen je.

"Obrađujemo mase da mrze prirodu", zaključio direktor. "Ali paralelno s tim, obrađujemo ih da vole sve sportove pod vedrim nebom. U isto vreme, udesili smo da bavljenje svakim od tih sportova povlači upotrebu komplikovanih sprava. I tako sad oni postaju potrošači kako industrijske robe, tako i saobraćajnih usluga. Otuda ovi električni udari."

"Sad mi je jasno", reče student i ućuta, van sebe od divljenja.

Kratka pauza; zatim se direktor nakašlja i poče: "Jednom davno, dok je gospod Ford još hodao po zemlji, živeo je jedan dečak koji se zvao Ruben Rabinovič. Maternji jezik njegovih roditelja bio je poljski." Direktor se sam prekide. "Vi znate šta je to poljski jezik, je li tako?"

"Mrtav jezik."

"Kao francuski i nemački", dodade drugi student, revnosno ističući svoje znanje.

"A roditelj?" ispitivao je D. C.

Zavlada nelagodna tišina. Nekoliko momčića pocrvene. Još nisu bili naučili da povuku značajnu, ali često tanku, graničnu crtu između nepristojnih izraza i čiste nauke. Najzad se jedan ohrabri i diže dva prsta.

"Ljudska bića su nekad bila..." i prekide se; krv mu jurnu u obraze. "Pa eto, bila su živородna."

"Tačno." Direktor klimnu u znak odobravanja.

"I kad se deca izruče..."

"Rode", ču se ispravka.

"Tako su nastajali roditelji... hoću da kažem, ne deca, naravno; nego oni prvi." Siromašak se bio potpuno spleo od zbunjenosti.

"Ukratko", razmrsi stvar direktor, "roditelji su se zvali majka i otac." Nepristojni izrazi koji su u stvari bili naučni termini, kao prasak odjeknuše u tišini u kojoj su momčići krili poglede. "Majka", ponovi on glasno, tuveći im nauku u glavu; zatim se zaveli u stolicu i reče ozbiljno: "Znam, to su neprijatne činjenice. Ali većina istorijskih činjenica i jeste neprijatna."

On se vrati na malog Rubena - malog Rubena u čijoj su sobi njegov otac i majka (tras! tras!) jedne večeri, nepažnjom, ostavili radio uključen.

"Morate, naime, imati u vidu da su u ta vremena primitivnog živorodnog razmnožavanja decu podizali roditelji a ne Državni centri za obradu."

Dok je mališan spavao, radio je odjednom počeo da prenosi neku emisiju iz Londona; i sutradan, na zaprepašćenje svog... tras, i svoje... tras (hrabriji momčići se usudiše da se iskeze jedan na drugog), mali Ruben se probudio i ponovio od reči do reči dugo predavanje onog čudnog starinskog pisca ("jednog od rekih čija su dela odobrena i za nas") Džordža Bernarda Šoa, koji je, pridržavajući se čvrsto zasnovane tradicije, govorio o svojoj sopstveno genijalnosti. ... (namigivanje) i ... (cerenje) malog Rubena, nisu, naravno, shvatili ni jednu jedinu reč ovog predavanja, pa su pozvali doktora, plašeći se da im je dete iznenada poludelo. On je, srećom, znao engleski; prepoznao je Šoovo predavanje koje je bilo emitovano prethodne večeri, shvatio značaj onog šta se detetu desilo i o tome pismom izvestio medicinsku štampu.

"I tako je otkriven princip učenja u snu, ili hipnopedije." D. C. načini značajnu pauzu.

Princip je bio pronađen; ali trebalo je da prođe mnogo i mnogo godina pre nego što je bilo moguće primeniti ga u praksi.

"Slučaj malog Rubena se dogodio samo dvadeset tri godine posle izbacivanja na tržište prvog modela T Jedan od prvih modela automobila marke ford; prim. prev. gospoda Forda." (Direktor sastavi palac s kažiprsotom i srednjim prstom i ocrta slova T na trbuhu, a svi studenti pobožno učiniše to isto).

"Pa ipak..."

Studenti su besomučno žvrljali. "Hipnopedija, prvi put zvanično upotrebljena 214. g. F. E. Zašto ne ranije? Dva razloga: a)..."

"Ti prvi eksperimentatori", reče D. C. "bili su na pogrešnom putu. Oni su smatrali da se hipnopedija može koristiti kao instrument intelektualnog obrazovanja..."

(Mališan spava na desnoj strani, desna ruka mu je ispružena, a desna šaka opuštена preko ivice kreveta. Kroz rešetke na okruglom otvoru jednog sprata čuje se tihi glas.

"Reka Nil je prva po dužini u Africi, a druga na svetu. Ona je kraća od Misisipija s Misurijem, ali je na prvom mestu u svetu po dužini svog bazena, koji se prostire od 35. stepena širine..."

Sutradan, za doručkom, neko kaže: "Tomi, znaš li ti koja je najduža reka u Africi?" Tomi odmahuje glavom. "Ali zar se ne sećaš da si čuo nešto što počinje: Reka Nil je..."

"Reka-Nil-je-prva-po-dužini-u-Africi-a-druga-na-svetu..." Reči šikljaju i sustižu jedna drugu. "Ona-je-kraća-od..."

"Fino. E, pa koja je onda najduža reka u Africi?"

Oči gledaju ne trepćući.

"Ne znam."

"Pa Nil, Tomi."

"Reka-Nil-je-prva-po-dužini-u-Africi-a-druga..."

"Pa koja je onda reka najduža, Tomi?"

Tomi grune u plač. "Ne znam", dreči on.

Ta dreka, razjasni direktor, obeshrabrila je prve istraživače. Prestalo se eksperimentisati. Više se nije pokušavalo da se deca u snu nauče koliko je dugačak Nil. Sasvim ispravno. Prirodne nauke se ne mogu naučiti ako se ne zna tačno šta je na stvari.

"Međutim, da su samo počeli s moralnim vaspitanjem", reče direktor, polazeći prema vratima. Studenti pođoše za njim, očajnički hvatajući beleške u hodu i celim putem u liftu. "S moralnim vaspitanje, koje nikad, ni u kom slučaju, ne sme da bude racionalno."

"Tišina, tišina", ču se šapat iz zvučnika dok su izlazili iz lifta na četrnaestom spratu; "tišina, tišina", počеше neumorno da ponavljaju metalna usta u pravilnim razmacima duž hodnika. Čitav četrnaesti sprat je šišao od kategoričnog imperativa.

Posle pedeset metara pređenih na prstima, stigoše do vrata koja direktor oprezno otvori. Prekoračiše prag i udoše u sumrak spuštenih roletni spavaonice. Pored zida je stajalo osamdeset krevetaca u jednom redu. Čuo se šum lakog ravnomernog disanja i neki neprekidni mrmor, kao udaljeni šapat vrlo tihih glasova.

Negovateljica ustade kad su ušli i stade mirno pred direktorom.

"Koji je danas čas?" upita on.

"Prvih četrdeset minuta imali smo početni krus seksualnog vaspitanja", odgovori ona. "Sad smo prešli na početni kurs kastne svesti."

Direktor pođe laganim korakom niz dugi red krevetaca. Ružičasto i opušteno u snu, osamdesetoro muškarčića i devojčica ležalo je tiho dišući. Ispod svakog jastuka se čuo šapat. D. C. se zaustavi, saže se iznad jednog kreveta i poče pažljivo slušati.

"Kažete, početni kurs kastne svesti? Da ga čujemo malo jače preko žvučnika."

Na drugom kraju sobe štrčao je zvučnik. Direktor mu priđe i pritisnu prekidač.

"...sva nose zeleno", reče tih ali vrlo jasan glas uhvaćen usred rečenice, "a Delta deca nose sivomaslinasto. Ja neću da se igram s Delta decom. A Epsiloni su još gori. Što su oni glupi! Ne znaju ni da čitaju ni da pišu. I još nose crno, a to je toliko ružna boja. Ja baš volim što sam Beta."

"Alfa deca nose grao. Oni rade mnogo više nego mi zato što su tako strašno pametna. Ja baš volim što sam Beta, stvarno volim, zato što ne radim toliko mnogo. I još smo mi mnogo bolji nego Game i Delte. Gama deca su mnogo glupa. Ona sva nose zeleno, a Delta deca nose sivomaslinasto. Baš neću da se igram s Delta decom. A Epsiloni su još gori. Što su oni glupi! Ne znaju ni..."

Direktor ponovo pritisnu prekidač. Glas učuta. Samo je njegov tanušni duh i dalje mrmorio ispod osamdeset jastučića.

"Ovo će im se ponoviti još trideset-četrdeset puta pre nego što se probude; pa onda ponovo u četvrtak i u subotu. Sto dvadeset puta dnevno po tri puta nedeljno; i tako trideset meseci. Posle toga prelaze na teže gradivo."

Ruže i električni udari, sivomaslinasta boja Delta i miris smrdljivka - neraskidivo spojeni pre nego što dete nauči da govori. Ali obrada bez reči je gruba i suviše uopštena; njome se ne mogu uliti u svest finije razlike, ne mogu usaditi kompleksniji sistemi ponašanja. Za tako šta potrebne su reči, ali reči lišene smisla. Ukratko, hipnopedija.

"Najveća moralizatorska i socijalizatorska sila svih vremena."

Studenti zapisaše ovo u svoje sveske. Iz prve ruke.

Direktor još jednom pritisnu prekidač.

"...tako strašno pametni", govorio je tihi, ubedljivi, neumorni glas. "Ja baš volim što sam Beta, stvarno volim, zato što..."

Ne sasvim kao kapi vode, iako voda može da provrti rupu u najtvrđem granitu; više nalik na kapi pečatnog voska, kapi koje prijanjaju i stapaju se sa onim na šta padaju, dok najzad cela stena ne postane samo jedna skerletna masa.

"Sve dok se, na kraju, detinja svest ne poistoveti sa onim čemu ih učimo, a zbir naučenog ne postane detinja svest. I ne samo detinja. U odraslih takođe - i to doživotno. Svest koja rasuđuje, želi, odlučuje - sazdana od ovih ideja!" Ali te ideje su naše ideje! Direktor je gotovo vikao u svom likovanju. "Ideje koje određuje Država." On udari pesnicom po najbližem stolu. "Iz čega proizilazi..."

Glasovi ga naterashe da se okrene.

"Forde gospode!" reče on izmenjenim tonom, "eto probudio sam decu."

3.

Napolju, u bašti, bilo je vreme igri. Golo na toplom junskom suncu, šest ili sedam stotina dečaćića i devojčica trčalo je uz prodornu ciku preko travnjaka, ili se igralo loptom, ili ćutke čučalo po dvoje i troje u cvetnim žbunovima. Ruže su bile u cvatu, dva slavuja prevala su u duetu u šumarku, a kukavica im je urpavo kvarila melodiju leteći među lipama. Vazduh je bio pun sanjivog zujanja pčela i helikoptera.

Direktor i njegovi studenti stadoše za trenutak da posmatraju grupu dece koja se igrala centrifugalne lora. Dvadesetoro njih stajalo je u krugu oko kule od hromiranog čelika. Lopta bačena na platformu na vrhu kule otkorljala bi se u unutrašnjost, padala na jedan krug koji se brzo obrtao, izletela izbačena kroz neki od bezbrojnih otvora na cilindričnom omotu kule i tada ju je trebalo hvatati.

"Kad čovek pomisli", razmišljao je direktor naglas dok su kretali dalje, "kad čovek pomisli da se i u Fordovoj eri većina igara nekad igrala gotovo bez ikakvih aparata, sem, možda, jedno dve lopte, nekoliko štapova i malo mreže. Zamislite tu glupost: dopustiti ljudima da se igraju komplikovanih igara kojima se ni na koji način ne povećava potrošnja. Čisto bezumlje. Danas Upravljači ne odobravaju nijednu novu igru ako za nju nije potrebno najmanje onoliko aparata kao i za najkomplikovaniju postojeću." On zastade.

"Simpatična grupica", reče pokazujući rukom.

U malom travnatom zalivu između dva visoka žbuna sredozemnog vresa, dvoje dece, dečacić od svojih sedam godina i devojčica starija možda godinu dana, bili su zaneti, vrlo ozbiljno i sa svom usredsređenom pažnjom naučnika udubljenih u rad na nekom otkriću, u rudimentarnu seksualnu igru.

"Divno, divno!" reče direktor sentimentalan.

"Divno", učtivo se složiše momčići. Ali njihov osmeh bio je prilično snishodljiv. Oni su ovakve detinjaste zabave bili prerasli pre tako kratog vremena da ih sad nisu mogli posmatrati bez nešto malo prezira. Divno? Pa to se samo dvoje klinaca ludira u igri i ništa više. Klinci.

"Uvek mislim da..." nastavi direktor onim istim, prilično razneženim tonom, kad ga prekide glasna kuknjava.

Iz obližnjeg žbuna pojavi se jedna negovateljica; vodila je za ruku dečacića koji je sve vreme drečao. Za njom je kaskala mala devojčica zabrinuta lica.

"Šta se desilo?" upita direktor.

Negovateljica sleže ramenima. "Ništa naročito. Ovaj mali se, izgleda, plaši normalne erotske igre. Već sam zapazila jednom-dvaput ranije. Danas opet. Počeo je da se dere kad..."

"Časna reč"; ubaci devojčica zabrinuta lica, "nisam mu ništa uradila. Časna reč."

"Nisi, dušo, dabome da nisi", ohrabri je negovateljica. "Sad ga vodim", nastavi ona, okrenuvši se direktoru, "pomoćniku načelnika psihijatrijske službe. Za svaki slučaj; možda ipak ima nešto nenormalno."

"U pravu ste", reče direktor. "Samo ga vi odvedite. Ti ostani, devojčice", dodade on dok se negovateljica udaljavala sa svojim pulenom koji je i dalje drečao. "Kako se zoveš?"

"Polj Trocki."

"Baš lepo ime", reče direktor. "Hajde sada lepo idi i potraži nekog drugog dečka da se igraš."

Dete otrča u žbunje i nestade iz vida.

"Izvanredno dete!" reče direktor, prateći je pogledom. Onda, okrenuvši se svojim studentima: "Ovo što ću vam sada reći može vam se učiniti neverovatno. Ali kad čovek nije upoznat sa istorijom, najveći deo podataka o prošlosti i zvuči neverovatno."

I iznese zaprepašujuću istinu. Vrlo dugo pre Fordove ere, pa čak i nekoliko generacija u toku nje, erotska igra dece smatrala se abnormalnom (odjeknu smeh); i to ne samo abnormalnom nego i nemoralnom (je li moguće?), zbog čega je bila nemilosrdno sprečavana.

Na licima slušalaca pojavi se izraz neverice prožet zaprepaščenjem. Da se sirotaj deci oduzme to malo zabave? Nije im to išlo u glavu.

"Čak i odrasliji dečaci", nastavljao je D. C., "čak i odrasliji dečaci kao vi..."

"Nije moguće!"

"Sem malo potajnog autoerotizma i homoseksualnosti - apsolutno ništa."

"Ništa?"

"U većini slučajeva tek posle dvadesete godine."

"Posle dvadesete", ponovi direktor. "Jesam li vam rekao da će vam se učiniti neverovatno."

"Ali šta se dešavalo?" upitaše oni. "Kakvi su bili rezultati?"

U dijalog se iznenada ubaci dubok zvučan glas. "Rezultati su bili stravični."

Oni se trgoše i pogledaše oko sebe. Na rubu njihove male grupe stajao je neznanac - čovek srednjeg rasta, crnomanjast, kukastog nosa, punih rumenih usana, crnih i vrlo prodornih očiju. "Stravični", ponovi on.

D. C. je u tom trenutku seo na klupu od čelika i gume, kakvih je bilo mnogo svuda po parku; ali spazivši nepoznatog čoveka, on skoči na noge i polete prema njemu, raširenih ruku, sa osmehom koji je otkrivao sve zube, topeći se od miline.

"Gospodine Upravljač! Kakvo neočekivano zadovoljstvo! Momci, zar ne vidite? Ovo je Upravljač; njegovo fordstvo Mustafa Mond."

U četiri hiljade soba Centra, na četiri hiljade električnih časovnika istovremeno izbi četiri sata. Iz metalnih usta zvučnika odjeknuše besteslesni glasovi.

"Prva dnevna smena slobodna. Druga dnevna smena, na posao! Prva dnevna smena slobodna..."

U liftu, vozeći se ka svlačionici, Henri Foster i pomoćnik direktora Odseka za predodređivanje prilično upadljivo okretoše leđa Bernadu Marksu iz Psihobiroa, grozeći se ugleda koji je uživao.

Tiho zujanje i kloparanje mašina još je komešalo grimizni vazduh u skladištu embriona. Smene su dolazile i odlazile, jedno lice obojeno lupusom smenjivalo se s drugim; a konvejeri su se veličanstveno i večno kretali napred sa svojim tovarom budućih ljudi i žena.

Lenina Kraun se hitrim korakom uputi prema vratima.

Njegovo fordstvo Mustafa Mond! Studentima koji su ga pozdravljali samo što oči nisu iskočile iz glave! Mustafa Mond! Regionalni Upravljač za Zapadnu Evropu! Jedan od deset Upravljača sveta. Jedan od deset... i on je seo na klupu sa D. C., ostaće, ostaće, jeste, i još će razgovarati s njima... oni će čuti nauku s najvišeg mesta. Iz samih Fordovih usta.

Dvoje dece, kose smeđe kao lešnik, pojavi se iz obližnjeg žbunja, zagleda se za trenutak u njih krupnim, zaprepašćenim očima, a onda se vrati svojoj zabavi među lišćem.

"Vi svi znate", reče Upravljač svojim dubokim snažnim glasom, "vi svi, verovatno, znate onu divnu i nadahnutu misao gospoda Forda: 'Istorija, to je: smuti pa prosperi.'"

On mahnu rukom; izgledalo je kao da nevidljivom peruškom briše nešto malo prašine, a ta prašina beše Harapa, beše haldejski Ur; nešto paučine, a ta paučina su bili Teba, Vavilon, Knosos, Mikena. Jedan zamah peruškom, i još jedan - i gde je Odisej, gde je Jov, gde su Jupiter, Gotama, Isus? Jedan zamah - i sva ona zrnca antičke prašine, zvana Atina i Rim, Jerusalem i Srednje carstvo - sva ona nestadoše. Paf - isprazni se mesto gde je bila Italija. Paf, katedrale; paf, paf, kralj Lir i Paskalove Misli. Paf, Hristovo stradanje; paf, Rekvijem; paf, simfonija, paf...

"Ideš li večeras u taktiloskop, Henri?" upita pomoćnik direktora odseka za predodređivanje. "Čujem da je ovaj novi film u Alhambri prvoklasan. Ima jedna ljubavna scena na prostirci od medveđeg krzna; kažu da je izvrsna. Reprodukovana svaka dlaka krzna. Neverovatni taktilni efekti."

"Zbog toga vam se istorija i ne predaje", govorio je Upravljač. "Ali sad je vreme..."

D. C. ga pogleda sa strepnjom. Za Upravljača se pričalo da u radnoj sobi, u sefu, krije stare zabranjene knjige. Sveto pismo, zbirke pesama - sam Ford zna šta sve ne.

Mustafa Mond ulovi direktrov usplahireni pogled i uglovi rumenih usana mu ironično zaigraše.

"Bez brige, direktore", reče on tonom blagog podsmeha, "neću ih iskvartiti."

D. C. se zbuni kao dečak.

Oni koji se osećaju prezreni dobro čine što i sami daju svom licu izraz prezira. Osmeh na licu Bernarda Marksa bio je prezriv.

Nije nego, svaka dlaka krzna!

"Svakako ću otići", reče Henri Foster.

Mustafa Mond se naže napred, zamaha uzdignutim prstom pred njima. "Pokušajte samo da zamislite", reče on, a od njegovog glasa pođoše im neki čudni žmarci po dijafragmi. "Pokušajte da zamislite kako je to izgledalo imati živorodnu majku."

Opet ona nepristojna reč. Ali ovog puta nikome nije ni na pamet palo da se nasmeje.

"Pokušajte da zamislite šta je značilo živeti sa svojom porodicom!"

Pokušaće; ali, očigledno, bez ikakavog uspeha.

"A znate li šta je značila reč 'dom'?"

Oni odmahnuše glavom.

Iz ovog polumračnog grimiznog podruma, Lenina Kraun uzlete sedamnaest spratova, okrete desno izišavši iz lifta, pođe dugim hodnikom i, otvorivši vrata na kojima je pisalo ŽENSKA SVLAČIONICA, zaroni u zaglušni kaos ruku, grudi i donje rublja. Bujice vrele vode su se prskajući ulivale u stotinu kada ili klokotale ističući iz njih. Zujeći i šišteći, osamdeset aparata za vibro-vakuum masažu istovremeno su gnječili i usisavali čvrstu i opaljenu put osamdeset izvanrednih primeraka ženki. Sve su govorile na sav glas. Aparat za sintetičku muziku izvijao je solo na superkornetu.

"Zdravo, Fani", reče Lenina devojci čiji su čiviluk i kasete bili odmah do njenih.

Fani je radila u sali za flaširanje, a prezivala se takođe Kraun. No pošto je na dve milijarde stanovnika planete bilo samo deset hiljada prezimena, ova slučajnost nije bila tako neobična.

Lenina poče da povlači svoje patent-zatvarače - naniže na bluzi, naniže obema rukama, po jedan od onih koji su držali pantalone, još jednom naniže, za donje rublje. Ne skidajući čarape i cipele, ona ode u kupatilo.

Domaće ognjište - nekoliko sobičaka, u kojima su stanovali zbijeni da se uguše, čovek, žena koja je povremeno kotila, gomila dečaka i devojčica svih uzrasta. Bez vazduha, bez dovoljno prostora; zatvor, nesterilizovan zatvor; pomrčina, boleštine, smrad.

(Upravljač je tako živo evocirao prošlost, da jedan momčić, osetljiviji od ostalih, poblede od samog opisivanja i samo što nije počeo da povraća.)

Lenina iziđe iz kade, obrisa se peškirom, dohvati dugu elastičnu cev utaknutu u zid, stavi otvor na grudi kao da je htela da izvrši samoubistvo, pritisnu prekidač. Mlaz zagrejanog vazduha napraši je najfinijim talkom. Nad lavaboom je bilo osam salavina za razne mirise i kolonjske vode. Ona okrete treću sleva, namaza se šiprom i, noseći čarape i cipele u ruci, ode da potraži slobodan vibro-vakuum aparat.

A domaće ognjište je bilo odvratno koliko fizički toliko i psihički. Fizički, to je bila zečja loga, brlog, vreo od trenja tesno zgomilanog života, smrdljiv od emocija. Kakvih je sve zagušljivih intimnosti bilo između članova porodične grupe, kakvih opasnih, nezdrvih, bestidnih odnosa! Majka je manijački bdela nad svojom decom (svojom decom!)... bdela nad njima kao mačka nad mačićima; ali mačka koja ume da govori, mačka koja ume da ponavlja bez prestanka: 'čedo moje, čedo moje'.

"Čedo moje, ah, ah, na mojim grudima, ručice, gladno moje malo, i ono neizrecivo bolno zadovoljstvo. I evo, moje čedo spava, moje čedo spava s mehurićem mleka u uglu ustašca. Moje malo spava..."

"Da", reče Mustafa Mond klimajući glavom, "imate čega i da se gadite."

"S kim izlaziš večeras?" upita Lenina, vraćajući se s vibro-vakuum masaže, nalik na biser osvetljen iznutra, sva u ružičastom sjaju.

"Ni s kim."

"Nekako se ne osećam najbolje ovih dana", objasni Fani. "Doktor Vels mi je preporučio kuru veštačke trudnoće."

"Jeste, srce, samo, tebi je tek devetnaest godina. Prva kura je obavezna tek u dvadest provoj."

"Znam, srce. Ali za neke je bolje da počnu ranije. Doktor Vels mi je rekao da brinete sa širokom karlicom, kao ja, treba da prođu prvu kuru veštačke trudnoće sa osamnaest godina. Znači, ja ću dve godine kasnije, a ne ranije." Ona otvori vratanca na svojoj kaseti i pokaza joj kutijice i bočice sa etiketama naređane na gornjoj polici.

Lenina poče da čita naglas. SIRUP KORPUS LUTEUMA. OVARIN GARANTOVANO SVEŽ; ROK UPOTREBE 1. AVGUST 632. G. F. E. EKSTRAKT MLEČNE ŽLEZDE; UZIMATI TRI PUTA DNEVNO PRE JELA, S MALO VODE. PLACENTIN; PO 5 CCM INTRAVENOZNO SVAKI TREĆI DAN... "Uf!" strese se ona. "Što ja mrzim intravenozne; a ti?"

"I ja. Ali šta ćeš kad su dobre za zdravlje..." Fani je bila izuzetno obdarena zdravim razumom.

Gospod Ford - ili gospod Frojd, kako je iz nedokučivih razloga imao običaj da sebe naziva kad se bavio pitanjima psihologije - gospod Frojd je bio prvi koji je otkrio zastrašujuće opasnosti porodičnog života. Svet je bio pun očeva - dakle pun bede; pun majki - dakle pun svakojakih perverzija, od sadizma do nevinosti; pun braće, sestara, stričeva, strina - pun ludila i samoubistva.

"Pa ipak, među urođencima Samoe, na nekim ostrvima Nove Gvineje..."

Tropsko sunce je kao topli med obavijalo naga tela dece koja su se u gomili razvratno prevrtala u cveću hibiskusa. Dom? - bilo koja od dvadeset koliba pokrivenih palmovim lišćem. Na Trobrijanskim ostrvima začecće se smatralo delom dugova predaka; nikad se nije ni čulo za reč otac.

"Suprotnosti se dodiruju", reče Upravljač. "Iz prostog razloga što su i naterane da se dodiruju."

"Doktor Vels kaže da će mi tri meseca veštačke trudnoće, ako sad prihvatim kuru, držati zdravlje još tri-četiri godine."

"Fino ako je tako", reče Lenina. "Samo, Fani, to znači da iduća tri meseca ne smeš..."

"A ne, srce, nikako. Samo nedelju-dve. Večeras idem u klub na partiju muzičkog bridža. Ti izlaziš?"

Lenina klimnu glavom.

"S kim?"

"Sa Henrijem Fosterom."

"Opet?" Na Faninom dobrom licu, okruglom kao mesec, pojavi se izraz neodobravanja i bolnog iznenađenja, koji uz to lice nije nikako pristajao. "Hoćeš da kažeš da si još uvek sa Henrijem Fosterom?"

Očevi i majke, braća i sestre. Ali postojali su još i muževi, žene, ljubavnici i ljubavnice. Sem toga, postojala je i monogamija i 'zabavljanje'.

"Mada, verovatno, ne znate šta ti izrazi znače", reče Mustafa Mond.

Oni odmahnuše glavom.

Porodica, monogamija, zabavljanje. Svuda isključivost, svuda usredsređivanje na jednu jedinu ličnost, usko kanalisanje impulsa i energije.

"Ali svako pripada svima", zaključio on, navodeći hipnopedijsku poslovicu.

Studenti zaklimaše glavom, u znak saglasnosti sa izjavom koju su, pošto su je u snu bili čuli više od šezdeset dve hiljade puta, prihvatili ne samo kao istinitu nego kao aksiomu, samu po sebi jasnu, potpuno neoborivu.

"Pa šta hoćeš", protestovala je Lenina, "tek je četiri meseca kako imam Henrija."

"Tek je četiri meseca! Lepo, bogami. I još nešto", nastavi Fani, ispruživši, optužujući, prst prema Lenini, "sve to vreme nisi imala nikog drugog. Je li tako?"

Lenina pocrvene kao krv; ali oči i glas ostadoše joj prkosni. "Nisam imala nikog", odgovori ona gotovo besno. "I mogu ti reći da ne vidim zašto je trebalo da imam."

"A, ona mi može reći da ne vidi zašto je trebalo da ima", ponovi Fani, kao da je iza Leninog levog ramena stajao nevidljivi slušalac. Zatim, iznenada promenivši ton: "Ne, ozbiljno; stvarno mislim da treba da paziš šta radiš. Vrlo je nepristojno, pre svega, tako dugo biti samo s jednim. Da ti je četrdeset godina, ili bar trideset pet, još i kojekako. Ali, Lenina, u tvojim godinama! Ne, to stvarno ne može tako. A znaš dobro kako se D. C. buni kad je nešto tako jako ili dugotrajno... Četiri meseca Henri Foster, i sve to vreme da nemaš nijenog drugog - da to čuje, bio bi besan kao ris."

"Zamislite vodu u cevi, pod pritiskom." Oni je zamisliše. "Ja je probušim na jednom mestu", reče Upravljač. "Kakav mlaz!"

On je probuši na dvadeset mesta. Pojavi se dvadeset bednih vodoskočica.

"Čedo moje, čedo moje...!"

"Mama!" Ludilo je zarazno.

"Srećo mamina, jedino mamino, zlato moje, zlato..."

Majka, monogamija, zabavljanje. Vodoskok šiba visoko; mlaz je žestok i zapenjen. Nagon ima sam jednu odušku. Srećo mamina, čedo mamino. Nije ni čudo što su ti ljudi iz predmodernog doba bili svi ljudi, bedni i zli. Njihov svet im nije dopuštao da stvari primaju olako, da budu zdravi, vrli, srećni. Što od majki i ljubavnika, što od zabrana koje nisu bili obrađeni da poštuju, što od iskušenja i smotnog kajanja, što od bolesti i beskrajnog bola koji izdvaja od sveta, što od nesigurnosti i bede - morali su, hteli - ne hteli, da imaju jaka osećanja. A s tako jakim osećanjima (i to jakim osećanjima usamljenosti, u beznadežno samotnoj izdvojenosti), kako su mogli da budu stabilni?

"Pa sigurno, nema potrebe da ga napustiš. Tu i tamo uzmi ponekog drugog, ništa više. On ima i druge devojke, zar ne?"

Lenina priznade da je tako.

"Naravno. Za Henri Foster možeš ruku u vatru da će biti savršeni džentlmen - uvek po bontonu. Pa onda, treba da misliš i šta će direktor reći. Ti znaš kakav je on formalista što se toga..."

Lenina klimnu glavom. "Danas me je potapšao po zadnjici."

"Eto vidiš!" likovala je Fani. "Iz toga se vidi kakav je to čovek. Najstrože konvencionalan."

"Stabilnost", reče Upravljač, "stabilnost. Nema civilizacije bez društvene stabilnosti." Glas mu je zvučao kao truba. Dok su ga slušali, osećali su da rastu, da ih nešto greje.

Mašina se okreće, okreće, i mora se stalno okretati - za sva vremena. Njeno zaustavljanje znači smrt. Milijardu ljudi greblo je Zemljinu koru. Točkovi su počeli da se okreću. Kroz sto pedeset godina bilo je dve milijarde ljudi. Zaustavite samo točkove. Kroz sto pedeset nedelja biće ih ponovo samo milijardu: hiljadu miliona ljudi umrlo je od gladi.

Točkovi se moraju okretati bez prestanka, ali ne mogu sami. Moraju ih okretati ljudi, ljudi koji su sigurni kao točkovi na svojim osovinama, ljudi zdravi, ljudi poštteni, stabilni u svom stanju zadovoljstva.

Ako viču: čedo moje, mama, jedino, jedino moje; ako stenju: moj greh, moj strašni bože, ako vrište od bola, ječe u groznici, ropću protiv starosti i bolesti - kako će onda okretati točkove? A ako ne mogu da okreću točkove... Teško je sahraniti ili spaliti leševe hiljadu hiljada ljudi i žena.

"Na kraju krajeva", ulagivala se Fani, "kao da to boli, kao da je ružno imati još jednog-dvojicu pored Henrija. Sve u svemu, morala bi da se pustiš u veći promet."

"Stabilnost", uporno je nastavljao Upravljač, "stabilnost. To je prva i poslednja čovekova potreba. Stabilnost. Otuda i potiče sve ovo."

Jednim zamahom ruke on obuhvati park, ogromnu zgradu Centra, голу decu koja su se skrivala u žbunju i trčala preko aleja.

Lenina odmahnu glavom. "Ne znam šta mi je", razmišljala je naglas, "u poslednje vreme nešto nisam sasvim raspoložena da se pustim u promet. Dođe tako čoveku, pa izgubi volju. Da li se to i tebi dešava?"

Fani izrazi pokretom glave svoje saosećanje i razumevanje. "Ali čovek se mora truditi", reče ona poučno, "mora da se pridržava nekih pravila u životu. Na kraju krajeva, svako pripada svima."

"Tako je, svako pripada svima", ponovi Lenina lagano i, uzdahnuvši, učuta za trenutak; zatim uze Faninu ruku i blago je steže. "Potpuno si u pravu, Fani. Kao i uvek. Potrudiću se."

Potisnuti impuls izbija svom silinom, i ta poplava je strast, ta poplava je čak i ludilo: sve zavisi od jačine toka, visine i jačine brane. Potok koji ne nailazi na prepreke mirno teče svojim određenim koritom u smireno blagostanje. (Embrion je gladan - pumpa za surogat krvi neprestano, iz dana u dan, vrši svojih osam hiljada obrtaja u minutu. Izručeno dete plače - negovateljica se smesta pojavljuje s bocom spoljnih izlučevina. Osećanja vrebaju upravo u tom razmaku između pojave i ispunjenja želje. Treba, dakle, skratiti razmak, srušiti sve te stare nepotrebne brane.)

"Vi ste srećna omladina", reče Upravljač. "Nije se štedelo truda da vam se emotivni život olakša - da budete pošteđeni, u najvećoj mogućoj meri, robovanja osećanjima."

"Ford je u svojoj limuzini", promrmlja D. C. "Sve je na svetu u najboljem redu." Jetka parodija na poznati Brauningov distih: "Bog je u svom rajju. Sve je na svetu u najboljem redu"; prim. prev.

"Lenina Kraun?" ponovi Henri Foster pitanje pomoćnika direktora Odseka za predodređivanje, povlačeći patent-zatvarač na pantalonama. "A, to je izvrsna devojka. Divna, vrlo pneumatična. Čudim se da je još nisi imao."

"Ne znam kako mi se to desilo", reče pomoćnik. "Ali hoću, svakako. Prvom prilikom."

Sa svog mesta na suprotnom kraju prolaza kroz svačionicu, Bernard Marks ih ču i poblede.

"Mada, da ti pravo kažem", reče Lenina, "već mi je pomalo dosadilo: svakog dana samo Henri." Ona navuče levu čarapu. "Poznaješ Bernarda Marksa?" upita ona Fani glasom čija je preterana ravodušnost bila očigledno nameštena.

Fani se trže. "Nećeš valjda da kažeš...?"

"Što da ne? Bernard je Alfa-plus. Pozvao me je, uz to, da pođem s njim do jednog rezervata za divljake. Uvek sam želela da vidim kako izgleda rezervat za divljake."

"Da, ali znaš na kakvom je on glasu?"

"Baš me briga."

"Kažu da ne voli golf s barijerama."

"Kažu, kažu", rugala se Lenina.

"I još, najčešće je sam u slobodno vreme - sam." U Faninom glasu osećalo se zgražanje.

"E, pa kad bude sa mnom neće biti sam. Uostalom, zašto su ljudi tako pokvareni prema njemu? Baš je on sladak." Ona se osmehnu za sebe: što je bio smešan i postidjen! Gotovo preplašen - kao da je ona Upravljač sveta a on Gama-minus mašinski kontrolor.

"Eto, pogledajte svoj sopstveni život", reče Mustafa Mond. "Da li je bilo ko od vas ikad naišao na neku neprelaznu prepreku?"

Odgovori mu odrečno ćutanje.

"Je li iko od vas bio primoran da se duže vreme pretrpi od pojave želje do njenog ispunjenja?"

"Pa, ovaj...", počeo jedan mladić, pa ućuta.

"Recite šta imate", reče D. C. "Nemojte da njegovo fordstvo čeka."

"Jedanput sam morao da čekam gotovo četiri nedelje dok devojka koju sam želeo da imam nije pristala."

"I posledica je bila ta da ste doživeli jaku emociju?"

"Strašnu!"

"Strašnu; sigurno", reče Upravljač. "Vaši preci su bili do te mere glupi i kratkovidi da nisu hteli da imaju nikakva posla s prvim reformatorima kad su se pojavili i ponudili im da ih oslobode tih odvratnih emocija."

"Govore o njoj kao da je komad mesa." Bernard zaškrguta zubima. "Uzmi je ovde, uzmi je onde. Kao ovčetinu. Unižavaju je, svode na komad ovčetine. Rekla je da će razmisliti, da će mi odgovoriti ove nedelje. O, Forde, Forde, Forde." Hteo je da im priđe i izudara ih pesnicama po licu.

"Ozbiljno ti savetujem da je probaš", govorio je Foster.

"Pogledajte ektogenezu. Ficner i Kavaguči su ovaj metod detaljno razradili. I šta mislite, da li su vlade htele da je uzmu u razmatranje? Nisu. Postajalo je nešto što se zvalo hrišćanstvo. Žene su bile prisiljene da i dalje budu živorodne."

"Pa on je tako ružan!" reče Fani.

"Meni se baš dopada."

"A uz to je tako mali." Fani napravi grimasu; nizak rast je bio odvratan; tipičan znak nižnih kasta.

"Meni se to dopada", reče Lenina. "Čovek prosto dobije želju da ga pomazi. Kao mačku."

Fani je bila zgranuta. "Kažu da je neko pogrešio još dok je on bio u boci - pomislio je da je Gama, pa mu sipao alkohola u surogat krvi. Zato je tako zakrčljao."

"Koješa!" odvrati Lenina s negodovanjem.

"U Engleskoj je učenje u snu - verovali ili ne - bilo zabranjeno. U ono vreme je vladao takozvani liberalizam. Parlament, ako znate šta taj arhaizam znači, izglasao je zakon protiv hipnopedije. To se vidi iz sačuvanih dokumenata. Iz govora o slobodi ličnosti. Slobodi da se bude ništavan i nesrećan. Slobodi da se bude riba na suvom."

"Ma ne, ni govora, samo ti izvoli. Samo izvoli." Henri Foster potapša pomoćnika direktora po ramenu. "Na kraju krajeva, svako pripada svima."

Sto puta ponovljeno, tri noći nedeljno, u toku četiri godine, pomisli Bernard Marks, koji je bio specijalista za hipnopediju. Šezdeset dve hiljade i četiri stotine puta ponovljena rečenica jednako: jedna istina. Idioti!

"Isto je i sa sistemom kasta. Stalno predlagan, i stalno odbacivan. Držali su se nečega što su zvali demokratija. Kao da pored fizičko-hemijske postoji i neka druga ljudska jednakost."

"Ti kako hoćeš, ali ja ću prihvatiti njegov poziv."

Bernard ih je mrzeo. Ali bilo ih je dvojica, bili su krupni, bili su jaki.

"Devetogodišnji rat je počeo 141. godine F. E."

"Čak i ako je ono za alkohol u surogatu krvi istina."

"Fozgen, hloropikrin, etil jodoacetat, difenil-cijanarsin, trihlormetil hloroformat, dihloretel sulfid. Da i ne govorimo o hidrocijaničnoj kiselini."

"U šta ja prosto-naprosto ne verujem", zaključio Lenina.

"Zvuk četrnaest hiljada aviona koji se približava u bojnom poretku. Ali na Kurfirstendamu, ili u osmom arondismanu, eksplozija antraks-bombi jedva da je glasnjija od praska naduvane kese od hartije."

"Zato što baš hoću da vidim rezervat za divljake."

$\text{CH}_3\text{C}_6\text{H}_2(\text{NO}_2)_3 + \text{Hg}(\text{CNO})_2 = \text{čemu?}$

Ogromnoj rupi u zemlji, gomili šuta, nekoliko komadića mesa i sluzi, jednoj nozi - još obućenoj - koja leti kroz vazduh i pada, bup, usred leje pelagija - onih skerletnih; divan je prizor to bio onog leta!

"Ti si, Lenina, izgubljen slučaj; dižem ruke od tebe."

"Ruski metod za trovanje vodovoda bio je naročito inventivan."

Okrenute leđima jedna drugoj, Fani i Lenina ćuteći nastaviše da se presvlače.

"Devetogodišnji rat, veliki Privredni slom. Imalo je da se bira između upravljanja svetom i propasti - između stabilnosti i..."

"I Fani Kraun je zgodna", reče pomoćnik direktora.

U dečjem odeljenju se beše završio čas kastne svesti (početni kurs), a glasovi su prilagođavali buduću potražnju budućoj industrijskoj proizvodnji. "Što volim da letim avionom", šaputali su. "Što volim da letim avionom, što volim da kupujem nova odela, što volim..."

"Liberalizam je, naravno, bio uginuo od antraksa, ali se ipak nije sve moglo postići silom."

"Nije ni izdaleka pneumatična kao Lenina. Ni izdaleka."

"Ali stara odeća je odvratna", nastavljao je neumorni šapat. "Mi uvek bacamo staru odeću. Bolje novo nabavljati nego staro prepravljati, bolje novo nabavljati nego staro prepravljati, bolje novo..."

"Vladati znači sedeti a ne opsedati. Vlada se mozgom i zadnjicom, a ne pesnicom. Tako je, na primer, uvedena obavezna potrošnja."

"Evo, gotova sam", reče Lenina; ali Fani je i dalje ćutala. "Hajde da se pomirimo, Fani."

"Svaki čovek, žena i dete bili su obavezni da potroše određenu količinu robe godišnje. U interesu industrije. Jedinii rezultat..."

"Bolje novo nabavljati nego staro prepravljati. Novu robu u novu sobu; novu robu..."

"Ako nastaviš ovako", zloslutno reče Fani, "jenog dana ćeš se naći u sosu."

"Pasivni otpor na širokom planu. Izbegavanje potrošnje po svaku cenu. Povratak prirodi."

"Što volim da letim avionom, što volim da letim avionom."

"Povratak kulturi. Da, u stvari kulturi. Ko sedi i čita knjige, taj ne troši mnogo."

"Kako izgledam?" upita Lenina. Bluza joj je bila od tamnozeleno acetatne tkanine sa zelenim viskoznom krznom na manžetama i okovratniku.

"Osam stotina fanatika koji su propovedali jednostavan život, pokošeno mitraljezima na Golders Grinu." Jedna londonska četvrt; prim. prev.

"Bolje novo nabavljati nego staro prepravljati, bolje novo nabavljati nego staro prepravljati."

Zeleni šorts od rebrastog somota i bele čarape od viskozne vune zavrnuti ispod kolena.

"Onda je usledio čuveni masakr u Britanskom muzeju. Dve hiljade ljubitelja kulture ugušeno dihloretom sulfidom."

Leninine oči štiti je zeleno-beli džokejski kačket; cipele su joj bile svetlozelene i caklile se.

"Na kraju su", reče Mustafa Mond, "Upravljači shvatili da se silom ne može. Prihvaćeni su sporiji ali znatno sigurniji metodi ektogeneze, uslovljavanja refleksa neopavlovskim metodom hipnopedije..."

A oko pasa je nosila fišekliju od zelenog lažnog safijana, ukrašenu srebrom i krcatu (jer Lenina nije bila štirkinja) propisanim sledovanjem sredstava za kontracepciju.

"Otkrića Ficnera i Kavgučija su najzad našla primenu u praksi. Počela je intenzivna propaganda protiv živorodnog razmnožavanja..."

"Izvanredno!" uskliknu Fani. Nikad nije bila u stanju da se dugo odupre Leninom šarmu. "Što ti je sladak ovaj Maltusov opasač!"

"Propraćena kampanjom protiv prošlosti; zatvaranjem muzeja, demoliranjem istorijskih spomenika (većina ih je, srećom, već bila uništena u toku Devetogodišnjeg rata); zabranom svih knjiga štampanih pre 150. godine F. E."

"Na svaki način moram i ja da nabavim jedan takav", reče Fani.

"Na primer, postojale su takozvane piramide."

"Ona moja stara fišeklija od crnog laka..."

"I jedan čovek po imenu Šekspir. Razume se, za njega niste ni čuli."

"Više ni na šta ne liči, sramota me da je nosim."

"To su preimućstva obrazovanja na naučnoj osnovi."

"Novu robu u novu sobu; novu robu u novu sobu; novu robu u novu..."

"A dan kad je na tržište izbačen prvi model T gospoda Forda..."

"Imam je već tri meseca."

"Proglašen je za početak nove ere."

"Bolje novo nabavljati nego staro prepravljati. Bolje novo nabavljati nego..."

"Kao što rekoh, postojalo je jedno verovanje zvano hrišćanstvo."

"Bolje novo nabavljati nego staro prepravljati. Volim nova odela, volim nova odela, volim..."

"Etika i filozofija nedovoljne potrošnje..."

"Od bitnog značaja u uslovima nedovoljne proizvodnje; ali u veku mašina i kaptacije azota - to apsolutno postaje zločin protiv društva."

"Poklonio mi ju je Henri Foster."

"Sa svih krstova skinut je gornji krak, tako da su dobili oblik slova T. Sem toga, verovali su u nešto što se zvalo bog."

"Pravi surogat safijana."

"A sad imamo Svetsku državu. I proslave Fordovdana, kolektivna pojanja, i mise solidarnosti."

"Forde, što ih mrzim!" mislio je Bernard Marks.

"Verovali su, takođe, i u nešto što se zvalo raj; no i pored toga su pili ogromne količine alkohola."

"Kao meso, samo kao komad mesa."

"Verovali su, zatim, u još dve stvari: jedna se zvala duša, a druga besmrtnost."

"Svakako upitaj Henrija gde ju je nabavio."

"Ali uživali su morfijum i kokain."

"Najgore je to što i ona sama sebe smatra za meso."

"Godine 178. F. E., u te svrhe je bilo stipendirano dve hiljade farmaceuta i biohemičara."

"Zaista izgleda neveseo", reče pomoćnik direktora Odseka za predodređivanje, pokazujući prstom na Bernarda Marksa.

"I posle šest godina počela je da se proizvodi za tržište Savršena droga."

"Euforična, narkotična, blago halucinogena."

"Neveseo si, Markse, neveseo." Od udarca po ramenu Marks se trže i podiže pogled.

Ona životinja Henri Foster. "Dobro bi ti došao jedan gram some."

"Sva preimućstva hrišćanstva i alkohola; nijedan od njihovih nedostataka."

"Forde, što bih ga slatko ubio!"

Ali samo reče "Ne, hvala", i odbi kutijicu tableta koja mu je bila ponuđena.

"Sad čovek može da uzme odsustvo od stvarnosti kad god zaželi, i da se vrati bez mamurluka ili mitologije."

"Uzmi samo", navaljivao je Henri Foster, "uzmi."

"Time je stabilnost bila praktično obezbeđena."

"Jedan kubni centimetar leži deset crnih misli", reče pomoćnik direktora, citirajući jednu od osnovnih hipnopedijskih mudrosti.

"Preostalo je još samo da se pobedi starost."

"Skinite mi se...!" povika Bernard Marks.

"He-he, baš si nakrivo nasađen."

"Hormoni polnih žlezda, transfuzije mlade krvi, magnezijumske soli..."

"I zapamti: bolje gram nego sram." Nasmijaše se.

"Uklonjena su sva fiziološka obeležja starosti. I razume se, zajedno s njima..."

"Ne zaboravi da ga pitaš za taj Maltusov opasač."

"A zajedno s njima i sve mentalne karakteristike starosti. Karakter ostaje celog života neizmenjen."

"...da odigram dve ture golfa s barijerama pre nego što se smrkne. Moram brzo u helikopter."

"I u radu, i u zabavi - u šezdesetoj godini, sva naša snaga i sve sklonosti ostaju isti kakvi su bili u sedamnaestoj. U ona odvratna stara vremena starci su se odricali svega, penzionisali se, odavali se religiji, traćili vreme na čitanje i razmišljanje - razmišljanje!"

"Idioti, svinje", mrmljao je Bernard Marks u sebi, idući hodnikom ka liftu.

"A sada - takav je napredak ostvaren - starci rade, starci se pare, starci nemaju vremena, nemaju predaha od zadovoljstava, ni trenutka da sednu i počnu razmišljati - a ako se nekim nesrećnim slučajem u čvrstoj materiji njihovih zabava i razjapi takva jedna pukotina vremena, tu je uvek soma, izvanredna soma, pola grama za polupraznik, pun gram za vikend, dva grama za put do čarnog Orijenta, tri za tamnu večnost na Mesecu; a kad se odatle vrate, nađu se na drugoj strani pukotine, sigurni na čvrstom tlu svakodnevnog rada i zabave, trče od taktiloskopa do taktiloskopa, od jedne pneumatične devojke do druge, od terena za elektromagnetski golf do..."

"Beži, devojčice", povika besno D. C. "Beži, dečko! Zar ne vidite da je Njegovo fordstvo zauzeto? Idite negde drugde da se igrate erotičnih igara."

"Sirota deca!" reče Upravljač.

Lagano i veličanstveno, uz tiho zujanje mašinerije, konvejeri su se kretali napred, trideset i tri centimetra na sat. U crvenoj tami blistali sa bezbrojni rubini.

4.

I

Lift je bio prepun muškaraca koji tek što su bili izišli iz Alfa svlačionice; Leninu dočeka mnoštvo prijateljskih naklona i osmeha. Ona je bila omiljena u svom krugu i gotovo sa svakim od njih je već provela jednu noć u ovoj ili onoj prilici.

Divni su to mladići, mislila je uzvraćujući im pozdrave. Divni mladići! Šteta, samo, što su Džordžu Edzelu uši toliko velike (možda su mu dali koju kapljicu ekstrakta paratiroidne žlezde više na 328. metru). A kad je bacila pogled na Benita Huvera, nije mogla a da se ne seti koliko je on ipak previše dlakav kad se skine.

Okrenuvši se na drugu stranu, malo oneraspoložena sećanjem na Benitove crni i kovrdžave dlake, ona spazi u uglu sitno mršavo telo i setno lice Bernarda Marksa.

"Bernarde!" priđe mu ona. "Tebe sam tražila." Glas joj je jasno odzvanjao, nadjačavajući zvuk lifta u pokretu. Ostali se radoznalo osvrnuše. "Htela sam da porazgovaram s tobom o našem planu za Nju Meksiko." Krajičkom oka vide Benita Huvera koji beše zinuo od zaprepašćenja. To ju je nerviralo. "Čudi se što ga ne molim da me ponovo ima!" reče ona u sebi. Onda, naglas, toplije nego ikad, nastavi: "Toliko bih volela da odem tamo s tobom na nedelju dana u julu." (Bilo kako bilo, ovim je javno pokazala da nije verna Henriju. Fani je trebalo da bude zadovoljna, iako je samo Bernard u pitnju.) "To jest", i ona mu se nasmeši što je mogla dražesnije i značajnije, "ako još želiš da me imaš."

Bernadovo bledo lice obli rumenilo. "Šta mu je?" začudi se ona, ipak dirnuta tim čudnim priznanjem svoje moći.

"Zar ne bi bilo bolje da porazgovaramo negde drugde?" promuća on; videlo se da mu je bilo nezgodno.

"Kao da sam mu rekla nešto ružno", pomisli Lenina. "Ne bi se više zgranuo ni da sam rekla nešto nepristojno - da sam ga upitala ko mu je majka, ili tako nešto."

"Mislim, ovde je puno sveta..." zbunjenost ga je gušila.

Lenin smeh je bio iskren i savršeno nezlobiv. "Baš si smešan!" reče ona. Najiskrenije je mislila da je smešan. "Reći ćeš mi nedelju dana unapred, hoćeš?" nastavi ona promenivši ton. "Idemo Plavom pacifičkom raketom, zar ne? Ona kreće s kule na Čering-T1, je li tako? Ili sa Hempsteda?"

Pre nego što je Bernard stigao da odgovori, lift se zaustavi.

"Krov!" ču se piskav glas.

Lift-boj je bilo jedno sitno majmunoliko stvorenje odeveno u crnu bluzu Epsilon-minus poluimbecila.

"Krov!"

On otvori vrata lifta. Topli dah sunčanog popodneva natera ga da se strese i zatrepće. "Ooo, krov!" ponovi on ushićeno. Izgledalo je kao da se naglo i radosno probudio iz mračne i uništavajuće obamrlosti. "Krov!"

On podiže glavu prema licima svojih putnika i nasmeši im se s nekim psećim divljenjem i iščekivanjem. Razgovarajući i smejući se među sobom, oni izidiše na svetlost. Lift-boj pogleda za njima.

"Krov?" reče još jednom, upitno.

Uto zazvoni zvono, a zvučnik na tavanici lifta poče, vrlo blagim ali i vrlo zapovedničkim tonom, da izdaje svoja naređenja.

"Dole", reče zvučnik, "dole. Osamnaesti sprat. Dole, dole. Osamnaesti sprat. Dole, do..."

Lift-boj zalupi vrata lifta, pritisnu dugme i smesta propade u zujavi sumrak bunara, sumrak svoje uobičajene obamrlosti.

Na krovu je bilo toplo i sunčano. Brujanje helikoptera u prolazu uspavljivalo je letnje popodne; a dublji ton raketnih aviona koji su, nevidljivi, preletali sjajnim nebom na visini od pet-šest milja u mlakom vazduhu je ličilo na milovanje. Bernard Marks udahnu duboko. Pogleda u nebo, pređe očima po horizontu i najzad spusti pogled na Leninino lice.

"Divan dan!" Glas mu je malo podrhtavao.

Ona mu se osmehnu sa izrazom najdubljeg razumevanja. "Savršen za golf s barijerama", odgovori oduševljeno. "Sad moram na helikopter, Bernarde. Henri se ljuti ako ga ostavim da čeka. A za ono mi javi na vreme." Mahnuvši rukom, ona otrča širokim ravnim krovom do hangara. Bernard je stajao i posmatrao sevanje belih čarapa koje se sve više udaljavalo, pocrnela kolena kako se elastično savijaju i ispravljaju, savijaju i ispravljaju, savijaju i ispravljaju, i blaže njihanje tesno pripijenog rebrastog somotskog šortsa ispod tamnozeleno bluze. Na licu mu se video izraz bola.

"Stvarno zgodna", reče snažan i vedar glas iza njega.

Bernard se trže i osvrte. Prema njemu je zračilo bucmasto crveno lice Benita Huvera - zračilo očiglednom srdačnošću. Benito je bio nepromenljivo dobrodušan. Za njega se govorilo da bi mogao proživeti ceo život a da i ne pogleda somu. Zloba i loše raspoloženje od kojih su drugi morali da se spasavaju uzimajući somu njega nisu nikad obuzimali. Za Benita je stvarnost uvek bila ispunjena radošću. "I pneumatična, i te kako pneumatična!" Zatim, promenivši ton: "Ama, šta je to s tobom? Zbilja si nešto neveseo! Dobro bi ti došao jedan gram some." Benito zavuče ruku u desni džep pantalona i izvuče jednu bočicu. "Jedan kubni centimetar leči deset crnih... E, šta je?"

Bernard se beše naglo okrenuo i otrčao.

Benito je buljio za njim. "Šta li mu je?" začudi se on i, mašući glavom, zaključio da priča o alkoholu pogrešno dolivenom u siromaškov surogat krvi nije izmišljena. "Udarilo mu na mozak, po svemu sudeći."

On vrati bočicu some u džep, izvadi paketić žvakaće gume s polnim hormonima, grunu jedan komad u usta i, preživajući, uputi se polagano prema hangarima.

Kad je Lenina stigla, Henri Foster je već bio izveo svoj helikopter iz boksa i sedeo je na pilotskom sedištu, čekajući.

"Kasniš četiri minuta", beše njegova jedina primedba dok se ona pela do sedišta kraj njegovog. On stavi u pokret motore i ubaci u brzinu. Mašina vertikalno uzlete u vazduh. Henri poveća brzinu; brujanje propelera postade oštrije, od stršljena do ose, od ose do komarca, brzinomer pokaza da su se dizali brzinom od gotovo dva kilometra u minutu. London ispod njih se smanjivao. Ogromne zgrade, krovova ravnih kao stolovi, za nekoliko sekundi se pretvoriše u leju geometrijskih pečurki iznikilih iz zelenila parkova i vrtova. U sredini, kula na Čering-T, viša, vitkija gljiva tanke drške, uzdizala je ka nebu okruglu ploču bleštavog betona.

Kao nejasno ocrтана torza slavnih atleta, ogromni mesnati oblaci su leno lebdeli u plavom vazduhu iznad njihovih glava. Iz jednog od njih odjednom ispade mala tamnocrvena buba koja je padajući zujala.

"Crevena raketa", reče Henri. "Upravo stiže iz Njujorka." Pogledavši na sat, reče: "Kasni sedam minuta", i zatrese glavom. "Dakle, ove prekookeanske linije su skandalozno neuredne."

On podiže nogu s papučice za gas. Brujanje iznad njih spusti se za oktavu i po, u obrnutom smeru, preko ose i stršljena do bubamare, do gundelja, do jelenka. Ulazna brzina mašine se uspori; trenutak kasnije visili su nepomično u vazduhu. Henri pritisnu jednu polugu: nešto škljocnu. Iz početka polako, a zatim sve brže i brže, sve dok se nije pretvorio u kružnu maglu pred njihovim očima, propeler ispred njih počeo da se okreće. Vetar horizontalne brzine zviždao je još oštrije u metalnoj užadi. Henri nije skidao oka s brojača obrtaja; kad igla dođe do hiljadu dvesta, on isključi elisu. Mašina je sada imala dovoljan zalet da dalje leti po inerciji, održavajući se samo na krilima.

Lenina pogleda kroz prozorčić na podu između svojih nogu. Leteli su iznad zelenog pojasa šest kilometara širokog koji je odvajao London od prvog kruga satelitskih predgrađa. Zelenilo je vrvelo od ljudi skraćениh perspektivom. Šume kula za centrifugalnu loru presjavale su se među drvećem. U blizini Šeperds Buša dve hiljade Beta-minus mešovityh parova igralo je tenis na Rimanovim površinama. Dvored igrališta za eskalatorski rukomet oivičavao je glavni put od Noting Hila do Vilzdena. Na stadionu u Ilingu u toku su bile gimnastičke vežbe i kolektivno pojanje Deltovaca.

"Što je odvratna ova sivomaslinasta boja", primeti Lenina izražavajući hiponopedijske predrasude svoje kaste.

Zgrade taktilo-filmskog ateljea u Haunslou pokrivale su sedam i po hektara. U njigovoj blizini, vojska radnika odevenih u crno i sivomaslinasto obnavljala je sloj stakla na površini Centralnog zapadnog auto-puta. U trenutku kad su nadletali auto-put, jedan radnik je upravo otvarao vrata na jednom od pokretnih kazana. Istopljeni kamen se izlivao u zaslepljujući bleštavom potoku; azbestni valjci su dolazili i odlazili, na repu termički izolovane cisterne za zalivanje dizala se para u belim oblacima.

Fabrika TV kompanije u Berntfordu izgledala je kao mali grad.

"Mora biti da se sad smenjuju", reče Lenina.

Nalik na biljne vaši i mrave, Gama-devojke odevene u lisnozeleno i poluimbecili odeveni u crno vrveli su oko ulaza ili stajali u redovima za tramvaj jednošinac. Krov glavne zgrade beše oživeo od helikoptera koji su sletali i uzletali.

"Forda mi", reče Lenina, "baš volim što nisam Gama."

Deset minuta kasnije bili su u Stouk Podžizu i igrali prvu turu golfa s barijerama.

II

Oborenih očiju koje je smesta skretao u stranu kad god bi nekog spazile, Bernard je žurio preko krova. Bio je nalik na čoveka koga proganjaju, i to proganjaju neprijatelji koje on ne želi da vidi da ne bi ispali još gori nego što mu se čini i da se on sam ne bi osećao još krivljim i još beznadežnije usamljenim.

"Onaj odvratni Benito Huver!" Pa ipak, Huver je onako postupio u najboljoj nameri. Što je, na neki način, znatno pogoršavalo stvar. Dobronamerni su se ponašali isto kao i zlonamerni. Čak je i zbog Lenine patio. On se seti onih sedmica stidljive neodlučnosti, u toku kojih ju je posmatrao, i želeo, i očajavao pri samoj pomisli da joj se približi. Da li bi se usudio da rizikuje poniženje u koje bi ga bacilo njeno prezrivo

odbijanje? Ali kad bi kazala da, kakva bi o sreća bila! E, pa sad je rekla da, a on se još osećao bedno - bedno zato što je, po njenom shvatanju, popodne bilo kao poručeno za golf s barijerama, što je otkaskala da se sastane sa Henrijem Fosterom, što ga je smatrala smešnim jer ne želi da pred svetom govori o svojim najličnijim stvarima. Jednom reči, bedno zato što se ponela kao što svaka zdrava i čestita Engleskinja treba da se ponaša, a ne drukčije, nenormalno, neuobičajeno.

On otvori vrata svog boksa i pozva dvojicu besposlenih Delta-minus poslužitelja da mu izguraju helikopter na krov. Ceo personal hangara bila je jedna ista grupa Bokanovski; sve su bili bliznaci, podjednako niskog rasta, crni i odvratni. Bernard im izdade naređenja oštrim, prilično nabusitim i čak uvredljivim tonom čoveka koji se ne oseća sasvim siguran u svojoj superiornosti. Bernard je uvek bio uznemiren kad je imao posla s pripadnicima nižih kasta. Zato što je, iz bilo kojih uzroka (a govorkanja o alkoholu u njegovom surogatu krvi su lako mogla - jer uprkos svemu, greške nisu nikad isključene - biti istinita), Bernard bio građen jedva nešto bolje nego posećan Gama. Bio je osam centimetara niži od standardne alfa mere i mršav srazmerno tome. Dodiri s pripadnicima nižih kasta uvek su ga bolno podsećali na sopstvenu fizičku slabost. "Ja sam ja, a voleo bih da nisam"; stid od samog sebe bio je kod njega snažan i bolan. Osećao se poniženim svaki put kad bi pogledao nekog Dletu pravo u lice umesto da ga gleda odozgo. Hoće li ta kreatura postupiti s njim uz poštovanje koje duguje njegovoj kasti? To pitanje ga je proganjalo. I ne bez razloga. Jer Game, Delte i Epsiloni su do izvesne mere bili tako obrađeni da društvenu superiornost povezuju s telesnom masom. U stvari, sve kaste su imale blagu hipnopedijsku predrasudu u korist fizičkog rasta. Otuda smeh žena kojima je prilazio s predlozima što je stranac; osećajući se strancem, on se tako i ponašao, što je uvećavalo predrasude protiv njega i pojačalo prezir i neprijateljstvo prouzrokovano njegovim fizičkim nedostacima. A to je sa svoje strane povećavalo njegovo osećanje otuđenosti i usamljenosti. Stalni strah od prezira navodio ga je da izbegava sebi jednake, navodio ga da neprestano ističe, kad su u pitanju bili niži po kasti, svoje dostojanstvo. S koliko je gorčine zavideo ljudima kao što su Henri Foster i Benito Huver! Ljudima koji nikad nisu morali da podižu glas na kakvog Epsilona da bi se njihovo naređenje izvršilo; ljudima koji su svoj položaj primali kao nešto samo po sebi razumljivo; ljudima koji su se u sistemu kasta osećali kao riba u vodi - s takvom spontanošću da su bili nesvesni i samih sebe i blagotvornog i udobnog elementa u kome je proticalo njihovo bitisanje.

Mlitavo - kako mu se činilo - i preko volje, blizanci-poslužitelji izguraše njegov avion na krov.

"Brže!" nervozno uzviknu Bernard. Jedan od njih ga pogleda. To što mu se videlo u bezizraznim sivim očima - je li to bio životinjski podsmeh? "Brže!" povika on još jače, a u glasu mu se oseti neprijatna rapavost.

On se pope u avion i minut kasnije je već leteo na jug, prema reci.

Razni propagandni biro i Viša škola za emocionalnu tehnologiju bili su smešteni u istoj zgradi u Flit Stritu. U podrumu i na nižim spratovima nalazile su se štamparije i redakcije tri velika londonska lista - Radio-novosti, novine za više kaste koje su izlazile svakog sata, Gama glasnika, koji se štampao na bledezelenoj hartiji, i Delta dnevnika, na sivomaslinastoj hartiji, čiji su tekstovi sadržali samo jednosložne reči. Ovde treba imati u vidu da je broj jednosložnih reči u engleskom znatno veći nego u, recimo, srpskom. U Miltonovom Izgubljenom raj, na primer, često se nailazi na pasuse od nekoliko desetina reči koje su sve jednosložne; prim. prev. Sledeli su Biroi za propagandu putem televizije, putem taktalnog filma (u govornom jeziku zvanog 'taktil'), putem sintetičkog glasa i sintetičke muzike - dvadeset dva sprata, sve u svemu. Poslednjih osamnaest spratova zauzimala je Viša škola za emocionalnu tehnologiju.

Bernard se spusti na krov Doma propagande i iziđe iz aviona.

"Pozovite gospodina Helmholca Votsona", naredi on Gama-plus portiru, "i recite da ga Bernard Marks čeka na krovu."

On sede i zapali cigaretu.

Helmholc Votson je pisao kad telefon zazvoni.

"Recite mu da odmah dolazim", reče on i spusti slušalicu. Zatim se okrete svojoj sekretarici, nastavi istim bezličnim i službenim tonom: "Postarajte se da sklonite moje stvari", i, ne obraćajući pažnju na njen blistavi osmeh, ustade i uputi se brzim korakom prema vratima.

On je bio masivno građen, razvijenog grudnog koša i širokih ramena, krupan, a ipak živih pokreta, elastičan i hitar. Snažni okrugli stub njegovog vrata podupirao je lepo uobličenu glavu. Kosa mu je bila crna i kovrdžava, a crte lica izrazite. Bio je muževno, energično lep, i izgledao, kako je njegova sekretarica neumorno ponavljala u svakoj prilici, Alfa-plus od glave do pete. Radio je kao predavač na Višoj školi za emocionalnu tehnologiju (odsek za pisanje tekstova), a u prekidima između pedagoških aktivnosti bavio se

svojim normalnim poslom (bio je inženjer emocionalne tehnologije). Redovno je saradivao u Radionovostima, pisao scenarija za taktilne filmove i imao izvanredan dar za sastavljanje parola i hipnopedijskih rima.

"Sposoban", glasila je presuda njegovih pretpostavljenih. "Možda", (i na to bi zatresli glavom i značajno spustili glas), "čak i malo previše sposoban."

"Da, malo previše sposoban; bili su u pravu." Višak duhovnih sposobnosti imao je kod Helmholca Votsona posledice vrlo slične onima koje je kod Bernarda Maksa izazivala fizička inferiornost. Nerazvijenost kostiju i mišića odvojila je Bernarda od njegovih bližnjih, a osećanje izuzetnosti, koje je po svim merilima rezultat prejakog duha, postalo je sa svoje strane uzrok još jače izolovanosti. Helmholca je, međutim, činila tako nelagodno svesnim samog sebe i tako potpuno usamljenim upravo njegova prevelika sposobnost. Zajednička im je bila svest da obojica imaju izraženu individualnost. No, dok je fizički nerazvijeni Bernard celog života patio zbog svoje izdvojenosti, Helmholec Votson beše tek nedavno, postavši svestan svoje duhovne superiornosti, shvatio, takođe, razliku između sebe i svoje sredine. Taj šampion u eskalatorskom badmitonu, taj neumorni ljubavnik (govorilo se da je za manje od četiri godine imao šest stotina četrdeset devojaka), taj divljenja dostojni član raznih odbora i izuzetno društven čovek, sasvim je iznenada shvatio da su sport, žene i društvena aktivnost, što se njega tiče - stvari od drugorazrednog značaja. Istinski, i u dubini duše, njega je privlačilo nešto drugo. Ali šta? Šta? To je bio problem o kome je Bernard došao da razgovara - ili, tačnije, pošto je govorio samo Helmholec, da još jednom saslušava monolog svoga prijatelja.

Tri ljupke devojke iz Biroa za propagandu putem sintetičkog glasa saleteše ga kad je izlazio iz lifta.

"Helmholce, medeni, hajde s nama u Eksmur na piknik." Molećivo su se privijale uz njega.

On odmahnu glavom, progura se između njih. "Ne mogu."

"Ne zovemo nijednog drugog muškarca."

Ali se Helmholec nije dao pokolebati čak ni ovakvim uzbudljivim obećanjima. "Ne mogu", ponovi on, "zauzet sam." I odlučno nastavi svojim putem. Devojke su ga uporno sledile. Tek kad se popeo u Bernardov avion i zalupio vrata kabine, one prestadoše da ga gone. I to ne bez prekora.

"Te žene!" reče on dok se mašina dizala u vazduh. "Te žene!" I, odmahujući glavom, namršti se. "Strašno." Bernard se dvolično složi, poželevši, dok je izgovarao te konvencionalne reči, da može imati isto onoliko devojaka koliko je imao i Helmholec i sa isto onoliko malo truda. Odjednom ga obuze neizdržljiva želja da se pohvali. "Vodim Leninu Kraun u Nju Meksiko", reče što je ravnodušnije mogao.

"Je li?" reče Helmholec, potpuno nezainteresovano. Zatim nastavi, posle kratke pauze. "Ovih poslednjih nedelju-dve izbegavam i odbore i devojke. Nemaš pojam koliko su buku digli u školi. Ali mislim da je ipak vredelo. Posledice su..."

Fizička nerazvijenost može da dovede do neke vrste duhovnog suviška. Izgledalo je da je moguće i obratno. Suvišak duhovnih kvaliteta može da dovede, radi postizanja svojih ciljeva, do dobrovoljnog slepila i gluvila namerno odabrane usamljenosti, do veštačke impotencije askeze.

Ostatak kratog leta proteče u ćutanju. Kad su stigli i udobno se ispružili na pneumatičnim kaučima u Bernardovoj sobi, Helmholec ponovo počeo.

Govoreći polako, on reče: "Jesi li ikad imao osećanje kao da imaš nešto u sebi što jedva čeka na priliku da se obelodani? Neki suvišak moći koji ne koristiš - znaš, kao voda koja pada vodopadom umesto da odlazi u turbine?" On upitno pogleda Bernarda.

"Misliš, sve one emocije koje bi čovek mogao da ima kad bi stvari stajale drukčije?"

Helmholec odmahnu glavom. "Ne baš sasvim to. Mislim na jedno čudno osećanje koje me ponekad obuzima, osećanje da imam nešto važno da kažem i snagu da ga iskažem - ali ne znam šta je to, pa ne mogu da iskoristim tu moć. Kad bi se, samo, moglo pisati nekako drukčije... Ili o nečem drugom..." On učuta; zatim: "Vidiš, meni lako pada da izmišljam fraze - znaš, rečenice od kojih najednom poskočiš kao da si seo na iglu, tako ti se čine nove i uzbudljive iako se tiču stvari koje su hipnopedijski očigledne. Ali to nije dosta. Nije dovoljno da fraze budu dobre; treba da bude dobro i ono što pomoću njih želiš da postigneš."

"Ali tvoje stvari su dobre."

"Jesu, u svojim granicama." Helmholec sleže ramenima. "Ali one su toliko skućene. Ono što radim nije, ako tako mogu da kažem, dovoljno važno. Osećam da bih mogao da radim nešto značajnije. Ali šta? Šta je to značajnije što treba kazati? Reči mogu da deluju kao rendgenski zraci ako se koriste kako treba - prodreće kroz bilo šta. Pročitaš, i one prodru kroz tebe. Tome, između ostalog, učim kakva je korist pisati prodorno o kolektivnom pojanju, ili o najnovijem usavršenom modelu mirisnih orgulja? Uostalom, mogu li

reči učiniti zaista prodornim - znaš, kao najjači rendgenski zraci - kad se piše o tako nečem? Može li se ni o čemu nešto reći? Na to se sve svodi. Ja se trudim..."

"Pst!" odjednom reče Bernard i podiže prst; oni načuljiše uši. "Čini mi se da je neko na vratima."

Helmholz ustade, pređe na prstima preko sobe i naglim pokretom otvori vrata širom. Naravno, nije bilo nikog.

"Izvini", reče Bernard s neprijatnim osećanjem da se poneo glupo. "Živci. Kad te ljudi sumnjiče, počinješ i ti njih da sumnjičiš."

On pređe rukom preko očiju, uzdahnu, glas mu postade žaloban. Pravdao se. "Da znaš samo šta sam sve morao da podnesem u poslednje vreme", reče on gotovo plačnim glasom - i nalet samosažaljenja ličio je na vodoskok koji su odjednom pustili da šikne. "Kad bi samo znao."

Helmholz Votson ga je slušao sa izvesnom nelagodnošću. "Siroti Bernard!" reče on u sebi. No u isto vreme ga je bilo sramota zbog svog prijatelja. Želeo je da Bernard pokaže malo više samoljublja.

5.

I

Oko osam sati dnevna svetlost poče da slabi. Zvučnici na kuli klupske zgrade u Stouk Podžizu počeše, glasom više nego ljudskim, da nagoveštavaju zatvaranje terena za golf. Lenina i Henri prekidoše igru i pođoše prema klubu. S livada Trusta za unutrašnje i spoljašnje lučenje čulo se mukanje onih hiljada grla stoke čiji su hormoni i mleko bili sirovine za veliku fabriku u Farmen Rojalu.

Neprestana buka helikoptera ispunjavala je sumrak. Svaka dva i po minuta udar zvona i pisak pištaljki objavljivali su polazak jednog od lakih jednošinskih vozova koji su pripadnike nižih kasta, s njihovih posebnih terena za golf, odvozili u prestonicu.

Lenina i Henri se popeše u svoju mašinu i kretose. Na osam stotina stopa visine Henri uspori obrtaje elisa i helikopter je minut ili dva visio u vazduhu iznad predela koji je tonuo u mrak. Bernemska šuma se protezala kao velika bara tame prema bleštećoj obali zapadnog neba. Grimizan na horizontu, poslednji odsjaj sunčevog zalaska je bledeo, idući naviše, od narandžastog u žuto i bledozeleno. Severno odatle, iza drveća i iznad njega, fabrika spoljnih i unutrašnjih lučevina blistala je u jakom električnom sjaju svakim prozorom svojih dvadeset spratova. Ispod njih su ležale zgrade golf kluba - ogromne kasarne za niže kaste, a s druge strane zida, manje kuće određene za članove društva Alfe i Bete. Prilazi stanicama jednošinskog voza crneli su se od mravljeg gamizanja pripadnika nižih kasta. Ispod staklenog luka, jedan osvetljeni voz izlete na otvoren prostor. Dok su pratile njegov put ka jugoistoku, njihove oči privuče gospodstvena zgrada krematorijuma u Slou. Radi bezbednosti aviona koji su leteli noću, četiri visoka krematorijumska dimnjaka bila su jarko osvetljena i načičkana crvenim svetlima signala za opasnost.

To je bio orijentir.

"Šta je ono oko dimnjaka, ono što liči na balkone?" raspita se Lenina.

"Kaptiranje fosfora", telegrafski objasni Henri. "Izlazeći kroz dimnjak, gasovi prolaze kroz četiri postupka. Nekad se P₂O₅ gubio svaki put kad bi nekoga spalili. Sada se kaptira više od devedeset osam odsto. Više od kilogram i po iz prosečnog odraslog leša. Dakle, samo u Engleskoj, gotovo četiri stotine tona fosfora godišnje." Henri je govorio s radosnim ponosom, od srca se veseleći dostignuću, kao da je zasluga pripadala njemu. "Lepo je pomisliti da smo društveno korisni i posle smrti. Đubrimo biljke."

Lenina beše u međuvremenu skrenula pogled na drugu stranu i gledala vertikalno naniže, u stanicu jednošinske železnice. "Ali čudno je kad čovek pomisli da Alfe i Bete ne mogu da nađubre više biljaka nego ovi dole, ovi gadni mali Game, Delte i Epsiloni."

"Svi ljudi su fizičko-hemijski jednaki", poučno reče Henri. "Sem toga, čak i Epsiloni obavljaju korisne poslove."

"Čak i Epsiloni..." Lenina se odjednom priseti kako se jednom prilikom, dok je još bila u školi, probudila usred noći i shvatila, prvi put, odakle onaj šapat koji joj se provlačio kroz sve snove. Ponovo joj iziđe pred oči mesečev zrak, red belih krevetića; ponovo joj se javi onaj tihi, tihi glas koji je govorio (reči su još bile žive, nezaboravljene, nezaboravne posle toliko ponavljanja koja su trajala po celu noć): "Svako od nas radi za dobro drugih. Ni bez koga se ne može. Čak su i Epsiloni korisni. Bez Epsilona se ne može. Ni bez koga se ne može..." Lenina se seti prvog šoka od straha i iznenađenja; svojih prvih razmišljanja u toku

pola sata bdenja; a zatim, pod dejstvom tih beskonačnih ponavljanja, postepenog smirivanja, stišavanja, blagog primicanja sna...

"Epsilonima, verovatno, u osnovi i ne smeta što su Epsiloni", glasno reče ona.

"Razume se da im ne smeta. Kako bi i moglo? Oni i ne znaju kako izgleda biti nešto drugo. Nama bi, naravno, smetalo. Ali mi smo drukčije obrađeni. Sem toga, daje nam se i drukčije nasleđe."

"Volim što nisam Epsilon", reče Lenina s dubokim ubeđenjem.

"A kad bi bila Epsilon", reče Henri, "bila bi tako obrađena da ti ne bi bilo ništa manje milo što nisi Beta ili Alfa." On uključi prednji propeler i okrete mašinu u pravcu Londona. Iza njih, na zapadu, grimizna i narandžasta boja beše gotovo sasvim izbledela; u zenit se beše dovukla tamna gomila oblaka. Dok su preletali krematorijum, helikopter odskoči na struji vrelog vazduha koji se dizao iz dimnjaka da bi zatim propao, isto tako naglo, kad je prešao u hladniji vazduh na drugoj strani.

"Kakav divan skok!" oduševljeno se nasmeja Lenina.

Ali Henrijev glas je, za trenutak, bio gotovo melanholičan. "Znaš od čega je bio taj skok?" reče on. "Od nekog ljudskog bića koje konačno i definitivno nestaje. Koje uzleće u mlazu vrelog gasa. Bilo bi zanimljivo znati ko je to bio - muškarac ili žena, Alfa ili Epsilon..." On uzdahnu. Zatim, odlučno i vedro, zaključio: "U svakom slučaju, jedno je sigurno: bio ko bio, za života je bio srećan. Sad su svi srećni."

"Da, sad su svi srećni", odazva se Lenina. Te reči su im dvanaest godina bile ponavljane po sto pedeset puta svake noći.

Spustivši se na krov četrdesetospratne stambene zgrade u Vestminsteru gde je Foster stanovao, oni siđoše pravo u trpezariju, i tamo, u bučnom veselom društvu, pojedoh odličan obrok. Uz kafu se služila soma. Lenina uze dve tablete od pola grama, a Foster tri. U devet i dvadeset predoše preko ulice, u novootvoreni kabare Vestminsterske opatije. Noć je bila gotovo bez oblaka, bez meseca i puna zvezda; ali ove, sve u svemu tužne činjenice, Lenina i Foster nisu, srećom, bili svesni. **KALVIN STOPS I NJEGOVIH ŠESNAEST SEKSOFOONISTA**, bleštale su primamljivo slova sa fasade nove opatije. **NAJBOLJE ORGULJE ZA MIRIS I BOJU U LONDONU. NAJNOVIJI HITOVI SINTETIČKE MUZIKE.**

Oni uđoše. Vazduh je izgledao vreo i gotovo zagušljiv od mirisa ambre i sandalovog drveta. Na tavanici u vidu kupole orgulje za boju behu tog trenutka sastavile sliku zalaska sunca u tropima. Šesnaest seksofonista je sviralo staru omiljenu melodiju: "Najbolja boca na svetu si ti." Četiri stotine parova je igralo fokstrot C-8 na uglačanom podijumu za igru. Lenina i Henri ubrzo postadoše četiri stotine i prvi. Seksofoni su zavijali kao blagozvučne mačke na mesečini, ječali u alt i tenor registrima kao da ih je kosila mala smrt. Nabujao od mnoštva harmonskih linija, njihov drhtavi zvuk je rasto od zvonkog vrhunca, sve zvonkijeg - sve dok, najzad, pokretom ruke dirigent ne oslobodi poslednju gromoglasnu notu eter-muzike i razveja u ništavilo šesnaest duvača koji su bili samo ljudi. Grmljavina u as-duru. A onda, u gotovo potpunoj tobožnjoj tišini, u gotovo tobožnjem potpunom mraku, usledi postepeno splašnjavanje, diminuendo koji je klizio naniže, kroz četvrttonove, sve niže, niže do blago prošaptanog dominantnog akorda koji potraja neko vreme (dok je u pozadini i dalje pulsirao petočvrtinski ritam), nabijajući zatamnjene sekunde napetim iščekivanjem. I najzad iščekivanje urodi plodom. Najednom se prikaza slika Sunčevog izlaska i Šesnaestorica istovremeno grunuše:

Boco, ja te volim više nego sebe!
O, zašto me, zašto izručiše iz tebe?
U tebi vlada večni maj,
I plavog neba topli sjaj;
Stog
Sad tebi pevam, nek znaju svi:
Najbolja boca na svetu si ti.

Igrajući fokstrot C-8 sa ostalih četiri stotine parova u Vestminsterskoj opatiji, Lenina i Henri su istovremeno igrali i u jednom drugom svetu - toplom, šarolikom, beskrajno prijateljskom svetu soma-praznika. Kako su svi bili dobri, lepi, zabavni! O, zašto me, zašto, izručiše iz tebe... Ali Lenina i Henri su se osećali kao da još nisu izručeni. Nalazili su se unutra, u boci - bezbedni u njenom večnom maju, bleštavom plavom nebu. A kad Šesnaestorica, zamoreni, odložiše svoje seksofone i aparat za sintetičku muziku zasniva najnoviji Maltus bluz, bilo im je kao da su embrioni-bliznaci koji se zajedno blago njišu na talasima okeana od surogata krvi u svojoj boci.

"Laku noć, dragi prijatelji. Laku noć, dragi prijatelji." Zvučnici su svoje naređenje uvijali u dobroćudnu i muzikalnu učtivost. "Laku noć, dragi prijatelji..."

Poslušno, zajedno sa svima ostalima, Lenina i Henri iziđoše iz kabarea. Tužne zvezde behu prošle dobar deo puta preko neba. No, iako je paravan od električnih natpisa bio uveliko izbledeo, dvoje mladih ljudi je i dalje bilo srećno i nesvesno noći.

Progutana pola sata pre zatvaranja kabarea, druga doza some beše podigla potpuno neprobojan zid između stvarnog sveta i njihove svest. Ulicu su prešli u boci; u boci su se odvezli liftom do Henrijeve sobe na dvadeset osmom spratu. Pa ipak, iako se nalazila u boci, iako je bila pod dejstvom onog drugog grama some, Lenina ne zaboravi da obavi sve mere kontracepcije određene propisima. Godine intenzivne hipnopedije, i, od dvanaeste do sedamnaeste godine, Maltusove vežbe tri puta nedeljno, činile su primenu sredstava kontracepcije radnjom automatskom i neizbežnom kao treptanje očnih kapaka.

"Da, ovo me je podsetilo", reče ona vraćajući se iz kupatila. "Fani Kraun pita gde si nabavio onaj divni Maltusov pojas od surogata safijana."

II

Po rasporedu službe, Bernard je odlazio na Misu solidarnosti svakog drugog četvrtka. Večeravši rano u Afroditeumu (u koji je Helmholtz nedavno bio izabran po članu 2), on napusti svog prijatelja, dozva taksi na krov i naredi vozaču da ga odveze do Fordsonovog pojališta. Mašina se podiže nekoliko stotina metara, a onda okrete prema istoku; u tom trenutku se pred Bernardovim očima, gigantski lepa, ukaza zgrada pojališta. Osvetljeni reflektorima, njenih tri stotine dvadeset metara iznad Ladgejt Hila; na sva četiri ugla platforme za helikoptere blistalo je ogromno grimizno T na pozadini mračnog neba, a iz otvora dvadeset i četiri zlatne trube grmela je svečana sintetička muzika.

"Bestraga mu glava, opet sam zakasnio", reče Bernard u sebi kad mu pogled pade na Big Henri, Čuveni londonski sat Big Ben (Veliki Ben). U Fordovoj eri, iz razumljivih razloga, prekršten u Big Henri, po imenu Henri Forda; prim. prev. sat na tornju pojališta. I doista, dok je on plaćao taksisti, s Big Henrija poče da izbija devet sati. "Ford", odjekivao je neljudski bas iz svih zlatnih truba. "Ford, Ford, Ford..." Devet puta. Bernard jurnu prema liftu.

Velika dvorana za proslave Fordovdana i ostala kolektivna pojanja nalazila se u prizemlju. Iznad nje, po sto na spratu, bile su sale koje su služile Grupama solidarnosti za mise koje su se održavale svake druge nedelje. Bernard slete liftom na trideset treći sprat, pohita niz hodnik, zaustavi se za trenutak, oklevajući, pred vratima sale 3210; zatim, skupivši hrabrost, otvori vrata i uđe.

Hvala Fordu! nije bio poslednji. Od dvanaest stolica razmeštenih oko okruglog stola, još tri su bile prazne. On skliznu u najbližu, što je neprimetnije mogao, i pripremi se da sa strogim izrazom lica dočeka one koji budu zakasnili još više.

"Šta si igrao danas?" upita devojka sleva, okrenuvši se prema njemu. "S barijerama, ili elektromagnetski?"

Bernard je pogleda (gospode Forde! Morgana Rotšild) i, pocrvenevši, priznade da nije igrao ni jedno ni drugo. Morgana ga pogleda zaprepašćeno. Zavlada neprijatna tišina.

Onda se ona upadljivo okrete od njega i obrati se boljem sportisti koji joj je sedeo s leve strane.

"Lep početak Mise solidarnosti", utučeno pomisli Bernard; imao je predosećanje da će mu se opet izjaloviti pokušaj da ostvari pričešće misli. Da je samo malo bolje pogledao gde ko sedi, umesto što se zaleteo na prvu stolicu! A mogao je da sedne između Fili Bredlo i Džoane Dizel. Umesto toga on se posadio, kao poslednji slepac, pored Morgane. Pored Morgane! Da Ford sačuva! One njene crne obrve - tačnije, ona obrava, pošto su se spajale iznad nosa. Da Ford sačuva! A s desne strane Klara Deterding. Doduše, njene obrve se nisu spajale. Ali je zato previše pneumatična. Dok su Fili i Džoana bile sasvim kako treba. Punačke, plave, ne previše krupne...

A u ovom trenutku između njih sede onaj grmalj Tom Kavaguči.

Poslednja stiže Sarodžini Engels.

"Zakasnila si", strogo reče vođ grupe. "Nemoj da ti se to ponovo desi."

Sarodžini zamoli za izvinjenje i sede između Džima Bokanovskog i Herberta Bakunjinina. Sad je grupa bila kompletna, krug solidarnosti potpun i bez greške. Muškarac, žena, muškarac, u beskrajnom smenjivanju oko stola. Dvanaestoro njih, spremnih da se spoje u jedno, da se sastave, da se sliju, da izgube svoje posebne ličnosti u jednom većem biću.

Vođ grupe ustade, načini znak T, i uključivši sintetičku muziku, pusti tiho neumorno udaranje bubnjeva u hor instrumenata - kvazi-duvačkih i supergudačkih - koji su žalobno ponavljali, bezbroj puta, kratku, upornu i neumoljivu melodiju Prve himne solidarnosti. Još jednom, i još jednom - i sad se dobovanje ritma nije više čulo uhom nego pleksusom; jecanje i razleganje melodije koja se ponavljala, nisu više opsedali svest, nego utrobu, i budili su snažnu želju za saosećanjem.

Vođ načini još jednom znak T i sede. Misa beše počela. Posvećene tablete some stajale su na sredini pričesnog stola. Putir prijateljstva sa somom u sladoledu od maline pođe od ruke do ruke i, uz obredne reči "pijem za svoje uništenje", svih dvanaest vrenika otpi po gutljaj. Zatim zapevaše Prvu himnu solidarnosti, uz pratnju sintetičkog orkestra.

Forde, nas dvanaest sastavi u jedno
Društvena reka da budemo trajna;
Daj da svi sliveni potečemo vredno,
Brzo kao tvoja Limuzina sjajna.

Dvanaest srceparajućih strofa. Zatim putir prijateljstva obredi još jednom. Sada su obredne reči glasile "pijem za Najviše Biće." Svi otpiše po gutljaj. Muzika je neumorno svirala. Bubnjevi su udarali. Plač i tresak harmonija opsedali su uznemirenu utrobu. Dođe red na Drugu himnu solidarnosti.

O, Najviše Biće, Prijatelju ljudi,
Dvanaest slivenih čeka uništenje;
Jer tek posle smrti nov život se budi,
Jer tek posle smrti čeka nas rođenje.

Ponovo dvanaest strofa. Sada se već osećalo dejstvo some. Oči su blistale, obrazi se rumenili, unutrašnje ozarenje sveopšteg blaženstva se odražavalo na svakom licu, u osmehu sreće i prijateljstva. Čak je i Bernard osećao da je malo raznežen. Kad se Morgana Rotšild okrenula i ljubazno mu se osmehnula, on se potrudio što je bolje mogao da joj uzvрати takvim osmehom. Ali ona obrva, one dve slivene obrve - avaj, one su još bile tu; nije ih mogao zanemariti, nije mogao, uprkos svim naporima. Nije se bio dovoljno raznežio. Da je sedeo između Fifi i Džoane, možda bi sve bilo... Putir ljubavi pođe u krug i po treći put. "Pijem za Njegov skori i neizbežni dolazak", reče Morgana Rotšild, na koju je bio red da otpočne kružni obred. Glas joj je bio prodoran, ushićen. Ona otpi i predade putir Bernardu. "Pijem za Njegov skori i neizbežni dolazak", ponovi on, iskreno pokušavajući da oseti blizinu Njegovog dolaska; ali obrva ga je i dalje proganjala, a do dolaska je, što se njega ticalo, bilo stravično daleko. On otpi gutljaj i predade putir Klari Deterding. "Opet mi neće poći za rukom", reče u sebi. "Znam sigurno da neće." Ali se, ipak, trudio da sačuva svoj blaženi osmeh.

Putir ljubavi beše obišao ceo krug. Podigavši ruku, vođ grupe dade znak; svi zapevaše Treću himnu solidarnosti.

Najviše Biće već nam širi ruke!
Veselimo se i umrimo sliveni!

Istopimo se uz bubnjeva zvuke,
Jer ja sam u tebi, a ti si u meni.

Dok su se stihovi nizali, glasovi su podrhtavali od sve jačeg uzbuđenja. Osećanje da Dolazak neposredno predstoji ispunjavalo je vazduh električnim nabojem. Vođ grupe isključio muziku i nakon završne note u poslednjoj strofi zavlada potpuna tišina - tišina napregnutog iščekivanja koja je galvanski drhtala i treperila. Vođ ispruži ruku; i odjednom neki Glas, dubok snažan glas, blagozvučniji od ljubavi, žudnje, saosećanja; čudesan, tajanstven, natprirodan Glas progovori iznad njihovih glava. "O, Forde, Forde, Forde", govorio je glas, polagano, sve tiše i tiše. Osećanje toplote i novog uzbuđenja počeo da se širi iz solarnog pleksusa do poslednjeg kutka tela onih koji su slušali; u očima im se pojavio suze; učini im se da se srce i utroba pokreću, kao da žive svojim sopstvenim, nezavisnim životom. "Forde!" topili su se "Forde!" rastapali, rastapali. Onda, naglo, iznenada, Glas zatrubi drugim tonom: "Slušajte! Slušajte!" Oni oslušnuše.

Glas učuta za trenutak, zatim se javi šapatom, ali šapatom koji je na neki način bio prodorniji od najglasnijeg krika. "Koraci Najvišeg Bića", prošapta Glas i ponovi: "Koraci Najvišeg Bića." Šapat je zvučao gotovo kao izdisanje. "Koraci Najvišeg Bića čuju se na stepenicama." Ponovo zavlada tišina; i iščekivanje, koje za trenutak beše popustilo, ponovo se napregnu, sve jače, jače, gotovo do kidanja. Koraci Najvišeg Bića - o, čuli su ih, čuli su ih, čuju se tiho na stepenicama, sve bliže i bliže na nevidljivim stepenicama. Koraci Najvišeg Bića. I, odjednom, granica kidanja beše dostignuta. Iskolačenih očiju, rastavljenih usana, Morgana Rotšild skoči na noge.

"Čujem ga", kriknu ona. "Čujem ga."

"Dolazi", povika Sarodžini Engels.

"Jeste, dolazi, čujem ga." Fifi Bredlo i Tom Kavaguči ustadoše u istom trenutku.

"O, o, o!" neartikulisano posvedoči Džoana.

"Dolazi!" dreknu Džim Bokanovski.

Vođ se naže prema njima i jednim dodirima na dugme dade maha delirijumu cimbalima i truba, groznici tam-tama.

"Evo ga, dolazi!" vrisnu Klara Deterding. "Aiiii!" i to je zazvučalo kao da je kolju.

Osećajući da je došlo vreme da i on nešto učini, Bernard takođe skoči i povika: "Čujem ga; dolazi."

Ali to nije bila istina. On nije čuo ništa, i, za njega, niko nije dolazio. Niko - uprkos muzici, uprkos sve jačem uzbuđenju. No ipak je mahao rukama i uralo s najgrlatijima; a kad ostali počеше da se drmusaju, pocupkuju i topću nogama, i on takođe počē da se drmusa i pocupkuje.

Stadoše u krug; svako uhvati igrača ispred sebe za kukove, i pođoše u krug, okolo-naokolo uzvikujući uglas, topćući nogama po ritmu muzike, pljeskajući, pljeskajući rukama po zadnjici igrača pred sobom; dvanaest pari ruku pljeskalo je kao jedan, dvanaest je tupo odjekivalo kao jedno. Dvanaestoro kao jedan, dvanaestoro kao jedan. "Čujem ga, čujem kako dolazi." Muzika ubrza tempo; noge zatoptaše još brže, ruke počеше da udaraju u sve bržem ritmu. Iznenada, snažan sintetički bas gromko izgovori reči koje su nagoveštavale blisko iskupljenje i konačno postizanje solidarnosti, dolazak Dvanaest u jednom, otelovljenje Najvišeg Bića. "Forda slavimo", zapeva bas, dok su bubnjevi i dalje grozničavo dobavali:

Forda slavimo,

Orgije pravimo;

Puno some, puno seksa,

Parimo se bez kompleksa.

"Forda slavimo", prihvatiše igrači liturgijski refren, "Forda slavimo, orgije pravimo, puno some..." I dok su oni pevali, svetla polako počеше da se gase - da se gase i u isto vreme postaju toplija, bogatija, crvenija, dok se na kraju igrači ne nađoše u grimiznom sumraku depoa za embrione. "Forda slavimo..." U svojoj embrionalnoj tami boje krvi igrači su još neko vreme kružili, pljeskali i pljeskali po neumornom ritmu. "Forda slavimo..." Onda se krug zatalasa, razbi, raspade delimično po krugu kauča koji su okruživali - krug oko kruga - sto i njegove planetarne stolice. "Forda slavimo", nežno je preo i gukao glas; u crvenom sumraku to je bilo kao da neki ogromni crni golub blagonaklono lebdi iznad igrača, koji su sada ležali, jedani potbuške, a drugi poleđuške.

Stajali su na krovu. Big Henri beše upravo otpjevao jedanaest. Noć je bila tiha i topla.

"Zar nije bilo divno?" reče Fifi Bredlo. "Zar nije bilo prosto divno?" Ona pogleda Bernarda sa izrazom zanosa, ali zanosa u kome nije bilo traga ni uzbuđenja ni preterane razdraženosti - jer biti preterano razdražen znači biti još nezadovoljen. Njena ekstaza je bila ekstaza postignutog cilja, mira; ne obične sitosti i ništavila, nego usklađenog življenja, uravnoteženih i smirenih sila. Mir bogat i pun života. Jer Misa solidarnosti nije samo uzela, nego i dala, delimično je otočila samo zato da bi dolila. Fifi je bila ispunjena do vrha, dovedena do savršenstva; bila je veća od same sebe. "Je l' da je bilo divno?" navaljivala je uprivši u Bernarda svoje oči ispunjene natprirodnim sjajem.

"Jeste, bilo je divno", slaga Bernard i skrete pogled: njeno preobraženo lice ga je istovremeno optuživalo i ironično podsećalo na ono što ga odvaja od drugih. U tom trenutku je bio isto tako jedno usamljen kao i na početku Mise - usamljeniji čak zbog svoje neispunjene praznine, svoje umrtvljene zasićenosti. Izdvojen i neiskupljen dok su se ostali slivali u Najviše biće; usamljen i u Organinom zagrljaju - mnogo usamljeniji, u stvari, mnogo beznadežnije zazidan u sebe nego što je ikad bio u životu. Iz onog grimiznog sumraka izronio je u prostački električni blesak sa stidom koji se graničio sa mučenjem. Osećao

se kranje jadno, a za to je, verovatno (optužiše ga njene sjajne oči), verovatno sam bio kriv. "Zaista divno", ponovi on; ali u pamet mu je dolazila Morganina obrva.

6.

I

Čudan, čudan, čudan, glasio je Leninin zaključak o Bernardu Marksu. Tako čudan, zaista, da se u toku sledećih sedmica ne jednom upitala da li da se predomisli što se tiče odmora u Nju Meksiku i da umesto toga ode na Severni pol sa Benitom Huverom. Nezgoda je bila, samo, u tome što je na Severnom polu već bila, koliko prošlog leta, s Džordžom Edezelom, i, štaviše, provela se vrlo loše. Nikakve zabave, a hotel beznadežno staromodan - bez televizije u sobama, bez orgulja za miris, samo neka odvratna sintetička muzika i svega dvadeset pet igrališta za eskalatoriski badminton na više od dve stotine gostiju. Ne, na Severni pol više nikako ne bi mogla. Uz to, u Americi je bila samo jednom, pa i tada nije valjalo. Bedan vikend u Njujorku sa - s kim ono beše, Žan-Žak Habibulom ili Bokanovski Džonsonom? Nije mogla da se seti. Nije ni važno. Prilika da ponovo leti na zapad i da tamo provede celu nedelju dana bila je vrlo primamljiva. Provela bi, uz to, najmanje tri dana te semice u rezervatu za divljake, a u celom Centru jedva da je pet-šest ljudi ušlo u takav rezervat. Znala je da Bernard, kao Alfa-plus psiholog, ima prava na dozvolu. Za Leninu, prilika je bila jedinstvena. Pa ipak, Bernardovo čudaštvo je takođe bilo jedinstveno, i to do te mere da se dvoumila da li da iskoristi priliku, pa je čak pomišljala da ponovo reskira Severni pol sa starim dobrim smešnim Benitom. Taj je, u najmanju ruku, bio normalan. Dok Bernard...

"Alkohol u surogatu krvi", tako je Fani objašnjavala svaku ekscentričnost. Ali Henri, s kojim je jedne večeri, kad su spavali zajedno, razgovarala, prilično zabrinuto, o svom novom ljubavniku - Henri je uporedio jadnog Bernarda s nosorogom.

"Nosorog se ne može naučiti nikakvim veštinama", objasnio joj je on svojim sažetim i energičnim stilom. "Neki ljudi su gotovo nosorozi; ne reaguju pravilno na obradu. Jadnici! A i Bernard je jedan od takvih. Sreća što je dosta dobar na poslu, inače ga direktor ne bi više držao. Samo, ipak", dodao je utešiteljskim tonom, "mislim da je bezopasan."

Možda bezopasan; ali zabrinjavajuće čudan. Na primer, ta njegova manija da sve radi u samoći. Što praktično znači: da ne radi ništa. Jer šta se može raditi u samoći (sem spavati, razume se; samo, ni to se ne može po ceo dan.) Da, zaista, šta? Malo šta. Ono popodne kad su prvi put izašli bilo je naročito lepo. Lenina je bila predložila jednu partiju u Torkvej klubu ljubitelja prirode, a zatim večeru u Oksfod Junionu. Ali Bernard je rekao da će tamo biti previše sveta. Dobro, onda jednu turu elektromagnetskog golfa? Bernard je i to odbio: smatrao je da je elektromagnetski golf prosto gubljenje vremena.

"Pa za šta onda služi vreme?" Upita ga ona, malo začuđeno.

Očigledno, za šetnju po predelu jezera Lejk Distriktu; Jezerska oblast - jedan kraj u Engleskoj; prim. prev. jer on joj je predložio upravo to. Da se spuste na vrh Skidoa i prošetaju sat-dva kroz vres. "Bićemo sami, Lenina."

"Bernarde, pa celu noć ćemo biti sami."

Bernard je na to pocrveno i skrenuo pogled. "Mislim, sami da razgovaramo", promrmljao je.

"Da razgovaramo? Ali o čemu?" Šetati pa razgovarati - čudan provod.

Najzad je uspela da ga ubedi, iako se jako protivio, da odlete do Amsterdama i vide četvrtfinala svetskog prvenstva rvanja u teškoj kategoriji za žene.

"U gomilu", gundao je. "Kao i obično." Celo to popodne postao je tvrdoglavo mračan; nije hteo da razgovara sa Lenininim prijateljima (kojih je bilo na desetine u bifeu gde su pili malinu sa somom u pauzama između mečeva); i uprkos tome što je bio zle volje, odbio je da popije pola grama maline sa somom koju mu je ona uporno nudila. "Radije ću ostati ono što sam", rekao je. "A ne neko drugi, ma koliko on bio veseo."

"Gram u pravi čas - to je pravi spas", rekla je Lenina, obelodanivši još jedan biser mudrosti naučenog u snu.

Bernard je nervozno odgurnuo ponuđenu čašu.

"Nemoj sad da se ljutiš", rekla mu je. "Zapamti da jedan kubni centimetar rasteruje deset crnih misli."

"Umukni već jednom, za ime Forda!" Podviknu je on.

Lenina je slegla ramenima. "Bolje gram nego sram", zaključila je dostojanstveno i sama ispila čašu.

Kad su u povratku nadletali Lamanš, Bernard je po svaku cenu želeo da zaustvi propeler, tako da lebde tridesetak metara iznad vode. Vreme se bilo pokvarilo; duvao je jugozapadni vetar, a nebo je bilo oblačno.

"Gledaj", naredio joj je.

"Strašno", rekla je Lenina, odmičući se, užasnuta, od prozorčića. Behu je poplašili navale noćne pustoši, crni zapenjeni talasi koji su se propinjali ispod njih, bleđi krug meseca, onako divalj i izmučen između oblaka koji su se jurili.

"Otvori radio. Brže!" Mašila se dugmeta na razglasnoj tabli i okrenula ga nasumce.

"...u tebi vlada večni maj", pevalo je šesnaest falseta u tremolu, "za mene to je..."

Onda metalni zvuk i tišina. Bernard beše isključio struju.

"Hoću da posmatram more na miru. Čovek ne može da gleda uz ovu dreku."

"Zašto, baš je lepa muzika. A meni se ne gleda."

"Meni se gleda", bio je uporan on. "Od toga se osećam kao..." Zastao je, tražeći prave reči, "kao da sam u većoj meri ja, ako shvataš šta hoću da kažem. U većoj meri svoj gospodar, a ne tako potpuno deo nečega. Ne samo ćelija u telu društva. A ti?"

Ali Lenina je plakala. "Strašno, strašno", ponavljala je.

"Kako možeš da govoriš da nećeš da budeš ćelija u telu zajednice? Na kraju krajeva, svako od nas radi za dobro drugih. Ni bez jednog se ne može. Čak su i Epsiloni..."

"Znam, znam", rekao je Bernard podrugljivo. "Čak su i Epsiloni korisni. Ja takođe. A baš bi voleo da nisam!"

Leninu je ovo bogohuljenje šokiralo. "Bernarde!" protestovala je glasom zgranutim i bolnim. "Kako možeš tako?"

On ponovi, ali drugačijim tonom, zamišljeno. "Kako mogu tako? Ne, problem je u ovome: Kako to da ne mogu, ili bolje - pošto ipak dobro znam zašto ne mogu - kako bi izgledalo kad bi bio slobodan, nesputan obradom."

"Bernarde, ti govoriš jezive stvari."

"A zar ti, Lenina ne želiš da budeš slobodna?"

"Ne znam šta hoćeš da kažeš. Ja sam slobodna, slobodna da se divno provodim. Danas su svi srećni."

On se nasmejao. "Da, danas su svi srećni. To počinjemo da ulivamo u pamet deci kad navršše pet godina. Ali zar ne bi htela da budeš srećna na neki drugi način, Lenina? Na svoj način, na primer; ne na isti način kao i svi ostali."

"Ne znam šta hoćeš da kažeš", ponovila je ona. Onda se okrenula prema njemu. "Hajdemo nazad, Bernarde, molim te. Ovde mi je tako gadno."

"Zar ne voliš da budeš sa mnom?"

"Pa, naravno, Bernarde! Jedino ne volim ovo mesto."

"Mislio sam da ćemo ovde biti više... više zajedno - samo more i mesec. Više zajedno nego u onoj gomili, ili čak u mom stanu. Zar ne svataš?"

"Ništa ja ne svatam", odlučno je rekla ona, rešena da očuva svoje razumevanje. "Ništa, a najmanje od svega shvatam", nastavila je izmenjenim tonom, "zašto nećeš da uzmeš some kad ti dođu te tvoje užasne ideje. Onda bi sve zaboravio. I umesto da budeš ovako nesrećan, bio bi raspoložen. Tako lepo raspoložen", ponovila je i nasmešila se, uprkos zbunjenosti i strepnji u očima, na način koji je trebalo da bude mazan i pun strasti.

On ju je posmatrao ćuteći, lica neizmenjeno i odbijajući da se prilagodi njenim osećanjima - pogledao duboko. Posle nekoliko sekundi, Lenina nije mogla da izdrži njegov pogled; nervozno se nasmejala, pokušala da nešto kaže, ali nije smislila ništa. Tišina se produžila.

Kad je Bernard najzad progovorio, glas mu je bio tih i umoran. "Onda u redu. Hajdemo natrag." I nagazivši snažno na papučicu za gas poterao je mašinu naviše brzinom rakete. Na četiri hiljade stopa pokrenu je propeler. Minut ili dva leteli su u tišini. A onda je, odjednom, Bernard počeo da se smeje. Nekako čudno, pomislila je Lenina; ali to je ipak bio smeh.

"Je li ti bolje?" usudila se da ga pita.

U odgovoru na to, on je podigao jednu ruku sa kontrolne table, zagrlio je njome, i počeo je da je miluje po grudima.

"Hvala Fordu", rekla je ona u sebi, "sad mu je dobro."

Pola sata kasnije bili su ponovo u njegovom stanu. Bernard je jednim gutljajem popio četiri tablete some, uključio radio i televizor, i počeo da se svlači.

"Pa", upitala ga je Lenina vragolasto kad su se sledećeg popodneva sastali na krovu, "je li ti se dopalo juče?"

Bernard je klimnuo glavom. Popeli su se u helikopter. Jedan trzaj i već su se našli u vazduhu.

"Svi kažu da sam strašno pneumatična", rekla je Lenina zamišljeno, tapšući se po butinama.

"Strašno." Ali u Bernardovim očima se videla uznemirenost. "Kao meso", mislio je.

Ona je podigla oči, uz malo strepnje. "Ali nisam previše puna, je l' da?"

On je odmahnuo glavom. Kao odgovarajuća količina mesa.

"Misliš da sam dobra?" On je klimnuo glavom. "U svakom pogledu?"

"Savršena", rekao je on naglas. A u sebi: "Ona tako i misli o sebi. Ne smeta joj da bude meso."

Lenina se trijumfalno osmehnula. Ali zadovoljstvo joj je bilo kratkog veka.

"Samo, ipak", nastavio je on posle kratke pauze, "ipak bi voleo da se završilo drugačije."

"Drugačije? Zar može drugačije?"

"Nisam hteo da se završi time što smo pošli u krevet", precizirao je on.

Lenina je bila zgranuta.

"Ne odmah, ne prvog dana."

"Pa onda šta..."

On je onda počeo da govori sve same nerazumljive i opasne gluposti. Lenina se trudila svom snagom da zapuši uši svoje svesti; ali svaki čas bi poneki deo rečenice uspeo da postane čujan. Čula ga je kako govori "...da isprobam kako bi na mene delovao kad bih zauzdao svoje impulse." Te reči kao da su joj u svesti pokrenule neku oprugu.

"Zabavu od danas ne ostavljaj za sutra", rekla je ozbiljno.

Njegova jedina primedba je bila: "Dvesta puta, po dvaput nedeljno od četrnaeste do šesnaeste godine." Sumanuta i opasna priča se nastavila. Čula ga je kako govori "hoću da saznam šta je strast. Hoću da me nešto duboko kosne."

"Kad jedinka nešto oseti u duši, zgrada celog društva počne da se ruši", navela je Lenina.

"Pa što se tlo ispod nje ne bi malo pomerilo?"

"Bernarde!"

Ali Bernard nije ni malo izbačen iz sedla.

"Odrasli smo u intelektualnom pogledu, i u toku radnog vremena", nastavio je on. "A po željama i osećanjima smo deca."

"Ford je voleo decu."

Bernard je nastavio, ne obraćajući pažnju na upadicu.

"Neki dan mi je palo na pamet da se stalno može biti odrastao."

"Ne shvatam"; Leninin ton je bio odlučan.

"Znam da ne shvataš. Zato smo juče i pošli u krevet - kao deca - umesto da smo se poneli kao odrasli pa sačekali."

"Ali bilo je lepo", nije popuštala Lenina. "Zar ne?"

"Da, prekrasno", odgovorio je on, ali tako očajno, sa izrazom tolikog jada na licu, da je Lenina osetila kako njen trijumf naglo vetri. "Možda ipak misli da sam suviše punačka?"

Kad se Lenina vratila i poverila Fani, ova joj reče samo: "Ja sam ti rekla. To je od onog alkohola što su mu stavili u surogat krvi."

"Svejedno", bila je uporna Lenina, "on mi se zaista sviđa. Ima tako lepe ruke. I kako lepo pokreće ramena - vrlo privlačno." Udahnula je. "Samo da nije tako čudan."

II

Zastavši za trenutak pred vratima direktorove kancelarije, Bernard udahnu duboko i ispravi ramena, prikupljajući hrabrost za susret sa odbojnošću i neodobravanjem na koje je bio siguran da će naići unutra. On kucnu i uđe.

"Jedna dozvola za parafiranje, gospodine direktore", reče on što je mogao neusiljenije, i spusti hartiju na pisaći sto.

Direktor ga pogleda kiselu. Ali na vrhu se nalazio pečat Kabineta Upravljača sveta, a na dnu potpis Mustafa Monda, crn i energičan. Sve je bilo u savršenom redu. Direktor nije imao izbora. On stavi olovkom svoj paraf - dva mala bleđa slova, pokorno prostrta ispod nogu Mustafe Monda - i upravo je hteo da vrati potvdu Bernardu bez reči primedbe i bez onog srdačno "pođite s Fordom", kad mu pogled privuče nešto napisano u dozvoli.

"Za rezervat u Nju Meksiko?" upita, a njegov glas i lice koje je podigao prema Bernardu izražavali su izvesno čuđenje i uznemirenost.

Iznenaden njegovim iznenadenjem, Bernard klimnu glavom. Zavlada kraće ćutanje.

Direktor se zavalu u fotelju i nabra čelo. "Koliko ima od tada?" reče, govoreći više sebi nego Bernardu. "Sigurno dvadeset godina, gotovo dvadeset pet. Morao sam biti vaših godina..." On uzdahnu i zatresa glavom.

Bernardu je bilo vrlo neprijatno. Da se direktor, čovek toliko konvencionalan, toliko skrupulozno korektan, tako grubo ogreši o lepo ponašanje! Dođe mu da zagnjuri lice u šake, da istrči iz kancelarije. Nije se radilo o tome da je automatski osuđivao ljude koji pričaju o dalekoj prošlosti; to je bila jedna od hipnopedijskih predrasuda kojih se bio (uobražavao je on) potpuno oslobodio. Njegova je nelagodnost poticala otuda što je znao da direktor to osuđuje - osuđuje, a ipak se izdaje i čini ono što je zabranjeno. Po diktatu kakvog unutrašnjeg pritiska? Iako se osećao neprijatno, Bernard je uzaludno slušao.

"Bio sam došao na istu ideju kao i vi", govorio je direktor. "Hteo sam da vidim divljake. Dobio sam dozvolu i otišao u Nju Meksiko na odmor. S devojkom s kojim sam se u to vreme imao. Bila je Beta-minus i, čini mi se", (on zatvori oči), "čini mi se da je imala žutu kosu. U svakom slučaju, bila je pneumatična, izrazito pneumatična; toga se sećam. I tako, otišli smo u Nju Meksiko i posmatrali divljake, i jahali na konjima, i sve ostalo. A onda - to je bilo, ako se ne varam, poslednjeg dana odmora - onda... pa eto, onda je nestala. Jahali smo po tim odvratnim planinčinama, a bilo je strašno vruće i sparno pa smo posle ručka malo odspavali. Bar ja. Ona je, mora biti, otišla sama da se prošetala. Bilo kako bilo, kad sam se probudio, video sam da je nema. Uto udari i neka oluja, ne pamtim da sam video strašniju. Pljuštalo je, i grmelo, i sevalo; konji se oteše i pobegoše; hteo sam da ih zaustvim, ali sam pao i povredio koleno, jedva sam bio u stanju da hodam. Ipak sam je tražio i dalje, vikao, i ponovo tražio. Ali od nje ni traga. Onda sam pomislio da se, verovatno, sama vratila u dom, pa sam nekako dopuzao do doline, onim istim putem kojim smo došli. Koleno me je bolelo do zla Forda, a somu sam izgubio. Vukao sam se satima, u dom sam stigao tek posle ponoći. A tamo je nije bilo; tamo je nije bilo", ponovi direktor. Ćutao je jedan trenutak. "I eto", nastavi on, najzad, "sutradan smo organizovali traganje. Ali je nismo našli. Verovatno je negde pala u provaliju; ili ju je pojeo jaguar. Ford zna šta joj se desilo. U svakom slučaju, bilo je užasno.

U ono vreme bilo me je to potpuno omelo. Više nego što je trebalo, mogu vam reći. Jer ipak, takav jedan nesrećan slučaj se ne može desiti svakome; a telo društva, naravno, živi i dalje, ma koliko se sastavne ćelije menjale." Ali ova u snu naučena uteha, nije, izgleda, mnogo pomogla. Direktor odmahnu glavom i nastavi tiho: "Zamislite, još mi se dešava da sanjam o tome. Sanjam kako me budi grmljavina, i vidim da nje nema; sanjam kako je tražim ispod drveća." On utonu u tišinu uspomena.

"Mora biti da vas je jako potreslo", reče Bernard, gotovo sa zavišću.

Čuvši njegov glas, direktor se trže i postideno shvati gde se nalazi; baci jedan brz pogled na Bernarda i, odvrativši pogled, duboko pocrvene; ponovo ga pogleda sa iznenadnom sumnjičavošću i reče razdražljivo, s naglašenim dostojanstvom: "Nemojte misliti da sam sa tom devojkom imao neke nepristojne odnose. Nije tu bilo ničeg na emotivnoj osnovi, ništa dugotrajno. Sve je bilo potpuno zdravo i normalno." On predade dozvolu Bernardu. "Ne znam ni sam zašto sam vas ugnjavio ovom banalnom pričom." Ljut na sebe što je otkrio kompromitujuću tajnu, on iskali svoj bes na Bernadu. Pogled mu postade vidljivo zloban. "Voleo bi da iskoristim ovu priliku, gospodine Marks", nastavi on, "da vam kažem kako nisam ni najmanje zadovoljan izveštajima koje dobijam o vašem ponašanju van radnog mesta. Možda ćete reći da se to mene ne tiče. Ali ja vam kažem da me se tiče. Ja moram da mislim na dobar glas našeg Centra. Moji radnici moraju da budu iznad svake sumnje, naročito oni iz najviših kasta. Alfe su obrađene tako da ne budu nužno infantilne u svom emotivnom životu, ali to je upravo razlog više zbog koga se moraju posebno truditi da se prilagode društvenim normama. Njihova je dužnost da budu infantilne, makar se to i protivilo njihovim sklonostima. Ja vas, stoga, otvoreno upozoravam na to, gospodine Marks." Direktorov glas je treperio od negodovanja koje je sad već bilo postalo pravdoljubivo i bezlično - izražavalo osudu u ime same Zajednice. "Ako ponovo čujem da ste se ponašali nedolično, s nedovoljno infantilne pristojnosti, zatražiću da budete premešteni u neki potcentar - po mogućnosti na Island." I okrenuvši se u fotelji, on uze pero i počeo da piše.

"To će ga naučiti pameti", reče on sebi. Ali grešio je. Jer Bernard je izišao iz sobe razmetljivim korakom, ispunjen likovanjem, u trenutku kad je za sobom zalupio vrata, pri pomisli da potpuno sam prkosi redu i poretku; ponesen opojnom sveću o svojoj ličnoj važnosti i značaju. Čak ga ni pomisao na kaznu nije plašila; više mu je davala snage nego što ga je zabrinjavala. Osećao se dovoljno jakim da se suprostavi nevoljama i pobedi ih, dovoljno jakim da podnese Island; a samopouzdanje mu je bilo utoliko veće što ni trenutka nije stvarno verovao da će biti pozvan na ma kakvu odgovornost. Za takve stvari se ljudi ne premeštaju. Island je bio samo pretnja. Pretnja koja uliva podstrek i energiju. Idući hodnikom, on je čak zviždao.

Te večeri Bernard dade herojski opis svog razgovora sa D. C. "Na šta sam mu rekao", zaključio on, "da se nosi u Bezdanu Prošlost i izašao iz kancelarije. I tako se to završilo." On pogleda Helmhoca Votsona sa iščekivanjem, nadajući se dužnoj nagradi u vidu simpatije, ohrabrenja, divljenja. Ali ovaj ne reče ni reči. Sedeo je i gledao u pod.

Bernard mu je bio drag; Bernadu je bio zahvalan što jedino s njim od svih svojih poznanike može da razgovara o stvarima koje je smatrao važnim. No i pored toga, neke Bernardove osobine nije voleo. Ovu hvalisavost, na primer. I izlive samosažaljenja s kojima se ona smenjivala. I onu kukavnu naviku da tek posle nekog događaja bude hrabar i izuzetno priseban. Te osobine je mrzeo - upravo zato što je Bernarda voleo. Sekundi su prolazili. Helmholtz je i dalje gledao u pod. Bernard najednom pocrvene i okrete se.

III

Put je bio sasvim nezanimljiv. Plava pacifička raketa je stigla u Nju Orljens dva i po minuta pre vremena, izgubila četiri minuta u tornadu iznad Teksasa, i srećom upala u povoljnu vazдушnu struju na 95. stepenu zapadne dužine, tako da je u Santa Fe stigla s manje od četrdeset sekundi zakašnjenja.

"Četrdeset sekundi za let od šest i po sati. Nije loše", priznala je Lenina.

Tu noć su prenoćili u Santa Feu. Hotel je bio odličan - neuporedivo bolji od, na primer, onog jezivog hotela Aurora borealis gde se Lenina namučila prethodnog leta. U spavaćoj sobi svakog apartmana, gostima je na raspolaganju stajao tečni vazduh, televizor, apatar za vibro-vakuum masažu, radio-aparat, ključali rastvor kofeina, topla sredstva za kontracepciju i osam vrsta mirisa. Kad su ušli u hol, mašina za sintetičku muziku je radila punom parom i zadovoljavala sve potrebe. U liftu videše da hotel ima šezdeset igrališta za elektrobadminton i da se u parku mogu igrati i elektrobadminton i golf sa barijerama.

"Pa to je više nego divno", uskliknu Lenina. "Gotovo bih želela da ovde ostanemo sve vreme. Šezdeset igrališta za elektrobadminton..."

"U rezervatu neće biti ni jednog", upozori je Bernard.

"Ni mirisa, ni televizije, čak ni tople vode. Ako misliš da nećeš moći da izdržiš, ostani ovde dok se ne vratim."

Lenina se uvredi. "Mogu ja da izdržim. Samo sam rekla da je ovde divno zato što... pa eto, zato što napredak i jeste divna stvar, zar ne?"

"Pet stotina puta, jednom nedeljno, od trinaeste do petnaeste godine", umorno reče Bernard, kao za sebe.

"Šta kažeš?"

"Kažem da je progres divna stvar. Zato i ne moraš u rezervat, ako nećeš."

"Ko kaže da neću?"

"Onda u redu", reče Bernard; to je zazvučalo kao pretnja.

Njihovu dozvolu je morao da potpiše upravnik rezervata, u čijoj se kancelariji sutradan, po propisu, pojaviše. Portir, jedan Epsilon-plus crnac, odnese upravniku Bernardovu posetnicu i upravnik ih primi gotovo bez odlaganja.

Upravnik je bio plavokos, brahicefalan Alfa-minus, niskog rasta, crven, okrugla lica i širokih ramena, snažnog zvonkog glasa, vrlo dobro prilagođenog izgovaranju hipnopedijskih mudrosti. On je bio neiscrpni rudnik podataka i netraženih saveta. Kad bi jednom počeo, njegovoj tutnjavi ne bi bilo kraja.

"...pet stotina šezdeset kvadratih kilometara, a podeljen je na četiri podrezervata; svi su okruženi žičanom ogradom kroz koju teče struja viskog napona."

U tom trenutku, bez ikakvog vidljivog razloga, Bernard se seti da je zaboravio da zatvori slavinu za kolonjsku vodu u kupatilu.

"...struju dobijamo iz hidrocentrale na Grand Kenjonu."

"Dok se vratim kući, račun će biti visok do neba", Bernardu izađe pred oči igala na mirisometru kako gmiže u krug po brojačniku, marvolika, neumorna. "Smeta da telefoniram Helmholtzu Watsonu."

"...više od pet hiljada kilometara ograde pod naponom od šezdeset hiljada volti."

"Ma nije moguće", učtivo reče Lenina, koja nije imala pojam šta je upravnik rekao, ali koja je znala da nešto treba reći kad je on napravio dramtičnu pauzu. Kad je upravnik počeo da tutnji, ona je neprimetno progutala pola grama some, tako da je sada mogla da sedi mirno i pribrano, ne sluša ništa, ne misli ni na šta, ali da joj krupne plave oči sve vreme počivaju na upravnikovom licu i daju joj izraz zanesene pažnje.

"Ko se dotakne žice, ostane na mestu mrtav", svečano objavi upravnik. "Iz rezervata za divljaka nema bežanja."

Reč 'bežanje' bila je sugestivna. "Mislim", reče Bernard, pridižući se sa stolice, "da bi trebalo da pođemo." Crna iglica je trčkala, pravi insekt, grickala vreme, jela mu novac.

"Nema bežanja", ponovi upravnik i pokretom ruke mu dade znak da sedne; a pošto još nije bio potpisao dozvolu, Bernardu nije ništa drugo preostalo nego da ga poslušaju. "Oni koji se rode u rezervatu - a vi imajte u vidu, draga - gospođice", dodade on, skardeno joj se cereći u lice i spustivši glas do nepristojnog šapat, "imajte u vidu da se u rezervatu deca još i danas rađaju, jeste, zaista rađaju, ma koliko to odvratno bilo..." (Nadao se da će njegova priča na sramotnu temu nagnati Leninu da pocrveni; ali ona se samo nasmeši s pretvornom bistrinom: "Ma, nije moguće!" Razočaran, upravnik počeo iz početka.) "Ponavljam, oni koji se rode u rezervatu osuđeni su da u njemu i umru."

Osuđeni da umru... Decilitar kolonjske vode na svaki minut. Šest litara na sat. "Mislim", ponovo pokuša Bernard "da bi trebalo..."

Nagnuvši se prema njima, upravnik kucnu kažiprstom po stolu. "Pitate me koliko ljudi živi u rezervatu? A ja vam odgovaram" - pobedonosno - "ja vam odgovaram da ne znamo. Možemo samo da nagađamo."

"Ma, nije moguće."

"Draga gospođice, moguće je."

Šest puta dvadeset četiri - ne, tačnije će biti šest puta trideset šest. Bernard je bio bleđ; tresao se od nestrpljenja. Ali tutnjava se neumoljivo nastavljala.

"...oko šezdeset hiljada Indijanaca i meleza... potpuni divljaci... naši inspektori poveremno obilaze... inače nemaju dodira sa civilizovanim svetom... još se pridržavaju svojih ogavnih navika... brak, ako znate šta je to, draga gospođice; porodica... nikakve obrade... čudovišne predradsude... hrišćanstvo, totemizam, obožavanje predaka... mrtvi jezici, kao što su sunji, španski i atapaskanski... pume, bodljikava prasid i ostale divlje zveri... zarazne bolesti... sveštenici... otrovni gmizavci..."

"Ma, nije moguće?"

Najzad se spasoše. Bernard se sjuri do telefona. Brže, brže; ali trebalo mu je gotovo tri minuta dok je dobio vezu sa Helmholtzom Watsonom. "Mogli smo već biti među divljacima", požali se on. "Prokleti nesposobnjaci!"

"Uzmi gram", predloži Lenina.

On odbi; više je voleo da ostane pri svom gnevu. I najzad, hvala Fordu, dobi vezu, i, da, Helmholtz na telefonu; Helmholtz, kome on objasni šta se desilo i koji obeća da će smesta otići, smesta, i zatvoriti slavinu, jeste, smesta, ali koji iskoristi ovu priliku da mu kaže šta je D. C. sinoć rekao, javno...

"Šta? Traži mi zamenu?" Bernardov glas je davao užasnu patnju. "Znači, rešeno je? Je li pominjao Island? Kažeš jeste? Forda mu! Island..." On spusti slušalicu i ponovo se okrete Lenini. Lice mu je bilo bleđo, izraz kranje utučen.

"Šta se desilo?" upita ona.

"Šta se desilo?" On se stropošta u fotelju. "Šalju me na Island."

U prošlosti se često pitao kako bi izgledalo biti podvrgnut (bez some, bez ikakvog oslonca sem svojih unutrašnjih snaga) kakvom velikom suđenju, kakvom bolu, kakvom proganjanju; čak je žudeo za nedaćama. Nepunu nedelju dana pre toga, u direktorovoj kancelariji, zamišljao je sebe kako se hrabro odupire, kako stoički i bez reči prihvata mučenje. Direktorove pretnje su ga čas oduševljavale, čas podsticale da se oseća većim od svoje prirodne veličine. No to je bilo zato, kako se tek sada uverio, što te pretnje nije shvatio ozbiljno; nije verovao da će D. C. u kritičnoj situaciji učiniti bilo šta. Sada kad je izgledalo da će se pretnje obistiniti, Bernard je premirao od straha. Od onog stiocizma, one teoretske hrabrosti, nije ostalo ni traga.

Besneo je na samog sebe - budalo blesava! - na direktora - kakav podlac što mu nije pružio još jednu šansu, tu šansu koju je uvek nameravao da iskoristi. A sad Island, Island...

Lenina zatrese glavom: "Vreme prošlo i buduće moju dušu strašno muče", navede ona hiponopedijsku izreku. "Uz gram some sve se reši: sadašnje se vreme smeši."

Na kraju ga je nagovorila da uzme četiri tablete some. Pet minuta kasnije, korenje i plodovi behu zbrisani, cvet sadašnjice beše procvetao sav ružičast. Stiže im poruka da je, po upravnikovom naređenju, stigao čuvar rezervata i da ih čeka na krovu sa svojim helikopterom. Oni se smesta odvezoše liftom do krova. Jedan mulat u gama-zelenoj uniformi pozdravi vojnički i odrecitova jutarnji pogram obilaska.

Pogled iz ptičje perspektive na deset-dvanaest najvećih puebla, zatim ateriranje u dolini Malpajs, na ručak. Tamošnja izletnička kuća je udoba, a gore, u pueblu, divljaci verovatno slave svoje letnje svečanosti. Biće najbolje da tu i prenoćimo.

Oni zauzeše svoja mesta u kabini i helikopter uzlete. Deset minuta kasnije prelazili su granicu koja je delila civilizaciju od divljine. Uzbrdo i nizbrdo, preko slanih i peščanih pustinja, kroz šume, u ljubičastu dubinu kanjona, preko litica, planinskih vrhova i platoa mesG, tekla je žičana ograda, neumoljiva prava linija, geometrijski simbol pobeđničke ljudske svrhe. A u njenom podnožju, tu i tamo, po koji mozaik belih kostiju, po koji još neistruleli leš, taman na crvenkastom tlu, obeležavao je mesto gde su jelen ili bivo, puma ili bodljikavo prase ili kojot, ili proždrljivi orlovi lešinari, privučeni vonjem mrše, i zgromljeni, reklo bi se, nekom pesničkom pravdom, prišli preblizu smrtonosnim žicama.

"Ne mogu da shvate", reče pilot u zelenoj uniformi, pokazujući prstom kosture na zemlji i ispod njih. "Neće nikad ni shvatiti", dodade i nasmeja se, kao da je na neki način postigao ličnu pobedu nad životinjama koje je ubila električna struja.

Bernard se takođe nasmeja; posle dva grama some, dosteka je zbog nečega izgledala duhovita. Nasmeja se, a onda, gotovo smesta, zaspao; i tako usnuo, bio je prenesen iznad Taosa i Tesuka; iznad Nambe, Pikurisa i Pohoakea; iznad Sija i Kočitija; iznad Lagune, Akome, Začarane Mese, iznad Sunjija, Sibole i Ohokaliante, i najzad se probudi; helikopter je stajao na zemlji, Lenina unosila kofere u malu četvrtastu kuću, a Gama-zeleni mulat razgovarao nerazumljivim jezikom s jednim mladim Indijancem.

"Malpais", objasni pilot dok je Bernard izlazio. "Ovo je izletnička kuća. Posle podne divljaci imaju svečanost sa igranjem, gore u pueblu. Povešće vas ovaj." On pokaza prstom na mrgudnog mladog divljaka. "Biće smeha." On se iskezi. "Sve što rade smešno je." Na to se pope u helikopter i upali motore. "Vraćam se sutra. I bez brige", dodade hrabreći Leninu, "potpuno su pitomi; ništa vam neće učiniti. Imaju oni dobro iskustvo s gasnim bombama i sada znaju da ne smeju da izvode." Smejući se i dalje, on ukljči elise, pritisnu papučicu za gas i nestade.

7.

Mesa je bila nalik na brod zaustavljen bonacom u tesnacu prašine boje lavljeg krzna. Kanal je vijugao između strmih obala, a od jednog do drugog zida, preko doline se ukoso pružala traka zelenila - reka i njena polja. Na pramcu tog kamenog broda u sredini moreuza, naizgled kao njegov deo, stajali su geometrijski uobličeni izdanici gole stene - pueblo Malpais. Blok iznad bloka, u spratovima od kojih je svaki bio manji od prethodnog, visoke kuće su se uzdizale u plavo nebo kao stepenaste i zarubljene piramide. U njihovom podnožju je ležala gomila niskih zgrada, lavirint zidova, s tri strane su se u dolinu rušili strmi zidovi provalija. Nekoliko stubova dima se pelo uspravno u mirni vazduh i tamo se gubilo.

"Čudno", reče Lenina. "Vrlo čudno." To je bila uobičajena reč osude. "Ne dopada mi se. Ne dopada mi se ni ovaj." Ona pokaza prstom na Indijanca koji je bio određen da ih odvede u pueblo. Na njeno mišljenje je, očigledno, bilo odgovoreno ravnom merom; i sama leđa Indijančeva, dok je hodao ispred njih, bila su neprijateljski raspoložena, mrgodno prezirna.

"Pored toga", spusti ona glas, "on smrdi."

Bernard nije ni pokušao da porekne. Produžiše stazom.

Odjednom se učini da je ceo vazduh oživeo i počeo da pulsira, da pulsira neumornim ritmom krvotoka. Gore, u Malpaisu, bubnjali su bubnjevi. Njihove noge prihvatise ritam tog tajanstvenog srca; korak im se ubza. Staza ih dovede do podnožja strmine. Ivice velikog broda - mese nadnosile su se, u svojoj visini, nad njima, tri stotine stopa do gornjeg naslona lađe.

"Volela bih da smo mogli da pođemo helikopterom", reče Lenina, s mržnjom podigaviši pogled na ravno čelo stene. "Mrzim da idem peške. Čovek se, uz to, oseća tako mali kad je u podnožju brda."

Jedan deo puta predoše u senci mese, obidoše izbočinu, i tamo odjednom se, u izlokanoj udolini, pojavi put koji je vodio uz lestvice za palubu. Oni počеше da se penju. Staza je bila vrlo strma i išla u cikcak od jedne do druge strane jaruge. Udaranje bubnjeva se ponekad jedva čulo, a ponekad kao da je dolazilo odmah iza prvog ugla.

Kad su stigli do polovne puta, jedan orao prolete toliko blizu da im vetar koji su digla njegova krila dunu hladnoću u lice. U pukotni stene ležala je gomila kostiju. Sve je bilo čudno do mučnine, a Indijanac je sve jače smrdeo. Najzad izroniše iz jaruge na sunce. Vrh mese je bio glatka kamena paluba.

"Kao kula na Čering-T", primeti Lenina... Ali nije joj se dalo da dugo uživa u svom otkriću ove utešne sličnosti. Bat mekih koraka natera ih da se okrenu. Goli od grla do pupka, mrkih tela izbrazdanih belom bojom ("kao igrališta za tenis na asfaltu", objašnjavala je kasnije Lenina), lica neljudskih od skereletnih, crnih i oker šara, dva Indijanca dotrčaše stazom. U crnu kosu bili su im upleteni komadi lisičjeg krzna i trake crvenog flanela. Ogrtači od ćuranovog perja lepršali su im na ramenima; oko glava su im u svim bojama bleštale ogromne perjane dijademe. Pri svakom njegovom koraku čulo se brenčanje i zvekt njihovih srebrnih narukvica, njihovih teških ogrlica od kostiju i tirkiznih bobica. Približavali su se bez reči, trčeći nečujno u mokasima od jelene kože. Jedan je držao perjanicu; drugi je u svakoj ruci nosio nešto što je, ovako izdaleka, ličilo na tri ili četiri komada debelog užeta. Jedno uže se uvi na zastrašujuć način i Lenina odjednom vide da su to zmije.

Sve su se više približavali; njihove tamne oči su je gledale; ali ničim nisu odavali da su je primetili, ni najmanje znaka da su je videli ili da su sveni njenog postojanja. Zmija koja se uvijala opusti se i nastavi mlitavo da visi zajedno sa ostalim. Dva čoveka prođeše.

"Ništa mi se ovo ne dopada", reče Lenina. "Ništa."

Još joj se manje dopalo ono što ju je čekalo u ulazu u pueblu gde ih njihov vodič ostavi i pođe unutra po dalja upustva. Prljavština, pre svega, gomila đubreta, prašina, psi, muve. Lice joj se zgrči u grimasu gađenja. Ona stavi maramicu pod nos.

"Ali kako mogu ovako da žive?" izbacila ona glasom punim srdžbe i neverice. (To je bilo nešto nemogućno.)

Bernard filozofski sleže ramenima. "Bilo kako bilo", reče on, "oni tako žive već pet ili šest hiljada godina. Verovatno su se dosad već navikli."

"Ali Fordu je čistoća najdraža", navaljivala je ona.

"Jeste, ali civilizacija je sterilizacija", nasavi Bernard, završavajući ironičnim tonom drugu hipnopedijsku lekciju iz osnova higijene. "Ali ovi ljudi ne znaju za Forda; nisu civilizovani. Što znači da nema svrhe..."

"Oo!" Ona ga zgrabi za ruku.

"Gledaj."

Jedan Indijanac, gotovo go, silazio je vrlo sporo lestvicama s terase na prvom spratu obližnje kuće - prečagu po prečagu, s drhtavom smotrenošću duboke starosti. Lice mu je bilo crno i duboko izborano, kao maska od opsidijana. Bezuba usta behu odavno upala. U uglovima usana sa obe strane brade nekoliko dugih sedih čekinja blistalo je na pozadini od tamne kože. Duga neupletena kosa visila mu je oko lica u sedim čupercima. Telo mu je bilo povijeno i izmršalo do kostiju, gotovo bezmesno. Silazio je vrlo sporo, zaustavljajući se na svakoj prečagi pre nego što bi se usudio da učini novi korak.

"Šta mu je?" prošapta Lenina. Oči su joj bile razrogačene od užasa i zaprepašćenja.

"Star je, eto šta mu je", odgovori Bernard što je bezbrižnije mogao. On je takođe bio potresen; ali trudio se da ostane miran.

"Star!" ponovi ona. "Pa i direktor je star; mnogo ljudi je staro; ipak nisu ovakvi."

"To je zato što im ne dopuštamo da budu takvi. Čuvamo ih od bolesti. Veštački im održavamo unutrašnja lučenja u ravnoteži koju su imali u mladosti. Ne dopuštamo da im odnos između kalcijuma i magnezijuma padne ispod nivoa koji su imali u tridesetoj godini. Dajemo im transfuzije mlade krvi. Stalno im podstičemo metabolizam. Pa, razume se, ne izgledaju ovako. Delom", dodade on, "zato što ni većina ni izdaleka ne doživi starost ove spodobе. Do šezdesete godine neoštećena mladost; ona krc! i gotovo."

Ali Lenina nije slušala. Posmatrala je starca. On je silazio sporo, sporo. Noge mu dodirnuše zemlju. On se okrete. Duboko utonule ispod lukova obrava, oči su mu još bile neobično sjajne. Zatim on polako, pogrbljen, othrama pored njih i izgubi se.

"Pa ovo je strašno", prošapta Lenina. "Jezivo. Nije trebalo da dolazimo ovamo." Ona potraži somu u džepu - ali samo da bi primetila da je, mimo svakog običaja, zaboravila bočicu u izletničkom domu. Bernardovi džepovi su takođe bili prazni.

Lenini nije preostalo ništa drugo nego da se užasima Malpaisa suprostavi goloruka. A on je skoliše brzo i u gomilama. Prizor dveju mladih žena koje su dovele svoju decu nagne je da pocrveni i okrene glavu. Nikad u životu nije videla ništa do te mere nepristojno. Da stvar bude još gora, Bernard je, umesto da taktično oćuti, počeo da otvoreno komentariše tu odvratnu živorodnu scenu. Stideći se, sad kad je dejstvo some bilo prošlo, slabosti koju je pokazao tog jutra u hotelu, trudio se više nego obično da se pokaže jakim i nekonformistom.

"Kako divno prislan odnos", reče on, smelo prekoraćujući sve granice. "Koliku tek jaćinu osećanja mora da izaziva! Često mislim da nam nešto nedostaje zato što nismo imali majku. A i ti si, Lenina, verovatno mnogo propustila što nisi majka. Zamisli sebe kako sediš tamo preko sa svojim detencetom..."

"Bernarde! Kako možeš tako?" Prolazak jedne žene koja je patila od trahome i neke kožne bolesti skrete njeno zgražanje u drugom pravcu.

"Hajdemo odavde", zamoli ona. "Ništa mi se ovo ne dopada."

Ali u tom trenutku se njihov vodić vrati, mahnu im da ga slede, i povede ih uzanom ulicom između kuća. Skrenuše iza jednog ugla. Na gomili đubreta ležao je crknut pas; jedna gušava žena trebila je vaši iz kose svoje ćerćice. Vodić se zaustavi kraj jednih lestvica, podiže ruku i oštro je vodoravno spusti. Oni poslušauše njegovu nemu zapovest - popeše se lestvicama, prođuše kroz vrata do kojih su one vodile, u dugaćku i uzanu sobu prilićno mračnu, koja je smrdela na dim, izgorelu mast i dugo nošenu, a neopranu odeću. Na suprotnom kraju sobe nalazila su se još jedna vrata, kroz koju je dopirao zrak Sunćeve svetlosti i buka bubnjava, vrlo glasna i bliska.

Oni prekoraćiuše prag i nađuše se na širokoj terasi. Ispod njih, stešnjen visokim kućama, nalazio se visok seoski trg, prepun Indijanaca. Šarena ćebad. Perje u crnoj kosi, odblesak tirkiza i crne kože sjajne od vrućine. Lenina ponovo stavi maramicu pod nos. Na otvorenom prostoru u sredini trga bile su dve kružne platforme od cigala i utabane gline - oćigledno krovovi podzemnih odaja; jer se u središtu svake pladforme nalazila badža kroz koju je kraj lestvica izvirivao iz tame. Podzemni zvuci frule peli su se odozdo i gotovo se sasvim gubili u nemilosrdnom, upornom bubnjanju.

Lenini se bubnjanje dopadalo. Zatvorivši oći ona se prepusti prigušenoj grmljavini koja se ponavljala, pusti je da joj sve više plavi svest dok, najzad, na svetu ne ostade ništa sem dubokog pulsiranja zvuka. To ju je ohrabrujuće podsećalo na sintetićke zvuke koji se proizvode na kolektivnim pojanjima prilikom proslava Fordovdana. "Forda slavimo, orgije pravimo", prošapta ona u sebi. Ovi bubnjevi su udarali u tom istom ritmu.

Iznenada grunu pesma od koje ona podskoći, od stotine muških glasova koji su divlje drećali u oštrom jednozvućju. Nekoliko dugih nota, zatim tišina, tišina koja je grmela od bubnjeva; onda cićavi odgovor prodornog ženskog glasa nalik na njisak. Ponovo bubnjevi; i još jedanom muškarci u divljoj dubokoglasnoj potvrdi svoje muškosti.

Neobićno - to da. Mesto je bilo neobićno, neobićna je bila i muzika, i odeća, i guše, i bolesti kože, i starci i starice. Ali sama predstava - u njoj nije bilo nićeg naroćito neobićnog.

"Podseća me na kolektivno pojanje nižih kasta", reče ona Bernardu.

Ali nešto kasnije, predstava ju je već mnogo manje podsećala na to nevino slavlje. Jer iz onih okruglih podzemnih odaja odjednom povrve grozomorna povorka ćudovišta. Stravićno maskirani ili premazani bojama, tako da više ni po ćemu nisu podsećali na ljude, oni su trupakali u nekoj ćudnoj hromoj igri oko trga; okolo, naokolo, naokolo, prevajući u hodu, okolo-naokolo - svaki put malo brže; bubnjevi behu izmenili i ubrzali svoj ritam, koji je postao slićan bubnjanju groznice u ušima; gomila beše počela da peva zajedno sa igraćima, sve glasnije i glasnije; prvo je dreknula jedna žena, zatim još jedna, i još jedna, kao da ih ubijaju; a onda se vođ igraća najednom istrže iz reda, otrća do velikog drvenog sanduka koji je stajao na jednom kraju trga, podiže poklopac i izvuće dve crne zmiје. Gomila glasno zaurla, a svi ostali igraći potrćaše prema njemu, ispuženih ruku. On baci zmiје najblićima, zatim ponovo gurnu ruke u sanduk da bi izvadio još. Još i još, crne zmiје, mrke i šarene - sve ih je vadio i bacao. I igra poče ponovo, ali u drugom ritmu. Svi pođuše u krug sa svojim zmiјama, zmiјasto, uz meko talasanje u kolenima i kukovima. Okolo-naokolo. Zatim vođ dade znak, i igraći, jedan po jedan, pobacaše zmiје na sredinu trga; iz podzemlja

se pope jedan starac i posu ih kukuruznim brašnom, a iz druge badže izađe jedna žena i poprska ih vodom iz crnog ćupa. Tada starac podiže ruku i, odjednom, iznenada i gotovo zastrašujuće, zavlada putpuna tišina. Bubnjevi prestadoše da grme, život kao da se beše ugasio, starac upre prstom u dve badže kroz koje se ulazilo u donji svet. Na to se odozdo, polako dizane nevidljivim rukama, po jedna na svakom otvoru, pojaviše slike: jedna je predstavljala orla, a druga čoveka, golog, prikovanog za krst. One ostadoše uspravljene u vazduhu, naizgled oslobođenje ljudske pomoći kao da posmatraju. Starac pljesnu rukama. Go, ako se izuzme prečaga od belog platna, jedan momčić od svojih osamnaest godina istupi iz gomile i stade pred njega, ruku skrštenih na grudima, pognute glave. Starac načini znak krsta nad njim i udalji se. Laganim korakom, momčić poče da obilazi oko gomile zmija koja se grčila i izvijala. Beše obišao prvi i stigao do polovine drugog, kad iz kola igrača prema njemu pođe visoki čovek s maskom kojota na licu i kamdžijom od upletene opute u ruci. Momčić je hodao i dalje kao da ovaj drugi za njega i ne postoji. Čovek-kojot podiže bič; usledi dug trenutak iščekivanja, zatim brz pokret, fijuk kamdžije i njen jasan i suv prasak kad je udarila po mesu. Momčićevo telo zadrhta; ali on ne pusti ni glasa, nastavi da hoda, onim istim laganim, odmerenim korakom. Kojot ga udari još jednom, pa još jednom; pri svakom udarcu iz gomile se najpre čuo uzdah, a zatim muklo stenjanje. Momčić je hodao dalje. Dva, tri, četiri kruga. Krv je curila. Pet, šest krugova. Odjednom Lenina pokri lice rukama i zajeca. "Dosta, dosta!" preklinjala je. Ali bič je neumoljivo udarao i udarao. Sedam krugova. Onda momčić iznenada posrnu i, još uvek bez glasa, pade ničice. Prignuvši se k njemu, starac mu dotače leđa dugim belim perom, podiže ga za trenutak, grimizno, da svi vide, zatim ga protrese triput iznad zmija. Kanu nekoliko kapljica i najednom bubnjevi ponovo grunuše u paniku zahuktalih nota; odjeknu strašan urlik. Igrači poleteše, pokupiše zmije i otrčашe s trga. Ljudi, žene, deca, cela gomila potrča za njima. Minut kasnije trg je bio prazan; ostao je jedino momčić, ležeći ničice onde gde je pao, nepokretan. Tri starice iziđoše iz jedne kuće i podigoše ga, ne bez napora, i unesoše unutra. Orao i čovek na krstu stražarili su još malo nad opustelim pueblom; zatim, kao da su se nagledali svega, polako potunuše kroz svoje badže, u donji svet.

Lenina je i dalje jecala. "Strašno", ponavljala je, i sve Bernardovo tešenje beše uzaludno. "Strašno! Ona krv!" Ona uzdrhta. "Da sam samo ponela some."

Iz sobe se začu bat koraka.

Lenina se ne pokrete; sedela je lica zagnjurenog u šake ne videći ništa, daleko od svega. Okrete se samo Bernard.

Odelo mladića koji je izišao na terasu bilo je indijansko; ali njegova upletena kosa bila je boje slame, oči bledoplave, a bela koža opaljena suncem.

"Dobar vam dan", reče nepoznati, čistim, ali čudnovatim engleskim jezikom. "Vi ste civilizovani, zar ne? Dolazite s One Strane, van rezervata?"

"Ali ko ste...?" zgranuto poče Bernard.

Mladić uzadhnu i zatrese glavom. "Ljuti nesrećnik." I, pokazaviši na mrlje krvi u sredini trga, dodade: "Vidite li ovu prokletu mrlju?" Makbet, V, 1 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića). glasom koji je drhtao od uzbuđenja.

"Bolje gram nego sram", mehanički reče Lenina ispod svojih dlanova. "Da sam samo ponela some."

"Trebalo je da ja budem tamo", nastavi mladić. "Zašto su odbili da ja budem žrtva? Ja bih obišao deset krugova - dvanaest, petnaest. Palautiva nije stigao dalje od sedmog. Od mene bi izvukli dva puta više krvi. Da oboje mora mnogobrojna." Makbet, II, 2 (prevod Ž. Simić i S. Pandurović). On ispruži ruke torženstvenih pokretom; zatim ih, u očajanju, pusti da padnu. "Ali nisu hteli. Mrze me zarad moje boje. Mletački trgovac, II, 1 (prevod dr M. Bogadnovića). Oduvek je tako bilo. Oduvek." U mladićevim očima pojaviše se suze; on se postidi i okrete.

Lenina zaprepašćeno zaboravi na nestašicu some. Ona otkri lice i, prvi put, pogleda nepoznatog mladića. "Hoćete da kažete da ste želeli da vas udaraju tim bičem?"

Pogleda još uvek odvrćena od nje, mladić potvrdi gestom. "Za dobro puebla - da dođe kiša i da kukuruz poraste. I da se umilostive Pukong i Isus. I, sem toga, da im pokažem kako mogu da podnesem bol bez jauka. Da", i njegov glas odjednom drukčije zazvuča, on se okrete ponosito isprešen, izazovom isturene brade, "da pokažem da sam čovek... O!" Dah mu se preseće od uzbuđenja i on učuta i iskolači oči. Prvi put u životu ugledao je lice devojkice čiji obrazi nisu bili boje čokolade ili pseće kože, čija je kosa bila svetlosmeđa, s trajnom ondulacijom, i na čijem je licu (zapanjujuća novina!) bio izraz blagonaklone zainteresovanosti. Lenina mu se osmehivala; tako zgodan momak, mislila je, tako divnog tela. Krv jurnu i opet vide kako mu

se smeši i uzbuđenje ga toliko preplavi da je morao da se okrene i da se pravi da vrlo napregnuto posmatra nešto na suprotnoj strani trga.

Bernardova pitanja skrenuše mu malo pažnju. Ko? Kako? Kada? Odakle? Ne skidajući oči s Bernardova lica (jer je toliko strasno žudeo da vidi Leninin osmeh da se prosto nije usuđivao da je pogleda), mladić pokuša da objasni. Linda i on - Linda je njegova majka (na ovu reč Lenina se zbuni) - bili su stranci u rezervatu. Linda je pre mnogo vremena došla s One Strane, odavno, još pre nego što se on rodio, sa čovekom koji mu je otac. (Bernard načulji uši.) Bila je pošla sama u šetnju po onim planinama tamo na severu, pala niza stranu i povredila glavu. ("Nastavite, nastavite", uzbuđeno reče Bernard.) Neki lovci iz Malpaisa su je našli i doveli u pueblo. Što se tiče čoveka koji mu je bio otac, Linda ga više nije videla. On se zvao Tomi (tako je, D. C. ime je bilo Tomas). Mora biti da je odleteo natrag na Onu Stranu, bez nje - odvratan, zao, neprirodan čovek.

"I tako sam se ja rodio u Malpaisu", zaključí on. "U Malpaisu." I zatrese glavom.

Kako je bila prljava i bedna ta kuća na ivici puebla!

Međuprostor od prašine i đubreta razdvajao ju je od sela. Dva izgladnela psa njuškala su po otpacima ispred vrata. Unutra je, kad uđoše, sumrak smrdeo, i odjekivao od zuke muva.

"Linda!" pozva mladić.

Iz druge sobe začu se ohrapaveli ženski glas: "Evo me."

Čekali su. U sudovima koji su ležali na podu stajali su ostaci jednog, ako ne i više obeda.

Vrata se otvoriše. Jedna vrlo gojazna plavokosa skvo prekorači prag i stade posmatrajući neznance, fiksirajući ih s nevericom, otvorenih usta. Lenina s gađenjem primeti da ženi nedostaju dva prednja zuba. A ostali su imali takvu boju... Ona se strese. Gore od onog starca. Tako debela. I još ove bore na licu, mlitavost, nabori. I opušteni obrazi, s tamnocrvenkastim mrljama. I crvene žilice na nosu, podlivene oči. I taj vrat - taj vrat; i ćebe koje je nosila preko glave - pocepano i prljavo. I, ispod smeđe vrećaste haljine, te ogromne grudi, izbočen trbuh, kukovi. Mnogo gore od onog starca, još mnogo gore. Najednom spodoba izbací bujicu reči, pritrča joj raširenih ruku i - Forde! Forde! pa to je ogavno preko svake mere, njoj umalo nije pripala muka - steže je na izbočinu, na grudi, i poče da je ljubi. Forde! da je ljubi, balaveći, a smrdela je užasno, sigurno se nikad i ne kupa, i prosto bazdila za onu odvratnu tečnost što se stavlja Deltama i Epsilonima u boce (nije, nije ono istina za Bernarda), prosto je zaudarala na alkohol. Lenina se otrže što je duže mogla.

Sučeli se s rascmizdrenim licem; spodoba je plakala.

"Kuku meni, slatka moja." Bujica reči je potekla uz jecaje. "Ti nemaš pojam koliko sam - posle toliko godina! Civilizovano lice. Jeste, i civilizovana odeća. Zato što sam mislila da više nikad neću videti pravu acetatnu svilu." Ona pipnu rukav Leninine košulje. Nokti su bili crni. "I ovaj divan šorts od viskoznog somota! Znaš, slatka, ja još čuvam moj stari kostim, onaj u kome sam došla, tu mi je u sanduku. Pokazaću ti ga posle. Doduše, acetat je sad sav u rupama. Ali fišeklije; divne, bele - samo ove tvoje od zelenog safijana su ipak lepše. E, slabu sam ja vajdu videla od mojih fišeklija." Suze joj ponovo potekoše. "Verovatno ti je Džon već rekao koliko sam propatila - a nigde some, ni za lek. Samo ponekad gutljaj meskala, kad ga je donosio Pope. Pope je, to je jedan mladić koga sam nekad poznavala. Ali posle je tako teško, od tog meskala, a od pejtla pripada muka; pored toga od pejtla se sutradan čovek užasno stidi. A ja sam se toliko stidela. Pomisli samo: ja Beta - da se porodim: stavi se na moje mesto." (Lenina uzdrhta pri samoj pomisli.) "Iako greška nije do mene, kunem ti se; ja još ni danas ne znam kako se to desilo: uvek sam radila Maltusove vežbe - znaš, na brojanje, jedan, dva, tri, četiri, uvek, kunem ti se; ali opet nije pomoglo; a, naravno, ovde nema Centra za prekid trudnoće. Uzgred, je li Centar još dole u Čelsiju?" Lenina klimnu glavom. "I još osvetljen reflektorima utorkom i petkom?" Lenina ponovo klimnu. "Ona divna kula od roze stakla!" Sirota Linda podiže lice i, zatvorenih očiju, u ekstazi, zagleda se u sjajnu zapamćenu sliku. "A reka noću", prošapta ona. Krupne suze joj polako izbiše ispod čvrsto stisnutih kapaka. "O, a onda, uveče, povratak iz Stouk Podžiza helikopterom. Pa kupanje u toploj vodi, pa vibro-vakuum masaža... Ali eto." Ona uzdahnu duboko, odmahnu glavom, ponovo otvori oči, šmrknu jednom-dvaput, useknu se u prste i obrisa o suknju. "Jao, izvini, molim te", reče ona kao odgovor na Lenininu nehotičnu grimasu gađenja. "Nije trebalo to da uradim. Izvini. Ali šta da radim kad nema maramica? Sećam se kako mi je teško padalo, sva ona prljavština, a ništa aseptično. Imala sam strašnu posekotnu na glavi kad su me doneli ovamo. Ne bi ti nikad palo na pamet šta su mi privili. Đubre, golo đubre. A ja sam im govorila: 'Civilizacija je sterilizacija.' I recitovala ono: 'Pre i posle jela treba ruke prati, deterdženta jakog svako će ti dati', kao da su deca. Ali,

naravno, nisu me razumeli. Kako bi i mogli? Na kraju sam oguglala. Najzad, kako može da se održava čistoća kad nema instalacija za toplu vodu? A tek ova haljina. Ova odvratna vuna - ni prineti acetatu. Traje sto godina. A ako se pocepa, treba da se krpi. Ali ja sam Beta; radila sam u odeljenju za oplođenje; niko me nije učio tako nečemu. To nije ni bio moj posao. Uostalom, kod nas se nikad i ne krpi. Kad se odelo pocepa, baci se i kupi se novo. 'Bolje novo nabavljati nego staro prepravljati.' Zar nije tako? Ona se osvrte; vide da su ih Džon i Bernard bili napustili i da šetaju gore-dole po prašini i đubretu ispred kuće; i pored toga se naže prema Lenini, koja se ukoči i skupi, naže se toliko blizu da je izdahnuti smrad otrova za embrione zagolicao malje na Leninom obrazu, i promuklo prošapta: "Evo, na primer, evo kako se oni ovde imaju. Ludi, velim ti, potpuno ludi. Svako pripada svima - zar ne? Zar ne?" ponovi ona, vukući Leninu za rukav. Lenina klimnu glavom okrentom u stranu, ispusti dah koji beše zadržala i nekako uspe da udahne drugi, relativno neokužen. "E, a ovde", nastavi Linda, "ovde se pripada samo jednoj osobi. A ako hoćeš da se imaš s ljudima kao što je normalno, ostali misle da si pokvarena i antisocijalna. Onda te mrze i preziru jer su im muževi dolazili kod mene. Što da ne dolaze? A onda su jurnule na mene... Ne, bilo je užasno. Ne mogu da ti pričam." Linda pokri lice rukama i uzdrhta. "Ove žene ovde su toliko zle. Lude. Lude i svirepe. I, naravno, nemaju pojma o Maltusovim vežbama, ni o bocama, ni o izručivanju, ni o čemu. Te tako se stalno porađaju - kao kučke. Odvratno. A kad samo pomislim da sam ja... O, Forde, Forde, Forde! Ipak mi je Džon bio velika uteha. Ne znam šta bih bez njega. Iako se toliko sekirao kad god bi mi neki čovek... Čak i kad je bio mali. Jedanput je pokušao (ali tada je bio malo veći) da ubije sirotog Vaihusivu - ili će to biti Pope? - samo zato što sam se ponekad imala s njima. Zato što nikako nisam mogla da mu utuvim u glavu da se tako radi u civilizovanom svetu. Ali ludilo je zarazno, verovatno. U svakom slučaju, izgleda da je to na Džona prešlo od Indijanaca. Jer, naravno, stalno je bio s njima. Čak i kad su bili tako odvratni prema njemu i nisu ga puštali da radi sve što je drugim dečacima bilo dozvoljeno. Što i nije bilo loše, na neki način, jer mi je tako bilo lakše da ga malo obradim. Ali nemaš pojma koliko je to teško. Toliko stvari čovek ne zna; nije bio moj posao da znam. Mislim, kad te dete pita kako funkcioniše helikopter, ili ko je stvorio svet - šta da mu odgovoriš ako si Beta i ako si radila u odeljenju za oplođivanje? Šta da mu odgovoriš?"

8.

Napolju, po prašini i među gomilama đubreta (sada su bila četiri psa), Bernard i Džon su polako hodali gore-dole.

"Teško mi je da shvatim", govorio je Bernard, "da rekonstruišem. Kao da živimo na različitim planetama, u različitim stolećima. Majka, sva ova prljavština, bogovi, starost, bolest..." On zatrese glavom. "Skoro nezamislivo. Neću nikako moći da shvatim ako mi ne objasnite."

"Šta da objasnim?"

"Ovo." On pokaza rukom pueblo. "Ono." Kućicu izvan sela. "Sve. Ceo vaš život."

"Ali šta se tu može reći?"

"Sve od početka. Otkad znate za sebe."

"Otkad znam za sebe." Džon se namršti. Zavlada dugo ćutanje.

Bilo je vrlo toplo. Pojeli su mnogo tortilja i slatkog kukuruza. Linda reče: "Hodi, dušo, hodi da legneš." Legoše zajedno u veliki krevet. "Pevaj", i Linda zapeva. Zapeva: "Pre i posle jela treba ruke prati" i "Buji-paji, malo luče, ubrzo će da te izruče." Glas joj je bio sve tiši i tiši...

Ču se glasna buka; on se trže i probudi. Pored kreveta je stajao čovek, ogroman, strašan. Nešto je govorio Lindi, a Linda se smejala. Bila je povukla ćebe do brade, ali ga je on ponovo svukao. Kosa mu je bila nalik na dva crna užeta, a oko ruke je nosio lepu srebrnu grivnu s plavim kamenčićima. Grivna mu se dopala, ali ga je ipak bilo strah; on sakri lice uz Lindino telo. Linda stavi ruku na njega i on se oseti sigurnijim. Onim drugim rečima koje nije razumevao tako dobro, ona reče čoveku: "Ne možemo od Džona." Čovek baci pogled na njega, zatim ponovo na Lindu, i tiho reče nekoliko reči. Linda reče: "Ne." Ali čovek se saže preko kreveta prema njemu, a lice mu je bilo ogromno, strašno; crna užad kose dodirivala je ćebe. "Ne", ponovo reče Linda, i on oseti kako ga njena ruka steže jače. "Ne, ne!" Ali čovek ga dohvati za ruku; to ga zaboje. On vrisnu. Čovek ispruži drugu ruku i podiže ga. Linda ga je i dalje držala, i dalje govorila "Ne, ne." Čovek reče nešto kratko i ljutito, i njenih ruku najjednom nestade. "Linda, Linda." Bacakao se i izvijao; ali čovek ga odnese do vrata, otvori ih, stavi ga na pod usred druge sobe, i ode zatvorivši vrata za sobom. On

ustade, potrča do vrata. Kad se podigao na vrhove prstiju taman je uspeo da dohvati veliku drvenu rezu. On je podiže i poče da gura; ali vrata se nisu otvarala. "Linda", povika on. Ona nije odgovarala.

Sećao se velike odaje, prilično mračne; bila je puna velikih drvenih predmeta za koje su bili pričvršćeni kanapi, i oko kojih je stajalo puno žena - tkale ćebad, kako mu reče Linda. Linda mu reče da sedi u uglu sa ostalom decom dok ona bude pomagala ženama. On se dugo igrao s dečacima. Odjednom žene počеше da govore glasno, počеше da guraju Lindu, a Linda je plakala. Ona izađe na vrata, a on potrča za njom. Upita je zašto su žene ljute. "Zato što sam polomila nešto", reče ona. A onda se i ona razljuti. "Otkud ja mogu da znam kako se tka?" reče ona. "Divljaci jedni." On je upita šta su to divljaci. Kad su stigli kući, Pope je čekao na vratima; on uđe zajedno s njima. Imao je mešinu punu tečnosti koja je izgledala kao voda; samo što to nije bila voda nego nešto što miriše gadno, od čega izgore usta i što tera na kašalj. Linda otpi malo, Pope otpi malo, a onda Linda poče da se smeje i da govori vrlo glasno; a onda ona i Pope odoše u drugu sobu. Kad je Pope otišao, on ode u tu sobu. Linda je bila u krevetu i spavala tako čvrsto da nije mogao da je probudi.

Pope je dolazio često. Rekao je da se ono u mešini zove meskal: ali Linda je rekla da bi trebalo da se zove soma; jedino što je posle meskala teško. Mrzeo je Popea. Mrzeo ih je sve - sve te ljude koji su dolazili Lindi u goste. Jedno popodne, kad se igrao s drugom decom - sećao se da je bilo hladno i da je na planinama bilo snega - on se vrati kući i ču ljutite glasove u spavaćoj sobi. Odjednom tras! Nešto se preturi; on ču kako se unutra hitro kreću ljudi, onda se ču još jedan tresak i zvuk kao kad se udari mazga, samo ne tako koščata; onda Linda vrisnu. "Jao; nemojte, nemojte, nemojte!" On utrča. U sobi su bile tri žene umotane u tamnu ćebad. Linda je ležala na krevetu. Jedna žena joj je držala zglobove na rukama. Druga joj je ležala preko nogu da ne bi mogla da se rita. Treća ju je udarala bičem. Jedanput, dvaput, tripud; i svaki put bi Linda vrisnula. Plaćući, on povuče ženu za rese od ćebeta. "Molim vas, molim vas." Ona ga je gurala slobodnom rukom. Bič ponovo puče, i Linda ponovo vrisnu. On dohvati ženinu ogromnu ruku obema svojim i ugrize je iz sve snage. Ona dreknu, otrže ruku, i odgurnu ga tako jako da je pao. Dok je ležao na zemlji, ona ga tri puta udari bičem. Bič ponovo fijuknu, udari. Ali ovog puta vrisnu Linda.

"Ali zašto su te tukli, Linda?" upitao ju je te noći. Plakao je zato što su ga crveni tragovi biča po leđima još strašno boleli. Ali plakao je i zato što su ljudi tako odvratni i zli i zato što je samo dečkić pa im ne može ništa. Linda je takođe plakala. Ona je bila odrasla, ali nije bila toliko velika da se bije s tri žene. Ni prema njoj svet nije bio pravedan. "Zašto su te tukli, Linda?"

"Ne znam. Otkud bih znala?" Jedva je čuo šta je govorila zato što je ležala potrbuške, lica zagnjurenog u jastuk. "Kažu da su ovi muškarci njihovi", nastavi ona, a izgledalo je kao da uopšte ne govori njemu, kao da govori nekome u sebi. Govorila je dugo, a on nije ništa shvatio; i najzad ona zaplaka još jače.

"Nemoj da plačeš, Linda. Nemoj da plačeš."

On se pribi uz nju. Zagrlj je oko vrata. Linda uzviknu: "Jao, pazi! Rame mi je povređeno! Jao!" i odgurnu ga, snažno. Glava mu tresnu o zid. "Idiote mali!" povika ona; a onda, iznenada, poče da ga šamara. Pljus, pljus...

"Linda", povika on. "Jao, mama, nemoj!"

"Nisam ja tvoja majka. Neću da budem tvoja majka."

"Pa, Linda... Jao!" Ona ga ošamari i po obrazu.

"Postala sam i sama divljak", vikala je ona. "Donosim mladunčad na svet kao životinja... Da nije tebe, mogla sam da odem do inspektora, mogla sam da se spasem odavde. Ali kako ću s detetom? Tu sramotu ne bih mogla da podnesem."

On vide da se ona sprema da ga ponovo udari i podiže ruku da zaštiti lice. "Nemoj, Linda, molim te nemoj!"

"Životinjo jedna mala!" Ona skloni njegovu ruku; lice mu ostade nezaštićeno.

"Nemoj, Linda." On zatvori oči, očekujući udarac.

Ali ga ona ne udari. Malo kasnije on otvori oči i vide da ga ona posmatra. On pokuša da joj se osmehne. Ona ga odjednom zagrlj i poče ljubiti.

Linda ponekad nije ustajala po nekoliko dana. Ležala je u krevetu i tugovala. Ili je pila onu tečnost koju je donosio Pope, smešila se dugo i padala u san. Ponekad joj je bilo muka. Često je zaboravljala da ga okupa, a za jelo nije bilo ničega sem hladnih tortilja. Sećao se kako je vrištala i vrištala kad mu je prvi put našla one životinjice u kosi.

Najlepše mu je bilo kad je pričala o Onoj Strani.

"I stvarno može da se leti, kad god zaželiš?"

"Kad god zaželiš." I ona bi mu pričala o divnoj muzici koja se čuje iz kutija, i svim onim lepim igrama kojih se može igrati, i svim onim ukusnim stvarima za jelo i piće, i o svetlosti koja se pali kad se pritisne jedna stvarčica na zidu, i slikama koje se čuju, pipaju i mirišu, pored toga što se vide, i drugim kutijama koje prave fine mirise, i kućama - ružičastim, zelenim, plavim, srebrnastim - visokim kao planine; i kako su svi srećni, i niko nikad tužan ili ljut, i kako svako pripada svima; i o kutijama u kojima se vidi i čuje sve što se dešava na drugom kraju sveta, i malim bebama u lepim čistim bocama - sve čisto, i nigde smrada, nigde ni trunke prljavštine - i kako ljudi nisu nikad usamljeni, nego žive zajedno srećni i veseli kao na letnjim svečanostima ovde u Malpaisu, samo još mnogo srećniji, a sreća je tu svaki dan, svaki dan... Slušao ju je satima. A ponekad, kad bi se ostala deca i on umorili od igre, jedan od staraca iz puebla bi im pričao, onim drugim rečima, o velikom Preobrazitelju sveta, i o dugoj borbi između Leve i Desne ruke, između Suše i Vlage; o Avonaviloni koji je napravio veliku maglu razmišljajući jedne noći, a zatim od magle stvorio ceo svet; o Majci Zemlji i Ocu Nebu; o Ahajuti i Marsailemi, blizancima, Ratu i slučaju; o Isusu i Pukongu; o Mariji i Etsanatilehi, ženi koja se podmlađuje kad ostari; o Crnom kamenu kod Lagune, o velikom Orlu i Bogorodici akomskoj. Čudne priče, za njega još čudnije zato što su bile ispričane onim drugim rečima, pa ih stoga nije potpuno shvatio. Ležeći u krevetu, razmišljao bi o raj, Londonu, Bogorodici akomskoj, bezbrojnim nizovima beba u čistim bocama, Isusu kako uzleće, Lindi kako uzleće, velikom direktoru Svetskog centra za inkubatorsku proizvodnju i Avonaviloni.

Lindi je dolazilo u goste mnogo ljudi. Dečaci počeo da pokazuju prstom na njega. Onim čudnim drugim rečima govorili su da je Linda pokvarena; nazivali su je imenima koja nije razumeo, ali je znao da su ružna. Jednog dana su sastavili pesmu o njoj i pevali je bez prestanka. On ih je gađao kamenicama. Oni su mu uzvraćali; jedan oštar kamen ga je posekao po obrazu. Krv nije htela da stane; bio je sav obliven krvlju.

Linda ga je naučila da čita. Komadićem ugljena je crtala slike na zidu - životinju kako pase, bebu u boci; onda je pisala slova. KRAVA PASE TRAVU, BEBA SEDI U BOCI. Učio je brzo i lako. Kad je naučio da čita sve reči koje je ona pisala po zidu, Linda je otvorila svoj veliki drveni sanduk i ispod onih čudnih crvenih pantalonica koje nikad nije nosila izvukla tanku knjigu. Tu knjigu je često viđao. "Kad porasteš", govorila mu je, "moći ćeš da je čitaš." E pa, eto, sad je dovoljno porastao. Bio je ponosan. "Neće ti biti mnogo zabavana", reče ona. "Ali nemam ništa drugo." Ona uzdahnu. "Da samo vidiš one divne mašine za čitanje koje smo imali u Londonu!" On počeo da čita. Hemijska i bakteriološka obrada embriona. Praktičan priručnik za Beta-radnike u skladištu embriona. Trebalo mu je četvrt sata samo da pročita naslov. On baci knjigu na pod. "Odvratna, odvratna knjiga!" reče i rasplaka se.

Dečaci su i dalje pevali onu gadnu pesmu o Lindi. Ponekad bi mu se još i rugali što je tako dronjav. Kad bi mu se odelo iscepalo, Linda nije umela da ga zakrpi. Na Onoj Strani, kako mu je govorila, pocepano odelo se baca i kupuje se novo. "Dronjavi, dronjavi!" vikali su dečaci za njim. "Ali ja znam da čitam", govorio je on u sebi, "a oni ne znaju. Oni čak i ne znaju šta je čitanje." Kad bi uporno razmišljao o čitanju, bilo mu je relativno lako da mu ne smeta njihovo rujanje. Zamolio je Lindu da mu ponovo da knjigu.

Što su dečaci više pokazivali prstom na njega i pevali onu pesmu, on je sve upornije čitao. Ubrzo je sve reči mogao da pročita vrlo tačno. Čak i najduže. Ali šta one znače? pitao je Lindu; no čak i kad je umela da mu odgovori, njemu nije bilo jasnije. A najčešće nije ni umela da mu odgovori.

"Šta su to hemikalije?" pitao bi on.

"Pa tako, to su magnezijumske soli, alkohol za Delte i Epsilone (to im se daje da ostanu mali i zaostali), kalcijum karbonat za kosti, i takve stvari."

"Ali kako se prave hemikalije, Linda? Kako se dobijaju?"

"Ne znam. Dobijaju se iz boca. Kad se boce isprazne, šalju se u skladište hemikalija na punjenje. Valjda ih prave u skladištu hemikalija. Ili ih traže od fabrike. Ne znam. Nisam se nikad bavila hemijom. Moj je posao uvek bio samo da se staram o embrionima."

Tako je bilo sa svim ostalim pitanjima. Linda nikad nije znala. Starci puebla pružali su mnogo preciznije odgovore.

"Seme ljudi i svih stvorenja, seme zemlje, seme sunca i seme neba - sve je to napravio Avonavilona od Magle porasta. Svet ima četiri utrobe; on je stavio seme u najnižu utrobu. I seme je polako počelo da klija..."

Jednog dana (Džon je kasnije izračunao da je to moralo biti ubrzo po njegovom dvanaestom rođendanu) on dođe kući i na podu spavaće sobe zateče knjigu koju nikad ranije nije video. Bila je debela i izgledala vrlo stara. Korice su bili izgrizli miševi; neke strane su bile odvojene i izgužvane. On je podiže i pogleda: knjiga se zvala Celokupna dela Vilijema Šekspira.

Linda je ležala na krevetu i srkala onaj strašni smrdljivi meskal iz šolje. "Doneo ju je Pope", reče ona. Glas joj je bio promukao i hrapav i zvučao je kao tuđ. "Bila je u jednom sanduku u Kivi antilope. Indijanci plemena Sunji dele se u nekoliko sekti (Kiva), od kojih svaka uzima ime životinje zaštitnice i poseduje zajedničko sastajalište (podzemnu prostoriju, koja se takođe zove Kiva); prim. prev. Kažu da je tamo ležala stotinama godina. Verovatno i jeste: malo sam je prelistala i vidim da je sva u nekim besmislicama. Potiče iz vremena pre civilizacije. Ipak će ti dobro doći da vežbaš čitanje." Ona dovrši svoje piće, spusti šolju na pod pored kreveta, okrete se na bok, štucnu jednom-dvaput i zaspala.

On otvori knjigu nasumce.

U smrdljivome znoju živeti
Postelje masne, sladiti se tu
I pariti u svinjcu poganom.
Hamlet, III, 4 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića).

Neobične reči su mu se kotrljale po glavi, tutnjale kao grmljavina koja govori; kao bubnjevi na letnjim svečanostima, kad bi bubnjevi mogli da progovore; kao muškarci kad pevaju Pesmu kukuruzu, tako lepu, tako lepu, da su suze navirale na oči; kao stari Mitsima kad izgovara basme nad svojim perjem, izrezbarenim štapovima i komadima kamena i kosti - kaithla tsilu silokwe silokwe silokwe. Kiai silu silu tsithl - ali bolje nego Mitsimino bajaranje, jer su sadržavale više smisla, jer su govorile pravo njemu; govorile divno i samo polurazumljivo; strašna i divna basma o Lindi koja leži i hrče, s praznom šoljom pored kreveta; o Lindi i Popeu.

Sve je više mrzeo Popea. Čovek se može smešiti, a opet biti nitkov. "Bezdušni, podli, razvratni, nemilosrdni nitkov." Šta znače te reči? To mu je samo upola bilo jasno. Ali njihova mađija je bila jaka; i dalje mu je tutnjala u glavi, i nekako je izgledalo da pre toga uopšte nije mrzeo Popea; nije stvarno mrzeo, jer nije bio u stanju da iskaže koliko ga mrzi. Ali sad je imao te rečite reči slične bubnjevima, pesmi i basmi. Te reči, i čudnu, čudnu priču iz koje su izvađene (nije mogao da se snađe u njoj, ali bila je divna, divna uprkos tome) - te reči su mu pružile razlog da mrzi Popea; učinile su njegovu mržnju mnogo stvarnijom; čak su i Popea učinile stvarnijim.

Jednog dana, kad se vratio u kuću posle igre, vrata druge sobe bila su otvorena, i on ih vide kako zajedno leže u krevetu, usnuli - bela Linda, i Pope gotovo crn pored nje, s jednom rukom ispod njenih ramena, a drugom crnom na njenoj dojci; jedna vitica njegove duge kose ležala joj je preko grla, kao crna zmija koja pokušava da je zadavi. Popeova mešina i šolja ležale su pored kreveta. Linda je hrkala.

Njemu se učini da mu je srce nestalo i za sobom ostavilo rupu. On oseti u sebi prazninu. Prazninu, hladnoću, neku mučninu i vrtoglavicu. Nasloni se na zid da ne bi pao. "Bezdušnik, podlac, razvratnik"... Reči su mu se neprestano vraćale, kao bubnjevi, kao muškarci kad pevaju pesmu kukuruzu, kao basma. Posle hladnoće on najednom oseti vrelinu. Obrzi mu planuše od navale krvi, soba mu se zaljulja i smrači pred očima. On škripnu zubima. "Ubiću ga, ubiću ga, ubiću ga." I odjednom se pojavise nove reči.

Kad bude pijan, zasp'o u gnevu,
U rodoskrvnoj slasti postelje.
Hemlet, III, 3 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića).

Basma je bila na njegovoj strani, basma je objašnjavala stvari i izdavala naređenja. On se vrati u veliku sobu. "Kad bude pijan, zaspao..." Nož za meso je ležao na podu pored ognjišta. On ga podiže i prišunja se na prstima do vrata. "Kad bude pijan, zaspao pijan, zaspao..." On pretrča preko sobe i ubode - jao, krv! ubode još jednom, dok se Pope teško izvlačio iz sna, podiže ruku da ubode još jednom, ali oseti da

mu je zglob uhvaćen, stegnut i - jao, jao! - uvrnut. Nije se mogao pomaći, bio je uhvaćen u zamku, a Popeove male crne oči, sasvim blizu, buljile su u njegove. On skrete pogled. Na Popeovom levom ramenu videle su se dve posekotine. "Jao, vidi koliko je krvi!" zapomagala je Linda. "Vidi koliko je!" Nije podnosila da vidi krv. Pope podiže drugu ruku. On se ukruti da primi udarac. Ali ruka ga samo uhvati ispod brade i okrete mu lice, tako da je ponovo morao da pogleda Popeu u oči. Dugo, satima i satima. I odjednom - nije mogao da se uzdrži - on zaplaka. Pope prsnu u smeh. "Idi", reče on onim drugim, indijanskim rečima. "Idi, moj mali Ahajjuta." On pobeže da sakrije suze.

"Sad ti je petnaest godina", reče stari Mitsima, indijanskim rečima. "Sad mogu da te učim kako se obrađuje glina."

Čučeći pored reke, oni se zajedno dadoše na posao.

"Pre svega", reče Mitsima uzevši grudvu nakvašene gline, "napravićemo mali mesec." Starac spljošti grudvu u okruglu ploču, zatim savi ivice; mesec postade plitka zdela.

Polako i nevešto, on poče da podržava starčeve vešte pokrete.

"Mesec, zdelu, a sad ćemo zmiju." Mitsima uvalja drugu grudvu gline u dug savitljiv valjak, savi ga u krug i pritisnu na ivicu zdele. "Sad još jednu zmiju. I još jednu. I još jednu." Krug po krug, Mitsima napravi strane ćupa; ćup je bio uzan, zatim se širio, i ponovo sužavao pri grliću. Mitsima je stezao i tapkao, gladio i strugao dlanom; i najzad je pred njim stajao ćup, poznatog oblika ćupa za vodu kakav se upotrebljavao u Malpaisu, samo što je bio beo, a ne crn, i još mekan. Do tog ćupa je stajao njegov, iskrivljena parodija Mitsiminog. Gledajući oba ćupa, morao je da se nasmeje.

"Ali sledeći će biti bolji", reče on, i poče da kvasi nov komad gline.

Modelirati, dati oblik, osećati kako mu prsti dobijaju veštinu i snagu - to mu je pružalo neobično zadovoljstvo. "A, B, C, vitamin D", pevušio je za sebe, radeći, "riblje ulje na medveda." Radili su ceo dan, i celog dana ga je ispunjavala duboka zanesena sreća.

"Kad dođe zima", reče Mitsima, "naučiću te kako se pravi luk."

Dugo je stajao ispred kuće; i najzad se obred završi. Vrata se otvoriše; oni iziđoše. Kotlu je išao prvi, ispružene desne ruke i čvrsto stisnute šake, kao da u njoj drži kakav skupi dragulj. Kiakime ga je sledila, isto tako ispružene ruke sa stegnutom šakom. Hodali su bez reči; bez reči su za njima išli braća i sestre, rodbina i cela povorka staraca.

Oni iziđoše iz puebla, preko mese. Na ivici litice zastadoše, okrenuti ranojutarnjem suncu. Kotlu otvori šaku. Na dlanu mu se belela gomilica kukuruznog brašna; on dahnu na nju, promrmlja nekoliko reči, a onda je baci, šaku belog praha, prema suncu. Kiakime učini to isto. Uto iskorači Kiakimin otac i, držeći molitveni štap okićen perjem, očita dugu molitvu i baci štap za kukuruznim brašnom.

"Gotovo je", glasno reče stari Mitsima. "Sad su venčani."

"Pa", reče Linda dok su kretali natrag, "mogu samo da kažem da su od stinice napravili gužvu. U civilizovanim zemljama, kad mladić hoće da ima devojkicu, on prosto... Kuda si krenuo, Džone?"

On se ne osvrte na njen poziv; trčao je sve dalje, dalje, bilo kuda, samo da bude sam.

"Gotovo je." Reči starog Mitsime odjekivale su mu u glavi. Gotovo, gotovo... Čutke i vrlo izdaleka, ali strasno, očajnički, beznadežno, on je voleo Kiakime. A sad je bilo gotovo. Imao je šesnaest godina.

U noći punog meseca, u Kivi antilope, saopštiće se tajne, obaviće se i otrpeti tajne radnje. Sići će u kivi kao dečaci, a izići iz nje kao muškarci. Svi dečaci su se bojali, i u isto vreme bili nestrpljivi. Najzad dođe i taj dan. Sunce zađe, rodi se mesec. On pođe sa ostalima. Na ulazu u kivu, mračni, stajali su ljudi; u crveno osvetljene dubine vodile su lestvice. Prvi dečaci su već silazili. Iznenada jedan čovek iskorači, dohvati ga za mišicu i izvuče ga iz reda. On se otrže i ponovo se uvuče na svoje mesto između ostlih. Ovog puta čovek ga udari, povuče za kožu. "Nije ovo za tebe belokosi!" "Nije ovo za kujinog sina", reče drugi. Dečaci se nasmejaše. "Odlazi!" Dok se on još vrzmao na ivici rupe, ljudi ponovo povikaše: "Odlazi!" Jedan od njih se saže, dohvati kamen, baci ga. "Odlazi, odlazi, odlazi." Obasu ga kiša kamenica. Krvaveći, on pobeže u mrak. Iz crveno osvetljene kive čula se pesma. I poslednji dečaci behu sišli niz lestvice. Bio je sasvim sam.

Sasvim sam, izvan puebla, na goloj ravnici mese. Stena je na mesečini ličila na pobeletu kost. Ispred stene, u ravnici, kojoti su zavijali na Mesec. Masnice su ga još bolele, posekotine i dalje krvavile; jecao je, ali ne od bola, nego zato što je bio sasvim sam, zato što su ga isterali, samog, u ovaj kosturni svet stena i mesečine. Na ivici provalije on sede. Mesec je bio iza njega; on zagnjuri pogled u crnu senku mese, u crnu

senku smrti. Samo jedan korak, jedan mali skok... On ispruži desnu ruku na mesečini. Iz posekotine jedna kap, tamna, gotovo bezbojna u mrtvoj svetlosti. Kap, kap, kap. Sutra, i sutra, i sutra... Makbet, V.

Bio je otkrio vreme, boga i smrt.

"Usamljen, većino usamljen", govorio je mladić.

Te reči izazvaše tužan odjek u Bernardovoj glavi. Usamljen, usamljen... "I ja", reče on, u izlivu poverenja. "Strašno usamljen."

"Zar?" Džon je izgledao iznenađen. "Mislio sam da na Onoj Strani... hoću da kažem, Linda je uvek govorila da tamo niko nije sam."

Bernard se zbuni i pocrvene. "Vidite", promrmlja on odvrćajući pogled, "ja se, čini mi se, malo razlikujem od većine ljudi. Kad se čovek izruči drukčiji..."

"Da, to i jeste ono." Mladić klimnu glavom. "Kad je čovek drukčiji, suđeno mu je da živi usamljen. Kako su odvrtni. Zna li vi da su me isključili iz svega. Kad su ostale dečake poslali da prespavaju u planini - znate, kad u snu treba da se prikaže koja će biti vaša sveta životinja - nisu me putili sa ostalima; nisu hteli da mi saopšte ni jednu tajnu. Ali ja sam to ipak uradio sam", dodade on. "Pet dana nisam ništa jeo, a onda sam jedne noći pošao sam gore u planinu." On pokaza prstom.

Bernard se osmehnu pokroviteljski. "I jeste li šta usnuli?" upita on.

Ovaj klimnu glavom. "Ali ne smem da vam kažem šta." Neko vreme je ćutao; onda nastavi tihim glasom:

"Jednom sam uradio nešto što niko drugi nije: stajao sam naslonjen na stenu u podne, u leto, raširenih ruku, kao Isus na krstu."

"Zašto, za ime sveta?"

"Želeo sam da saznam kako to izgleda biti razapet na krst. Visiti na suncu..."

"Ali zašto?"

"Zašto? Pa eto..." Oklevao je malo. "Zato što sam osećao da tako treba. Ako je Isus mogao... Uz to, ako je čovek nešto zgrešio... I još: bio sam tužan; to je drugi razlog."

"Čudan neki lek protiv tuge", reče Bernard. Ali, razmislivši malo, on zaključa da u tome ipak ima nekog smisla. Bolje nego uzimati somu...

"Posle nekog vremena pao sam u nesvest", reče mladić. "Pao sam na lice. Vidite li trag od posekotine?" On podiže gustu žutu kosu sa čela. Na desnoj slepoočnici, bleđa i zbrčkana, pojavi se brazgotina.

Bernard pogleda, a onda hitro, malo uzdrhtavši, skrete oči u stranu. Obrada ga je učinila ne toliko sažaljivim koliko grožljivim. Sama pomisao na bolest ili rane bila mu je ne samo stravična nego čak odvratna. Kao prljavština, ili nagrđenost, ili starost. On žurno promeni temu.

"Biste li voleli da pođete s nama u London?" upita on, povlačeći prvi potez u ofanzivi čiju je strategiju potajno razrađivao još otkako je u onoj kućici shvatio ko bi to mogao biti "otac" mladog divljaka. "Bi li vam se to dopalo?"

Mladićevo lice se ozari. "Mislite li vi to ozbiljno?"

"Svakako; to jest ako dobijem dozvolu."

"I Linda?"

"Pa..." On začuta, obuzet sumnjom. Ta odvratna spodoba! Ne, nemoguće. Sem ako, sem ako... Bernardu iznenada sinu da bi upravo njen odvratni izgled mogao predstavljati ogromno preimućstvo. "Pa naravno!" uzviknu on, nadoknađujući svoje prvobitno oklevanje preterano glasnom srdačnošću.

Mladić duboko uzdahnu. "Kad samo pomislim da će se ostvariti - ostvariti ono o čemu sam sanjao celog života. Sećate li se Mirandinih reči?"

"Ko je to Miranda?"

Ali mladić, očigledno, nije čuo pitanje.

"O divote!" govorio je on; a oči su mu blistale, lice sijalo žarkim rumenilom.

"Koliko su krasna ta stvorenja! Kako je lep ljudski rod!" Rumenilo, najednom, još jače planu; mislio je o Lenini, anđelu u boca-zelenoj viskozi, sjajnoj od mladosti i kremova za kožu, blagoklonog osmeha. Glas mu zadrhta.

"O vrli novi svete", Bura, V, 1. poče on, pa iznenada stade; krv mu se beše povukla iz obraza; bio je bled kao list hartije.

"Jeste li vi venčani s njom?" upita on.

"Jesam li šta?"

"Venčani. Pa znate - zauvek. Indijanskim rečima se to kaže zauvek; i ne može se raskinuti."

Bernard nije mogao da se uzdrži od smeha. "Forde, kakvo pitanje! Nisam."

Džon se takođe nasmeja, ali iz drugog razloga - on se smejaio iz nepomućene radosti.

"O, divni novi svete", ponovi on. "O vrli novi svete koji u sebi imaš takve ljude. Pođimo smesta."

"Ponekad se izražavate vrlo neobično", reče Bernard, posmatrajući mladića u čudu. "U svakom slučaju, zar ne bi bilo bolje da sačekate dok sami ne vidite novi svet?"

9.

Lenina je smatrala da posle ovog dana čudaštva i užasa ima pravo na potpun i apsolutan odmor. Čim su se vratili u izletnički dom, ona proguta šest tableta some od po pola grama, leže u krevet i za deset minuta već je bila na putu za mesečevu večnost. Biće joj potrebno najmanje osamnaest sati pre nego što se vrati u vreme.

U međuvremenu, Bernard je ležao zamišljen i potpuno budan u mraku. Zaspao je tek kad je ponoć uveliko bila prošla, ali njegova nesanica nije bila besplodna: bio je skovao plan.

Sledećeg jutra, tačno u deset, melez u zelenoj uniformi iziđe iz helikoptera. Bernard ga je čekao među agavama.

"Gospođica Kraun je uzela soma-odmor", objasni on. "Sigruno se neće vratiti do pet. Dakle, imamo na raspolaganju sedam sati."

Imao je vremena da odleti za Santa Fe, obavi sve što je potrebno, i vrati se u Malpais mnogo ranije nego što se ona probudi.

"Hoće li biti sasvim bezbedna, ovako sama ovde?"

"Bezbedna kao u helikopteru", uveri ga melez.

Oni se popeše u mašinu i smesta kretoše. U deset i trideset četiri aterirali su na krov pošte u Santa Feu; u deset i trideset sedam Bernard je dobio vezu s kabinetom Upravljača sveta u Vajtholu; u deset i trideset devet razgovarao je sa četvrtim ličnim sekretarom Njegovog Fordstva; u deset i četrdeset četiri ponavljao je svoju priču prvom sekretaru, a u deset i četrdeset sedam i po u ušima mu odjeknu duboki zvučni glas samog Mustafe Monda.

"Usudio sam se da pomislim", izmuca Bernard, "da bi Vaše Fordstvo moglo smatrati ovu stvar interesantnom s naučnog stanovišta..."

"Jeste, ja i smatram ovu stvar interesantnom s naučnog stanovišta", reče duboki glas. "Dovedite ta dva primerka u London kad se vratite."

"Vašem Fordstvu je poznato da će mi biti potrebna specijalna dozvola..."

"Potrebno naređenje", reče Mustafa Mond, "upravo se šalje upravniku rezervata. Poći ćete do njega. Do viđenja, gospodine Marks."

Zatim tišina. Bernard spusti slušalicu i pohita na krov.

"U upravnikovu kancelariju", reče on Gama-zelenom melezu.

U deset i pedeset četiri Bernard se rukovao sa upravnikom.

"Drago mi je, gospodine Marks, drago mi je." Gromki glas je bio pun poštovanja. "Upravo smo dobili specijalno naređenje..."

"Znam", prekide ga Bernard. "Maločas sam razgovarao telefonom s Njegovim Fordstvom." Njegov umorni ton nagoveštavao je da su mu razgovori s Njegovim Fordstvom svakodnevna navika. On se spusti u stolicu. "Molio bih vas da što pre preduzmete potrebne korake. Što pre", ponovi on s naglaskom. Kraljevski se zabavljao.

U jedanaest i tri minuta imao je sva potrebna dokumenta u džepu.

"Do viđenja", pokroviteljski reče upravniku koji ga beše dopratio do lifta. "Do viđenja."

On ode pešice do hotela, okupa se, ode na vibro-vakuum masažu i elektrolitično brijanje, sasluša jutarnje vesti, zabavi se pola sata posmatrajući televizijski program, i pošto je natenane ručao, u pola tri odlete s melezom za Malpais.

Mladić se zaustavi ispred izletničkog doma.

"Bernarde", pozva on. "Bernarde!" Odgovora nije bilo.

Nečujan u mokasinama od jelenje kože on ustrča uza stepenice i pokuša da otvori vrata. Bila su zaključana.

Otišli su! Otišli! Desilo mu se najstrašnije što je mogao zamisliti. Ona mu je rekla da dođe ovamo i poseti ih, a sad ih više nije bilo. On sede na stepenice i zaplaka.

Polu sata kasnije, pade mu na pamet da pogleda kroz prozor. Prvo što je ugledao beše zeleni kofer na čijem su poklopcu bili upisani inicijali L. K. U njemu planu radost kao vatra. On podiže kamen. Razbijeno staklo zazvoni na podu. Trenutak kasnije bio je u sobi. Otvori zeleni kofer; i već je udisao Leninin parfem, punio pluća suštinom njenog bića. Srce mu je divlje lupalo; za trenutak je bio na ivici nesvestice. Zatim, sagnut nad dragocenom kutijom, on poče da dodiruje, da diže prema svetlosti, da ispituje. Patent-zatvarači na Lenininom rezervnom šortsu od viskoznog somota bili su, isprva, zagonetka; zatim, kad ju je rešio, uživanje. Zip! pa opet zip! zip! bio je opčinjen. Njene zelene papuče bile su najlepša stvar koju je ikad video. On razmota jedan patent-kombine, pocrvene, i hitro ga vrati; ali namirisanu maramicu od acetata poljubi, a maramu veza oko vrata. Otvorivši kutijicu, on prosu oblak mirišljavog pudera. Ruke su mu bile bele kao od brašna. On ih obrisa o grudi, o ramena, o gole mišice. Divan miris! On zatvori oči; protrlja obraz uz napuderisanu ruku. Glatka koža uz obraz, mošusni miris praha u nozdrvama - njeno opipljivo prisustvo. "Lenina", prošapta on. "Lenina."

Jedan zvuk ga natera da se trgne, natera ga da se postideno okrene. On natrpa svoju krađevinu u kofer i spusti poklopac; onda ponovo oslušnu, pogleda. Ni znaka života, ni zvuka. A ipak je sasvim pouzdano nešto čuo, nešto kao uzdah, nešto kao škriput podnice. On ode na prstima do vrata i, obazrivo ih otvorivši, nađe se pred širokim odmorištem na stepeništu. On iziđe, gurnu vrata, proviri.

Unutra je, na niskom krevetu, otkrivena u ružičastoj patent-pižami iz jednog dela, ležala Lenina, u dubokom snu i tako lepa usred svojih kovrdža, tako dirljivo detinjasta sa svojim ružičastim prstima na nogama i ozbiljnim usnulim licem, tako puna poverenja i bespomoćnosti svojih klonulih ruku i opuštenih nogu, da mu se u očima pojaviše suze.

Uz bezbroj potpuno izlišnih opreznosti - jer Leninu s njenog soma-odmora ne bi pre određenog vremena dozvalo ništa tiše od revolverskog pucnja - on uđe u sobu, kleče na pod pored kreveta. Zagleda se, sklopi ruke, usne mu se pokrenuše. "Njene oči", promrmlja on.

Njene oči, kosu, obraze, hod, glas;
Govoriš o njenoj ruci, ah, toj ruci
Prema kojoj su sve beline tek
Mastilo što piše manu sopstvenu,
I prema čijem je mekom dodiru,
Najnežnijem čulu, labuda paperje
Rapavo i tvrdo...

Troil i Kresida, I, 1 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića).

Oko nje prozujaju muva; on je otera rukom. "Muva", podseti se on, "sme da sleti..."

...na čudesnu belinu,
Belinu ruku Đulijete drage
I slast nebesku krade joj s usana,
Kad, vestalski čedne, pocrvene i
Kada jedna drugu dotaknu.
Ko da je greh i to već...
Romeo i Đulijeta, III, 3 (prevod B. Nedića i V. Živojinovića).

Vrlo sporo, neodlučnim pokretom čoveka koji pruža ruku da pomiluje preplašenu i možda malo opasnu pticu, on ispruži ruku. Ona se zaustavi, dršćući, centimetar-dva od onih klonulih prstiju, na ivici dodira. Da li se usuđuje?

Usuđuje da oskrnavi svojom nedostojnom rukom tu... Romeo i Đulijeta, I, 5 (prevod B. Nedića i V. Živojinovića).

...Ne, ne usuđuje se.

Ptica je previše opasna.

Ruka mu klonu.

Kako je lepa! Kako je lepa!

Odjednom uhvati sebe u pomisli da je dovoljno da samo dohvati patent-zatvarač kod njenog grla i da ga povuče jednim jedinim potezom, dugim, snažni... On zatvori oči, protrese glavu kao pas koji otresa uši izlazeći iz vode. Gnusne li pomisli! Bilo ga je sramota pred sobom.

Vestalski čedne...

U vazduhu se ču zujanje. Još jedna muva koja pokušava da ukrade nebesku slast? Osa? On pogleda, ne vide ništa. Zujanje je postajalo sve glasnije; sad je bilo jasno da dolazi spolja, s one strane zatvorenih prozorskih kapaka. Helikopter! Unezveren, on skoči na noge i otrča u drugu sobu, iskoči kroz otvoreni prozor, i hitajući stazom između visokih agava, stiže na vreme da dočeka Bernarda Marksa dok je ovaj silazio iz helikoptera.

10.

Kazaljke svakog od četiri hiljade električnih časovnika u sve četiri hiljade prostorija centra u Blumzberiju označavale su dva i dvadeset sedam minuta. "Ova košnica industrije", kao što je direktor voleo da kaže, bila je u punom zujanju posla. Svako je bio uposlen, svaka stvar u urednom pokretu. Pod mikroskopima, besno bijući repom, spermatozoidi su se urivali, glavom napred, u ženske oplodne ćelije; oplodene, ćelije su se širile, delile, ili ako su već bile bokanovskizovane, pupile i cepale se u čitave vojske posebnih embriona. Iz Sale za društveno predodređivanje, eskalatori su se uz potmulu buku spuštali u podrum, a tamo su, u grimiznoj tami, čvareći se na jastučetu od trbušne maramice i kljukani surogatom krvi i hormona, fetusi rasli i rasli, ili, otrovani, zaostajali i kržljali na putu u epsolonstvo.

Uz tihi mrmor i zveket, pokretne police su neprimetno puzile kroz sedmice i sumirane eone prošlosti do onog mesta u sobi za izručivanje gde su novoizručene bebe puštale svoj prvi krik užasa i zaprepašćenja.

U podrumu su preli generatori; liftovi su sevali naviše i naniže. Na svih jedanaest spratova jasala bilo je vreme hranjenja. Iz hiljadu i osam stotina boca, hiljadu i osam stotina brižljivo etiketirane dece istovremeno je sisalo svoje pola litra pasterizovane spoljne lučevine.

Iznad njih, na deset uzastopnih spratova spavaonice, dečaci i devojčice koji su još bili tog uzrasta da im je bio potreban popodnevi san, bili su uposleni kao i svi ostali, iako toga nisu bili svesni: slušali su, nesvesno, hipnopedijska predavanja o higijeni i društvenosti, o kastnoj svesti i seksualnom životu deteta koje tek što je prohodalo. Još više iznad njih, bile su sale za igru gde se, pošto je padala kiša, devet stotina starije dece zabavljalo s kockicama i plastelinom, i igralo ćorave bake i erotskih igara.

Bzz, bzz! zujala je košnica, vredno radosno. Veselo se orila devojačka pesma nad epruvetama, predodređivači su zviždukali nad svojim poslom, a kakve su se tek divne šale zbijale nad praznim bocama! Ali direktorovo lice, kad je ušao u salu za oplodavanje sa Henrijem Fosterom, bilo je ozbiljno, kao od kamena isklesano.

"Javna osuda", govorio je on. "U ovoj sali, jer je ovde najveći procent radnika iz najviših kasta. Rekao sam mu da bude u pola tri."

"On je vrlo dobar na radnom mestu", ubaci Henri s dvoličnom velikodušnošću.

"Znam. Ali to je upravo razlog više za strogost. Njegova intelektualna uzdignutost povlači za sobom i odgovarajuću moralnu odgovornost. Što su nečije sposobnosti veće, veća je i opasnost da druge zavede na pogrešan put. Bolje da se jedan žrtvuje nego da se mnogi iskvare. Razmotrite stvar objektivno, gospodine Fosteru, i videćete da nijedan prestup nije do te mere gnušan kao što je nekonformizam u ponašanju. Ubistvo likvidira samo jedinku - a, na kraju krajeva, šta je jedinka?" Širokim pokretom on pokaza redove mikroskopa, epruvete, inkubatore. "U svako doba možemo da stvorimo novu, bez ikakvih komplikacija - koliko god hoćemo. Nekonformizam ugrožava nešto više nego život jedne jednike; on udara na samo Društvo. Da, na samo Društvo", ponovi on. "A, evo i njega."

Bernard beše ušao u salu i približavao im se između redova oplodivača. Tanka prevlaka naduvenog samopouzdanja jedva je uspela da skriva njegovu nervozu. Glas kojim je rekao: "Dobro jutro, gospodine

direktore", bio je besmisleno glasan; a glas kojim je, ispravljajući grešku, rekao: "Rekli ste mi da dođem ovamo na razgovor s vama", komično tanak, piskutav.

"Da, gospodine Marks", zloslutno reče direktor. "Zaista sam vas pozvao da mi se javite ovde. Vi ste se sinoć vratili sa odmora, je li tako?"

"Da", odgovori Bernard.

"Pa-a", ponovi direktor, otegavši "a" kao zmiju. Zatim najednom podiže glas i zatrubi: "Dame i gospodo!"

Pesma devojaka nad epruvetama, zaneseno zviždukanje mikroskopičara, odjednom prestadoše. Zavlada duboka tišina; svi se okretoše.

"Dame i gospodo", još jednom ponovi direktor, "oprostite što vas ovako prekidam u poslu. Na to me nagoni neprijatna dužnost. Bezbednost i stabilnost Društva su u opasnosti. Da, u opasnosti, dame i gospodo. Ovaj čovek", on optužujući upre prst u Bernarda, "ovaj čovek koji ovde stoji pred vama, ovaj Alfa-plus za koga je mnogo učinjeno, i od koga se, normalno, mora mnogo i očekivati, ovaj vaš kolega - ili da preduhitrim stvari pa da kažem: vaš bivši kolega? - podlo je izneverio poverenje na sport i somu, svojim skandalozno nekonformističkim seksualnim životom, svojim odbijanjem da se pridržava učenja gospoda Forda i van radnog mesta ponaša 'kao beba u boci'", (na ovo direktor napravi znak T), "on se pokazao kao neprijatelj Društva, kao podriivač, dame i gospodo, sveg Reda i Stabilnosti, kao zaverenik protiv same Civilizacije. Iz tog razloga ja sam za to da ga otpustimo, da ga uklonimo s dužnosti koju je obavljao u ovom Centru; ja sam za to da smesta zatražim da bude premešten u neki Potcentar najnižeg reda, i to, da bi njegova kazna poslužila Društvu u najvećoj mogućoj meri, u Potcentar najudaljeniji od ma kog značajnijeg Centra stanovništva. Na Islandu će gospodin Marks imati najmanje prilike da navede druge na pogrešan put svojim fordohulnim primerom." Direktor zastade; zatim se, upečatljivo skrstivši ruke, okrete Bernardu. "Markse", reče on, "možete li nam izneti ma kakav razlog zbog koga ne bi trebalo da izvršim kaznu koja vam je izrečena?"

"Mogu", vrlo glasno odgovori Bernard.

Malo pometen, ali ipak veličanstvenim tonom, direktor reče: "Onda ga iznesite."

"Svakako. Samo, on je u hodniku. Jedan trenutak." Bernard pohita vratima i otvori ih širom. "Uđite", naredi on, i razlog uđe i prikaza se.

Ču se opšte "ah!" mrmljanje zaprepašćenja i užasnutosti; jedna devojka vrisnu; popevši se na stolicu da bolje vidi, neko preturi dve epruvete pune spermatozoida. Podbula, mlohavog mesa koje je visilo sa nje, neobično i strahovito čudovište sredovečnosti među tim čvrstim mladalačkim licima, Linda uđe u salu, usana kokteno razvučenih i iskrivljenih u bezbojan osmeh i njišući u hodu svojim ogromnim kukovima, pokretom koji je trebalo da bude zavodljivo talasanje. Pored nje je išao Bernard.

"Evo ga", reče on pokazujući na direktora.

"Zar ste mislili da ga ne bih prepoznala?" uvređeno reče Linda; zatim, okrenuvše se direktoru: "Naravno da sam te poznala, Tomi; prepoznala bih te svuda, među hiljadu ljudi. Ali možda si ti mene zaboravio. Zar se ne sećaš, Tomi? Tvoja Linda." Stajala je i gledala ga, nakrivljene glave, smešeći se i dalje, ali osmehom koji je, pred direktorovim izrazom skamenjenog gađenja, sve više gubio samopouzdanje, koji zatreperi i najzad se ugasi. "Zar se ne sećaš, Tomi?" ponovi ona drhtavim glasom. Oči su joj bile pune strepnje, pune neizrecitog bola; umrljano i omlitavelo lice se groteskno zgrči u grimasu krajnje patnje. "Tomi!" Ona raširi ruke. Neko se zakikota.

"Šta treba da znači", počeo direktor, "ova čudovišna..."

"Tomi!" Ona potrča prema njemu dok se ćebe vuklo za njom, savi mu ruke oko vrata, sakri lice na njegove grudi.

Prolomi se nezadrživ urlik smeha.

"...ova čudovišna lakrdija", povika direktor.

Crven u licu, on je pokušavao da se oslobodi njenog zagrljaja. Ona se držala očanjičkom snagom. "Ali ja sam Linda, ja sam Linda." Glas joj se gubio u opštem smehu. "Ti si mi napravio dete", zavrišta ona nadjačavši galamu. Najednom se svi utišaše, preplašeni; sve oči počеше s nelagodnošću da se skrivaju, ne znajući kuda da pogledaju. Direktor preblede, prestade da se otima i ukoči se, ruku na njenim zglobovima, buljeći u nju, preneražen. "Jeste, dete - a ja sam njegova majka." Ona izbaci tu sramotnu reč kao izazov u ozlojeđenu tišinu; zatim, otrgavši se od njega, postideana, postideana pokri lice rukama i zajeca. "Nisam je kriva, Tomi. Ja sam uvek radila Maltusove vežbe, zar nisam? Zar nisam? Uvek... Ne znam kako... Kad bi

znao, Tomi, kako je strašno... Ali on mi je ipak bio uteha. Džone", pozva ona okrenuvši se vratima. "Džone!"

On smesta uđe, zastade za trenutak na vratima, osvrte se, a zatim, nečujan u mokasinama, hitrim koracima pređe preko sale, pade na kolena pred direktorom i reče jasnim glasom: "Oče!"

Ova reč (reč 'otac' nije bila toliko strašan - jer je izražavala udaljenost za jedan stepen od gnusnog i moralno niskog čina rađanja dece - već prosto vulgarna, pre skatološki nego pornografski nepristojan), ova smešno prostačka reč prekide napetost koja je već bila postala neizdržljiva. Odjeknu smeh, urnebes, gotovo histeričan, salva za salvom, kao da nikad neće prestati. Direktor - a ovamo otac! Oče! Gospode Forde! To je zaista bilo više nego smešno. Vriska i grogot se pojačaše, lica su izgledala kao da će se svakog trenutka raspući, suze su tekle potocima. U gužvi se preturi još šest epruveta spermatozoida. Oče!

Bled, izbezumljena pogleda, direktor je buljio oko sebe u najstrašnijim mukama zbunjenosti i poniženja.

Oče! Smeh, koji je pokazivao znake zamiranja buknu još jače. On pokri uši rukama i istrča iz sale.

11.

Posle scene u sali za oplodavanje, sva londonska elita se pomamila za onim divnim stvorom koji je pao na kolena pred direktorom Centra za inkubatorsku proizvodnju i sistematsku obradu - tačnije, bivšim direktorom, pošto je jadnik smesta dao ostavku i više ni nosa nije promolio u Centar - za onim stvorom koji se bacio na kolena i nazvao ga (anegdota je bila gotovo previše dobra da bi bila istinita) 'oče'. Linda, nasuprot njemu, nije izazvala nikakvu senzaciju, nikome nije bilo ni na kraj pameti da je vidi. Reći da je neko majka - to je već prestajalo da bude šala: to je bila skarednost. Sem toga, ona i nije bila prava divljakinja, pošto je bila izručena iz boce i obrađena kao i ceo svet, tako da nije ni mogla imati čudnih ćelija. Najzad - a ovo je bio daleko najjači razlog zbog koga jednu Lindu nisu hteli da vide - trebalo je uzeti u obzir i njen izgled. Debela, ostarela, pokvarenih zuba, nečistog tena i sa onakvim telom (sačuvaj Forde!) - čovek prosto nije mogao da je gleda a da mu ne pripadne muka, da mu doista ne pripadne muka. Stoga je krem londonskog društva bio čvrsto rešen da ne vidi Lindu. A ni Linda, sa svoje strane, nije imala ni najmanju želju da vidi njih. Povratak civilizaciji je za nju značio povratak somi, značio mogućnost da se leži u krevetu i uzima odmor za odmorom, a da se ne mora vraćati s glavoboljom ili napadima povraćanja, da se ne mora osećati onako kao što se uvek osećala posle pejtla, kao da je uradila nešto do te mere stidno i antisocijalno da više nikad neće smeti da podigne glavu. Soma nije udarala ni na kakve muke. Ona je pružala stanje savršenog zadovoljstva, a ako bi sutrašnje jutro izgledalo neprijatno, ono je bilo takvo ne samo po sebi, nego u poređenju s praznikom koji priređuje soma. Lek se sastojao u tome da se praznik učini neprekidnim. Linda je nezasito tražila sve veće, sve češće doze. Doktor Šo je iz početka odbijao, najzad joj je počeo davati koliko je htela. Ona je uzimala i po dvadeset grama dnevno.

"Što će je dokusiriti za mesec-dva", poveri se doktor Bernardu. "Jednog dana će joj se samo paralizovati centar za disanje, i gotovo. Uostalom, tako će biti najbolje. Kad bismo mogli da podmlađujemo, razume se da bi bila sasvim druga stvar. Ali ne možemo."

Na opšte čuđenje (jer je pod dejstvom some Linda na zgodan način bila uklonjena s puta), Džon se bunio.

"Ali zar joj ne skraćujete život time što joj dajete toliko some!?"

"U izvesnom smislu, skraćujemo", priznade dr Šo. "Ali, s druge strane, mi ga u stvari produžujemo." Mladić se zagleda u njega, ne shvatajući. "Soma može da oduzme nekoliko godina objektivnog vremena", nastavi doktor. "Ali pomislite samo koliko beskrajno mnogo subjektivnog vremena dobijate samo pod njenim dejstvom. Svaki soma-praznik pruža delić onoga što su naši preci nazivali večnošću."

Džon počeo da shvata. "Večnost nam je bila u očima i na usnama", Antonije i Kleopatra, I, 3. promrmlja on.

"Kako?"

"Ništa."

"Razume se", reče dr Šo, "ne može se dopustiti ljudima da beže u večnost ako treba da se radi. Ali pošto ona nema nikakvog ozbiljnog posla..."

"Pa ipak", nije popuštao Džon, "mislim da to nije moralno."

Doktor sleže ramenima. "Pa sad, naravno, ako više volite da je sve vreme slušate kako vrišti u ludilu..."

Na kraju je Džon bio primoran da popusti. Linda je redovno dobijala svoju somu. Otada nije više izlazila iz svoje sobice na trideset sedmom spratu stambene zgrade u kojoj je stanovao i Bernard; ležala je u krevetu, a radio i televizor su bili neprestano uključeni; slavina za miris pačuli je bila otvorena taman toliko da kaplje, tablete some su bile nadohvatu ruke - nije se micala odatle, pa ipak nije bila u toj sobi, sve vreme je bila daleko, beskrajno daleko, na odmoru, na odmoru u nekom drugom svetu, gde je muzika iz radija bila lavirint zvučnih boja, lavirint koji je pulsirao i neprestano menjao oblike, kao da mu je udahnut život, koji je vodio (kakvim sve divno neizbežnim zavijucima) do blistavog centra apsolutne izvesnosti, gde su razigrane slike televizora bile izvođači u nekom neopisivo zanosnom totalno ozvučenom taktilu, gde je pačuli koji je kapao bio više nego miris - bio sunce, bio milion seksofona, bio Pope u njenom zagrljaju, samo mnogo više, neuporedivo više od toga, i beskrajno.

"Ne, podmladiti ne možemo. Ali vrlo mi je drago", zaključio je dr Šo, "što mi se pružila ova prilika da vidim primer senilnosti kod ljudskog bića. Mnogo vam hvala što ste me pozvali." On srdačno steže Bernardovu ruku.

Dakle, svima im je bilo samo do Džona. A pošto se samo preko Bernarda, određenog za čuvara, moglo doći do njega, Bernard oseti da se prvi put u životu s njim postupa ne smo normalno nego kao sa čovekom izuzetne važnosti. Više se nije pričalo o alkoholu u njegovom surogatu krvi, više se nisu zbijale šale na račun njegovog fizičkog izgleda. Henri Foster se trudio na sve moguće načine da se sprijatelji s njim, Benito Huver mu je pokloni šest paketića gume za žvakanje s dodatkom polnih hormona, pomoćnik direktora odeljenja za predodređivanje došao mu je na noge i gotovo prosjački izmoljakao pozivnicu za jednu od Bernardovih večernjih zabava. Što se tiče žena, bilo je dovoljno da samo nagovesti mogućnost da će ih pozvati, i mogao je imati koju je god hteo.

"Bernard me je pozvao za sredu na upoznavanje s divljakom", pobeđnički objavi Fani.

"Baš mi je drago", reče Lenina. "Sad stvarno moraš priznati da si pogrešila što se tiče Bernarda. Je li da je on vrlo simpatičan mladić?"

Načelnik odeljenja za flaširanje, direktor odeljenja za predodređivnje, tri zamenika pomoćnika generalnog direktora za oplođivanje, šef katedre za taktilnu kinematografiju više škole za emocionalnu tehnologiju, opat Vestminsterske pojaonice, nadzornik bokanovskizacije - spisak uglednih ličnosti koje su dolazile na Bernardove zabave bio je beskrajno dug.

"A prošle nedelje sam imao šest devojaka", poveravao se on Helmholtzu Votsonu. "Jednu u ponedeljak, dve u utorak, još dve u petak i jednu u subotu. Da sam imao vremena ili želje, bilo bi ih još najmanje tuce koje bi jedva dočekale..."

"Ti mi zavidiš", reče on.

Helmholtz odmahnu glavom. "Samo sam malo tužan, to je sve", odgovori on.

Bernard ode sav besan. Nikad, reče on u sebi, nikad više neće ni reč progovoriti sa Helmholtzom.

Dani su prolazili. Uspeh je opijao Bernarda kao penušavo vino i time ga potpuno pomirio (kao svaka dobra droga) sa svetom u kome se dotle osećao nelagodno. Sve dotle dok ga je priznavao kao važnu ličnost, red stvari bio je Bernardu dobar. Ali iako ga je uspeh pomirio sa svetom, Bernard se ipak nije odrekao povlastice da kritikuje taj isti red stvari. Sam čin kritikovanja pojačavalo je njegovo osećanje sopstvene važnosti, od njega se osećao većim. Sem toga, on je iskreno verovao da neke stvari i jesu za kritiku. (U isto vreme, iskreno je uživao u svojoj popularnosti i mogućnosti da ima svaku devojku koju bi poželeo.) Pred onima koji su mu se sada, zbog divljaka, udvarali, on beše počeo da paradira svojim zajedljivim nekonformizmom. Ljudi su ga učtivo slušali, ali su iza njegovih leđa mahali glavom. "Ovaj će mladić rđavo završiti", govorili su, proričući mu brzi kraj sa utoliko više ubeđenja ukoliko su bili spremni da, u prvo vreme, i sami doprinesu da on bude rđav. "Drugi put neće imati drugog divljaka da mu pomogne", govorili su. No, u međuvremenu je tu bio prvi divljak, i bili su učtivi. A pošto su bili učtivi, Bernard se osećao kao džin - kao džin, a istovremeno i kao van sebe od oduševljenja, lak kao pero.

"Lak kao pero", reče Bernard, pokazujući prstom uvis.

Visoko, visoko iznad njih, nalik na biser u nebu, balon meteorološkog zavoda ružičasto je blistao na suncu.

"...da se pomenutom divljaku", glasila su Bernardova uputstva, "prikažu svi vidovi civilizovanog života..."

Civilizovani život mu je trenutno prikazivan iz ptičje perspektive, perspektive s platforme kule na Čering-T. Vodiči su mu bili šef stanice i direktor mesnog meteorološkog zavoda, ali najviše je govorio Bernard. Opijen uspehom, on se ponašao kao da je, u najmanju ruku, Upravljač sveta koji je došao u posetu. "Lak kao pero."

Bombajska zelena raketa sruči se s neba. Putnici iziđoše. Iz osam prozorčića na kabini posmatralo ih je osam istovetnih dravidskih blizanaca u sivomaslinastoj uniformi - osam stjuarda.

"Hiljadu dvesta pedeset kilometara na sat", reče šef stanice želići da načini utisak. "Šta kažete na to, gospodine Divljače?"

Džon reče da mu se dopada. "Samo", dodade on, "Pak je mogao da sklopi pojas oko cele Zemlje za četrdeset minuta." San letnje noći, II (prevod Sv. Stefanovića).

"Divljak", pisao je Bernard u izveštaju Mustafi Mondu, "pokazuje iznenađujuće malo interesovanja ili straha pred pronalascima civilizovanog sveta. Nema sumnje da njegovo ovakvo reagovanje delimično rezultira iz činjenice da mu je o njima govorila žena po imenu Linda, njegova m..."

(Mustafa Mond se namršti. "Šta misli ta budala, da sam toliko preosetljiv da ne mogu da tu reč vidim celu ispisanu?")

"Delom zbog toga što je njegovo interesovanje usredsređeno na nešto što on naziva 'duša' i definiše kao pojavu nezavisnu od materijalnog sveta, dok, u stvari, kao što sam pokušao da mu kažem..."

Upravljač preskoči sledeće rečenice i upravo je hteo da okrene stranicu tražeći nešto interesantnije i konkretnije, kad mu pogled pade na čitav niz sasvim neobičnih rečenica. "...mada moram priznati", čitao je on, "da se slažem s Divljakovim pogledom na civilizovani infantilizam, koji on smatra previše lakim, ili, po njegovim rečima, nedovoljno skupim, stoga bih želeo da iskoristim ovu priliku da skrenem pažnju Vašeg Fordstva na činjenicu da..."

Gnev Mustafe Monda gotovo u istom trenutku ustupi mesto veselju. Da ova kreatura njemu - njemu - drži svečano predavanje o društvenom uređenju - pa to je više nego groteskno. Taj mora da je poludeo. "Morao bih da mu očitam lekciju", reče on u sebi, zatim zabaci glavu i glasno se nasmeja. Čitanje lekcije beše odloženo za trenutak.

Nalazili su se u maloj fabrici električnih uređaja za helikoptere, ogranku Korporacije za proizvodnju električne opreme. Na samom krovu (jer Upravljačevo cirkularno pismo je imalo čarobno dejstvo), sačekali su ih tehnički direktor i načelnik Odseka za ljudski materijal.

U fabriku su sišli zajedno.

"Svaku fazu procesa proizvodnje", objasni načelnik Odseka za ljudski materijal, "obavlja, ukoliko uslovi dopuštaju, jedna ista grupa Bokanovski."

I zaista, hladno presovanje su obavljale osamdeset tri crne brahicefalne Delte, kratkonose, gotovo krnje. Na pedeset šest četvooroosovinskih probojaca radilo je pedeset šest Gama ravnih noseva i riđe kose. U livnici je radilo sto sedam toplotno obrađenih Epsilon Senegalaca. Zavrtnje su narezivale trideset tri Delta devojke izdužene glave, pepeljaste kose, uskih karlica i sve visoke metar i šezdeset devet centimetara, s tolerancijom od dvadeset milimetara. U odeljenju za montažu, dinamomašine su sklapale dve ekipe Gama-plus kepeca. Dva niska radna stola stajala su jedan nasuprot drugom, između njih je klizio konvejer sa tovarom sastavnih delova, četrdeset sedam plavokosih glava sučeljavalo se sa četrdeset sedam smeđih. Četrdeset sedam prćastih noseva sa četrdeset sedam kukastih, četrdeset sedam uvučenih kontrolisalo je osamnaest istovetnih kestenjastih devojaka u Gama-zelenim radnim odelima, pakovalo u sanduke trideset četiri kratkonoga Delta-minus levaka, i tovarilo na kamione i kamionete šezdeset tri Epsilon poluimbecila plavih očiju, lanenoplave kose i pegavih lica.

"O, vrlo novi svete..." Neki zlobni trik memorije navede Divljaka da ponovi Mirandine reči. "O, vrlo novi svete koji u sebi imaš takvih ljudi."

"Uveravam vas", zaključio načelnik Odseka za ljudski materijal, dok su napuštali fabriku, "da sa radnicima tako reći i nemamo problema. Uvek izlazimo na..."

Ali Divljak se beše iznenada otrgao od svojih pratilaca i počeo da povraća, iza grma lovora, kao da je čvrsta zemlja bila helikopter koji je zapao u razređen vazduh.

"Divljak", pisao je Bernard, "odbija somu i izgleda veoma zabrinut zbog toga što je Linda, njegova m..., stalno uzima. Primećeno je da Divljak često obilazi svoju m... i veoma joj je privrežen, uprkos njenoj senilnosti i izvanredno odbojnom izgledu, što je interesantan primer koji pokazuje kako obrada u ranom detinjstvu može da izmeni i čak izopači prirodne impulse (u ovom slučaju impuls uzmicanja od morskog predmeta)."

U Itonu sleteše na krov zgrade Velikog koledža. Na suprotnoj strani školskog dvorišta, pedeset dva sprata Laptonove kule blistala su na suncu svom svojom belinom. Koledž, s njihove leve strane, i Školska kolektivna pojaonica, s desne, uzdizali su svoje poštovanja dostojne mase od betonskog gvožđa i vita-stakla. U sredini kvadratnog dvorišta stajala je čudna stara statua gospoda Forda od hromiranog čelika.

Dr Gefni, rektor, i gospođica Kit, upraviteljica, sačekale ih dok su silazili iz helikoptera.

"Ima li ovde mnogo bliznaca?" upita Divljak s prilično bojazni kad su krenuli u obilazak.

"O, ne", odgovori rektor. "Iton je rezervisan samo za decu iz najviših kasta. Jedna oplodna ćelija - jedna odrasla jedinka. Razume se, to otežava nastavu, ali pošto će naši učenici u životu zauzimati odgovorne položaje i morati da se snalaze u izuzetnim situacijama, to se nije moglo izbeći." On uzdahnu.

Bernardu je, u međuvremenu, zapala za oko gospođica Kit. "Ako ste slobodni jedne večeri, ponedeljkom, sredom ili petkom", reče on, i dodade, pokazavši palcem na Divljaka:

"Interesantan primerak. Vrlo čudan."

Ona se osmehnu (zaista divan osmeh, pomisli on); da, hvala, biće joj vrlo milo da prisustvuje nekoj njegovoj zabavi.

Rektor otvori vrata.

Posle pet minuta u toj Alfa-dvostruko plus učionici, Džon je bio malo zbunjen.

"Šta su to osnovi relativiteta?" došapnu on Bernardu. Bernard pokuša da objasni, a onda se predomisli i predloži da pođu u neku drugu učionicu.

Iza jednih vrata u hodniku koji je vodio do Beta-minus geografskog kabineta čula se vika jednog zvučnog soprana: "Jedan, dva, tri, četiri", a zatim, umorno i nestrpljivo: "Na mestu voljno."

"Maltusove vežbe", objasni upraviteljica. "Razume se, većina naših devojaka su štirkinje. I ja sama sam štirkinja." Ona se osmehnu Bernardu. "Ali imamo nekih osam stotina nesterilizovanih i one moraju stalno da vežbaju."

U Beta-minus geografskom kabinetu Džon saznade da je rezervat za divljake 'oblast koju se, zbog nepovoljnih klimatskih ili geoloških uslova, ili nestašice prirodnog bogatstva, nije isplatilo civilizovati'. Nešto škljocnu, soba se zamrača, i odjednom se na ekranu iznad nastavnikove glave pojavise Penitentes Pokajnici, ispaštači; prim. prev. iz Akome kako padaju ničice pred bogorodicom i leleću, kao što ih je on slušao u peublu, ispovedajući svoje grehe pred Isusom na krstu, pred Pukongom predstavljenim u obliku orla. Mladi Itonci su se grohotom smejali. Lelećući i dalje, Penitentes ustadoše, obnažiše se do pojasa i počеше se bičevati, udarac za udarcem, bičevima čiji su kaiševi bili vezani u čvor. Udvostručeni smeh nadjača čak i njihovo stenjanje koje se čulo iz pojačala.

"Ali zašto se smeju?" upita Divljak s bolnim zaprepašćenjem u glasu.

"Zašto?" Rektor okrete prema njemu lice koje je još bilo razvučeno u osmeh. "Zašto? Pa zato što je sve ovo krajnje smešno."

U taktilskom sumraku, Bernard se usudi na potez koji nekada ni u potpunom mraku ne bi smeo da izvede. Snažan u svojoj novostečenoj važnosti, on obgrli upraviteljicu oko struka koji meko popusti, kao žalosna vrba. Upravo se spremao da ukrade koji poljubac, ili da je eventualno, blago uštine, kad nešto škljocnu i roletne se digoše.

"Sad bismo mogli da krenemo dalje", reče gospođica Kit i uputi se vratima.

"A ovo je", reče rektor trenutak kasnije, "hipnopedijski centar."

Na policama duž tri zida sale stajalo je poređano na stotine aparata za sintetičku muziku, po jedan za svaku spavaonicu; u pregradama duž četvrtog stajali su valjci hartije na koje su bile snimljene razne hipnopedijske lekcije.

"Ovde su ubaci valjak", objasni Bernard, prekinuvši dr Gefnija, "pritisne ovaj prekidač..."

"Nije taj, onaj drugi", ispravi ga ozlovoljeni rektor.

"Jeste, ovaj drugi. Valjak se odmotava: selenska ćelija pretvara svetlosne impulse u zvučni i ..."

"I eto", zaključa dr Gefni.

"Da li čitaju Šekspira?" upita Divljak dok su, idući prema laboratoriji za biohemiju, prolazili pored biblioteke.

"Razume se da ne čitaju", pocrvenevši reče upraviteljica.

"U našoj biblioteci", reče dr Gefni, "nalaze se samo priručnici. Ako je mladima potrebna zabava, naći će je u taktilu. Mi ih učimo da izbegavaju svaku zabavu koja pretpostavlja usamljenost."

Pet autobusa dečaka i devojčica, raspevanih ili u nemom zagrljaju, prođe pored njih po zastakljenom drumu.

"Upravo se vraćaju", objasni dr Gefni dok je Bernard šapatom zakazivao sastanak sa upraviteljicom za isto veče, "iz krematorijuma u Slou. Privikavanje na smrt počinje kad navršše osamnaest meseci. Svaka beba provodi dva prepodneva u sedmici u Umiralištu za samrtnike. Tamo se drže najlepše igračke, a kad neko umre, deli im se sladoled od čokolade. Tako nauče da prime smrt kao normalan događaj."

"Kao i svaki drugi fiziološki proces", stručno ubaci upraviteljica.

Hotel Savoy, u osam. Sve je bilo dogovoreno.

Na povratku u London, zaustviše se kod fabrike TV korporacije u Brenfordu.

"Nećete se ljutiti da me malo sačekate?" upita Bernard. "Idem samo da telefoniram."

Divljak ostade da čeka i posmatra. Prva dnevna smena je upravo napuštala posao. Mnoštvo radnika nižih kasta stajalo je u redu na stanici jednošinske železnice - sedam ili osam stotina Gama, Delta i Epsilon, žena i muškaraca, a među njima jedva da je bilo tuce tipova lica ili telesne građe. Svakome od njih je stanični službenik izdavao uz kartu i po jednu kartonsku kutijicu. Duga gusenica ljudi i žena polako je milela napred.

"Šta ima u onim ", (on se seti Mletačkog trgovca), "onim kovčežićima?" upita Divljak Bernarda kad mu se ovaj pridružio.

"Dnevno sledovanje some", odgovori Bernard prilično nerazgovetno, jer je u tom trenutku žvakao jednu gumu iz Huverovog poklona. "Izdaje im se posle rada. Četiri tablete od po pola grama. Subotom šest."

On prijateljski uhvati Džona pod ruku; uputiše se helikopteru.

Lenina uđe u svlačionicu pevajući.

"Nešto mi danas izgledaš zadovoljna", reče Fani.

"Pa i jesam", odgovori ona. Zip! "Telefonirao mi je Bernard pre pola sata." Zip, zip! Ona iskorači iz svog šortsa. "Iskrsnuo mu je jedan nepredviđeni sastanak." Zip! "Moli me da večeras izvedem Divljaka u taktil. Moram da požurim." Ona pohita u kupatilo.

"Ona baš ima sreće", reče Fani za sebe, posmatrajući je.

U onoj primedbi nije bilo zavisti; dobroćudna Fani je samo konstatovala činjenicu. Lenina je zaista imala sreće; utoliko što je, pored Bernard, i njoj pripao zamašan deo Divljakove ogromne slave, utoliko što je njena beznačajna ličnost odražavala najveću senzaciju dana. Zar nije imala poziv od sekretarice Kola fordovskih sestara da održi predavanje o svojim doživljajima? Zar nije bila pozvana na godišnju večeru kluba Afroditeum? Zar se već nije pojavila u taktilo-filmskim novostima - vidljiva, čujna i opipljiva bezbrojnim milionima stanovnika cele planete?

Pažnja koju su joj ukazivale čuvene ličnosti nije bila ništa manje laskava. Drugi sekretar regionalnog Upravljača sveta bio ju je pozvao na večeru i doručak. Jedan vikend je provela s Njegovim Fordstvom Vrhovnim Sudijom, drugi s Kenterberijskim arhipojcem. U današnjoj Engleskoj: Kenterberijski arhiepiskop - najviši crkveni velikodostojanstvenik posle vladara; prim. prev. Direktor Korporacije za unutrašnje i spoljne lučevine stalno ju je zivkao telefonom, a zamenik guvernera Evropske banke vodio ju je u Dovil.

"Divno je, razume se. Samo, ipak", poveri se ona jednom prilikom Fani, "ipak se osećam kao da sam nešto stekla izigravši tuđe poverenje. Jer, naravno, prvo što ih interesuje to je kako izgleda imati se s Divljakom, a ja moram da im kažem da ne znam." Ona zatrese glavom. "Jasno, većina muškaraca mi ne veruje. Ali da znaš da je istina. Volela bih da nije", dodade ona tužno i uzdahnu.

"Strašno je zgodan, je l' da?"

"Pa zar se ti njemu ne sviđaš?" upita Fani.

"Ponekad mi se čini da mu se sviđam, a ponekad opet ne. On se stalno trudi da me izbegne; izlazi iz sobe kad ja uđem; neće ni da me dodirne; neće čak ni da me pogleda. Samo ponekad kad se iznenada okrenem, uhvatim ga kako me proždire očima, i onda - uostalom, znaš već kako muškarci izgledaju kad im se dopadneš."

Da, Fani je znala.

"Ništa ne shvatam", reče Lenina.

Nije mogla da shvati, i nije bila samo zbunjena nego i uznemirena.

"Znaš, Fani, zato što se on meni sviđa."

Sviđa, i to sve više i više. Pa, sad je prilika, pomisli ona, tapkajući se iza ušiju prstima ovlaženim parfemom. Tap, tap, tap - i te kakva prilika. Njeno raspoloženje nađe oduška u pesmi.

Draži dok ne kažem; važi,
Voli dok me ne zaboli,
Dok ne padnem sva u komu,
Ljubi, mazi u ekstazi:
Ljubav prija, i ti i ja
Volimo je kao somu.

Orgulje za miris svirale su divni, osvežavajući Kapričo trave - treperavi arpeđo majčine dušice i lavandule, ruzmarina, bosiljka, mirte, kozlaca, niz smelih modulacija koje su dodirivale notne ključeve začina, sve do ambre, a onda lagani povratak, preko sandalovog drveta, kamfora, kedra i svežeg sena (s povremenim blagim disharmoničnim tonovima - ćuvom goveđeg pečenja, blagim vonjem svinjske balege), jednostavnim aromatskim linijama osnovne teme. Poslednji odjek majčine dušice polako zamre, začu se aplauz, svetla se upališe. U aparatu za sintetičku muziku počeo da se odvija rolno. Sad je salu ispunjavala prijatno čežnjiva svirka trija za hiperviolinu, superviolončelo i surogat oboe. Trideset-četdeset taktova - a onda, na instrumentalnoj pozadini, počeo da ćurliće glas više nego ljudski, ćas grlen, ćas potmuo, ćas šupalj kao flauta, ćas nabijen čežnjivim garmonijskim linijama, on pređe bez napora celu skalu od rekordnog dubokog basa Gasparda Fostera, koji se nalazio na ivici ćujnosti za ljudsko uvo, do najvišeg Ce, koje je (1770. godine, u Duždevoj palati u Parmi, na Mocartovo zaprepašćenje) jednom izvela Lukrecija Ajugari, jedina od svih pevaćica u istoriji.

Utonuli u svoje pneumatićne fotelje, Linda i Divljak su njušili i slušali. Zatim dođe red na oći i kožu.

Svetlost u sali sa ugasi, u tami se samo blistala, kao da se sama održavaju u vazduhu, vatrenocrvena trodimenzionalna slova. TRI NEDELJE U HELIKOPTERU. TOTALNO SUPEROZVUĆEN (UKLJUĆUJUĆI I SINTETIĆKI GOVOR) STEREOSKOPSKI TAKTILNI FILM U BOJI. UZ PRATNJU ORGULJA ZA MIRIS.

"Uhvati ove metalne rućice na naslonu fotelje", prošaputa Lenina. "Inaće nećeš osetiti taktilne efekte."

Divljak ućini kao što mu je bilo rećeno.

Ona vatrena slova behu u međuvremenu išćezla, deset sekundi vladao je potpuni mrak, onda se odjednom, bleštavi i neuporedivo masivniji nego što bi izgledali u prirodi, mnogo stvarniji od stvarnosti, pojaviše na stereoskopskim slikama, ćvrsto zagrljeni, ogroman crnac i zlatokosa brahicefalna Beta-plus devojka.

Divljak poskoći. Šta to oseća na usnama? On podiže ruku do usta, nadražaj prestade; ponovo spusti ruke na metalne rućice; nadražaj se ponovo javi. Iz orgulja za miris, u međuvremenu se širio miris ćistog mošusa. Glasom kao da izdiše, supergolubica sa zvućne trake zaguka "Oo-oo", a bas, dublji od afrićkog, sa svega trideset dve vibracije u seknudi, odgovori: "Aa-aah", "Ooh-ah i OOh-ah", stereoskopske usne se ponovo spojiše i erogene zone na licima šest hiljada gledalaca u alhambri ponovo zagolica gotovo neizdržljiva galvanska slast. "Ooh..."

Zaplet filma bio je neobićno jednostavan. Nekoliko minuta posle prvih ooh i aah (pošto je dvoje protagonista otepevalo duet i izvelo ljubavnu scenu na tom ćuvenom međveđem krznu ćija se svaka dlaka - pomoćnik direktora odeljenja za predodređivanje bio je potpuno u pravu - mogla osetiti posebice i sasvim jasno), crnac doživlji nesrećan slućaj u helikopteru i padne na glavu. Bup! kakav potres u svakom ćelu! Iz publike se začu hor jauka.

Udar u glavu potpuno poništi crnćevu obradu. Kod njega se pojavi ikljućiva i manijaćka strast prema Beta-plavuši. Ona ga odbija. On navaljuje. Slede otimanja, gonjenja, napad na suparnika i, najzad, senzacionalno kidnapovanje. Crnac otme Beta-plavušu usred prostranog neba i tri nedelje je drži u helikopteru koji lebdi u vazduhu, sam s njom, protivno svim drućstvenim normama. Najzad, posle ćitavog

niza avantura i posle mnogih vazdušnih akrobacija, trojica lepih mladića Alfa uspeju da je spasu. Crnac bude poslat u Centar za ponovnu obradu odraslih, i film se završi srećno i dolično, s tim što Beta-plavuša postaje ljubavnica sve trojice spasilaca. Radnja se za trenutak prekide da sve četvoro otepevaju sintetički kvartet, uz punu pratnju superorkestra i miris gardenija iz orgulja za miris. Zatim se medveđe krzno pojavi po poslednji put i, uz krešendo seksofona, poslednji stereoskopski poljubac se istopi u zatamnjenju, poslednji električni trnci zamreše na usnama publike kao moljac na umoru kad drhti, sve slabije, sve sporije i na kraju se sasvim, sasvim umiri.

Ali za Leninu moljac nije sasvim umro. Čak i kad su se svetla ponovo upalila, dok su polako tapkali u gomili ka liftovima, sablasni odjek tog poljubca još joj je treperio na usnama, još je povlačio tanke drhtave crte zebnje i zadovoljstva po koži. Obrazi su joj bili zažareni, oči blistave kao rosa, disanje nemirno i duboko. Ona dohvati Divljakovu ruku i pritisnu je, mlitavu, uza svoj bok. On je pogleda za trenutak, bleđ, izmučen, obuzet željom i postidjen zbog nje. Nije bio dostojan Lenine, nije... Oči im se za trenutak sretoše. Kakvo su blago njene oči obećavale! Kraljevsku nagradu u temperamentu. On brzo skrete pogled, oslobodi svoju zatočenu ruku. Nejasno se pribojavao da ona ne prestane da bude nešto čega bi se on osećao nedostojnim.

"Mislim da ovakve stvari ne bi trebalo gledati", reče on, hitajući da s Lenine prebaci na spoljne okolnosti krivicu za svako prošlo ili buduće nesavršenstvo.

"Kakve stvari, Džone?"

"Kao ovaj odvratni film."

"Odvratni?" Lenina se istinski začudi. "Ja mislim da je baš dobar."

"Nizak je", reče on uvređeno, "sraman."

Ona odmahnu glavom. "Ne shvatam te." Zašto je tako čudan? Zašto se toliko trudi da pokvari stvari?

U taksikopetru jedva da ju je i pogledao. Vezan neizrečenim zakletvama, pokoran zakonima koji su odavno prestali da važe, sedeo je ćuteći, okrenut u stranu. Ponekad bi mu se celo telo zatreslo do iznenadnog nervoznog trzaja, kao da neki prst povlači žicu zategnutu do kidanja.

Taksikopter se spusti na krov zgrade u kojoj je bio Leninin stan. "Najzad", likujući pomisli ona izlazeći iz kabine. Najzad - iako je upravo sada bio toliko čudan. Zastavši ispod sijalice, ona zaškilji u svoje ručno ogledalo. Najzad. Da, nos joj se zaista malo sija. Ona istrese malo pudera iz pufne. Ona protrlja sjajno mesto na nosu, misleći pri tom: "Strašno je zgodan. On bar ne mora da se stidi kao Bernard. Pa ipak... Svako drugi bi to davno uradio. E, pa, najzad će se i to srediti." Onaj delić lica u okruglom ogledalcetu odjednom joj se nasmeši.

"Laku noć", reče prigušeni glas pored nje. Lenina se naglo okrete. On je stajao na ulazu u taksi, razrogačenih očiju, ukočena pogleda, očigledno je tako gledao sve vreme dok je ona puderisala nos, i čekao - ali šta? Ili oklevao, pokušavajući da donese odluku, i sve vreme mislio, mislio - nije mogla da shvati kakve sve čudnovate misli. "Laku noć, Lenina", ponovi on i pokuša da se osmehne, ali na licu mu se samo pojavi neka neobična grimasa.

"Ali Džone... mislila sam da ćeš... hoću da kažem, zar nećeš da...?"

On zatvori vrata i saže se da nešto kaže vozaču. Taksi uzlete u vazduh.

Gledajući kroz prozorčić na podu, Divljak je video Leninino lice okrenuto naviše, bleđo u plavičastoj svetlosti sijalice. Usta su bila otvorena, dozivala ga je. Njena silueta, skraćena u perspektivi, brzo je nestajala, kvadrat krova koji se smanjivao izgledao je kao da tone u mrak.

Pet minuta kasnije bio je u svojoj sobi. Izvadivši iz skrovišta knjigu koju su miševi bili nagrizli, on poče da prevrće umrljane i izgužvane listove s pobožnom pažnjom i zaustavi se na Otelu. Otelo je, seti se on, sličan junaku filma Tri nedelje u helikopteru - i on je crnac.

Brišući oči, Lenina se uputi preko krova do lifta. Spuštajući se na XXVII sprat ona izvadi svoju bočicu some. Jedan gram će biti malo, zaključila ona, njena boljka je bila jača od te porcije. Ali ako uzme dva grama, rizikuje da se sutradan ujutru ne probudi na vreme. Ona, najzad, načini kompromis i na savijeni levi dlan istrese tri tablete od po pola grama.

12.

Bernard je morao da viče kroz zaključana vrata; Divljak nije hteo da otvori.

"Ali svi su već dole, čekaju te."

"Neka čekaju", ču se iza vrata prigušeni glas.

"Džone, pa znaš dobro", (kako je teško delovati ubedljivo kad se mora vikati na sav glas!), "da sam ih pozvao samo zato da se upoznaju s tobom."

"Trebalo je prvo da pitaš mene da li ja hoću da se upoznam s njima."

"Džone, pa ranije si uvek dolazio."

"Baš zato više neću."

"Meni za ljubav", umiljavao se Bernard iz sveg glasa. "Zar nećeš bar meni za ljubav?"

"Neću."

"Ozbiljno?"

"Ozbiljno."

"Ali šta sada da radim?" zaječa Bernard.

"Idi do đavola!" dreknu razdraženi glas iznutra.

"Ali večeras dolazi Kenterberijski arhipojac." Bernard je bio na ivici suza.

"Ai yaa tGkwa!" Jedino je jezikom plemena Sunji Divljak mogao potpuno da izrazi ono što misli o arhipojcu. "Hani!" dodade on kao da se naknadno setio, a zatim (s kakvim krvožednim podsmehom!): "Sons eso tse-na."

I pljunu na pod, kao što bi učinio Pope.

Na kraju je Bernard bio prinuđen da odstupi, oborene glave, sav pogružen, i obavesti nestrpljivi skup da se Divljak te večeri neće pojaviti. Muškarci primiše vest s negodovanjem. Svi su bili besni što su morali da se ponašaju ljubazno prema tom beznačajnom biću jeretičkih pogleda. Što su u hijerarhiji bili viši, to im je ogorčenje bilo dublje.

"Da me tako povuče za nos", neprestano je ponavljao Arhipojac, "mene!"

Što se tiče žena, one su smatrale, negodujući, da ih je ovamo dovukao pod lažnim izgovorom - i podvalio im, taj bednik u čiju su bocu pogrešno nasuli alkohola - ta kreatura građena kao Gama-minus. To je bila Sramota, to su i govorile, sve glasnije i glasnije. Upraviteljica iz Itona je bila naročito sarkastična.

Jedino Lenina nije rekla ništa. Bleda, plavih očiju zamagljenih neuobičajenom tugom, ona je sedela u uglu, odvojena od društva oko sebe osećanjem u kome oni nisu mogli da učestvuju. Na zabavu je došla sa čudnim osećanjem zebnje i likovanja u isto vreme. "Za koji minut", beše rekla u sebi dok je ulazila u sobu, "videću ga, razgovaraću s njim, reći ću mu", (jer ona je ovamo došla s gotovom odlukom), "da mi se sviđa - više nego iko. A on će na to možda reći..."

Šta će reći? Krv joj udari u obraze.

"Zašto je ono veče posle predstave bio tako čudan? Tako neobičan. A ipak sam sasvim sigurna da se i ja njemu sviđam. Sigurna sam..."

Upravo u tom trenutku Bernard je došao sa svojim saopštenjem; Divljak neće doći na zabavu.

Lenina odjednom oseti sve ono što se normalno iskusi na početku kure surogatom dubokih osećanja - strašnu prazninu, zebnju bez daha, mučninu. Učini joj se da joj je srce stalo.

"Možda zato što mu se ne sviđam", reče ona u sebi. I odjednom ova pretpostavka postade utvrđena činjenica: Džon nije hteo da dođe zato što mu se ona ne sviđa. Zato što mu se ona ne sviđa...

"Znate, ovo je stvarno previše", govorila je upraviteljica Itona direktoru Preduzeća za krematorijume i rekuperaciju fosfora. "Kad samo pomislim da sam čak..."

"Jeste", ču se glas Fani Kraun, "ono za alkohol je čista istina. Jedna moja prijateljica poznavala je jednu devojkicu koja je u to vreme radila u depou embriona. Ona je rekla mojoj prijateljici, a prijateljica je rekla meni..."

"Šteta, šteta", reče Henri Foster, saučestvujući u Arhipojčevom negodovanju. "Verovatno će vas interesovati da čujete da ga naš bivši direktor zamalo nije premestio na Island."

Probušen svakom izgovorenom reči, čvrsto naduvani balon Bernardove srećne samouverenosti izdušivao je na hiljadu rana. Bled, smušen, ponizan i nervozan, on se vrteo oko svojih gostiju, mucao nepovezane reči izvinjavanja, uveravajući ih da će idući put Divljak svakako doći, moleći ih da sednu i pojedu sendvič s karotinom, malo paštete s vitaminom, da popiju čašu lažnog šampanjca. Oni su jeli, ali njega su ignorisali; pili i sipali mu uvrede u lice, ili razgovarali o njemu, glasno i upadljivo, kao da ga i nema.

"A sad, prijatelji moji" reče Kenterberijski arhipojac onim svečanim zvučnim glasom kojim je vodio svečanu službu na proslavama Fordovdana, "a sada, prijatelji moji, mislim da je vreme..." On ustade, spusti

svuju čašu, očisti rukom sa svog prsluka od purpurne viskozne tkanine mrvice bogatog obeda i pođe vratima.

Bernard polete kao strela da ga zadrži.

"Zar baš morate, Arhipojče?... Još je rano. Ja sam se nadao da ćete..."

Da, čemu se on sve nije nadao kad mu je Lenina u poverenju rekla da će Kenterberijski arhipojac doći ako mu se uputi pozivnica. "Znaš, on je u stvari jako simpatičan." I pokazala je Bernardu mali zlatni patent-zatvarač u obliku slova T; dobila ga je od Arhipojca za uspomenu na vikend koji je s njim provela u Pojaonici dijeceze. U čast Kenterberijskog arhipojca i g. Divljaka, objavio je Bernard svoj trijumf na svakoj pozivnici. Ali Divljak je od svih večeri izabrao baš ovo da se zaključa u svoju sobu, da mu viče "Hani!" i čak (sreća što Bernard nije razumeo jezik plemena Sunji) "Sons so tse-ns!" Ono što je trebalo da bude vrhunski domet u celoj Bernardovoj karijeri, ispalo je trenutak njegovog najdubljeg poniženja.

"Ja sam se toliko nadao..." ponavljao je on mucajući, uprevši oči pune molbe i smušenosti u velikog dostojanstvenika.

"Mladi moj prijatelju", reče Arhipojac tonom glasne i svečane strogosti. Zavladao je opšta tišina. "Daću vam jedan mali savet." On zapreti prstom Bernardu. "Pre nego što bude prekasno. Ali, ali koristan savet." (Glas mu postade zagroban.) "Popravite svoje ponašanje, mladiću, popravite svoje ponašanje." On načini znak T nad Bernardom i okrete se. "Lenina, dete moje", pozva on izmenjenim glasom, "pođite sa mnom."

Poslušno, ali bez osmeha (potpuno nesvesna ukazane počasti) i bez vidljive radosti, Lenina krete za njim i izide iz sobe. Ostali gosti su ih sledili u razmacima koje je nalagalo poštovanje. Poslednji zalupi vrata. Bernard ostade sasvim sam.

Probušen, potpuno izduvan, on pade u fotelju i, pokrivši lice rukama, zaplaka. Nekoliko trenutaka kasnije predomisli se i uze četiri tablete some.

Gore u svojoj sobi Divljak je čitao 'Romea i Đulijetu'.

Lenina i Arhipojac iziđoše na krov Pojaonice. "Požurite mladi moj prijatelju - hoću reći, Lenina", povika nestrpljivo Arhipojac sa ulaza u lift. Lenina, koja se za trenutak beše zaustavila da pogleda Mesec, spusti pogled i pohita preko krova da mu se pridruži.

Naučna rasprava koju je Mustafa Mond upravo bio pročitao nosila je naslov 'Nova teorija biologije'. On je neko vreme sedeo, čela nabrana u razmišljanju, zatim uze pero i napisao preko prve strane: 'Autorov matematički tretman pojam svrhe nov i veoma inventivan, ali jeretičan, u odnosu na sadašnje društveno uređenje opasan i potencijalno subverzivan. Ne odobrava se za štampu.' On podvuče poslednje reči. 'Autora držati pod specijalnim nadzorom. Može se ukazati potreba za njegovim premeštanjem u Stanicu za pomorsku biologiju na Sv. Jeleni.' Šteta, pomisli on potpisujući se. Maestralno delo. Ali kad se jednom počnu dopuštati objašnjenja koja uzimaju svrhu kao osnovnu premisu - onda, Forda mi, ko zna kuda to može da odvede. Takve ideje mogu lako da potru dejstvo obrađivanja među nestabilnijim duhovima viših kasta - da im unište veru u sreću kao Najviše Dobro i navedu ih da umesto toga poveruju kako je cilj negde dalje, negde van sadašnje sfere ljudskog dohvata, da cilj života nije u održavanju stanja lagodnosti nego u nekom jačanju i prečišćavanju svesti, u nekom proširenju znanja. Što vrlo lako, razmišljao je Upravljač, može da bude istina. Ali nedopustiva u sadašnjim uslovima. On ponovo uze pero i ispod reči Ne odobrava se za štampu povuče još jednu crtu, deblju i crnju od prve, onda uzdahnu. Kako bi bilo lepo, pomisli, kad se ne bi moralo misliti o sreći!

Zatvorenih očiju, lica koje je plamtelo u zanosu, Džon je deklamovao praznini:

O, nek se uči luč od nje da sja!

Misliš na licu noć je nosi ta

Ko alem-kamen skup Ciganka kakva

Na uhu svom. Za svaki dan ovakva

Lepota nije, nit za svet: za jedne

Raskošna odveć, skupa izvanredno za druge...

Romeo i Đulijeta, I, 5 (prevod B. Nedića i V. Živojinovića).

Na Lenininim grudima sijalo je zlatno T. Arhipojac ga nestašno dohvati i nestašno poče da vuče, da vuče. "Najbolje će biti", odjednom reče Lenina, prekinuvši dugu tišinu, "da ja uzmem dva-tri grama some."

Bernard je u to vreme već zaspao dubokim snom i smešio se svom privatnom raj u snova. Smešio se, smešio. Ali svakih trideset sekundi, neumoljivo, kazaljka za minute na električnom satu iznad njegove glave skočila bi unapred uz jedva čujan tik, tik, tik, tik... I dođe jutro. Bernard se ponovo nađe u blatu vremena i prostora. Do Centra se odvezao taksijem, u najmračnijem raspoloženju. Pijanstvo od uspeha beše izvetrilo; ponovo se nađe trezan u sebi samom; a suprotno od privremenog balona u toku poslednjih nekoliko nedelja, njegovo staro ja je izgledalo teže od okolne atmosfere, teže nego ikad ranije.

Prema ovako izduvanom Bernardu Divljak, preko svakog očekivanja, ispolji veću prijaznost.

"Sad ste bliži onom raspoloženju u kome ste bili u Malpaisu", reče on kad mu je Bernard ispričao svoju žalosnu priču. "Sećate li se našeg prvog razgovora? Ispred kućice. Sad izgledate kao što ste izgledali tada."

"Zato što sam ponovo nesrećan; eto zašto."

"Ja lično bih radije bio nesrećan nego ovako lažno srećan kao što ste vi."

"E, ovo mi se dopada", jetko reče Bernard. "Tim pre što ste vi krivi za sve ovo. Niste došli na zabavu i zato su se sad svi okrenuli protiv mene." Znao je da je njegova optužba nepravična do apsurdna; on priznade u sebi - kasnije, čak i naglas - da je istina ono što mu je Divljak rekao u odgovoru: da prijatelji koji se za takvu sitnicu pretvaraju u neprijatelje i progonoce nisu nikakvi prijatelji. No uprkos tom saznanju i tim priznanjima, uprkos tome što su mu podrška i simpatija njegovog prijatelja ostali jedina uteha, Bernard perverzno nastavi da gaji, uporedo sa sasvim iskrenim prijateljskim osećanjima, potajnu mržnju prema Divljaku, da smišlja kampanju sitnih osvet uperenih protiv njega. Gajiti mržnju prema Arhipojcu bilo je beskorisno; šefu Odeljenja za flaširanje ili pomoćniku Direktora odeljenja za predodređivanje bilo je nemoguće svetiti se. Kao žrtva, Divljak je za Bernarda posedovao ogromno preimućstvo nad ostalima stoga što mu je bio pri ruci. Jedna od glavnih funkcija prijatelja jeste da izdrži (u blažem i simboličnom obliku) kazne koje bismo želeli, ali ne možemo, da izvršimo nad našim neprijateljima.

Bernardov drugi žrtvoprijatelj bio je Helmholtz. Kad je, poražen, otišao i ponovo ga zamolio za prijateljstvo koje se, u svom sjaju, nije trudio da održi, Helmholtz mu ga je pružio; i to ga pružio bez prekora, bez reči primedbe, kao da je zaboravio da su se ikad svađali. Dirnut, Bernard se istovremeno osetio ponižen ovom velikodušnošću - velikodušnošću utoliko izuzetnijom i stoga dublje ponižavajućom što nije dugovala ništa somi, nego samom karakteru Helmholtzovom. Zaboravio je i oprostio Helmholtz, onakav kakav je bio svakog dana, a ne Helmholtz kakav postaje pod dejstvom pola grama some. Bernard je osetio odgovarajuću zahvalnost (bila je velika uteha ponovo imati prijatelja), a i odgovarajuću odbojnost (bilo bi zadovoljstvo osvetiti se na neki način Helmholtzu za njegovu dobrotu).

Prilikom prvog susreta posle zavade, Bernard otvori srce, ispriča mu sve o svojoj zloj sreći i prihvati utehu. Tek nekoliko dana kasnije on saznade, sa iznenađenjem i dubokim stidom, da nije jedini koji ima teškoća. Helmholtz beše takođe došao u sukob s vlašću.

"Sve zbog nekih stihova", objasni on. "Držao sam moj redovni kurs za treću godinu, viši krus emocionalne tehnologije. Dvanaest predavanja, od kojih je sedmo o stihovima. Tačnije, 'O upotrebi stihova u moralnoj propagandi i reklamama'. Predavanja uvek ilustrujem mnoštvom praktičnih primera. Ovog puta sam im dao nešto što sam sam napisao. Sve same gluposti, razume se; ali nisam mogao da odolim." On se nasmeja. "Interesovalo me je da vidim reagovanje. Pored toga", dodade on ozbiljnim tonom, "hteo sam da sprovedem malčice propagande; da ih navedem da osećaju ono što sam je osećao dok sam pisao te stihove. Forde!" On se ponovo nasmeja. "Kakva se dreka digla! Na kraju me je pozvao dekan i zapretio da će me smesta otpustiti. Sad sam obeležen."

"A o čemu su govorili ti stihovi?"

"O samoći."

Bernardove obrve pođoše naviše.

"Ako hoćeš, izrecitovaću ti ih." I Helmholtz poče:

"Sastanak odbora održan juče,
Maljice cele, a doboš razbijen.
Ponoć u gradu, vreme se vuče,
U vakuumu budilnik navijen.

Stegnuta lica, sklopljena usta,
Zaustavljene sve su mašine;
Nekad puni sveta, sada pusti,
Trgovi postaje carstvo tišine.
Ćutnja sva se sada vesele,
Plaču (koje tiho, koje glasno),
Govore nešto - ali šta žele
Nikako nije mi jasno.

U odsustvu, recimo, Dženi,
Odsustvu Egerije škrtrice,
Odsustvu njihovih grudi, ramena,
Usana i, ovaj, trtice,
Prisustvo raste, u tišini,
Al' čije? pitam, i kojeg
Apsurda koji, evo, čini
Da nešto što ne postoji
U prazne noći ipak se useli
Opipljivije i jače no ono
Sa čim se parimo u sobama belim -
Al' zašto je ružno i gadosti sklono?

Eto, to sam im naveo kao primer; a oni su me prijavili dekanu."

"Nimalo se ne čudim", reče Bernard. "Ti stihovi direktno napadaju sve ono što su oni naučili u snu. Imaj u vidu da su im upozorenja protiv samoće ponovljena najmanje dvesta pedeset hiljada puta."

"Znam. Ali hteo sam da vidim kako će delovati."

Helmholz se samo nasmeja. "Čini mi se", reče on, počutavši malo, "da tek počinjem da pronalazim nešto o čemu vredi pisati. Kao da tek počinjem da koristim onu moć koju osećam u sebi - onu dodatnu, skrivenu moć. Čini mi se da se to sada budi u meni." Bernardu se učini da je njegov prijatelj duboko srećan uprkos svim svojim nedaćama.

Helmholz i Divljak se smesta sprijateljiše. I to tako srdačno da Bernard oseti oštar ubod ljubomore. U toku svih tih nedelja on nije dospeo do takve prisnosti s Divljakom kakvu je Helmholz uspostavio za trenutak. Posmatrajući ih, slušajući njihov razgovor, on je ponekad hvatao sebe u osećanju da žali što ih je sastavio.

Stideo se svoje ljubomore i trudio se da je uguši naizmeničnim naporima volje i dozama some. Ali naponi volje nisu uvek donosili uspeh; a u razmacima između soma-odmora neizbežno se vraćalo svakodnevno stanje. Odvratno osećanje mu se uporno vraćalo.

Pri trećem susretu s Divljakom, Helmholz izrecitova svoje stihove o samoći.

"Kako vam se dopada?" upita kad je završio.

Divljak odmahnu glavom. "Čujte vi ovo", beše njegov odgovor; on otključa fioku u kojoj je čuvao knjigu koju su miševi izgrizli, otvori je i počeo da čita:

Neka ona ptica najglasnijeg poja
S jedinog drveta Arabije cele
Bude tužni glasnik, truba nevesela...

Helmholz je slušao sa sve jačim uzbuđenja. Na reči "jedinog drveta Arabije cele" on se trže; na "drečavi vesniče", osmehnu se od iznenadnog zadovoljstva; na "svaka ptica tiranskog krila", krv mu jurnu u obraze; ali na "posmtrnu muziku" poblede i zadrhta od neke potpuno nove emocije. Divljak je čitao i dalje:

I tako strava preplavi svojinu,
Jer ispod 'ja' se nešto drugo krilo;
Ni dva ni jedan sad već nije bilo
Dvostruko ime prirode jedine.

Razum sam sobom pomućen posta
I vide podelu gde se opet spaja...

"Forda slavimo, orgije pravimo!" reče Bernard, prekidajući čitanje glasnim, neprijatnim smehom. "Pa to je, prosto-naprosto, himna s Mise solidarnosti." Svetio se svojoj dvojici prijatelja što više vole jedan drugog nego njega.

Prilikom sledeća dva-tri susreta on je često ponavljao ovaj mali čin osvete. Sistem je bio jednostavan i, pošto je i Helmholca i Divljaka strašno pogađalo razbijanje i kaljanje omiljenog poetskog kristala, neobično efikasan. Najzad mu Helmholc zapreti da će ga udarcem noge u stražnjicu izbaciti iz sobe ako se još jednom usudi da ih prekine. Pa ipak je, za divno čudo, sledeći incident, najsravniji od svih, bio Helmholcovo delo.

Divljak je čitao 'Romea i Đulijetu' naglas - čitao (pošto je sebe stalno video kao Romea a Leninu kao Đulijetu) glasom drhtavim od jakog uzbuđenja. Helmholca je scena prvog susreta dvoje zaljubljenih zbunila i zainteresovala. Scena u voćnjaku oduševila ga je svojom poetičnošću; ali izražena osećanja su mu bila smešna. Tako se sekirati oko toga hoće li čovek imati devojkicu ili ne - bilo mu je prilično smešno. Ali, ako se raščlani svaki verbalni detalj, kakva divna manipulacija emocijama!

"U poređenju sa ovim starcem", reče on, "naši najbolji stručnjaci za propagandu ispadaju prosto smešni." Divljak se pobednički osmehnu i nastavi da čita. Teklo je, manje-više, dobro, sve dok u poslednjoj sceni trećeg čina Kapulet i njegova žena nisu počeli goniti Đulijetu da se uda za Parisa. Helmholc se vrpeljio u toku cele te scene; ali kad, u patetičnoj imitaciji Divljakovoj, Đulijeta zavapi:

Zar samilosti među oblacima
nema da vidi ponor jada mog?
O slatka majko, ne oturaj mene:
bar jedan mesec jednu nedelju
odloži brak moj; ili ako ne,
pripremi bračnu postelju za mene
u grobu mračnom gde no Tibalt spi...
Romeo i Đulijeta, III, 5 (prevod B. Nedića i V. Živojinovića).

kad Đulijeta izgovori ovo, Helmholc pršte u neobuzdan grohot.

Otac i majka (kakva groteskna vulgarnost!) koji gone svoju kćer da ima nekog koga neće! I ta glupača koja ne govori da se ima s nekim drugim koga (bar u tom trenutku) više voli! U svom skarednom besmislu situacija je bila neodoljivo smešna. Pođe mu za rukom, uz herojski napor, da zadrži sve veći pritisak svog osećanja za smešno; ali 'slatka majko' (u Divljakovom glasu drhtavom od bola) i pominjanje Tibalta, mrtvog a očigledno nekremiranog, kako rasipa sav svoj fosfor u grobu mračnom - to je bilo i suviše za njega. Smejao se i smejao dok ga je Divljak, bled od uvrede i besa, gledao preko svoje knjige koju, najzad, videvši da smeh ne prestaje, gnevno zatvori, posle čega ustade i, pokretom čoveka koji sklanja biser od svinja, zaključa je u fioku.

"Pa ipak", reče Helmholc kad je, povrativši dovoljno daha da se može izviniti, smirio Divljaka toliko da je ovaj pristao da sasluša njegovo objašnjenje, "ja dobro znam da su ovakve smešne, sumanute situacije potrebne; ni o čemu drugom se ne može pisati zaista dobro. Zašto je taj stari bio tako dobar propagandista? Zato što je imao toliko bezumnih, ludački bolnih situacija zbog kojih se može uzbuđivati. Treba biti povređen i uznemiren; inače se ne može smisliti nijedna stvarno dobra, rendgenski prodorna rečenica. Ali ono sa očevima i majkama!" On odmahnu glavom. "Ja ipak ne mogu da ostanem ozbiljan kad se tako šta pomene. I ko se još može uzbuditi zbog toga hoće li neko imati devojkicu ili ne?" (Divljak se trže; ali Helmholc, koji je zamišljeno gledao u pod, ne vide ništa.) "Ne", zaključa on sa uzdahom, "to ne ide. Potrebne su nam neke druge vrste ludila i žestine. Ali kakve? Kakve? Gde se mogu naći?" On začuta; a zatim reče, odmahujući glavom: "Ne znam. Ne znam."

13.

Iz sumraka u skladištu embriona izroni silueta Henrija Fostera.

"Hoćeš li sa mnom večeras u taktil?"

Lenina bez reči odmahnu glavom.

"Ideš s nekim drugim?" Interesovalo ga je ko se od njegovog društva trenutno ima s kim. "S Benitom?" upita on.

Ona ponovo odmahnu glavom.

Henri primeti umor u purpurnim očima, bledilo ispod prevlake lupusa, tugu u uglovima grimiznih usana bez osmeha. "Šta ti je, da nisi bolesna?" upita on sa izvesnom strepnjom, bojeći se da nije, možda, u pitanju neka od šačice još neiskorenjenih zaraznih bolesti.

Lenina još jednom odmahnu glavom.

"Bilo kako bilo, trebalo bi da odeš doktoru", reče Henri. "Kod lekara treba svakodnevno ići - nikakva ti bolest onda neće prići", dodade srdačno i potapša je po ramenu, potkrepljujući hipnopedijsku izreku. "Možda ti je potrebna veštačka trudnoća", nabaci on. "Ili jedna intenzivna kura SDO. Kažem intenzivna, jer ovaj standardni surogat dubokih osećanja nije uvek..."

"Za ime Forda", reče Lenina, prekidajući svoje uporno ćutanje, "prekini!" I okrete se svojim zanemarenim embrionima.

Kako da ne, kura SDO! Da se slatko ismeje, kad joj ne bi bilo do plača. Kao da i bez toga ne pati od svojih ličnih DO! Puneći špric, ona duboko uzdahnu. "Džone", promrmlja ona za sebe, "Džone..." Zatim: "Forde! jesam li ovome dala injekciju protiv spavaće bolesti ili nisam?" Prosto nije mogla da se seti. Najzad reši da ne preuzima rizik dajući mu drugu dozu i pomače se uz tekuću traku do sledeće boce.

Dvadeset dve godine, osam meseci i četiri dana posle tog trenutka, mladom i prespektivnom Alfa-minus guverneru u Mvanza-Mvanzi beše suđeno da umre od spavaće bolesti - prvi slučaj za više od pola veka. Uzdahnuvši, Lenina nastavi svoj posao.

Jedan sat kasnije, u svlačionici, Fani Fanik je energično protestovala. "Pa to je krajnje glupo, dopustiti sebi da dođeš u takvo stanje, krajnje glupo", ponovi ona. "I to zbog čega? Zbog muškarca - jednog muškarca."

"Ali ja hoću baš njega."

"Kao da na svetu nema na milione drugih."

"Ali ja neću druge."

"Otkud znaš ako nisi probala?"

"Probala sam."

"Ali koliko?" upita Fani, prezrivo slegnuvši ramenima. "Jednog, dvojicu?"

"Na tuceta. Ali nije pomoglo", odvrati Lenina odmahnuvši glavom.

"Pa šta ćeš, treba biti uporan", poučnim tonom reče Fani. No bilo je očigledno da joj je vera u sopstvene recepte bila poljuljana. "Upornost i strpljenje često su bili ključevi mnogih uspeha."

"A u međuvremenu..."

"Ne misli na njega."

"To ne zavisi od mene."

"Onda uzimaj somu."

"To i radim."

"Pa onda produži."

"Ali u međuvremenu mi se i dalje sviđa. Uvek će mi se sviđati."

"E, ako je tako", odlučno reče Fani, "zašto ne uzmeš ti njega? Hteo on to ili ne."

"Ali kad bi ti znala koliko je čudan!"

"Razlog više da ne popustiš."

"Lako je to reći."

"Ništa ti njega ne slušaj. Pređi na delo." Fanin glas je bio kao truba; u tom trenutku kao da je držala predavanje Beta-minus tinejdžerkama u Kolu fordovskih sestara. "Dabome, pređi na delo - i to smesta. Ne časi ni časa."

"Onda uzmi pola grama some; ništa ti drugo i ne treba. Ja sad idem da se okupam." Ona odmaršira vukući peškir.

Zvonce zazvoni, i Divljak, koji je nestrpljivo iščekivao da Helmholtz dođe (pošto se najzad rešio da ispriča Helmholtzu o Lenini, nije mogao poneti da ma i za trenutak odloži svoje poveravanje) skoči i otrča do vrata.

"Predosećao sam da ste to vi, Helmholce", povika on otvarajući.

Na pragu je, u mornarskom odelu od belog svilenog acetata i beloј kapi, mangupski nakrivljenoј na levo uvo, stajala Lenina.

"Oh!" reče Divljak, kao da ga je neko udario iz sve snage.

Lenini je bilo dovoljno pola grama da zaboravi na svoj strah i zbunjenost. "Zdravo, Džone", reče ona osmehnuvši se, i uđe pored njega u sobu. On automatski zatvori vrata i pođe za njom. Lenina sede. Zavlada dugo ćutanje.

"Izgleda da ti nije previše milo što me vidiš, Džone", reče ona na kraju.

"Da mi nije milo?" Divljak je prekorno pogleda, onda odjednom pade na kolena pred njom, uze Leninu ruku i pobožno je poljubi. "Da mi nije milo? O, kad biste samo znali", prošapta on i, usudiivši se da podigne pogled do njenog lica, nastavi: "Divotna Lenina, vrhunac vi ste, zaista, divote, a vredni ste i najvećeg blaga na svetu." Ona mu se osmehnu zavodnički nežno. "Vi ste savršeni", (naginjala se prema njemu rastvorenih usana), "savršeni, neuporedivi ste i stvoreni", (sve bliže i bliže), "od onog što je najbolje u svakog stvorenja." Bura, III, 1 (po prevodu dr M. Bogdanovića). Još bliže. Divljak odjednom skoči na noge. "I zato", reče skrivajući pogled, "zato sam hteo da prvo učinim nešto... mislim, da dokažem da sam vas dostojan. To, doduše, nikad neću moći da budem potpuno. No u svakom slučaju, da dokažem da vas nisam sasvim nedostojan.

Hteo sam da učinim nešto..."

"A zašto misliš da treba..." poče Lenina, ali ne dovrši rečenicu. U glasu joj se oseti razdraženost. Kad se neko naginje, sve bliže i bliže, rastvorenih usana - i odjenom se nađe, dok se trapavi vo diže na noge, nagnut nad prazninu - e pa, tu nesumnjivo, ima razloga da se bude razdražljiv, makar i s pola grama some u krvotoku.

"U Malpaisu", smeteno je mrmljao Divljak, "treba joj doneti kuguarovu kožu - mislim, ko hoće da se ženi. Ili vučju."

Lenina gotovo prasnu: "Ali u Engleskoј nema kuguara."

"Čak i da ih ima", dodade Divljak sa iznenadnim prezirom i mržnjom, "ubijali bi ih iz helikoptera, verovatno, otrovnim gasovima, ili već tako nečim. Ja ne bih tako, Lenina." On se isprsi, osmeli se da je pogleda, i susrete oči pune ljutitog nerazumevanja. Zbunjen, on nastavi, sve smetenije: "Sve ću učiniti. Sve što mi kažete. Ima poslova bolnih - znate već. Ali težina njihova ističe zadovoljstvo što ga daju. Bura, II, 1. Tako je i sa mnom. Mislim, ako kažete, ja ću i podove čistiti."

"Ali nema potrebe", zgranu se Lenina. "Kod nas postoje usisivači."

"Ne, razume se da nije potebno. Ali neka poniženja se podnose plemenito. Bura, III, 1. Ja bih hteo da nešto podnesem plemenito. Zar ne shvatate?"

"Ali ako već postoje usisivači..."

"To nema nikakve veze."

"I Epsilon-poluimbecili koji njima čiste", nastavi ona, "onda stvarno, zašto?"

"Zašto? Pa radi vas, radi vas. Koliko da pokažem da..."

"Ali, za ime Forda, kakve veze imaju usisivači sa kuguarima..."

"Da pokažem koliko..."

"Ili kuguari s tim što ti je milo što me vidiš..." Obuzimalo ju je sve veće ogorčenje.

"Koliko vas volim, Lenina", izreče on gotovo očajnički.

Kao zrak unutrašnje plime pokrenutog usihćenja, Lenini krv jurnu u lice. "Zaista, Džone?"

"Ali nisam hteo da kažem", povika Divljak, kršeći ruke kao da mu je bol dostigao vrhunac. "Sve dok ne... Slušajte, Lenina, u Malpaisu, mladić i devoјka se venčavaju."

"Šta rade?" Razdraženost joj se ponovo uvuče u glas. Šta mu je sad?

"Zauvek. Zakunu se da će do smrti živeti zajedno."

"Odvratno!" iskreno se užasnu Lenina.

"Preživeti spoljnu lepotu, duhom koji se obnavlja brže no što krv stari." Troil i Kresida, III, 2.

"Šta?"

"Tako je i kod Šekspira. Ako razvežeš čvor njene nevinosti pre no što svi sveti obredi potpunim i svetim..." Bura, IV, I.

"Džone, molim te kao Forda, ne govori gluposti. Ne razumem ni reči. Prvo usisivači, sad opet čvorovi. Poludeću od toga." Ona skoči na noge i, kao da se plašila da će joj pobeći fizički kao što je pobegao i duhom, uhvati ga za zglob na ruci. "Odgovori ti meni na ovo: da li ti se zaista sviđam ili ne?"

Za trenutak nastupi tišina, zatim on reče vrlo tiho: "Volim te više nego išta na svetu."

"Pa dobro, zašto onda ne kažeš?" povika ona, a ogorčenje joj je bilo toliko duboko da ona zabode svoje oštre nokte u kožu na njegovom zglobu. "Umesto što mi tu pričaš o čvorovima, i usisivačima, i kuguarima, i što me već nedeljama teraš u očajanje."

Ona pusti njegovu ruku i ljutito je odgurnu.

"Da mi se toliko ne sviđaš", reče ona, "bila bih besna na tebe."

I odjednom mu se njene ruke nađoše oko vrata, on oseti mekotu njenih usana na svojim. Tako divno meke, tako tople i električne da mu neizbežno dođoše u pamet zagrljaji iz Tri nedelje u helikopteru. Ooh! ooh! stereofonska plavuša i aah! nadstvarni crnac. Užas, užas, užas... on pokuša da se oslobodi, ali Lenina ga zagrlji još jače.

"Zašto mi nisi rekao?" prošaputa ona, zabacujući glavu da ga pogleda. Pogled joj je bio nežno prekoran.

"Ni najmračnija pećina, najzgodnije mesto", (poetski je grmeo glas savesti), "najjača napast zloga duha našeg, moju čast u požudu pretvoriti neće. Bura, IV, 1. Nikad, nikad!" zaključio on.

"Ludi mali!" govorila je ona. "Toliko sam te želela. A ako si i ti želeo mene, zašto nisi...?"

"Ali, Lenina..." pobuni se on, i kad ona smesta skloni ruke s njega i ustuknu za korak, on pomisli za trenutak da je shvatila nemušti znak koji joj je dao. Ali kad ona otkopča svoj opasač za fišeklje od belog veštačkog laka i pažljivo ga obesi preko naslona stolice, on počeo da sumnja.

"Lenina!" poplašeno ponovi on.

Ona podiže ruku do visine grla i učini dug vertikalni pokret; njena bela mornarska bluza rascepi se odozgo do dole; sumnja se zgusnu u previše, previše čvrstu izvesnost. Aluzija na Hamleta ("Ovo previše, previše čvrsto meso..."); prim. prev.

"Lenina šta to radiš?"

Zip, zip! Njen odgovor je bio nem. Ona iskorači iz svojih mornarskih pantalona širokih pri dnu nogavica. Njen patent-kombine bio je bledoružičast kao školjka. Arhipojevo zlatno T visilo joj je na grudima.

"Jer ove bradavice koje kroz šipke prozorske probijaju muške oči..." Timon Atinjanin, IV, 3. Reči koje su pevale, grmele, začaravale, učiniše je dvostruko opasnijom, dvostruko zavodljivijom. Nežne, nežne, ali toliko prodorne! Probijaju i buše razum, potkopavaju odluku. "Najjače zakletve samo su slama na vatru u krvi. Uzdrži, uzdrži se, jer inače..." Bura, IV, 1.

Zip! Ružičasta okruglina se razdvoji kao ravno presečena jabuka. Ona mahnu rukama, podiže desno stopalo, zatim levo: patent-kombine je ležao beživotan i kao izduvan na podu.

Još u čarapama i cipelama, i mangupski nakrivljenoj okrugloj kapi, ona pođe prema njemu. "Dragi. Dragi! Da si samo ranije rekao!" Ona pruži ruke.

Ali umesto da i sam ispruži ruke i kaže "Draga!" Divljak prestravljeno ustuknu, mašući rukama prema njoj, kao da tera neku nametljivu i opasnu životinju. Četiri koraka natraške i on se nađe priklješten uz zid.

"Srećo!" reče Lenina, stavi mu ruke na ramena i pripi se uz njega. "Voli dok me ne zaboli." I ona je znala stihove napamet, znala reči koje su pevale, bile mađija i odjekivale kao udaranje u bubnjeve: "Dok ne padnem", ona zatvori oči, a glas joj se spusti do sanjivog mrmora, "dok ne padnem sva u komu. Ljubi, mazi u ekstazi..."

Divljak je ščepa za zglobove, strže joj ruke sa svojih ramena, odgurnu je grubo na dužinu ruke.

"Jao, boli me, boli... oh!" Ona odjednom učuta. Od straha beše zaboravila bol. Otvorivši oči, videla je njegovo lice - ne, ne njegovo, nego lice okrutnog neznanca, blede, izobličeno, uzdrhtalo od nekog nezdravog, neobjašnjivog besa. Prestravljena, ona prošaputa, "Šta ti je, Džone?" On ne odgovori; one ludačke oči nije skidao s njenog lica. Ruke koje su joj držale zglobove drhtale su. On je disao duboko i isprekidano. Ona odjednom začu tih do nečujnosti, ali stravičan škrgut njegovih zuba. "Šta ti je?" gotovo zavrišta ona.

Kao da ga je njen krik probudio, on je dohvati za ramena i prodrmusa. "Droljo!" povika on. "Droljo! Bestidna bludnice!" Otelo, IV, 2.

"Jao, nemoj, ne-moj", pobuni se ona glasom koji je zbog drmusanja bio groteskno drhtav.

"Droljo!"

"Mo-olim te!"

"Besramna droljo!"

"Bo-olje gram ne-ego..." poče ona.

Divljak je odgurnu tako snažno da se ona zatetura i pade. "Odlazi", povika on, preteći se ispravivši nad njom, "gubi mi se sa očiju dok te nisam ubio!" On steže pesnice.

Lenina podiže ruku da zaštiti lice. "Nemoj, Džone, molim te nemoj..."

"Požuri, brže!"

Ne sklanjajući ruku ispred lica i prateći zaplašenim okom svaki njegov pokret, ona ustade. I još pognuta, još zaklanjajući glavu, zalete se prema kupatilu.

Zvuk onog žestokog udarca koji je ubrzao njen odlazak odjeknuo je kao pucanj iz pištolja.

"Jao!"

Lenina polete napred.

Bezbedna, zaključana u kupatilu, imala je vremena da natenane razgleda svoje povrede. Leđima okrenuta ogledalu, ona izvi glavu. Gledajući preko levog ramena, videla je otisak otvorenog dlana kako se, jasan i grimizan, ističe na sedefastoj puti. Ona nežno protrlja masnicu.

Napolju, u drugoj sobi, Divljak je koračao gore-dole, marširao, marširao uz bubnjeve i magijske reči. "Carić to radi, ona mala, zlatna muva pred mojim očima se pari..." Kralj Lir, IV, 6 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića). Reči su mu grmele u ušima terajući ga u ludilo. "A ni tvor, ni uhranjeni pastuv se sa više pohote plahe ne odaju njoj. Oni su niže pojasa kentauri a gore žene. Samo do pojasa pripada bogovima, a niže njega sve đavolje je, tu je pakao, tu tama, sumporna jama, oganj, žar i smrad, fuj, fuj, pih, pih! Daj mi unciju mošusa, dobri apotekaru, da namirišem maštu." Kralj Lir, IV, 6 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića).

"Džone!" osmeli se tihi umiljati glas iz kupatila.

"O korove! Što si tako milo lepa i slatka mirisom da čulo tobom zaboli. Je l' za to stvoren lepi lik i ova divna knjiga, da se na njoj napiše 'kurva'? Gle, mesec žmuri, nebo stiska nos..." Kralj Lir, IV, 6 (prevod Ž. Simića i S. Pandurovića).

Ali njen parfem je još lebdeo oko njega, sako mu je bio beo od pudera kojim je odisalo njeno kadifasto telo. "Bestidna bludnice, bestidna bludnice, bestidna bludnice." Neumoljivi ritam je udarao sam od sebe. "Bestidna..."

"Džone, mogu li da dobijem svoje stvari?"

On pokupi pantalone zvonastih nogavica, bluzu, patent-kombine.

"Otvori!" naredi on, udarajući nogom u vrata.

"Neću." Glas je bio uplašen i izazovan.

"Pa kako onda hoćeš da ti ih dam?"

"Gurni ih kroz ventilator iznad vrata."

On postupi po njenom predlogu i vrati se svom nemirnom koračanju po sobi. "Bestidna bludnice, bestidna bludnice. Đavolska pohota debelom trticom i krompirastim prstom..." Otelo, IV, 2 (prevod S. Stefanovića).

"Džone."

"Šta je?" grubo upita on.

"Hoćeš da mu daš moj Maltusov opasač?"

Lenina je sedela i slušala korake u drugoj sobi, pitajući se, dok je slušala, koliko bi on još mogao da ovako gazi gore-dole, hoće li morati da sačeka dok on ne iziđe iz stana, ili da li bi bilo bolje sačekati još malo dok mu ludilo ne popusti, pa onda otvoriti vrata kupatila i izleteti napolje.

Ova njen mučna razmišljanja prekide zvonjenje telefona u drugoj sobi. Koračanje najednom prestade. Ona ču Divljakov glas kako razgovara s tišinom.

"Halo."

.....

"Da."

.....

"Jeste, ukoliko se ne izdajem za drugoga."

.....

"Jeste, zar me niste čuli? Divljak na telefonu."

"Šta? Ko je bolestan? Razume se da me interesuje."

.....
"A je li ozbiljno? Je li joj stvarno zlo? Idem smesta..."

.....
"Nije više u svom stanu? Kuda je odnesena?"

.....
"Za ime boga? Koja je adresa?"

.....
"Park Lejn broj tri - je li tako? Tri? Hvala."

Lenina ču škljocanje slušalice vraćene na mesto, zatim užurbane korake. Neka vrata se zalupiše. Zatim tišina. Je li stvarno otišao?

Uz beskrajne mere opreznosti ona odškrinu vrata za četvrt inča, pogleda kroz otvor, ohrabri se videvši prazninu, odškrinu još malo i proturi glavu, najzad uđe u sobu na prstima, zaustavi se nekoliko sekundi, dok joj je srce snažno udaralo, osluškujući, osluškujući, onda se zalete do ulaznih vrata, otvori, kliznu kroz njih, zalupi, jurnu. Osetila se bezbednom tek kad se našla u liftu i već spuštala niz njegov bunar.

14.

Umiralište u Park Lejnu bilo je šezdesetospratna kula obložena bleožutim pločicama boje jagorčevine. Dok je Divljak izlazio iz svog taksikoptera, konvoj šarenih vazdušnih mrtvačkih kola podiže se zujeći s krova i strelimice odlete na zapad, do krematorijuma u Slou. Na izlazu iz lifta šef portira mu dade obaveštenja koja je tražio i on se spusti u odeljenje 81 (odeljenje za galopirajuću senilnost, kako mu je objasnio portir) na sedamnaestom spratu.

Soba je bila prostrana, svetla od sunca i žutih zidova, imala je dvadeset kreveta, svih dvadeset zauzeto. Linda je umirala u društvu - u društvu, i sa svim savremenim udobnostima. Vazduh su neprekidno oživljavale vesele sintetičke melodije. Kod nogu svakog kreveta, okrenut prema licu opruženog samrtnika, nalazio se televizor, uključen, kao otvorena slavina, od jutra do večeri. Miris koji je preovlađivao u sobi automatski se menjao svakih četvrt sata. "Mi se trudimo", objasni bolničarka koja ga je na vratima uzela u svoje ruke "mi se trudimo da stvorimo u svakom pogledu prijatnu atmosferu - nešto između prvoklasnog hotela i taktiloskopske sale, ako shvatate šta hoću da kažem."

"Gde je ona?" upita Divljak, ne obraćajući ni najmanju pažnju na ova učtiva objašnjenja.

Bolničarka se uvredi. "Ala se vi žurite", reče ona.

"Ima li nade?" upita on.

"Mislite, da ostane živa?" (On potvrdno klimnu glavom.) "Ne, razume se da nema. Koga pošalju nama, taj..." Iznenadena izrazom duboke tuge na njegovom bledom licu, ona se prekide. "Šta vam je?" upita ona. Nije bila naviknuta na ovakve pojave kod posetilaca. (Posetilaca, uostalom, nije ni bilo mnogo, niti ih je imalo zašto biti.) "Da niste bolesni?"

On odmahnu glavom. "To je moja majka", reče jedva čujno.

Bolničarka baci jedan zaprepašćen, užasnut pogled na njega, zatim hitro skrete oči. Od grla do slepoočnica, sva je bila u zažarenom crvenilu.

"Odvedite me do nje", reče Divljak, trudeći se da govori običnim glasom.

Još crvena od stida, ona ga povede kroz odeljenje. Za njima su se okretala lica još sveža i neuvela (jer senilnost je galopira tako brzo da nije imala vremena da donese starost obrazima - donosila ju je samo srcu i mozgu). Njihov prolazak pratile su bezizrazne, neradoznale oči drugog detinjstva. Gledajući sve to, Divljak zadrhta.

Linda je ležala na poslednjem krevetu u drugom nizu, do samog zida. Poduprta jastucima, posmatrala je polufinale južnoameričkog šampionata u tenisu na Rimanovim površinama, koji se igrao u tihoj i smanjenoj reprodukciji na ekranu televizora smeštenog u dnu kreveta. Preko svog kvadrata osvetljenog stakla figurce su bešumno letele ovamo-onamo, kao ribe u akvarijumu - tihi ali rastrčani stanovnici drugog sveta.

Linda je posmatrala ekran, smešeći se neodređeno i s nerazumevanjem. Njeno bledo, naduveno lice imalo je izraz imbecilne sreće. Kapci bi joj se svaki čas sklopili, pa je na trenutke izgledalo da drema. Onda bi se malo trgla i probudila - probudila u stvarnost akvarijumskog izvođenja teniskih šampiona, 'voli dok me

ne zaboli' koje je izvodio Supervoks džuboks, toplog talasa vrbene koji je dopirao iz ventilatora nad njenom glavom, probudila bi se u stvarnost tih stvari, ili, radije, u san čiji su one bile predivni sastvani delovi, izmenjene i ulepšane somom u njenoj krvi, i još jednom osmehnu svojim iskrivljenim i bezbojnim osmehom detinjastog zadovoljstva.

"E pa, ja moram da idem", reče bolničarka. "Moja grupa dece dolazi za koji minut. Pored toga tu je i broj tri." Ona pokaza prstom niz sobu. "Ta tek što nije otišla. Vi sedite, kao kod svoje kuće." Ona se udalji brzim korakom.

Divljak sede kraj kreveta.

"Linda", prošapta on uzevši je za ruku.

Čuvši svoje ime, ona se okrete. Mutne oči joj sinuše prepoznavanjem. Ona mu steže ruku, osmehnu se, usne joj se pokrenuše, onda joj, sasvim iznenada, glava klonu. Spavala je. On je sedeo i posmatrao je - tražeći kroz izmoreno meso, tražeći i nalazeći ono mlado, blistavo lice koje se nadnosilo nad njegovo detinjstvo u Malpaisu, sećajući se (on zatvori oči) njenog glasa, njenih pokreta, svih događaja iz njihovog zajedničkog života. "Pre i posle jela..." Kako je lepo umela da peva! I one dečje pesmice, kako su bile čarobno čudne i tajanstvene!

A, B, C, vitamin D,

Riblje ulje sadrži vitamine sve.

Oseti kako mu iza kapaka naviru vrele suze dok se prisećao reči i Lindinog glasa koji ih je izgovarao. A zatim časova čitanja, beba je u boci, mačka je na pragu i Osnovnih uputstava za Beta-radnike u skladištu embriona. I drugih večeri pored vatre, ili, leti, na krovu njihove kućice, kad mu je pričala one priče o Drugoj Strani, van rezervata, onoj divnoj, divnoj Drugoj Strani čiju je predstavu, kao sliku raja dobrote i lepote, i dalje čuvao celu i netaknutu, neukaljanu dodirom sa stvarnošću ovog stvarnog Londona, ovih stvarno civilizovanih ljudi i žena.

Iznenadna buka pijukavih glasova natera Divljaka da otvori oči, na brzinu obriše suze i osvrne se. U sobu je kuljao beskrajni potok savršeno istovetnih osmogodišnjih blizanaca. Ulazili su, blizanac za blizancem, blizanac za blizancem - pravi košmar. Njihova lica, njihovo ponovljeno lice - jer svima su bili istovetna - buljilo je, prćasto, sve u nozdrvama, i bledim iskolaćenim očima. Uniforma im je bila sivomaslinaste boje. Sva usta su bila razjapljena. Uđoše cičeći i brblajući. Za tren oka povrveše sobom kao crvi. Kuljali su između kreveta, pentrali se preko njih, podvlačili se ispod, zverali u televizor, bekeljili se na pacijente.

Linda ih je zaprepastila i u dobroj meri uznemirila. Jedna grupa se gurala oko njenog kreveta, buljeći u nju s preplašenom i tupavom radoznalošću životinja iznenada suočenih s nepoznatim.

"Ej, vidi, vidi!" Govorili su tihim, zastrašenim glasom, "Šta joj je? Što je tako debela?"

Lice kao što je njeno nisu videli nikad - nikad nisu videli lice koje nije bilo mladoliko i glatke kože, telo koje je prestalo da bude vitko i uspravno. Sve ove šezdesetogodišnje žene na umoru izgledale su kao devojčice, gotovo kao deca. Sa svoje četrdeset i četiri godine, Linda je, nasuprot njima, delovala kao čudovište mlitave i izobličene senilnosti.

"Jao što je strašna!" čuše se prošaptane primedbe. "Pogledaj joj samo zube!"

Odjednom ispod kreveta iskrсну jedan od prćastih blizanaca, između Džonove stolice i zida, i zablulji se u Lindino usnulo lice.

"Je l' te..." počeo on, ali njegova rečenica se prevremeno završi u vrisku. Divljak ga beše dograbio za okovratnik, podigao u visinu stolice i uz oštar udarac ga oterao, dok je ovaj urlao.

Dečakovi krici privukoše glavnu bolničarku: ona mu pohita u pomoć.

"Šta ste mu to uradili?" zagalami ona. "Ne dopuštam da tučete decu."

"Onda ih ne puštajte da se približe ovom krevetu." Divljakov glas je podrhtavao od negodovanja. "Kakva uopšte posla ova žgebad imaju ovde? Sramota!"

"Sramota? Šta je vama? Pa ovo je deo njigove obrade: privikavanje na smrt. A vi dobro slušajte šta ću reći", ratoborno ga upozori ona, "ako i dalje budete ometali obradu ove dece, pozvaću vratare i izbaciti vas napolje."

Divljak ustade i pođe nekoliko koračaji prema njoj. Njegovi pokreti i izraz lica su bili toliko puni pretnje da bolničarka preplašen ustuknu. On se obuzda uz ogroman napor, okrete se bez reči i ponovo sede kraj kreveta.

Umirena, ali s pomalo piskvim i nesigurnim dostojanstvom u glasu, bolničarka reče, "Ja sam vas upozorila, a vi pazite šta radite." Ona ipak odvede previše radoznale blizance i uključi ih u igru traženja patent-zatvarača, koju je jedna njena koleginica bila organizovala na drugom kraju sobe.

"Idi ti slobodno sad na jedna rastvor kafeina", reče ona ovoj drugoj. Vlast joj povratu samopouzdanje: odmah se osećala bolje. "Ovamo, deco!" pozva ona.

Linda se beše s mukom promeškolljila, otvorila oči za trenutak, mutno pogledala oko sebe, pa ponovo pala u san. Sedeći pored nje, Divljak se uporno trudio da povratu svoje malopredašnje raspoloženje. "A, B, C, vitamin D", ponovi on u sebi, kao da su te reči vradžbina koja može da oživi mrtvu prošlost. Ali vradžbina je ostala bez dejstva. Lepe uspomene su tvrdoglavo odbijale da se jave; jedino mu uskrснуše zla sećanja na ljubomoru, rugobu i poniženja. Pope s potočićem krvi iz posekotine na ramenu, odvratno usnula Linda i muve koje zuje nad prolivenim meskalom pored kreveta, dečaci kako izvikuju one ružne reči kad ona prođe... Ah, ne, ne! On zatvori oči, odmahnu glavom, svom snagom odbijajući ova sećanja. "A, B, C, vitamin D..." Pokuša da se seti kako joj je sedeo u krilu a ona ga zagrlila i pevala mu, dugo, ljuljuškajući ga, uljuljukujući ga u san. A, B, C, vitamin D, vitamin D, vitamin D...

Svirka iz Supervoks džuboksa beše dostigla jecavi krešendo; najednom vrbena ustupi mesto, u sistemu za cirkulaciju mirisa, jakom mirisu pačulija. Linda se promeškollji, probudi, zbunjeno zagleda nekoliko trenutaka u polufinaliste, a onda, podigavši glavu, pomirisa jednom-dvapat novonamirisani vazduh i odjenom se nasmeši, osmehom detinjske ekstaze.

"Pope!" promrmlja ona i zatvori oči. "Jao, što to volim, što volim..." Ona uzdahnu, opusti se i ponovo utonu u jastuke.

"Linda!" Divljakov glas je preklinjao. "Zar me ne poznaješ?" Trudio se svom snagom, učinio sve što je mogao; zašto mu ne dopušta da zaboravi? On steže njenu mlitavu ruku, gotovo očajničkom snagom, kao da bi je prisilio da se vrati iz tog sna o niskim zadovoljstvima, iz tih ružnih i niskih uspomena - vrati u stvranost: u stravičnu sadašnjicu, užasnu stvarnost - ali uzvišenu, ali značajnu, ali očajnički važnu upravo zbog neumitnog približavanja onog što ih je toliko plašilo. "Zar me ne poznaješ, Linda?"

On oseti blagi stisak njene ruke u odgovor na svoj. Suze mu navreše na oči. On se naže nad nju i poljubi je.

Usne joj se pokrenuše: "Pope!" ponovo prošapta ona, a njemu se učini da mu je neko pljusnuo u lice punu kofu đubreta.

U njemu odjednom uskipe mržnja. Po drugi put suzbijen, njegov bol beše pronašao drugu odušku, pretvorio se u očajnički bes.

"Ali ja sam Džon!" povika on. "Ja sam Džon!" I onako jadan i gnevan, on je dohvati za ramena i protrese.

Lindini kapci zatreptaše i zatvoriše se, ona ga vide, poznade - "Džone" - ali stvarno lice, stvarne i grube ruke, smestila je u svet mašte - među svoje unutrašnje lične zamene za pačuli i superdžuboks, među preobražene uspomene i čudno ispremeštana osećanja koja su predstavljala vasionu njenog sna. Prepoznala ga je kao Džona, svog sina, ali on joj se čini uljezom u taj rajski Malpais gde je provodila svoj soma-praznik s Popeom. On se ljuti što se njoj Pope sviđa, drmusa je zato što je Pope s njom u krevetu - kao da je to nešto loše, kao da sav civilizovani svet ne radi to isto. "Svako pripada..." Glas joj je odjednom zamre u gotovo nečujnom isprekidanom krkljanju: usta joj se otvoriše: ona učini očajnički napor da napuni pluća vazduhom. No izgledalo je kao da je zaboravila da diše. Pokušala da uzvikne - ali ne ču se ništa, jedino je užas u razrogačenim očima otkrivao njenu patnju. Ruke joj poleteše ka grlu, zagrebaše prazni vazduh - vazduh koji ona više nije mogla uzdisati, vazduh koji, za nju, beše prestao da postoji.

Divljak je bio na nogama, nagnut nad njom. "Šta ti je, Linda? Šta ti je?" Njegov glas je preklinjao, on kao da je molio za umirenje.

Pogled koji ona upravi na njega bio je pun neizrecivog užasa - užasa i, kako mu se učini, prekora. Ona pokuša da se uspravi u krevetu, ali ne uspe i pade natrag na jastuke. Lice joj je bilo stravično izobličeno, usne modre.

Divljak se okrete i potrča ka drugom kraju sobe.

"Brzo! brzo!" povika on. "Brzo!"

Stojeći u krugu dece koja su se igrala skrivalice sa patent-zatvaračem, glavna bolničarka se okrete. Prvo, trenutačno zaprepašćenje, gotovo istog sekunda ustupi mesto negodovanju. "Ne vičite! Vidite da su tu deca", reče ona, namrštvivši se. "Pokvarićete dejstvo obrade... Ma, šta to radite?" On se beše probio kroz obruč dece. "Pazite!"

Jedno dete je drečalo.

"Brzo, brzo!" On je ščepa za rukav, povuče za sobom. "Brzo. Nešto se desilo. Ubio sam je."

Kad su stigli do dna sobe, Linda je već bila mrtva.

Divljak je za trenutak stajao bez reči, skamenjen, zatim pade na kolena pored kreveta i, pokrivši lice rukama, neuzdržano zajeca.

Bolničarka je stajala neodlučno, pogledajući čas klečeću priliku (kakvo skandalozno ponašanje) čas (jadna deca) blizance koji su, prekinuvši traženje patent-zatvarača, buljili, zabezeknuti, s drugog kraja sobe, buljili svim svojim očima i nozdrvama u nepriličnu scenu koja se odigravala kraj kreveta broj 20. Da mu se obrati? Da ga opomene na pristojnost? Da ga podseti gde se nalazi? Kakve fatalne posledice ovakvo njegovo ponašanje može da ima po obradu ovih sirotih nevinašaca! Tako narušiti dejstvo obrade, privikavanja na smrt, ovom odvratnom drekom - kao da je smrt nešto strašno, kao da je ičiji život toliko važan! A deci bi to moglo da ulije krajnje opasne predstave o smrti, moglo bi dovesti do potpunog negativnog, antisocijalnog reagovanja.

Ona koraknu napred, dotače ga po ramenu. "Znate li vi za red?" reče tihim, ljutitim glasom. Ali uto se osvrnu i vide da je šest blizanaca već bilo na nogama i približavalo im se. Krug se raspadao. Još jedan trenutak i... Ne, rizik je bio i suviše veliki, postojala je opasnost da cela grupa zaostane u obradi za šest ili sedam meseci. Ona pohita natrag svojim ugroženim pitomcima.

"Ko hoće čokolad-štanglice?" upita ona glasno i veselo.

"Ja!" povika u horu cela grupa Bokanovski. Krevet br. 20 bio je potpuno zaboravljen.

"Oh, bože, bože, bože..." ponavljao je Divljak u sebi. U haosu bola i kajanja koji mu je ispunjavao glavu, to je bila jedina artikulisana reč. "Bože!" prošaputao je on naglas. "Bože..."

"Šta priča ovaj?" reče neki glas iz neposredne blizine, jasan i oštar kroz izvijanje superdžuboksa.

Divljak se naglo trže i, skinuvši ruke s lica, osvrnu se. Pet sivomaslinastih blizanaca, svaki sa ostatkom duge štanglice u desnoj ruci, potpuno jednakih lica različito umrljanih rastopljenom čokoladom, stajalo je poredano i prčonosno zveralo u njega.

Susrevši njegov pogled, svi se istovremeno osmehnuše. Jedan od njih pokaza na Lindu ostatkom svoje štanglice.

"Je li mrtva?" upita on.

Divljak ih je, za trenutak, posmatrao bez reči. Onda se bez reči diže, bez reči polako ode do vrata.

"Je li mrtva?" upita neumorno radoznali blizanac, kaskajući pored njega.

Divljak ga pogleda i, još uvek ćuteći, odgurnu u stranu. Blizanac pade na pod i smesta zauzla.

Divljak se i ne okrete.

15.

Pomoćno osoblje u Umiralištu za samrtnike u Park Lejnu sastojalo se od sto šezdeset dve Delta, podeljene u dve grupe Bokanovski: jednu od osamdeset četiri ridokose bliznakinje i drugu od sedamdeset šest crnomanjastih dolikocefalnih blizanaca. U šest, po završetku radnog vremena, ove dve grupe su se okupljale u predvorju bolnice; tu im je zamenik podekonoma izdavao sledovanje some.

Izlazeći iz lifta, Divljak se nađe usred njih. Ali njegove misli su bile na drugom mestu - sa smrću, s njegovim bolom, i njegovim kajanjem; mehanički, nesvestan šta čini, on se počeo probijati kroz gomilu.

"Ne guraj se! Kud si navalio?"

Iz mnoštva pojedinačnih grla čula su se samo dva glasa: jedan pištav, drugi roktav. Bezbroj puta ponovljena, kao u nizu ogleдалa, dva lica - jedno: ćosav i pegav pun mesec sa narančastim oreolom, drugo: mršava pticolika maska obrasla strnjikom dvodnevne brade - počеше se ljutito okretati prema njemu. Njigove reči i oštri udarci njihovih laktova po rebrima prodreše kroz njegovu obamrlost. On ponovo postade svestan spoljne stvarnosti, pogleda naokolo, poznade ono što je video - poznade, sa užasnom i gađenjem - uz osećaj da propada u prazninu, delirijum svojih dana i noći koji se stalno ponavljao, košmar istovetnosti rulje u kojoj

se niko ne može razlikovati i koja je sve plavila. Blizanci, bliznaci... Blizanci su vrveli kao crvi po tajanstvu smrti, Lindine smrti, kaljajući se. Novi crvi, ali veći, potpuno odrasli, oni su, evo, vrveli po njegovom bolu, po njegovom kajanju. On se zaustavi i, užasnuta i zgranuta pogleda, zagleda se u sivomaslinastu gomilu oko sebe, gomilu u kojoj je stajao nadvišavajući je za čitavu glavu. "Koliko je ovde prekrasnih stvorenja!" Reči pesme su mu se rugale. "Kako je divan ljudski rod! O vrlu novi svete..."

"Izdavanje some počinje!" povika jedan glas. "U red, molim. Požurite!"

Dva poslužitelja behu iznela sto i stolicu u predvorje. Glas je pripadao jednom kočopernom mladom Alfí, koji beše ušao noseći crnu metalnu kasetu. Marmor zadovoljstva prođe kroz gomilu blizanaca. Oni potpuno zaboraviše Divljaka. Pažnja im je sad bila usredsređena na crnu kasetu koju je mladić u međuvremenu stavio na sto i upravo je otključavao. Zatim podiže poklopac.

"Oo-oh!" istovremeno izustiše svih sto šezdeset i dvoje, kao da posmatraju vatromet.

Mladić izvadi pregršt kutijica s polulama. "Počinjemo", reče on glasom koji nije trpeo prigovora.

"Jedan po jedan, i bez guranja."

Jedan po jedan, i bez guranja, blizanci kretoše prema stolu. Prvo dva muškarca, zatim jedna devojka, zatim još jedan muškarac, zatim još tri devojke, zatim...

Divljak je i dalje stajao i gledao. "O vrlu novi svete, o vrlu novi svete..." Reči koje su mu se odmotavale u glavi kao da su promenile melodiju. Rugale su mu se u njegovom jadu i kajanju, rugale mu se, i to kakvim užasnim tonom ciničkog podsmeha! Pakleno se cerekajući, one su neprestano podvlačile zlu rugobu, odurnu niskost košmara. Zatim najednom zatrubiše poziv na oružje. "O vrlu novi svete!" Miranda je objavljivala mogućnost lepote, mogućnost da se čak i more pretvori u nešto plemenito i lepo. "O vrlu novi svete!" To je bio izazov, zapovest.

"Bez guranja!" ljutito povika zamenik podekonoma, i zalupi poklopac kasete. "Prekinuću izdavanje ako ne bude reda."

Delte zagunđaše, malo se uskomešaše, i umiriše se. Pretnja je delovala. Biti lišen some - kakva zastrašujuća pomisao!

"E, sad je već bolje", reče mladić i ponovo otvori svoju kasetu.

Linda je bila rob, Linda je umrla, trebalo bi makar da ostali žive u slobodi, svet treba činiti lepim. To je naknada, to je obaveza.

I Divljaku najednom jasno sinu šta treba da uradi, kao da se raskrilo prozorski kapak, kao da su se razmakle zavese.

"Može", reče zamenik podekonoma.

Iskorači još jedna sivomaslinasta devojka.

"Stoj!" povika Divljak jasno i zvonko. "Stoj!"

On se progura do stola; Delte su ga zaprepašćeno posmatrale.

"Forde!" jedva izusti zamenik podekonoma. "Pa to je Divljak."

On se prestravi.

"Slušajte, molim vas", uzviknu Divljak. "Podarite mi vaš sluh" Julije Cezar. Nikad pre toga nije govorio pred svetom, bilo mu je teško da izrazi šta je hteo. "Ne uzimajte ovu grozotu. To je otrov, to je otrov."

"Gospodine Divljače, molim vas", reče zamenik podekonoma uz pomirljiv smešak, "budite dobri i pustite me da..."

"Otrov za telo i dušu."

"Tako je, samo budite ipak dobri i dopustite mi da nastavim izdavanje. Bićete tako ljubazni." Nežno, oprezno, kao da miluje notorno zlu životinju, on potapša Divljaka po ruci... "Samo da ja..."

"Nikad!" uzviknu Divljak.

"Čujte, to ipak..."

"Bacite sve to, sav taj otrov."

Reči "Bacite sve to" prodreše kroz slojeve neshvatanja, do same srži svesti okupljenih Delta. Iz gomile se začu gnevno mrmljanje.

"Dolazim da vam donesem slobodu", reče Divljak, ponovo se okrenuvši blizancima. "Dolazim da..."

Zamenik podekonoma nije čuo ništa više; beše se iskrao iz predvorja i tražio jedan broj u telefonskom imeniku.

"Nije u svom stanu", zaključio Bernard. "Nije u mom, nije ni u tvom. Nije u Afroditeumu, nije ni u Centru, ni u Višoj tehnološkoj. Kuda li se to izgubio?"

Helmholc sleže ramenima. Njih dvojica su se vratili s posla očekujući da zateknu Divljaka na jednom od njihova dva uobičajena sastajališta, a od njega ne beše ni traga ni glasa. To im je ometalo planove, pošto su imali nameru da skoknu da Bijarica u Helmholcovom sportikoperu četvorosedu. Ako se uskoro ne pojavi, zakasniće na večeru.

"Da mu damo još pet minuta", reče Helmholc, "pa ako se dotle ne pojavi..."

Prekide ga telefon. On podiže slušalicu. "Halo. Da, ja sam." Zatim, posle dugog slušanja, opsova, "Ford te zgazio! Evo me odmah."

"Šta se desilo?" upita Bernard.

"Javio mi se jedan poznanik iz bolnice u Park Lejnu", reče Helmholc. "Kod njih je Divljak. Izgleda da je poludeo. U svakom slučaju, hitno je. Hoćeš li sa mnom?"

Oni zajedno pohitaše hodnikom do lifta.

"Pa zar vi volite da budete robovi?" govorio je Divljak kad oni udoše. Lice mu se bilo zarumenelo, oči sijale od strasti i negodovanja. "Zar volite da budete bebe? Da, da, bebe. Koje brbljaju i povraćaju", Kako vam drago. dodade on; bes zbog njegove životinjske gluposti gonio ga je da baca uvrede u lica onih koje je došao da spase. Uvrede su se odbijale od debelog oklopa gluposti koji ih je štito; gledali su ga bezizrazno, s tupom i mrgodnom ozlojeđenošću u očima. "Jeste, povraćaju!" povika on. Bol i kajanje, saučešće i osećanje dužnosti - sve je to sad bilo zaboravljeno i, tako reći, rasplinuto u žestokoj sveobuhvatnoj mržnji prema ovim čudovištima nižim od ljudi. "Zar ne želite da budete slobodni, da budete ljudi? Zar vam nije jasno ni to šta znači čoveštvo i sloboda?" Bes mu je davao rečitost, reči su tekle lako, kuljale. "Zar vam nije jasno?" povika on, ali ne dobi odgovor na svoja pitanja. "Ako je tako, u redu", nastavi on mrsko. "Pokazaću vam; nametnuću vam slobodu, hteli vi to ili ne." I otvorivši prozor koji je gledao na unutrašnje dvorište Umirališta, on počeo u pregrštima da izbacuje kutijice s tabletama some.

Sivomaslinasta gomila za trenutak ostade nema, skamenjena od zaprepašćenja i užasa, posmatrajući ovaj prizor svetogrđa.

"Pa on je lud", prošapta Bernard, posmatrajući scenu široko razrogačenim očima. "Ubiće ga. Ubi..." Iz gomile se odjednom razleže strahoviti urlik; zatalasana masovnim kretanjem, ona preteći srnu na Divljaka. "Neka mu je Ford na pomoći!" reče Bernard i skrenu pogled.

"Pomozi sam sebi pa će ti i Ford pomoći." Sa smehom, sa smehom istinskog likovanja, Helmholc Votson se probi kroz gomilu. "Slobodni, slobodni!" vikao je Divljak i jednom rukom nastavio da izbacuje somu kroz prozor, dok je drugom rukom udarao po istovetnim licima svojih napadača. "Slobodni!" Odjednom pored njega iskrsnu Helmholc - "Stari dobri Helmholc!" - koji je takođe udarao - "Najzad ljudi!" - a u međuvremenu takođe izbacivao pune pregršti otrova kroz otvoren prozor. "Jeste, ljudi!" I više ne ostade nimalo otrova. On podiže metalnu kasetu i pokaza im njenu crnu prazninu. "Slobodni ste!"

Urlajući, Delte navalise sa udvostručenim besom.

Oklevajući na ivici bitke, Bernard reče: "Gotovi su", i, podstaknut iznenadnim impulsom, potrča da im pomogne, zatim se predomisli i stade, zatim, postidešen, ponovo koraknu napred, onda se ponovo predomisli, i stajao je u agoniji poniženja i neodlučnosti - misleći da će ona dvojica poginuti ako im ne pomogne, a da će poginuti on sam ako im priskoči u pomoć - kad (Fordu neka je hvala), buljavi i svinjoliki u gasmaskama, utrčaše policajci.

Bernard im polete u susret. On zamaha rukama; to je predstavljalo akciju, radio je nešto. On nekoliko puta povika "U pomoć!" sve glasnije i glasnije, da bi sebi stvorio iluziju da je od koristi. "U pomoć! U pomoć! U POMOĆ!"

Policajci ga odgurnuše s puta i nastaviše svoj posao. Tri policajca koja su na leđima nosila aparate za raspršivanje počеше da ispumpavaju guste oblake some. Druga dvojica se zabaviše oko aparata za sintetičku muziku. Noseći pištolje za vodu napunjene jakim uspavljujućim sredstvima, četiri druga policajca su se probijala kroz gomilu i sad su metodično obarala, mlaz po mlaz, najraspaljenije borce.

"Brzo, brzo!" dreknu Bernard. "Ubiće ih ako ne požurite. Ubiće... Jaoj!" Iznerviran njegovim torokanjem, jedan policajac ga zali mlazom iz svog pištolja. Sekund ili dva, Bernard se nesigurno klatio na

nogama koje kao da su odjednom izgubile kosti, sve žile, sve mišiće, kao da su postale pihtije i, najzad, čak ni pihtije - voda, on se skljojka na pod kao prazna vreća.

Odjednom iz aparata za sintetičku muziku progovori neki glas. Glas Razuma, glas Dobrog Raspoloženja. U aparatu se odvijala zvučna traka sa Govorom broj 2 protiv uzbune (srednje jačine). Iz dna nepostojeće duše, glas reče: "Prijatelji, prijatelji!" tako dirljivo, s prizvukom tako beskrajno blagog prekora da se, iza gasmaski, čak i oči policajaca za trenutak zamagliše od suza; "Čemu sve ovo? Zašto niste svi srećni i dobri, svi zajedno? Srećni i dobri", ponovi glas. "Mirni, mirni." Glas zadržta, spusti se do šapata, i za trenutak zamuknu. "Ja toliko želim da budete srećni", čežnjivo i predano počeo on. "Toliko želim da budete dobri. Molim vas, molim vas budite dobri i..."

Dva minuta kasnije, glas i isparenja same behu već postigli svoje. Suznih očiju, Delte su se grlile i ljubile - po pola tuceta blizanaca u sveopštem grljenju. Čak su i Helmholtz i Divljak bili na ivici suza. Iz ekonomata je donesena nova zaliha kutijica s pilulama; užurbano se obavi nova raspodela i, uz zvuke blagoslova punog ljubavi koje je glas rasipao u mekom baritonu, blizanci se rasturiše, slineći kao da će im prepući srce. "Zbogom, moji dragi, dragi prijatelji, Ford neka vas čuva! Zbogom, moji dragi, dragi prijatelji, Ford neka vas čuva. Zbogom, moji dragi, dragi..."

Kad se i poslednja Delta izgubi, policajac isključio aparat.

Andeoski glas umučeo.

"Hoćete li da pođete mirno?" upita policajac vodnik, "ili ćemo biti primorani da vas uspavamo?" On preteći podiže svoj pištolj za vodu.

"Poći ćemo mirno, ništa se vi ne brinite", odgovori Divljak, naizmenično tapkajući maramicom posekotine na usni, ogrebotinu na vratu i ujed na levoj ruci.

Ne skidajući maramicu s raskrvavljenog nosa, Helmholtz potvrdno klimnu glavom.

Došavši sebi i ponovo na nogama, Bernard izabra taj trenutak da pođe vratima što je neprimetnije mogao.

"Ehej, vi tamo!" povika vodnik, a jedan policajac sa svinjskom maskom pohita preko predvorja i položi ruku na mladićevo rame.

Bernard se okrete sa izrazom negodovanja i nevinosti. Bekstvo? To mu ni na pamet nije palo.

"Mada", reče on vodniku, "ne ide mi u glavu zašto mene treba da vodite."

"Vi ste prijatelj uhapšenih, je li tako?"

"Pa ovaj..." reče Bernard i zastade oklevajući. Ne, to ipak nije mogao poreći. "Zašto ne bih bio?" upita on.

"E, onda hajdete", reče vodnik, i pođe ispred njih prema vratima, i policijskim kolima koja su čekala napolju.

16.

Soba u koju ih uvedoše bila je Upravljačev radni kabinet.

"Njegovo Fordstvo će stići za koji trenutak." Gama-batler ih prepusti samima sebi.

Helmholtz se glasno nasmeja.

"Kao da nas je pozvao na rastvor kafeina a ne na saslušanje", reče on i spusti se u najluksuzniju pneumatičnu fotelju koju je našao. "Glavu gore, Bernarde", dodade on, spazivši pozelenelo i snuždeno lice svoga prijatelja. Ali Bernard se nije dao razveseliti; ne odgovorivši, čak i ne pogledavši Helmholtza, on se odmače i sede u najneudobniju fotelju u sobi, koju beše pažljivo izabrao neodređeno se nadajući da će time nekako ublažiti gnev viših sila.

Divljak je za to vreme nemirno lutao po sobi, razgledajući s neodređenom i površnom radoznalošću knjige na policama, rolne zvučnih traka i kalemova traka za mašinu za čitanje, smeštene u numerisane pregrade. Na stolu kod prozora ležala je debela knjiga ukoričena u meki crni surogat kože, u koju su bila utisnuta zlatna velika slova T. On je podiže i otvori. GOSPOD FORD: MOJ ŽIVOT I DELO. Knjiga je bila štampana u Detroitu, u izdanju Društva za širenje Fordove nauke. On počeo dokono da lista strane, čitajući ovde jedan pasus, tamo jednu rečenicu; i upravo je došao do zaključka da ga knjiga ne zanima, kad se vrata otvoriše i Svetski upravljajući za Zapadnu Evropu odsečnim korakom uđe u sobu.

Mustafa Mond se rukova sa svom trojicom, ali se obrati Divljaku. "Znači, gospodine Divljaku, naša civilizacija vam se ne dopada baš previše", reče on.

Divljak ga pogleda. On se beše spremio da laže, da bude ohol, da ostane mrgodan i nem; no umiren dobrim raspoloženjem i inteligencijom Upravljačeva lica, on reši da kaže istinu, pravo u lice. "Ne." I odmahnu glavom.

Bernard se trže, a na licu mu se pojavi užasnut izraz. Šta će pomisliti Upravljač? Biti obeležen kao prijatelj čoveka koji kaže da mu se civilizacija ne dopada - koji to kaže otvoreno, i to baš Upravljaču - pa to je stravično. "Džone, šta ti to govoriš", počeo on. Jedan pogled Mustafe Monda natera ga u ponizno ćutanje.

"Razume se", nastavi Divljak priznajući, "ima i vrlo lepih stvari. Na primer, sva ova muzika u vazduhu..."

"Instrumenata hiljadu bi ponekad zazvučalo mi oko ušiju, a nekad opet glasovi." Bura, III, 2.

Divljakovo lice se ozari od iznenadnog zadovoljstva. "Jeste li ga i vi čitali?" upita on. "Mislio sam da ovde u Engleskoj niko ne zna za njegove knjige."

"Gotovo niko. Ja sam jedan od šačice ljudi koji znaju. Naime, one su zabranjene. Ali pošto ja ovde pravim zakon, ja ga isto tako mogu i kršiti. Nekažnjeno, gospodine Marks", dodade on okrenuvši se Brenardu. "Što za vas, nažalost, ne važi."

Bernard utonu u još beznadežniji jad.

"Ali zašto su zabranjene?" upita Divljak. Uzbuđen što se upoznao sa čovekom koji je čitao Šekspira, on za trenutak beše zaboravio sve ostalo.

Upravljač sleže ramenima. "Zato što su stare, to je glavni razlog. Stare stvari nam ovde nisu potrebne."

"Čak i kad su lepe?"

"Onda naročito. Lepota privlači, a mi nećemo da ljude privlače stare stvari. Mi hoćemo da vole nove."

"Ali te nove su tako glupe i odvratne. One predstave, na primer, gde se vide samo helikopteri kako lete i gde se oseća kad se dvoje ljube." On napravi grimasu. "Jarci i majmuni!" Jedino je u Otelovim rečima nalazio pravi izraz za svoj prezir i mržnju.

"Baš fine životinje, pitome", promrmlja Upravljač kao uzgredni komentar.

"Zašto im umesto toga ne date da vide Otela?"

"Pa, rekao sam vam, to je stara stvar. Pored toga, ne bi ga ni shvatili."

Da, to je bilo tačno. On se seti kako se Helmholtz smejavao Romeu i Đulijeti. "Pa dobro", reče on posle kratke pauze, "onda nešto novo što bi ličilo na Otela, a što bi oni mogli da shvate."

"To je ono što svi hoćemo da napišemo", reče Helmholtz, prekidajući dugo ćutanje.

"I što nikad nećete napisati", reče Upravljač. "Jer ako bi to zaista ličilo na Otela, niko ga ne bi shvatio, ma koliko bilo novo. A ako bi bilo novo, ne bi moglo ličiti na Otela."

"Zašto?"

"Da, stvarno, zašto?" ponovi Helmholtz. On je takođe zaboravljao na neprijatnu stvarnost situacije. Zelen od strepnje i straha, samo se Bernard nje prisećao; ostali su ga ignorisali.

"Zašto?"

"Zato što naš svet nije isti kao Otelov. Nema limuzina bez čelika - i nema tragedija bez društvene nestabilnosti."

A svet je sada stabilan. Narod je srećan; imaju sve što žele, a što nemaju, neće ni poželeti. Imućni su; bezbedni su; nikad ne boluju; ne boje se smrti; žive u blaženom neznanju o strasti i starosti, ne vise im o vratu ni majke ni očevi; nemaju ni žena, ni dece, ni ljubavnika, dakle nikog prema kome bi galiji jake emocije; tako su obrađeni da praktično i ne mogu a da se ne ponašaju onako kako i treba da se ponašaju. A ako nešto zaškripi, tu je uvek soma. Koju vi bacate kroz prozor, gospodine Divljače, u ime slobode. Slobode!" On se nasmeja: "Tražite da Delte znaju šta je sloboda! A sad biste još hteli da shvate i Otela! Molim vas!"

Divljak je neko vreme ćutao. "Pa ipak", nastavi on tvrdoglavo. "Otelo je dobar. Otelo je bolji od onih kinotaktiloskopa."

"Sigurno", složi se Upravljač. "Ali to je cena kojom plaćamo stabilnost. Mora se birati: ili sreća, ili ono što se zvalo velika umetnost. Mi smo žrtvovali veliku umetnost. Umesto nje imamo taktile i orgulje za miris."

"Ali oni nemaju nikakvog smisla."

"Imaju svoj sopstveni smisao; oni predstavljaju prijatna osećanja za publiku."

"Ali oni su... oni su priča lude."

Upravljač se nasmeja. "Niste baš učtivi prema svom prijatelju, gospodinu Votsonu. Jednom od naših najistaknutijih inženjera emocionalne tehnologije..."

"Ne, on je u pravu", mračno reče Helmholtz. "To i jeste bezumlje. Pisati kad nema šta da se kaže..."

"Tačno! Ali za tako šta potrebna je izvanredna inventivnost. Vi pravite limuzine od apsolutno minimalne količine čelika - umetnička dela praktično ni od čega sem od golih čulnih osećaja."

Divljak zatrese glavom. "To mi zvuči prosto jezivo."

"Razume se. Prava sreća uvek izgleda prilično mršava stvar u poređenju s natkompenzacijama za bedu. U stanju zadovoljstva nema ničeg od onog sjaja koga ima u muškoj borbi protiv nesreće, nimalo slikovitosti koje ima u rvanju sa iskušenjima, ni konačnom padu prouzrokovanom strašću ili sumnjom. Sreća nikad nije veličanstvena."

"Verovatno i nije", reče Divljak posle kratke pauze. "Ali mora li baš doći do gadosti kao što su oni blizanci?" On pređe dlanom preko očiju kao da želi da izbriše zapamćenu sliku onih dugih nizova istovetnih kepeca za montažnim stolovima, onih stada blizanaca u redu pred ulazom u Brentfordsku stanicu jednošinske železnice, onih ljudskih crva koji su vrvili oko Lindine samrtničke postelje, onog beskrajno ponovljenog istog lica u svih njegovih napadača u bolnici. On pogleda zavoj na svojoj levoj ruci i uzdrhta. "Jezivo!"

"Da, ali korisno! Vidim da ne volite naše grupe Bokanovski, ali ja vas uveravam da su one temelj na kome počiva cela zgrada. One su žiroskop koji stabilizuje raketni avion države na njegovom neumitnom putu." Duboki glas je uzbudljivo podrhtavao, ruka koja je gestikulirala nemo je izražavala svu veličinu i snagu nezadržive mašine. Besedništvo Mustafe Monda bilo je maltene na visini sintetičkog.

"Nije mi jasno", reče Divljak, "šta će vam one uopšte - pošto iz tih vaših boca možete da dobijete što god hoćete. Kad ste već kod toga, zašto ne učinite da svako postane Alfa-dvostruko plus?"

Mustafa Mond se nasmeja. "Zato što ne želimo da budemo zaklani", odgovori on. "Mi verujemo u sreću i stabilnost. Društvo koje bi se sastajalo od samih Alfa ne bi moglo a da ne bude nestabilno i nesrećno. Zamislite fabriku u kojoj bi radile samo Alfe - naime posebne jedinice, dobrog nasleđa, bez socijalne kohezije, i obrađene tako da su sposobne (u granicama mogućnosti) da slobodno odabiraju i preuzimaju odgovornost. Samo zamislite!" ponovi on.

Divljak pokuša da zamisli, ali bez mnogo uspeha.

"To bi bio apsurd! Čovek izručen i obrađen kao Alfa poludeo bi ako bi morao da obavlja posao Epsilon-poluimbecila - poludeo, ili polomio sve oko sebe. Alfe se mogu potpuno socijalizovati - ali samo pod uslovom da im se da posao predviđen za Alfe. Epsilonske žrtve može da podnese samo Epsilon, prosto zato što to za njega i nisu žrtve, nego linija najmanjeg otpora. Proces obrade predstavlja polaganje šina po kojima on ima da se kreće. On tu ne može ništa - on je sudbinski predodređen. Čak i kad ga izruče, on ostaje u boci - nevidljivoj boci infantilnih i embrionalnih fiksacija. Razume se, svako od nas", zamišljeno produži Upravljač, "odživi svoj život u boci. Doduše, ako smo kojim slučajem Alfe, naše boce su, relativno govoreći, ogromne. Žestoko bismo patili ako bi nam se taj prostor stesnio. U boce nižih kasta ne može se naliti surogat šampanjca za više kaste. To je teoretski očigledno, a isprobano je i u praksi. Rezultat kiparskog eksperimenta bio je u tom pogledu ubedljiv."

"A kakav je bio taj eksperiment", upita Divljak.

Mustafa Mond se osmehnu. "Pa, to bi se sasvim lepo moglo nazvati eksperiment ponovnog flaširanja. Počelo je 473. godine F. E. Po naredbi Upravljača, s Kipra je iseljeno celokupno stanovništvo, posle čega je obavljena rekolonizacija. U tu svrhu poslali su specijalno pripremljenu seriju od dvadeset dve hiljade Alfa. Data im je sva poljoprivredna i industrijska oprema i prepušteno im je da sami sobom upravljaju. Rezultat se potpuno poklopio s teorijskim predviđanjima. Zemlju su loše obrađivali, organizovali su štrajkove u svim fabrikama; gazili su zakone; nisu izvršavali naređenja; svi kojima su pali u deo poslova nižih kasta stalno su spletkarili da bi došli do posla viših, a oni opet koji su imali poslove viših kasta, bavili su se kontraspletkarenjem da bi po svaku cenu ostali na svojim mestima. Za manje od šest godina došlo je do prvoklasnog građanskog rata. Kad je izginulo devetnaest hiljada od prvoodabrane dvadeset i dve, preživeli su jednoglasno uputili peticiju Upravljaču da ponovo preuzmu upravljanje nad ostrvom. Što su ovi i uradili. I tu je bio kraj jedinom društvu u istoriji sastavljenom od samih Alfa."

Divljak uzdahnu, duboko.

"Idealan odnos u strukturi stanovništva", reče Mustafa Mond, "zasniva se na principu ledenog brega - osam devetina pod vodom, jedna devetina iznad."

"A ovi pod vodom, jesu li oni srećni?"

"Srećniji nego oni iznad. Srećniji, na primer, nego ovi vaši prijatelji." On pokaza rukom Helmholca i Bernarda.

"I pored onog strašnog rada?"

"Strašnog? Oni sami ne smatraju ga takvim. Naprotiv, oni ga vole. Poslovi su laki, detinjski jednostvani. Sedam i po sati lakog rada koji ne iscrpljuje, a posle toga sledovanje some, plus igre, plus neograničeno parenje, plus taktiloskop. Šta im više treba? Doduše", dodade on, "mogli bi da zahtevaju kraće radno vreme. Razume se, mi bismo im ga mogli dati. Tehnički bi bilo sasvim jednostavno svesti radno vreme svih nižih kasta na tri ili četiri sata dnevno. Samo, da li bi oni zato bili srećniji? Ne bi. Pokušalo se i to, pre nešto više od jednog i po veka. Za celu Irsku je određeno četvoročasovno radno vreme. A rezultat? Neredi i povećana potrošnja some; toliko. Ta dodatna tri i po sata slobodnog vremena toliko su bila daleko od toga da budu izvor streće i zadovoljstva, da su ljudi uzimali soma-odmor od njih. Biro za pronalasku prepu je planova za tehnološke postupke kojima se štedi u vremenu. Ima ih na hiljade." Mustafa Mond načini jedan širok pokret rukom. "A zašto ih mi ne sprovodimo? Za dobro radnika. Natovariti im suviše slobodnog vremena bila bi čista svirepost. Isto je i u poljoprivredi. Mi bismo mogli da sintetički proizvodimo sve namirnice, do poslednje mrve. Ali mi to ne radimo. Više volimo da trećinu stanovništva držimo u poljoprivredi. Za njihovo dobro - zato što na taj način proizvodnja namirnica traje duže nego fabričkim putem. Uz to, moramo da vodimo računa i o svojoj stabilnosti. Ne želimo da menjamo stvari. Svaka promena ugrožava stabilnost. To je još jedan razlog zašto tako škrto primenjujemo nove pronalasku. Svako otkriće u čistoj nauci je potencijalno subverzivno; čak se i nauka ponekad mora posmatrati kao eventualni neprijatelj. Da, čak i nauka."

Nauka? Divljak nabra obrve. Reč mu je bila poznata. Ali šta je tačno značila, to nije znao. Šekspir i starci iz puebla nisu nikad pominjali nauku, a od Linde je čuo samo blede nagoveštaje: nauka je nešto pomoću čega se prave helikopteri, zbog čega se treba smežati ritualnoj igri za kukuruz, što sprečava bore i ispadanje zuba. On napreže sve svoje snage da bi shvatio smisao Uprvaljačevih reči.

"Da", govorio je Mustafa Mond, "to je još jedna stavka koja ulazi u cenu koštanja sreće. Nije samo umetnost nespojiva sa srećom nego i nauka. Nauka je opasna. Moramo je držati na jakom lancu, s dobrom brnjicom."

"Šta?" zaprepasti se Helmholec. "Ali mi uvek govorimo da je nauka sve. To je uobičajena hipnopedijska fraza."

"Tri puta nedeljno između trinaeste i sedamnaeste godine", ubaci Bernard.

"I sva ova naučna propaganda koju obavljamo u Višoj školi..."

"Da, ali o kakvoj je nauci reč?" sarkastično upita Mustafa Mond. "Vi nemate naučnog obrazovanja, dakle ne umete da to ocenite. Ja sam u svoje vreme bio dosta dobar fizičar. Preterano dobar - taman toliko dobar da shvatim da je sva naša nauka samo jedan 'Narodni kuvar', sa ortodoksnom teorijom kuvanja koju niko ne sme da dovodi u pitanje, i spiskom recepata kome se ništa ne sme dodavati bez odobrenja glavnog kuvara. Sad sam ja glavni kuvar. Ali u mladosti sam bio radoznali parakuvar. Bio sam počeo da kuvam na svoj način. Neortodokсно, ilegalno. U stvari, da se bavim pravom naukom." On učuta.

"I šta se desilo?" upita Helmholec Votson.

Upravljač uzdahnu. "Zamalo ono što će se desiti vama dvojici. Za dlaku me nisu poslali na neko ostrvo."

Galvanizovan ovim rečima, Bernard se dade u burnu i nedoličnu aktivnost. "Mene na ostrvo?" On skoči na noge, zatrča se preko sobe i stade pred Upravljača, nesuvislo mašući rukama. "Zašto mene? Ja nisam ništa uradio. Oni su. Kunem vam se da su to sve oni." Optužujući, on pokaza prstom na Helmholca i Divljaka. "Molim vas, nemojte me slati na Island. Obećavam, radiću sve što treba da radim. Pružite mi još jednu priliku. Molim vas, pružite mi još jednu priliku." Onda potekoše suze. "Kad vam kažem, oni su krivi", zajeca on. "Nemojte na Island. Molim vas, Vaše Fordstvo, molim vas..." I u krajnjem poniženju on se baci na kolena pred Upravljačem. Mustafa Mond pokuša da ga podigne; ali Bernard je bio uporan i u svom unižavanju; bujica reči je nezadrživo navirala. Na kraju je Upravljač morao da pozvoni svom četvrtom sekretaru.

"Dovedite tri čoveka", naredi on, "i odnesite gospodina Marksa u spavaću sobu. Dajte mu jednu dobru inhalaciju some, onda ga smestite u krevet i ostavite ga."

Četvrti sekretar iziđe i vrati se s trojicom slugu blizanaca u zelenoj uniformi. Oni odvedoše Bernarda, koji je i dalje kukao i plakao.

"Rekao bi čovek da ga vode na klanje", reče Upravljač dok su se vrata zatvarala. "Međutim, da ima i mrvu pameti shvatio bi da je njegova kazna u stvari nagrada. Biće poslan na ostrvo. Drugim rečima, na mesto gde će se upoznati s najzanimljivijim ljudima i ženama na svetu. Sa svima onima koji su, iz ovog ili onog razloga, postali previše individualisti da bi se mogli uklopiti u kolektivni život. Sa svima koji su nezadovoljni ortodoksnošću, koji imaju svoja lična, nezavisna shvatanja. Jednom reči, sa svima koji nešto znače. Ja vam, gospodine Votsone, gotovo zavidim."

Helmholc se nasmeja. "Pa zašto onda niste i vi sami na nekom ostrvu?"

"Zato što sam se, najzad, privoleo ovome", odgovori Upravljač. "Dali su mi da biram: da me pošalju na neko ostrvo, gde bih mogao da nastavim svoju čistu nauku, ili da me uzmu u Savet upravljača, s perspektivom da u dogledno vreme postanem i sam Upravljač. Ja sam izabrao ovo, a odbacio nauku." Posle kraće pauze, on dodade: "Ponekad zažalim za naukom. Sreća je nezgodan gospodar - naročito tuđa sreća. Mnogo nezgodniji nego istina, sem ako čovek nije tako obrađen da je prima bez pogovora." On uzdahnu, ponovo učuta, zatim nastavi odsečnijim tonom. "Pa, sad, služba je služba. Ne može se uvek ono što bi čovek hteo. Mene zanima istina, privlači me nauka. Ali istina je pretnja, nauka je javna opasnost. Isto je onoliko opasna koliko nam je bila korisna. Dala nam je najstabilniju ravnotežu u istoriji. U poređenju s nama, Kina je bila beznadežno nesigurna; čak ni primitivni sistemi matrijarhata nisu bili stabilniji od našeg. Ponavljam, zahvaljujući nauci. Međutim, nauci se ne sme dopustiti da uništi sve ono dobro koje je učinila. Zato mi tako brižljivo ograničavamo delokrug naučnog istraživanja - zato ja, zamalo, nisam otišao na ostrvo. Mi joj dopuštamo da se bavi samo onim problemima koji su nam u datom trenutku hitni. Sve ostalo naučno istraživanje se brižljivo sprečava. Interesantno je čitati", nastavi on posle kratke pauze, "šta su ljudi u doba Gospoda Forda pisali o napretku nauke. Njima se, izgleda, činilo da se taj proces može nastaviti do u beskraj, bez obzira na sve. Znanje je bilo vrhunsko božanstvo, istina najveće dobro; sve ostalo je bilo drugostepeno i potčinjeno njima. Doduše, mišljenja su već tada počela da se menjaju. I sam Ford je učinio mnogo da se naglasak pomeri sa istine i lepote na udobnost i sreću. To je zahtevala masovna proizvodnja. Industrija se razvija normalno u uslovima opšte sreće, a ne istine i lepote. I, razume se, kad god bi mase osvojile političku vlast, sreća je postajala važnija od istine i lepote. No ipak, uprkos svemu ovome, naučno istraživanje je i dalje bilo dopušteno. I dalje se govorilo o istini i lepoti kao da su to najveća zemaljska blaga. Sve do samog Devetogodišnjeg rata. E, onda su zaszvirali u druge diple. Šta vredi istina, ili lepota, ili znanje, kad vam svuda naokolo eksplodiraju antraks bombe? Tada su prvi put nauci pritegnute uzde - tek tada, posle Dvetogodišnjeg rata. U to vreme ljudi su bili spremni da i svom apetitu stave uzde. Samo da bude mira. I od tada smo nastavili da pritežemo. Razume se, istini to baš nije koristilo, ali koristilo je sreći. Ništa nije besplatno. Za sreću se mora platiti. Vi, gospodine Votsone, plaćate - plaćate zato što ste, eto, previše zainteresovani za lepotu. Ja sam bio previše zainteresovan za istinu; platio sam i ja koliko je koštalo."

"Ali vi niste otišli na ostrvo", reče Divljak, prekidajući svoje dugo ćutanje.

Upravljač se osmehnu. "Time sam upravo i platio. Time što sam izabrao službu sreći. Tuđoj, ne mojoj. Sreća je", dodade on posle kraće pauze, "što na svetu ima toliko ostrva. Ne znam što bismo bez njih. Onda bismo sve vas, verovatno, trpali u gasne komore. Uzgred, gospodine Votsone, da li vam se sviđa tropska klima? Na primer Markiska ostrva, ili Samoa? Ili biste negde svežije?"

Helmholc ustade sa svoje pneumatične fotelje. "Voleo bih krajnje hladnu klimu", odgovori on. "Mislim da se bolje piše ako je klima hladna. Recimo, ako bi bilo mnogo vetra i oluje..."

Upravljač klimnu glavom u znak odobravanja. "Gospodine Votsone, vaš stav mi se dopada. Zaista mi se mnogo dopada. U onoj meri u kojoj ga zvanično ne odobrava." On se osmehnu. "Šta velite za Foklendska ostrva?"

"Odgovara mi", reče Helmholc. "A sad, ako nemate ništa protiv, otišao bih da vidim šta je sa sirotim Bernardom."

17.

"Umetnost, nauka - vi ste, izgleda, skupo platili svoju sreću", reče Divljak kad su ostali sami. "Je li vas stajalo još nečega?"

"Jeste religije, naravno", odgovori Upravljač. "U svoje vreme je postojalo nešto što se zvalo bog - još pre Devetogodišnjeg rata. Ali ja se zaboravljam: vi verovatno i sami znate to za boga."

"Pa..." Divljak zastade. Želeo je da kaže nešto o samoći, o noći, o mesu bleđoj na mesečini, o provaliji, o ronjenju u senovitu tamu, o smrti. Želeo je da govori, ali reči nije bilo. Čak ni kod Šekspira.

Upravljač beše u međuvremenu prešao na drugi kraj sobe i otključavao je veliki sef smešten u zidu između dveju policama. Teška vrata se otvoriše. Brkajući po mraku u sefu, on reče: "To je tema koja me je oduvek privlačila." On izvuče jednu debelu knjigu u crnim koricama. "Na primer, ovo sigurno niste čitali."

Divljak je uze u ruke. Sveto pismo Starog i Novog zaveta, pročita on naglas s naslovne strane.

"Ni ovo." On mu pruži još jednu.

Viljem Džejms: Vrste religioznih doživljaja.

"Imam ih još mnogo", nastavi Mustafa Mond, ponovo sedajući. "Čitavu kolekciju starih pornografskih knjiga. Boga u sefu, a Forda na policama." Nasmejajući se, on pokaza svoju zvaničnu biblioteku - police s knjigama, pregrade pune kalemova za mašine za čitanje i zvučnih traka smotanih u kotur.

"Ali ako znate za boga, zašto im ne kažete?" s negodovanjem upita Divljak. "Zašto im ne date te knjige o bogu?"

"Iz istog razloga iz koga im ne dajemo Otela: stare su, govore o bogu od pre sto godina. Ne o sadašnjem bogu."

"Ali bog se ne menja."

"Menjaju se ljudi."

"Kakve to veze ima?"

"I te kako ima veze", reče Mustafa Mond. On ponovo ustade i ode do sefa. "Jednom je postojao jedan čovek po imenu Kardinal Njumen", reče on. "Kardinal", objasni on uzgred, "to je bilo nešto nalik na arhipojca."

"Ja, Pandolfo, kardinal lepog grada Milana'. Čitao sam o njima kod Šekspira."

"Svakako. Elem, kao što rekoh, jednom je postojao jedan čovek po imenu Kardinal Njumen. A, evo i knjige." On je izvadi. "Kad sam već kod toga, mogao bih i ovu da izvadim. To je od jednog drugog, koji se zvao Men de Biran. To je bio filozof, ako znate šta je to."

"To je onaj koji sanja o manjem broju stvari nego što ih ima na nebu i zemlji", Aluzija na Hamletov odgovor Horaciju (I, 5). odgovori smesta Divljak.

"Upravo to. Sad ću vam pročitati nešto o čemu on jeste sanjao. U međuvremenu, čujte šta veli onaj stari arhipojac." On otvori knjigu na mestu obeleženom komadićem hartije i poče da čita: "Mi ne pripadamo sebi više nego što nam pripadaju stvari koje su naša svojina. Mi nismo stvorili sebe, stoga ne možemo ni biti iznad sebe. Mi nismo svoji gospodari. Mi smo božja svojina. Nije li naša sreća upravo u takvom pogledu na stvar? Je li ikakva sreća ili uteha smatrati da pripadamo samima sebi? Tako, možda, misle mladi i ljudi od uspeha. Njima se može učiniti velikom stvari to što je sve, kako oni misle, po njihovom - što ne zavise ni od koga - što ne moraju misliti ni o čemu van neposrednih potreba, što su slobodni od tegobe koju predstavlja stalna zahvalnost, stalna molitva, stalno povezivanje svojih dela s voljom drugoga. No, vremenom oni, kao i svi ljudi, dođu do zaključka da nezavisnost nije za čoveka - da je ona neprirodno stanje stvari - da neko vreme može poslužiti, ali da nas ne može bezbedno dovesti do kraja..." Mustafa Mond stade, odloži prvu knjigu, uze drugu i poče listati. "Evo, na primer, ovo", reče on i ponovo poče da čita svojim dubokim glasom: "Čovek stari, oseća u sebi ono sveobuhvatno osećanje slabosti nemira, nelagodnosti, koje dolazi od nakupljenih godina i, tako se osećajući, zamišlja da je samo bolestan, uljuljkujući svoje zebnje pomišlja da je to uznemirujuće stanje posledica nekog određenog uzroka od koga se on nada da će ozdraviti, kao od bolesti. Uzaludnih li nada! Ta bolest, to je starost, a ona i jeste strašna bolest. Kaže se da je strah od smrti i onog što dolazi posle smrti to što nagoni ljude da se okrenu veri u svojim poznijim godinama. Međutim, moje lično iskustvo dalo mi je ubeđenje da je versko osećanje, bez obzira na sav onaj strah i proizvode mašte, sklono da se razvija uporedo s našim starenjem, da se razvija zato što, u onoj meri u kojoj se strasti stišavaju, a mašta i osećajnost postaju sve manje uzbuđeni i podložni uzbuđenju, naš um biva sve manje ometen u svom radu, sve manje zamračen predstavama, željama i zabavama koje su ga nekad zanosile; tada se, kao iza oblaka, pojavljuje bog; naša duša oseća, vidi, okreće se prema izvoru sve svetlosti, okreće se prirodno i neizbežno; jer sada kad je sve ono što je svetu čula davalo život i draž počelo da otiče od nas, sad kad postojanje više nije poduprto ni utiscima spolja ni utiscima iznutra, mi osećamo potrebu da se oslonimo na nešto čega neće nestati, nešto što nas nikad neće izigrati - neku stvarnost, neku apsolutnu i večitu istinu. Da, neizbežno se okrećemo bogu; jer ovo osećanje vere je po prirodi tako čisto, tako razgaljuje dušu koja ga

doživljava, da nam nadokanđuje sve ostale gubitke." Mustafa Mond zaklopi knjigu i zaveli se u fotelju. "Jedna od bezbrojnih stvari na nebu i zemlji o kojima ovi filozofi nisu ni sanjali jeste upravo ovo", (on mahnu rukom), "mi, modreni svet. 'Od boga se može biti nezavistan samo dok je čovek mlad i dok mu sve napreduje; nezavisnost vas neće bezbedno dovesti do kraja.' E pa, mi sad imamo i mladost i napredak do samog kraja. Šta iz ovoga proizilazi? Očigledno to da možemo biti nezavisni od boga. 'Osećanje vere nadoknađuje nam sve gubitke.' Ali mi nemamo gubitka koje treba nadoknaditi; osećanje vere je suviše. Zašto da tražimo zamenu za mladalačke želje, kad mladalačke želje uopšte ne slabe? Zamenu za zabave, kad u svim tim ludorijama uživamo do same smrti? Kakva nam je potreba za odmorom kad nam se i telo i duša trajno raduju aktivnosti? Za utehom, kad imamo somu? Za ma čim neprevrtljivim, kad imamo društveno uređenje?"

"Vi, znači, mislite da bog ne postoji."

"Ne, ja upravo mislim da on vrlo verovatno postoji."

"Pa onda zašto..."

Mustafa Mond ga zaustavi. "Ali on se raznim ljudima prikazuje na razne načine. U premodernim vremenima on se prikazao onako kako je opisano u knjigama. Danas..."

"Kako se prikazuje danas?" upita Divljak.

"Pa eto, prikazuje se svojim odsustvom, kao da ga uopšte i nema."

"To je vaša krivica."

"Bolje recite da je krivica do civilizacije. Bog je nespojiv s mašinama, medicinskom naukom i opštom srećom. Čovek se mora opredeljavati ili za jedno ili za drugo. Naša civilizacija se opredelila za mašine, medicinsku nauku i sreću. Zato i moram da ove knjige držim pod ključem u sefu. Za nas je njihova sadržina skaredna. Ljudi bi se sablaznili kad bi..."

Divljak ga prekide. "Ali zar nije prirodno osećati da postoji bog?" "To je upravo tako kao kad biste pitali da li je prirodno upotrebljavati patent-zatvarač na pantalonama", sarkastično reče Upravljač. "Podsećate me na jednog od tih starih učenjaka, nekog Bredlija. On je definisao filozofiju kao iznalaženje slabih razloga za ono u šta instinktivno verujemo. Kao da se u bilo šta veruje instinktivno! Čovek veruje u ono čemu ga uče da veruje. Iznalaženje slabih razloga za ono u šta se veruje iz drugih slabih razloga - eto šta je filozofija. Ljudi veruju u boga jer su naučeni da veruju u boga."

"Pa ipak", navaljivao je Divljak, "ipak je prirodno verovati u boga kad je čovek sam - sasvim sam, u noći, i razmišlja o smrti..."

"Ali danas ljudi nisu nikad sami", reče Mustafa Mond. "Mi ih obrađujemo tako da ne vole samoću, a uređujemo im život tako da im je gotovo i nemoguće da budu sami."

Divljak potišteno klimnu glavom. U Malpaisu je patio zato što je bio izključen iz zajedničkih aktivnosti puebla; u civilizovanom Londonu patio je zato što nikako nije mogao pobeći od zajedničkih aktivnosti, nikako biti miran i sam.

"Sećate li se onoga iz Kralja Lira?" upita on najzad. "Bogovi su pravedni, a naši prijatni gresi postaju sredstva kojima nas muče; zlo i mračno mesto kuda te je doveo koštalo ga je očiju", a Edmund odgovara - sećate se, ranjen, na umoru - 'Pravo si rekao, istina je. Točak je napravio pun krug, i evo me ovde.' Šta na to kažete? Zar ne izgleda da postoji bog koji upravlja stvarima, kažnjava, nagrađuje?"

"Da li izgleda?" zapita Upravljač sa svoje strane. "Danas se možete upustiti u koliko hoćete prijatnih greha s kakvom štirkinjom, nimalo ne rizikujući da vam ljubavnica vašeg sina iskopa oči. 'Točak je napravio pun krug, i evo me ovde.' Ali gde bi Edmund bio u današnje vreme? Sedeo bi u pneumatičnoj fotelji, s rukom oko devojačkog pasa, sisao žvakaću gumu na bazi polnih hormona i posmatrao taktiloskopsku predstavu. Bogovi su pravedni. Nema sumnje. Ali, u krajnjoj liniji, njihov zakonik nameću ljudi koji organizuju društvo. Proviđenje igra kako ljudi sviraju."

"Jeste li sigurni?" upita Divljak. "Jeste li sasvim sigurni da Edmund u toj pneumatičnoj fotelji nije kažnjen isto onako strogo kao i ranjeni Edmnud koji iskrvavi do smrti? Bogovi su pravedni. Nisu li oni iskoristili njegove prijatne grehe kao sredstvo kojim će ga uniziti?"

"Uniziti? S kakve to visine? Kao građanin koji je srećan, koji vredno radi i konzumira robu, on je savršen. Naravno, ako odaberete merila različita od naših, onda biste još i morali reći da je unižen. Samo što se čovek mora pridržavati jedne iste garniture postulata. Ne može se igrati elektromagnetski golf po pravilima centrifugalne lore."

"Vrednost nije u proceni pojedinca samo. Vrednost je stvari i vrednost po sebi, bez obzira na procenjivača." Troil i Kresida, II, 2 (po prevodu Ž. Simića i S. Pandurovića).

"Eh, eh", pobuni se Mustafa Mond, "niste li otišli malo predaleko?"

"Kad biste dopustili sebi da mislite na boga, ne biste dopustili da vas prijatni gresi unize. Imali biste razlog da strpljivo podnosite stvari, da budete hrabri u svom delanju. Video sam to kod Indijanaca."

"Svakako", reče Mustafa Mond. "Samo što mi nismo Indijanci. Civilizovan čovek nema nikakve potrebe da podnosi išta što bi bilo ozbiljno neprijatno. A što se tiče delanja - ne dao Ford da mu tako šta dođe u glavu. Celo bi se društveno uređenje uzdrimalo ako bi ljudi počeli da delaju na svoju ruku."

"A šta ćemo sa samoodricanjem? Da imate boga, imali biste i razlog za samoodricanje."

"Da, samo industrijska civilizacija je mogućna jedino ako nema samoodricanja. Traži se samopovlašćivanje, ograničeno jedino zahtevima higijene i ekonomike. Inače dolazi do zastoja u industrijskom razvoju."

"Imali biste razlog za nevinost!" reče Divljak, lako crveneći dok je to izgovarao.

"Ali nevinost znači strast, nevinost znači neurasteniju. A strast i neurastenija znače nestabilnost. A nestabilnost znači kraj civilizacije. Nema trajne civilizacije bez prijatnih grehova u velikim količinama."

"Ali bog je već razlog postojanja za sve što je plemenito, dobro i herojsko. Kad biste imali boga..."

"Dragi moj mladi prijatelju", reče Mustafa Mond, "civilizacija nema apsolutno nikakve potrebe za plemenitošću i heroizmom. To su simptomi političke nesposobnosti. U pravilno organizovanom društvu kao što je naše, nikome se ne pruža prilika da se ponese plemenito i herojski. Da bi se ukazala takva prilika, situacija mora da bude krajnje nestabilna. Kad je rat, kad ima oprečnih mišljenja, kad se treba odupreti iskušenjima, braniti voljeno biće ili se boriti za njega - onda, očigledno, plemenitost i heroizam imaju nekog smisla. Ali u današnje vreme nema ratova. Ulažu se najveći naponi da se spreči prejaka ljubav. Oprečnih mišljenja nema; svi su tako obrađeni da ne mogu a da ne rade ono što treba. A ono što treba raditi, u celini je tako prijatno, toliko je slobode dato izivljavanju prirodnih impulsa, da zaista i nema iskušenja kojima se treba odupirati. A ako se baš nekom zlom srećom i desi što neprijatno, molim: tu je uvek soma koja omogućuje da se pobeogne iz stvarnosti. Uvek je tu soma koja smiruje bes, koja pomiruje s neprijateljima, koja daje strpljivost i izdržljivost. U prošlosti se tako što moglo postići samo uz ogromne napore i godine intenzivne moralne obuke. A danas - popijete dve-tri tablete od pola grama, i sve se sredi. Vrlina je sada dostupna svima. Bar polovinu morala uvek imate uz se, u bočici. Hrišćanstvo bez suza - eto šta je soma."

"Ali suze su potrebne. Zar se ne sećate Otelovih reči? 'Ako posle svake bure dođe ovako zatišje, nek vetrovi duvaju dok ne probude i samu smrt.' U pueblu nam je jedan starac pričao jednu indijansku priču, o devojci iz Matsakija. Mladići koji su želeli da je uzmu za ženu morali su da jedno celo jutro riljaju u njenoj bašti. Izgledalo je lako; samo, bilo je muva i komaraca, čarobnih. Većina mladića prosto nije mogla da izdrži ubode i pećanje. Ali onaj koji je mogao - taj je dobio devojkicu za ženu."

"Divan priča! Ali u civilizovanim zemljama", reče Upravljač, "devojke možete imati a da ne riljate za njih, a nema ni muva ni komaraca. Njih smo potamanili još odavno, pre mnogo vekova."

Divljak klimnu glavom, namrštvivši se. "Potamanili. Da, to na vas i liči. Vi uklanjate sve što je neprijatno, umesto da se naučite kako ćete ga podnositi. Je li dostojnije uma trpeti pračke i strele sudbe obesne il' se oružati protiv mora bede i otporom učiniti im kraj... Hamlet, III, 1 (prevod Sv. Stefanovića). Ali vi ne radite ni jedno ni drugo. Niti trpite niti se odupirete. Vi prosto ukidate pračke i strele. To je i suviše lako."

On odjednom začuta, misleći o svojoj majci. U svojoj sobi na trideset sedmom spratu, Linda je plovila morem raspevane svetlosti i mirisnih milovanja - plivala i otplivala, van vremena, van prostora, van tamnice svojih upomena, svojih navika, svog ostarelog i naduvenog tela. A Tomi, bivši direktor Centra za inkubarotsku proizvodnju i sistematsku obradu, Tomi je i dalje bio na odmoru - na odmoru od poniženja i patnji, u svetu gde se nisu čule one reči, onaj podrugljivi smeh, gde se nije videlo ono odvratno lice osedele kose, one vlažne i mlitave ruke oko vrata, u predivnom svetu...

"Vama bi trebalo", nastavi Divljak, "nešto što košta suza, promene radi. Ovde ništa ne košta koliko treba."

("Dvanaest i po miliona dolara", beše se pobunio Henri Foster kad mu je Divljak rekao to isto.

"Dvanaest i po miliona dolara - toliko je koštao novi Centar. Ni centa manje.")

"Izlažuć što je smrtno, nesigruno, svemu što sreća, smrt, opasnost sme - a sve za jednu ljusku od jajete. Hamlet, IV, 4 (prevod Sv. Stefanovića). Zar vam se ne čini da tu ima nečega?" upita on, pogledavši Mustafu Monda. "Bez ikakve veze s bogom - mada bi, razume se, bog bio razlog za tako šta. Zar vam se ne čini da ima nečeg u životu izloženom stalnoj opasnosti?"

"Ima mnogo", odgovori Upravljač. "Nadbubrežne žlezde se moraju povremeno stimulirati."

"Šta kažete?" upita Divljak, ne shvatajući.

"To je jedan od uslova za savršeno zdravlje. Zato smo uveli obavezne kure SDO."

"SDO?"

"Surogat dubokih osećanja. U redovnim razmacima, jednom mesečno. Ceo organizam se preplavi adreninom. Potpuni fiziološki ekvivalent straha i besa. Sve lekovito dejstvo ubijanja Dezdemone i smrti od Otelove ruke, ali bez ijedne neprijatne posledice."

"Ali ja želim neprijatne posledice."

"Mi ne", reče Upravljač. "Mi više volimo udobnost."

"Ali ja ne volim. Ja hoću boga, hoću poeziju, hoću pravu opasnost, hoću slobodu, hoću dobrotu. Hoću greh."

"Vi u stvari tražite pravo", reče Mustafa Mond, "da budete nesrećan."

"Da i ne govorimo o pravu da ostarite, poružite i postanete impotentni; pravo da imate sifilis i rak; pravo da nemate dovoljno za jelo; pravo da imate vaške; pravo da živite u stalnom strahu od svega što se može desiti sutra; pravo da obolite od tifusa; pravo da budete mučeni svim mogućnim neizrecivim bolovima."

Zavlada duga tišina.

"Tražim ih sva", reče najzad Divljak.

Mustafa Mond sleže ramenima. "Samo izvolite", reče on.

18.

Vrata su bila odškrinuta; oni udoše.

"Džone!"

Iz kupatila se začuše neprijatni i karakteristični zvuci.

"Da ti se nije šta desilo?" povika Helmholtz.

Odgovora nije bilo. Neprijatni zvuci se ponoviše, dvaput, zatim tišina. Onda vrata od kupatila škljocnuše i otvoriše se; izađe Divljak, neobično bleđ.

"Dakle, Džone", zabrinuto reče Helmholtz, "zaista mi bolesno izgledaš."

"Jesi li pojeo nešto pokvareno?" upita Bernard.

Divljak klimnu glavom. "Pojeo sam civilizaciju."

"Šta?"

"Otrovao sam se od nje; bio sam ukaljan. A pored toga", dodade on, tišim glasom, "pojeo sam svoje zlodejstvo."

"Dobro, ali šta si u stvari...? Mislim, malopre si..."

"Sad sam počišćen", reče Divljak. "Popio sam malo slačice razmućene u toploj vodi."

Dva prijatelja ga zgranuto odmeriše. "Hoćeš da kažeš da si namerno?" upita Bernard.

"Tako se pročišćavaju Indijanci." On sede i, uzdahnuvši, pređe rukom preko čela. "Odmoriću se nekoliko minuta", reče. "Prilično sam umoran."

"To me ne čudi", reče Helmholtz. Posle kraće pauze, on nastavi drukčijim tonom: "Došli smo da se pozdravimo. Sutra odlazimo."

"Da, sutra odlazimo", reče Bernard, na čijem licu Divljak primeti nov izraz rešenosti i pomirenja sa sudbinom. "Uzgred da ti kažem, Džone", nastavi on, nagnuvši se u fotelji i položivši ruku Divljaku na koleno, "hteo bih da ti kažem koliko mi je žao zbog onoga juče." On pocrvene. "Koliko se stidim", nastavi on, uprkos nesigurnosti koja mu se beše pojavila u glasu, "koliko stvarno..."

Divljak ga preseče u pola rečenice, dohvati ga za ruku i srdačno je steže.

"Helmholtz se divno poneo prema meni", zaključí Bernard svoj monolog posle kraće pauze. "Da nije bilo njega, ja bih..."

"Eh, eh", pobuni se Helmholtz.

Nastupi tišina. Uprkos svojoj žalosti - štaviše, zbog nje, jer ta žalost je bila simptom njihove međusobne ljubavi - tri mladića su bila srećna.

Najzad Divljak reče:

"Bio sam jutros kod Upravljača."

"Zašto?"

"Da ga pitam mogu li i ja na ostrvo s vama."

"I šta ti je rekao?" žudno upita Helmholtz.

Divljak odmahnu glavom. "Nije mi dopustio."

"Zašto?"

"Kaže da hoće da nastavi eksperiment. Samo, proklet da sam", dodade Divljak sa iznenadnim besom, "proklet da sam ako dopustim da i dalje eksperimentišu sa mnom. Ni za ljubav svih Upravljača koliko ih ima. Sutra i ja odlazim."

"Ali kuda?" upitaše ga obojica uglas.

Divljak sleže ramenima. "Svejedno kuda. Baš me briga. Samo da budem sam."

Od Gildforda, silazni vazdušni put je išao preko doline Vej do Godalminga, zatim se, preko Molforda i Vitlija, produžavao do Hejlmira, i dalje do Portsmuta preko Pitersfilda. Približno paralelno s njim, ushodni put je vodio preko Vorpldena, Tongema, Patnema, Elsteda i Grejšota. Između vrha Hogz Beka i Hajndheda, bilo je mesta gde rastojanje između ovih dveju linija nije prelazio šest-sedam kilometara. To je bilo premalo za nepažljive letače - naročito noću, i ako bi popili kojih pola grama some više nego što im je trebalo. Zbog toga je dolazilo do udesa. Ozbiljnih. Najzad je bilo rešeno da se ushodna linija prebaci nekoliko kilometara na zapad. Između Grejšota i Tongema, četiri napuštena vazdušna svetionika obeležavala su pravac starog drumca koji je nekad vodio od Portsmuta do Londona. Nebo iznad njih bilo je tiho i pusto. Sada su iznad Selborna, Berdena i Farnema helikopteri neprestano zujali i urlali.

Za svoje isposništvo Divljak beše odabrao stari svetionik koji je ležao na vrhu brda između Patnema i Elsteda. Građevina je bila od armiranog betona, odlično očuvana - gotovo previše udobna, kako je Divljak pomislio kad je prvi put ispitao teren, gotovo i suviše civilizovano luksuzna. Umirio je savest time što je kao nadoknadu za komfor sebi obećao oštriju samodisciplinu, potpunija i temeljnija pročišćavanja. Prve noći u isposništvu namerno nije spavao. Proveo je sate klečeći i molići se, čas onom nebu od koga je Klaudije tražio oprostaj, čas Avonaviloni, na sunji jeziku, čas Isusu i Pukongu, čas orlu, svom zaštitniku. Povremeno bi raširio ruke kao da je na krstu i tako ih držao kroz duge minute bola koji je postepeno rastao dok ne bi prešao u drhtavu i neizdržljivu agoniju, držao ih je tako u položaju dobrovoljnog raspeća, dok je, kroz stisnute zube, ponavljao (a znoj je curio niz lice), "Oprostite mi! Očisti me! Pomozi mi da budem dobar!"

Kad je osvanulo jutro, smatrao je da je stekao pravo da se nastani u svetioniku, da se nastani iako je na većini prozora staklo bilo celo, iako je pogled s platforme bio tako lep. Jer sam razlog zbog koga je izabrao svetionik beše gotovo smesta postao i razlog da ode nekud drugde. Bio je odlučio da tamo živi jer je pogled bio tako lep; zato što je, s mesta odakale je posmatrao, izgledalo kao da posmatra otelovljenje božanskog bića. Ali ko je on da ga svakog dana, svakog sata mazi taj prizor lepote? Ko je on da živi u vidljivom prisustvu božjem? Nije zaslužio ništa bolje no da živi u nekom prljavom svinjcu, nekoj slepoj rupi u zemlji. Ukočen i još uvek loman posle duge noći ispunjene bolom, ali iz tog istog razloga smiren u duši, on se pope na platformu svoje kule i zagleda se u blistavi jutarnji svet gde je ponovo stekao pravo da stanuje. Na severu je vidik zaklanjala duga krečnjačka ivica Hogz Beka, iza čijeg istočnog kraja su se uzdizale kule sedam oblakodera koji su sačinjavali grad Gildford. Spazivši ih, Divljak iskrivi lice u grimasu, ali vremenom se navikao na njih, jer noću su one veselo treperile u geometrijskim sazveždima, ili, osvetljene reflektorima odozgo do dole, svečano upirale svoje svetleće prste (pokretom koji je u celoj Engleskoj razumevao samo Divljak) prema nedokličivim tajnama neba.

U dolini koja je odvajala Hogz Bek od peščanog brežuljka na kome je stajao svetionik, Patnem je bilo skromno seoce od devet spratova, sa silosima, farmom živine i fabričicom vitamina D. S druge strane svetionika, prema jugu, zemljište se, u drugim padinama obralim vresom, prostiralo sve do niza bara.

Iza njih, iznad šume koja ju je odvajala od ovog predela, uzdizala se četrnaestospratna kula Elsteda. Nejasnih obrisa u magličastom engleskom vazduhu, Hajndhed i Selbron mamili su pogled u plavu romantičnu daljinu. Ali Divljaka nije samo ta daljina privukla svetioniku; bliža okolina je bila isto tako zavodljiva. Šuma, široki potezi vresa i žute štipavice, grupu škotskih jela, sjajne površine bora s brezama koje su se nadosile nad njih, s lokvanjima, s trsticima - sve je bilo lepo i, oku naviknutom na bezvodnu američku pustinju, zaprepašujućo plodno. A tek samoća! Bila je dana kad ne bi video ni jedno ljudsko biće. Svetionik je bio svega četvrt časa leta udaljen od kule Čering-T, ali teško da su i brda Malpaisa bila išta manje pusta od ove ravnice u Sariju. Gomile koje su svakodnevno kretale iz Londona odlazile su samo na elektromagnetski golf ili tenis. U Patnemu nije bilo veza; najbliži tereni s Rimanovom površinom nalazili su

se u Gildfordu. Oko svetionika su cveće i predeo bili jedina atrakcija i, stoga, pošto nije bilo razloga za dolazak ovamo, niko nije ni dolazio. Prvih nekoliko dana Divljak prožive sam i neuznemiren.

Najveći deo novca koji je, stigavši u London, bio primio za lične troškove, Džon je potrošio na opremu. Pre nego što je otišao iz Londona, kupio je četiri ćebeta od viskozne vune, konopca i kanapa, eksera, lepka, nešto alata, šibica (iako je imao nameru da kasnije napravi svrdlo za dobijanje vatre), nekoliko lonaca i šerpi, dva tuceta kesica sa semenjem i deset kilograma pšeničnog brašna. "Ne, neću sintetički skrob i surogat brašna od otpadaka pamuka," insistirao je prilikom kupovine, "bez obzira što je hranljivije." Ali kad je došao do panglandularnih biskvita i vitaminizovanog surogata govedine, nije mu pošlo za rukom da odoli prodavčevom ubeđivanju. Sada, dok je posmatrao konzerve, ljuto je prebacio sebi tu slabost. Odvratna civilizovana roba! Bio je rešen da to ne jede, makar umirao od gladi. "Pokazaću ja njima", mislio je kivno. Pokazaće, takođe, i sebi.

On izbroja svoj novac. Nadao se da će sa ono malo preostalih para moći da prezimi. Na proleće, već, njegova bašta daće dovoljno plodova da ga učini nezavisnim od spoljnog sveta. U međuvremenu, tu je divljač. Video je puno zečeva, a po barama su živele barske ptice. On smesta poče da pravi luk i strele.

Nedaleko od svetionika raslo je jasenje, a nešto dalje i čitav čestar divno pravog lešnikovog šiblja, dobrog za strele. On prvo poseče jednu mladicu jasena; odseče šest stopa tankog stabla bez grana, sljušti koru i poče da delje belo drvo, šušku po šušku, kao što ga je učio stari Mitsima, sve dok nije dobio motku svoje visine, čvrstu i nešto deblju u sredini, živu i elastičnu na stanjenim krajevima. U radu je osećao neobično snažno zadovoljstvo. Posle onih sedmica dokolice provedenih u Londonu, gde je, kad mu je šta bilo potrebno, samo pritiskao prekidač ili okretao ručicu, raditi nešto za šta se tražila veština i strpljenje bilo je nepomućeno uživanje.

Bio je gotovo dovršio deljanje luka, kad se najednom trže, uhvativši sebe kako peva - peva! Bilo mu je kao da je, iznenada naletevši na sebe odnekud spolja, uhvatio sebe na delu, zatekao sebe u prestupu. Pocrvene kao krivac. Na kraju krajeva, nije on došao ovamo da peva i uživa, nego da izbegne dalje zaražavanje prljavštinom civilizovanog života; da se pročisti i postane dobar; da aktivno ispravi svoje greške. Na svoje zaprepašćenje, on shvati da je, zanesen u deljanje, zaboravio zakletvu da će se stalno sećati - sirote Linde; i svoje ubilačke grubosti prema njoj, i onih odvratnih blizanaca koji su vrveli kao vaši po tajanstvu njene smrti, vređajući svojim prisustvom ne samo njegov bol i kajanje nego i same bogove. Bio se zakleo da zapamti, zakleo da bez prestanka okajava svoje grehe. A evo šta radi: veselo peva nad svojim lukom, peva, ništa manje nego peva...

On uđe u kulu svetionika, otvori teglu slačice i pristavi sud s vodom na vatru.

Polu sata kasnije, tri Delta-minus poljoprivredna radnika iz jedne od patnemskih grupa Bokanovski vozila su se kamionetom u Elsted: prolazeći vrhom brežuljka, zapanjiše se kad su spazili mladića kako stoji pred napuštenim svetionikom, go do pojasa, i šiba se kamdžijom od kožnih kaiševa sa čvorovima. Leđa su mu bila poprečno izbrazdana grimizom, a od jedne masnice do druge slivali su se tanki potočići krvi. Vozač kamioneta zaustavi kola uz ivicu druma i, otvorenih usta, zablenu se, zajedno sa svoja dva druga, u neočekivani prizor. Počeše da broje udarce - jedan, dva, tri. Posle osmog, mladić prekide svoje samokažnjavanje da otrči do ivice šume i tamo se žestoko ispovraća. Zatim podiže kamdžiju i poče se ponovo šibati. Devet, deset, jedanaest, dvanaest...

"Ford te zgazio!" prošaputa vozač. Njegovi blizanci bili su istog mišljenja.

"Forde gospode!" rekoše oni.

Tri dana kasnije, kao lešinari koji se spuštaju na mršu, naiđoše novinari.

Osušen i očvrstnut nad tihom vatrom od zelenog granja, luk je bio gotov. Divljak je bio zauzet deljanjem strela. Trideset lešnikovih prutova je bilo izdeljano i osušeno, pažljivo zarezano i opremljeno oštrim ekserom na vrhu. Jedne noći Divljak beše napao patnemsku farmu živine, i sad je imao dovoljno perja da opremi celu jednu oružarnicu. Tako ga je, zanetog u pričvršćivanje pera na strele, zatekao prvi novinar. Nečujan u pneumatičnim cipelama, on se prikrađe Džonu iza leđa.

"Dobar dan, gospodine Divljače", reče on. "Ja sam novinar Radio-novosti."

Divljak se trže kao da ga je zmija ujela i skoči na noge razbacujući na sve strane strele, pera, teglu lepka i četku.

"Izvinite, molim vas", reče novinar sa iskrenim žaljenjem. "Nisam imao nameru..." on se dotače svog šešira - aluminijumskog cilindra u kome je nosio radio-prijemnik i predajnik. "Oprostite što ga ne skidam", reče on. "Malo je težak. Dakle, kao što rekoh, ja sam novinar Radio..."

"Šta hoćete?" natmuri se Divljak. Novinar uzvratu svojim najšarmantnijim osmehom.

"Pa, razume se, naše čitaoce bi živo interesovalo..."

On nakrivi glavu, osmeh mu postade prosto koketan.

"Samo nekoliko reči, gospodine Divljače." I on brzo, nizom ritualnih pokreta, odvi dve žice spojene s portabl baterijom prikopčanom oko pojasa; zabode ih, istovremeno, u rupice na ivicama svog aluminijumskog šešira; pritisnu drugu oprugu, na ivici oboda - i, kao čupavac iz kutije, iskoči mikrofon i zaklati mu se na petnaest centimetara od nosa; navuče slušalice na uši; pritisnu prekidač na levoj strani šešira - i iznutra se začu tiho osinje zujanje; okrete dugme udesno - i u zujanje upade stetoskopsko zavijanje i pucketanje, štucanje i iznenado pijukanje. "Halo", reče on mikrofonu, "halo, halo..." U šeširu mu odjednom zazvoni zvonice. "Jesi li ti, Edzel? Ovde Primo Melon. Jesam, našao sam ga. Gospodin Divljak će sad uzeti mikrofon i reći nekoliko reči. Zar ne, gospodine Divljače? On pogleda Divljaka uz još jedan od svojih neodoljivih osmeha. "Jednostavno recite našim čitaocima zašto ste došli ovamo. Zbog čega ste napustili London (ne prekidaj, Edzel!) tako iznenada. I, razume se, o kamdžiji." (Divljak se trže. Otkud znaju za kamdžiju?) "Neobično nam je mnogo stalo da saznamo nešto o tome. I nešto o civilizaciji. Znae već. Moje mišljenje o civilizovanim devojkama; nešto u tom smislu. Samo nekoliko reči, svega par reči..."

Divljak ga posluša zaprepašćujući doslovno. On izgovori samo pet reči - pet reči, onih istih koje je uputio Bernardu na račun Kenterberijskog arhipojca. Hani! Sons eso tse-na! I dohvativši novinara za ramena, on ga okrete (pokaza mu da je mladić bio zaobljen koliko treba) nanišani i, svom snagom i preciznošću fudbalskog asa, izvede jedan savršen udarac.

Osam minuta kasnije, na londonskim ulicama su se prodavale Radio-novosti. TAJANSTVENI DIVLJAK ŠUTNUO REPORTERA RADIO-NOVOSTI U TRTIČNU KOST, glasio je naslov na prvoj strani. SENZACIJA U SARIJU.

"Senzacija čak i u Londonu" Neprevodiva igra reči: na engleskom "sensation" znači i "senzacija" i "osećaj"; prim. prev. - pomisli novinar kad je ovo pročitao, po povratku u London. Štaviše vrlo bolna. On oprezno sede za sto s ručkom.

Neobeshrabreni upozorenjem u vidu masnice na trtičnoj kosti svog kolege, četiri novinara koja su predstavljala njujorški Tajmz, frankfurtski Četvorodimenzionalni kontinuum, Glasnik fordovske nauke i Delta dnevnik, pojaviše se istog popodneva kod svetionika i naidoše na sve suroviji prijem.

Iz bezbedne daljine, i još trljajući zadnjicu, novinar Glasnika fordovske nauke doviknu: "Beslovesni stvore! Bolje uzimaj somu!"

"Gubi se odavde!" Divljak zapreti pesnicom.

Novinar se povuče nekoliko koraka, pa se ponovo okrete. "Zlo postaje nestvarnost ako uzmeš koji gram."

"Kohakwa iyathotkyai!" U Divljakovom glasu zazvuča i pretnja i poruga.

"Bol postaje varka."

"Ma nemoj?" reče Divljak i, dohvativši debelu lešnikovu granu, zakorači prema njemu.

Novinar Glasnika fordovske nauke jurnu prema svome helikopteru.

Posle toga su Divljaka neko vreme ostavili na miru. Nekoliko helikoptera bilo se pojavilo i radoznalo se vrtelo oko kule. On odape strelu na najdrskiji, koji se beše spustio najniže. Ona probi pod kabine; ču se oštar vrisak i mašina uzlete kao raketa, sa svim ubrzanjem koje joj je superbaterija mogla dati. Ostali su se od tada držali na pristojnom rastojanju. Ne obraćajući pažnju na njihovu dosadnu zuku (u mašti je video sebe kao prosca Devojke iz Matsakija, hladnog i istrajnog među krilatim gamadi), Divljak je kopao na mestu koje je bio odredio za baštu; nebo iznad njega je, ponekad, po nekoliko sati uzastopce bilo prazno i, izuzev ćurlikanja ševa, tiho.

Vreme je bilo sparno, u vazduhu se osećalo nevreće. Kopao je celo jutro i sad se odmarao, ispružen na podu. Odjednom, pomisao na Leninu postade njena istinska prisutnost, gola i opipljiva; govorila je "Dušo" i "Zagrlj me!" - samo u čarapama i cipelama, namirisana. Bestidna bludnica! Ali jao, jao, njene ruke oko njegovog vrata, talasanja njenih grudi, njena usta! "Večnost nam je bila u očima i na usnama", "Lenina... Ne, ne, ne, ne!" On skoči na noge i onako polunag istrča iz kuće. Na ivici pustare raslo je beličasto žbunje smreke. On se baci na njega - zagrlj ne ono glatko telo svojih želja nego naramak zelenih iglica. Oštre, one ga izbodoše na hiljadu mesta. On pokuša da se seti sirote Linde, presečena daha i onemele, njenih ruku koje su grabile vazduh i neizrecivog užasa u njenim očima. Sirote Linde za koju se zakleo da će

se sećati. Pristupio Lenine koju je obećao da će zaboraviti. Telo mu je, čak i kroz ubode smrekovih iglica, bilo svesno nje, neizbežno stvarne. "Dušo, dušo... A ako si i ti mene želeo, zašto onda nisi..."

Kamdžija je visila na ekseru pored vrata, spremna za slučaj da se pojavi novinari. Izbežumljen, Divljak utrča u kuću, zgrabi je, zavitla. Kaiši puni čvorova zagrižošu mu u meso.

"Bludnice! Bludnice!" uzvikivao je pri svakom udarcu kao da je to Leninu (a kako je pomamno želeo, i nesvestan svoje želje, da to bude Lenina), belu, toplu, namirisanu, pokvarenu Leninu, ovako bičevao. "Bludnice!" Zatim, očjanički: "Oh, Linda, oprosti mi. Oprosti mi, bože. Ja sam rđav. Ja sam grešan. Ja sam... Ne, ne bludnice, bludnice!"

Sa svoje pažljivo sagrađene čeke u šumi, tri stotine metara odatle, Darwin Bonaparte, najveći stručnjak taktilografske korporacije za snimanje krupne divljači, posmatrao je tok događaja. Strpljenje i veština behu urodili plodom. Proveo je tri dana sedeći u duplji veštačkog hrasta, tri noći puzeći potrbuške kroz vres, sakrivajući mikrofone u žbunove štipavice, zakopavajući žice u meki sivkasti pesak. Sedamdeset dva časa krajnje neudobnosti. Ali sada je kucnuo veliki trenutak - najveći, stiže da pomisli Darwin Bonaparte, krećući se među svojim instrumentima, najveći otkako je snimio onaj čuveni sveurlajući steroskopski taktilni film o svadbi gorila. "Izvršno!" reče on u sebi kad Divljak počeo svoju zaprepašujuću predstavu. "Izvršno!" Teleskopske kamere su bile brižljivo nanišanjene - nisu napuštale svoju pokretnu metu; on uključi jaču struju da uhvati u groplanu besomučno i izobličeno lice (divno!); prebaci, za pola minuta, na usporeno snimanje (izvanredno komičan efekt!), slušajući u međuvremenu prasak udaraca, stenjanje, divlje mahnite reči koje je registrovala tonska traka po ivici filma; isproba efekt blagog pojačanja (da, tako je, nesumnjivo, bolje!); oduševi se se čuvši u trenutnoj pauzi prodorni ševin ćurlik; požele da se Divljak okrene da bi mogao uhvatiti groplan krvi na njegovim leđima - i gotovo istog trenutka (kakva neočekivana sreća!) predusretljivi momak se zaista i okrete i snimatelj uhvati savršeni groplan.

"Dakle, ovo je bilo veličanstveno!" reče on u sebi kad je posao bio gotov. "Zaista veličanstveno!" On otre čelo. Kad u studiju ubace taktilne efekte, film će biti izvanredan. Gotovo, pomisli Darwin Bonaparte, gotovo kao Ljubavni život glavate uljarke - a to, Forda mi, nije malo!

Dvanaest dana kasnije, Divljak iz Sarija beše pušten u distribuciju i mogao se videti, čuti i osetiti u svakom boljem taktilografu u Zapadnoj Evropi.

Dejstvo Bonapartinog filma bilo je trenutno i masovno. Sutradan po podne po njegovom prvom prikazivnju, Džonovu rustikalnu samoću odjednom naruši dolazak, vazдушnim putem, nepreglednog roja helikoptera.

On je u to vreme riljao u bašti - riljao i u glavi, tegobno prevrćući materiju svojih misli. Smrt - i on ubode ašovom jedanput, pa opet, i opet. A sve naše jučerašnjice osvetile su ludama put u prašnu smrt. Makbet, V. U rečima je odzvanjala neka grmljavina koja je ubeđivala. On podiže još jedan ašov zemlje. Zašto je Linda umrla? Zašto se dopustilo da malo-pomalo postane sve manje ljudsko biće i najzad... On uzdrhta. Bog koji ljubi strvinu. Hamlet, II, 2 (prevod Sv. Stefanovića). On stavi nogu na ašov i besno ga zari u tvrdu zemlju. Što su muve dečacima nestašnim, to bogovima mi smo; ubijaju nas zabave radi. Ponovo grmljavina; reči koje se objaviše kao istinite - čak nekako istinitije od istine. A ipak ih taj isti Gloster preblagim bogovima naziva. Kralj Lir, IV, 1. Sem toga, najbolji odmor ti je san, san koji često sam izazivaš; a ipak užas te hvata od smrti koja nije drugo. Nije drugo do spavanje. Spavanje. Mera za meru, III, 1. Spavati. Možda sanjati. Ašov zape; on se saže da ga podigne. Jer u tom spavanju smrti kakvi bi snovi...? Hamlet, II, 1.

Zuka iznad glave beše prerasla u urlanje; on se odjednom nađe u senci; nešto je bilo između sunca i njega. On se trže i diže pogled sa svog riljanja, sa svojih misli; diže pogled zbunjen i ošamućen, dok mu je svest i dalje lutala po onom svetu istinitih istina, još bila usredsređena na smrt i božanstvo; podiže pogled i vide, tik nad sobom, roj mašina koje su lebdele. Dolazili su kao skakavci, nepokretno lebdeći, spuštali se na vresovinu svuda oko njega. A iz trbuha tih džinovskih skakavaca izlazili su muškarci u belom viskoznom flanelu, žene (jer bilo je vrućina) u pižamama od acetat-šantunga ili šortsevima od pamučnog somota i majicama bez rukava, do pola razdrljenim - iz svakog po jedan par. Kroz nekoliko minuta već ih je bilo nekoliko desetina i stajali su u širokom krugu oko svetionika, buljeći, smejući se, škljocajući fotografskim aparatima, bacajući (kao majmunu) kikiriki, paketiće žvakaće gume na bazi polnih hormona, panglandularne dezertne biskvite. A njihov broj - jer sad je reka helikoptera neprekidno priticala preko Hogz Beka - svakog trenutka se povećavao. Kao u kakvoj mori, desetine postadoše dvadesetine, dvadesetine stotine.

Divljak se beše povukao u zakolon i sad je, u položaju pritešnjene životinje, stajao leđima uz zid svetionika i kružio pogledom od lica do lica, užasnut i onemo, kao sumanut.

Iz ove obamrlosti vrati ga u neposrednu stvarnost udar po obrazu; udar dobro nanišanjenog paketića žvakaće gume na bazi polnih hormona. Bol od koga se on trže - i probudi, probudi i naljuti žestoko.

"Gubite se!" povika on.

Majmun je progovorio; odjeknu eksplozija smeha i pljeska. "Bravo Divljak! Alal vera!" Kroz opštu dreku on razabra krike "Kamdžiju, kamdžiju, kamdžiju!"

Poslušavši tu reč, on skide snop čvornovatih kaiševa sa eksera iza vrata i zavitla njime u pravcu mučitelja.

Odjeknu podsmešljiv pljesak.

Preteći, on zakorači ka njima. Jedna žena ciknu od straha. Stroj se zatalasa na najdirektnije ugroženom mestu, zatim se umiri, učvrsti. Svest da su znatno nadmoćniji dala je ovim znatiželjnicima hrabrost koju Divljak od njih nije očekivao.

"Ostavite me na miru!" U njegovom gnevu osećala se gotovo molbena nota.

"Uzmite malo badema s magnezijumskim solima!" povika čovek koji bi, da je Divljak krenuo napred, bio prvi napadnut. "Dobri su, da znate", dodade on uz prilično uznemiren osmeh kojim je nastojao da odobrovolji. "Magnezijumske soli produžavaju mladost."

Divljak ne obrati pažnju na ovu ponudu. "Šta hoćete vi od mene?" upita on, prelazeći pogledom s jednog nasmejanog lica na drugo. "Šta hoćete od mene?"

"Kamdžiju", odgovori mešavina stotine glasova. "Onu tačku s kamdžijom. Da vidimo tačku sa kamdžijama."

Na to jedna grupa s kraja reda zavika jednoglasno, u sporom, teškom ritmu: "Hoćemo kamdži-ju. Hoće-mo kamdžiju."

Ostali smesta prihvatiše i fraza se poče ponavljati, papagajski, ponavljati i ponavljati, sve glasnije i glasnije; i najzad, kad se ponovila sedmi ili osmi put, niko nije izgovarao ništa drugo. "Hoće-mo kamdži-ju."

Svi su vikali uglas; i, ovako opijeni bukom, jednodušnošću, osećanjem zadovoljstva zbog ritma, mogli su, kako je izgledalo, da nastave satima i satima - gotovo do u beskraj. Ali negde oko dvadeset petog puta radnja se neočekivano prekide. Preko Hogz Beka beše stigao još jedan helikopter. Zalebdeo nepomičan iznad gomile, a onda se spustio nekoliko jardi od Divljaka, u slobodan prostor između svetionika i poređanih znatiželjnika. Brujanje elisa za trenutak nadjača viku; zatim, kad je dodirnuo zemlju i kad se motori ugasiše, "Hoće-mo kamdžiju; hoće-mo kamdži-ju" se ponovo razleže sa onom istom glasnom, upornom monotonijom.

Vrata helikoptera se otvoriše; prvi iziđe plavokos mladić rumena lica, a za njim devojka u zelenom šortsu od pamučnog samota, beloj košuljni i džokejskoj kapi.

Videvši devojku, Divljak se trže, poblede.

Devojka zastade i osmehnu mu se - nesigurnim, molećivim, gotovo poniznim osmehom. Sekundi su prolazili. Usne joj se pokretoše, govorila je nešto; ali glas joj se nije čuo od glasno ponavljanoj refrena radoznalica.

"Hoće-mo kamdži-ju! Hoće-mo kamdži-ju!"

Devojka se obema rukama uhvati za levu stranu grudi, a na njenom licu, sjajnom kao breskva i lutkasto lepom pojavi se, u čudnom neskladu, izraz nemira i čežnje. Njene plave oči kao da su se širile, postajale sjajnije; odjednom joj se niz obraze skotrljaše dve suze. Ona ponovo progovori nečujno; onda, brzim, nestrpljivim pokretom pruži ruke prema Divljaku, zakorači ka njemu.

"Hoće-mo kamdži-ju! Hoće-mo. . ."

I odjednom dobiše što su tražili.

"Bludnice!" Divljak jurnu na nju kao mahnit. "Tvoru!" Šibao ju je, kao ludak, svojom kamdžijom od tanikih kaiševa.

Prestravljena, ona se beše okrenula da pobegne, spotakla se i pala u vres. "Henri, Henri!" povika ona. Ali njen pratilac rumena lica se već beše strmoglavce uklonio sa opasnog mesta i sakrio iza helikoptera.

Uz vrisak oduševljenja, red se raspade; svi se dadoše u trk prema tom magnetskom centru atrakcije. Bol je opčinjavao svojim užasom.

"Peci se, pohoto, peci!" Troil i Kresida, III, 2. Izbezumljen, Divljak ponovo raspali kamdžijom.

Oko njega se žudno okupi masa, gurajući se i otimajući kao krdo svinja oko valova.

"Prekleta meso!" Divljak zaškruta zubima. Ovog puta kamdžija se spusti na njegova ramena. "Ubij ga, ubij ga!"

Omađijani užasom i bolom; pokrenuti unutrašnjom navikom zajedničkog učestvovanja u svemu, željom za jednodušnošću i zajedničkim učešćem koje im je obrada tako neiskorenjivo usadila, oni počеше da podražavaju njegove bezumne pokrete, udarajući jedni druge kad bi Divljak raspalio po svom buntovnom mesu, ili po onom punačkom otelovljenju besramnosti koje se uvijalo u vresu pod njegovim nogama.

"Ubij ga, ubij ga, ubij ga..." nastavi da urla Divljak.

Onda neko iznenada poče da peva "Fordu slavimo, orgije pravimo", i začas svi prihvatise refren i zaigraše uz pesmu. Orgije pravimo, okolo-naokolo, okolo-naokolo, udarajući jedan po drugome u šestoosminskom taktu. Orgije pravimo...

Kad je poslednji helikopter uzleteo, već je bila prošla ponoć. Ošamućen somom, iscrpljen dugim mahnitanjem čula, Divljak je ležao u resu i spavao. Kad se probudio, sunce je već bilo visoko odskočilo. On ostade da leži još koji trenutak, trepući na svetlosti smušeno kao sova; zatim se najednom seti - svega.

"Oh, Bože! Bože!" On pokri oči rukama.

Te večeri, roj helikoptera koji je dozujao preko Hogz Beka sačinjavao je oblak deset kilometara dug. Opis sinoćne orgije zajedničkog pričešća bio se pojavio u svim novinama.

"Divljače!" pozvaše prve pridošlice silazeći iz svojih aparata. "Gospodine Divljače!"

Odgovora nije bilo.

Vrata svetionika bila su odškrinuta. Oni ih otvoriše širom i udoše u polutamu od spuštenih kapaka. Kroz zasvođen prolaz na suprotnom kraju sobe videlo se dno stepeništa za gornje spratove. Ispod samog venca luka klatile su se dve noge.

"Gospodine Divljače!"

Sporo, vrlo sporo, kao dve neužurbane igle na kompasu, noge se pokretoše udesno; sever, severistok, istok, jugoistok, jug, jugozapad; onda se zaustaviše i posle nekoliko sekundi okretoše, isto onako neužurbano, ulevo. Jug-jugozapad, jug, jugoistok, istok...